
3 1761 05309019 7

מורה על כתר השם יתברך שמו ואין לך כתר ככתר אנכי ולא יהיה לך. שהוא כולל ומקיף הכל, והוא סוד הכתר שנאמר אצל השם יתברך, ודי למבינים. והיו הכרובים מקשה נעשים מן הכפורת לסוד העניין, כי אלו שני דברות מושגים בשכל נאחזים ונקשרים בו. וכמו שבאר הרב המורה שמפי גבורות המופת שמענום להיות מושגים בשכל ולכן היה מקשה עם הכפורת שהוא שכל האדם. והר"לבג ביאר כי הכרובים הם רומזים על שכל היולאני והשכל הפועל המשפיע בו. והיו סוככים בכנפיהם למעלה להיות כי גבוה עליהם ישתדלו בהשגתו בחזקת היד על כן בא הרמז שרצונן לעלות ולהשיג למעלה למעלה. ובכלל דברינו נכללים דבריו וקרובים כזו דבריו למה שביארתי. ודע והבן כי לפי זה מבואר הטעם מה שמקשין רבים למה צותה התורה לעשות כרובים והלא כבר צותה התורה לא יהיה לך ולא תעשה לך פסל וכל תמונה כו'. והנה לפי דרכינו יתבאר כי אלו הכרובים היו מורים על אלו הדברות ולכך בם עצמן הותרו, ואף כי שעיקר הרמז בהן הוא על דברים שיצאו מפי הקדוש ברוך הוא ולזה לא נאסר לעשות דברן כי לא נאסר לעשות אלא תמונת הדברים אשר בשמים ממעל או על הארץ מתחת ודוגמת הצורות ההם אסור לעשות, אבל איזהו צורה שאין לו דוגמא בנמצאות מותר, וכדאיתא במסכת עבודה זרה ובכל הפוסקים, לכן הותר לעשות הכרובים מאדם שאין להם דוגמא בעליונים כי אף שהמלאך היה נראה לנביא דוגמת זו מכל מקום אין זה אמיתת מציאתם. כי ידוע שאינן גופות וגויות כלל והיא מבואר. ודע כי על פי דרכינו נתבאר לנו ספק גדול שבתורה. וזה שנאמר בפרשה ואתחנן (דברים ד') השמרו לכם פן תשכחו את ברית יי' אלהיכם אשר כרת עמכם ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך יי' אלהיך. והנה נתקשו כל המפרשים במקרא זה שאמר ועשיתם לכם פסל וגו' אשר צוך דהרי לא מצינו בשום מקום שצוה השם יתברך שמו לעשות תמונה. ולכך תקנו כל המפרשים מקרא זה כמו שבא בפירושיהם. ולי נראה שהדבר כפשוטו ובא להזהיר שלא יעשו התמונות אשר צוה יי' לעשות והם הכרובים והמנורות ושאר הדברים של מקדש. וכבר אמרו במסכת עבודה זרה שאסור לעשות בניין בדמית ההיכל ומנורה כמנורה וכן שאר הדברים והוא לדעתי מטעם כי הכלים במקדש הם בדמות הצורות אשר ברקיע. וכמו שבאו האזהרות שלא לעשות תמונת הדברים אשר ברקיע, וכמו שדרשו ז"ל (שמות כ') לא תעשון אתי לא תעשון דמות שמשי אשר במרום, כן בא הציווי במקרא זה שלא לעשות הדברים המשמשין בהן במקדש. וזהו אמרו תמונת כל אשר צוך יי' אלהיך. ולהיות כי צדיק באמונתו יחיה ועל ידי האמונה תשוב הנפש אל האלהים אשר נתנה, על כן היה הארון לפני ולפנים אשר היה מורה על מדרגות העולם העליון, כי אם ידבק השכל בכרובים ישוב שמה. זאת אשר ראיתי לפרש כפי מיעוט שכלי בתבנית הבית ואת כליו המונחים בו תמיד לכבוד ולתפארת, והוא כדמות העולם בכללו העומד על התורה והחכמה שעליהם העולם עומד. והוא דוגמת מה שאמר אברהם (בראשית כ"ב) בהר יי' יראה. כי על ידי ההר הטוב הזה והלבנון אנו רואין גדולתו של יוצר בראשית ברוך הוא ומבורך תמיד לעולם ועד. ואבקש מלפני כסא כבודו, שיעזרנו לראות בפועל מה שכתבתי לפי הנראה, וישוב אותנו לציון ברנה ושם נעבדהו ביראה, ואל יעזבנו מעתה ועד עולם. **אמן ואמן:**

סליק חלק ראשון:

והזוכר והמדמה והמחשב והשופט הנה אלו חמשה כחות פנימיים הנרמזים בחמשה חצאי אמה שבארון. ושלשה חצאי אמות רחבו נגד חלקי האדם ששכלו של אדם מתגבר ונתוסף בהן וכמו שאמרו הכמים כל זמן שמזקינין מוסיפין חכמה. ולכן כל חלקי האורך שהם החמשה החצאין הנזכרים יש להם רוחב שלשה שהם ימי העלייה והעמידה והירידה ששכלו של אדם מתרחב בהן. ושלשה חצאין קומה נגד חלקי העולם שבהן השכל מתגבר ועולה ממדרגה למדרגה. והוא הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ששם מלאכי אלהים והם דוגמת הכרובים שעל הכפורת· ולפי זה יתבאר לך טעם מדרשם ז״ל בסוכה ומייתי לה סוף פרק קמא דיומא מקום הארון אינה מן המדה והכרובים בנס היו עומדים. ובסוטה כשעברו ישראל הירדן נשא הארון את נושאיו והטעם מבואר כי כמו שנפשו של אדם אינו מן המדה של הגוף ובנס הוא נקשר הכח השכלי בכח חומרי, כן היה העניין בארון ובכרובים, וכמו שהנשמה נושא את נושאו שהוא הגוף ולולי הנפש אין שום תנועה והיות בגוף ואף על פי כן הגוף נושא הנפש במקרה, כי ידוע כשאדם הולך ממקום למקום גם נפשו נעתקת עמו, כן היה הדבר בארון והוא מבואר. והיה מצות הארון לנושאו בכתף כמו שנאמר (במדבר ז׳) בכתף ישאו, והיה אסור לנושאו על העגלה או בבהמה להיות כי הנושא לנפש השכלי הוא חומר האדם ולא חומר הבהמה ולא העגלה והוא מבואר. וארבע טבעות שבארון נגד ארבע יסודות שהגוף מורכב מהן הנושא הנפש שהוא הארון והבריחים שנושאים אותו בו הם שני החומרים שבו שהם החומר הפשוט והחומר המורכב המוכן לקבל הצורה· וקרוב לזה כתב הבחיי פרשת תרומה, ולהיות כי ידוע כי אי אפשר שיסור החומר מן הצורה בעוד שהוא הנמצא ההוא כי הצורה משלמת מהותו על כן לא יסורו הבריח מן הטבעות. והכפורת שעל הארון בא להורות על מחיצה המפסקת בין השכל הפועל ובין שכל האדם המשכיל בו ובאורו רואה אור, והמחיצה הוא החומר שהוא המחיצה הגדולה המפסיק ביניהם, כמו שכתב הרב המור׳ חלק שלישי פרק ט׳, והיה הכפורת כדמות לוח חלק מונח על הארון כי כן קראו הפלוסופים שכל ההיולי בדמות לוח מוכן לקבל החכמו׳, ושלמה עליו השלום אמר (משלי ג׳) כתבם על לוח לבך וגו׳· הנה התבאר עניין הכרובים על דרך שהסכימו כל המפרשים והרב המורה מכללן כתב כן חלק שלישי פרק חמישי וארבעים שהכרובים היו מורים על השכלים הנפרדים. וכן כתב רבי אברהם אבן עזרא וזה לשונו שים לבך לדעת סוד הכרובים כי אין לכפורת קומה· ופירש בעל צפנת פענח דבריו שרצה לומר כי הכרובים רומזים על השכלים שהם על הגלגל התשיעי והוא פשוט וזך כאבן ספיר· ובעבור שאינו גוף אמר שאין לכפורת קומה. וכתב עוד כי לדעת רבי אברהם הארון שתחת הכפורת היה רומז על גלגל השמיני שהוא מקיף כל הגופות. והלוחות השנים שבהן משפטי התורה היו בתוך הארון נגד שני חלקי המזלות שהיו בגלגל השמיני אשר מהם נודע משפט השם על העולם. ואמרתי שני חלקים בעבור כי חצים בדרום וחצים בצפון עד כאן לשונו. ולי נראה לפי הכוונה הנמשכת עד הנה כי הכרובים היו מורים על אנכי ולא יהיה לך· ולפי שאלו שני דברים שמעו ישראל מפי הגבורה. וכמו שנאמר אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום על כן היו עומדים על הארון בפרהסיא והיו נראין לעיני כל ישראל מה שאין כן בשאר הדברות שהיו מונחים בארון מכוסים. להורות כי היו מכוסים בשכל אנשים שהוא שכלו של משה רבינו עליו השלום שהוא הגיד להן קול הדבור. ואלו שני דברות אף על פי שהיו כתובים בלוחות בא להן הרמז בפני עצמן מכח שהם נבדלו במעלה יותר משאר דברות והיו נרמזים בכרובים שהן דוגמות מלאכי עליון הנראין לבני אדם מטעם מה שדרשו זכרונם לברכה פרק רבי עקיבא אמר רבי יהושע בן לוי כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נברא בו מלאך כו׳. ודע דאמרינן פרק קמא דסוכה דגובה כרובים שעשה שלמה עשרים אמה וגובה כרובים שליש הבית או המשכן. וגובה הכרובים שבמשכן עשרים טפחים מן הארץ הרי שלכולא עלמא מניין העשרים היה נגדר בגובה הכרובים· וכבר כתבתי למעלה שמניין זה

תורת

כפרה, ותשובתה לשורשה אי איפשר מבלתי הכפרה ומבלתי ידיעת התורה שהיא משיבת נפש לשרשה · ויבא לך מזה כי עם ידיעת התורה שבארון הנפש והשכל לקוחים ונאצלים מכסא הכבוד מתעלין למעלה והוזרים לשרשם ומזה אמר הכתוב סוככים בכנפיהם על הכפורת לרמוז כי שם שרשה, ואמר פורשי כנפים למעלה על שם שמתעלים למעלה ולמעלה, ועוד אפשר לפרש כי הארון ירמוז לגן, ושני לוחות שבו הלוח האחד יש מצוות שכליות, והלוח השני מצוות גופניות כנגד עץ החיים ועץ הדעת, והכפורת רמז לערבות הוא הרקיע העליון הזך המכסה כל שאר הרקיעים, והכרובים שעל הכפורת רמז למלאכים שהם למעלה מערבות שהנבואה יוצאה מביניהם לכל שאר הנביאים, והיו פורשי כנפים למעלה לקבל שפע מאת הבורא יתברך שנבואתו של משה בלא אמצעי ובא לו הדיבור ממנו לבין שני הכרובים ועל דרך הקבלה ועשו ארון דוגמא לכסא הכבוד וזהו שאמר ואת תבנית כל כליו שהראה הקדוש ברוך הוא כל כלי המשכן שלכך היו פורשין על הארון בגד תכלת שהתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד והוא שכתיב בפרשת במדבר סיני (במדבר ד׳) ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה ולשון כליל תכלת שכלו היה דומה לתכלת שלמעלה דוגמא מקום השכינה למעלה שכולו תכלת ומפני שכסא הכבוד משלשה יסודות בשלשה מראות כמו שהזכרתי בפסוק במעשה לבנת הספיר ולכך הוצרך בצלאל לעשית שלשה ארונות. וזהו שדרשו ז״ל שלשה ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ שקע של עץ בשל זהב ושל זהב בתוך של עץ וצפה שפתותיו זהב שנאמר (שמות כ״ה) מבית ומחוץ תצפנו נמצא מצופה זהב מבית ומחוץ היו שלשה ארונות ונראים ארון אחד ולכך תמצא בפרשה זו של ארון כל אותיות מאלפא ביתא חוץ מאות ג׳ שרצה התורה להעלימה בכאן להעלמת יסודות הכסא שהם ג׳ ובצלאל רמזה בחשבון ארונות שעשה וכנגד שלשה מראות שבכסא תמצא שלשה מראות בקשת ומפני זה נכתב מלת קשת שלשה פעמים בפרשת הברית של נח עד כאן לשונו. ובמדרש רבתי פרשת במדבר רבי אומר חביב הארון ככסא הכבוד של מעלה שנאמר (שמות ט״ו) מכון לשבתך פעלת יי׳ שהמקדש מכוון נגד כסא כבוד והארון נגד הכסא עשה למעלה מהן כפורת נגד שרפים עומדים ממעל לו עשה לו שני כרובים שהם חביבים בשמים וארץ שהיה בהן מושבו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (שמות כ״ה) כרוב אחד מקצה מזה וגו׳. וכשם שהשמים פותח את אוצרו לארץ שנאמר (דברים כ״ח) יפתח יי׳ לך את אוצרו הטוב כך השכינה נתונה למעלה משני כרובים שהם מכוונים זה לזה שנאמר (שמות כ״ה) ופניהם איש אל אחיו מכוון נגד כסא הכבוד שמכוון נגד הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים כ׳) מציון מכלל יופי עד כאן לשון המדרש · ונראה מתוך דבריו דעת חכמי הקבלה בעניין הכרובים שהם נגד כרובים שלמעלה הנקראים שמים וארץ כידוע מדברי המקובלים. ולי נראה כי הרמז מבואר בעצמו ואין צריך לכוונה כי הלוחות היו רומזים על עצמן ואף על פי שכבר נרמז כל תורה שבעל פה בשלחן מכל מקום בא הרמז בלוחות בפני עצמן. כי מעלתן מעולה למה שנתנו במעמד כל ישראל מפי השם יתברך. ואמנם עניין הארון שהיו מונחים בו היה דוגמת השכל באדם כמו שכתב הרמב״ם לבנו והבאתי דבריו לעיל פרק ארבע עשר, ולמה שנודע כי השכל האנושי הוא נח״ק לשלשה חלקים השכל ההיולי והשכל הנקנה והשכל הנפרד וכבר ביאר כל זה בארוכה בעל העקידה פרשת בראשית, וחכמים ז״ל קראוהו נפש רוח נשמה ועל כן היה הארון שלשה ארונות כמו שדרשו שלשה ארונות עשה בצלאל והיה הפנימי והחיצון של זהב כי התחלה הוא חצי הכל והסוף הוא עיקר והאמצעי הוא הפחות על כן היה הפנימי והחיצון ממין המעולה והיו כל השלשה ארונות ארון אחד, כמו שכתב הרמב״ם פרק שני משמנה פרקים כי חלקי הנפש הם שלשה וכולן נפש אחת. והיה אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו להורות על מדרש רבותינו ז״ל. כל האמות שבארון שבורות רצה לומר חצאין מכאן לתלמיד חכם שיהא נכנע ולבו נשבר בקרבו. ועל כן היה כל שעורו בחצאין והיה ארכו אמתיים וחצי שהם חמשה חצאי אמות להורות על חמשה כחות הנפש הפנימיים שנתנו לשרת השכל וזכרן בעל העקידה ריש כי תשא והם השומר

והזוכר

בעניין הארון והלוחות שבו כתב הכחיי וזה לשונו, דע כי הגאון רבי חננאל ז"ל פירש בפירוש החומש ברמז הכלים האלה כי הארון רומז לצדיק החכם שהוא צריך להיות תוכו כברו כשם שהיה הארון מצופה זהב מבית ומחוץ וכשם שקרקעות הארון אמתיים וחצי על אמה וחצי בתכריתאה ארבע אמות פחות רובע אמה כן הצדיק צריך לגרוע ממנו מארבע יסודות שבגוף ויוסיף בצדקו ובמעשים טובים וכשם שקירות הארון היו שנים עשר אמה לפי שקירות הארוכות היו שבעה אמות וחצי והקירות שעל הרוחב ארבע אמות וחצי כן הצדיק ראוי לקיים שנים עשר דברים המפורשים במזמור (תהלים ט"ו) יי מי יגור באהליך, למעלה מן הצדיקים מעלות הנביאים וכנגדן הכפורת אשר על הארון רמוז לנביאים שהן למעלה מן הצדיקים והיתה הכפורת זהב כולו וכן הנביא כולו צדיק שנאמר (משלי י"ח) בצדק כל אמרי פי. הכרובים שעל הכפורת רמוז למלאכים שהם למעלה מהנביאים והם פורשים כנפים למעלה רמוז לשכינה שהוא למעלה מהמלאכים כי המלאכים כסא הכבוד לקבל כבוד השכינה וזהו שכתוב (שמות ל"ז) אל הכפורת יהיו פני הכרובים שהיו מסתכלין למטה בכפורת ולא היו רשאין להסתכל למעלה וזהו שכתוב אל הכפירת יהיו פני הכרובים הקדוש ברוך הוא למעלה מהכל שנאמר (שמואל ב' ו') אשר נקרא שם שם יי צבאות יושב הכרובים עליו, וכן עשה שלמה במקדש כרובים של עץ שנאמר (מלכים א' ו') ויעש בדביר שני כרובים עצי שמן, השלחן כנגד מלכי ישראל שמסדרין על שלחנם בני ישראל שנאמר (שם שם ב') ולבני ברזילי הגלעדי תעשה חסד והיו באוכלי שלחני. וכתיב ויהי לחם שלמה ליום אחד וגו', והיה מצופה זהב טהור בעניין המלכות שאינה עשויה אלא לפנים כגון שאול שאמר לשמואל (שמואל א' ט"ו) כבדני נא נגד זקני עמי ונגד זקני ישראל. והיה אמתים ארכו כנגד שני דברים שצריכין מן המלך המשפט והמלחמה שנאמר (שמואל א' ח') ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמתינו. שעור קירותיו תשע אמות כנגד תשע מצות שנצטוה המלך לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה ולא ירבה לו נשים ולא יסיר לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו וכתב לו את משנה תורה הזאת וקרא בו כל ימי חייו לבלתי רום לבבו מאחיו לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, והיתה המסגרת כדי שלא ישמט ממנו להם הפנים, והיתה משמשת לשמור מה שבשלחן כנגד הכהנים והנביאים ששומרים את המלכים שלא יכשלו שנאמר (מלכים ב' י"ג) ויעש יואש הישר בעיני ה' כל ימי יהוידע הכהן, וכתיב בעזיהו (ד"ה ב' כ"ו) ויהי לדרוש אלהים בימי זכריהו המבין במראות אלהים, וכלל הדברים בכלים האלה הארון והשלחן והמנורה ומזבח העולה ומזבח הזהב, הארון כנגד הצדיקים תופשי התורה, השלחן כנגד מלכי ישראל, והמנורה כנגד חכמי ישראל, מזבח הזהב כנגד כהני', מזבח העולה כנגד ישראל, עד כאן. וכתב עוד ועל דרך השכל ועשו ארון יתכן לפרש עניין הארון שבו לחות הברית, והכפורת אשר עליו עם שני כרוביו רומז לשלשה דברים שיש באדם הגוף והנפש והשכל, ויירמוז לתכלית הגמול הטוב והשכר העצום אשר להם בידיעת התורה כי הארון היה מעצי שטים שבמדבר רמז לגוף האדם, וארבע טבעות שבארון כנגד ארבע יסודות שבגוף האדם שהן מעמידין ונושאין אותו, ושני בריחים בטבעות כנגד שני חוטין שבגוף האדם מראשו ועד רגליו והם חוט השדרה וחוט אחד קרוב לצירו, שני לוחות הברית שבו כנגד שני איברים מיוחדים שבגוף האדם אשר בהם יקבל חכמת התורה והם המוח והלב ושני הכרובים רמז לנפש ולשכל האחד זכר והאחר נקבה כי הנפש והשכל בדמיון זכר ונקבה זה פועל וזה מקבל, וכבר ידעת כי הזכר הוא העקר והוא מאמר שלמה עליו השלום (משלי י"ט) גם בלא דעת נפש לא טוב, באר כי אין שלימות לנפש מבלעדי השכל ואין צריך לומר ביצירה התחתונה בעולם השפל כי גם בעולם האמצעי הוא עולם הגלגלים יש זכר ונקבה והם השמש והירח שבעולם האמצעי ולכך נמשלו בתורה בחלומו של יוסף לזכר ולנקבה שבשפלים גם השמש והירח שבעולם האמצעי הוא דוגמא לזכר ולנקבה אשר בעולם העליון כלומר פועל ומקבל, והיו הכרובים מקשה לפי שהכוונה בנפש שתשיב שכלית אלהית, והיו שניהם לקוחות ונאצלים מזהב הכפורת עצמה, הכפורת רמז לכסא כבוד כי שם שורש הנשמה החכמה, וכפורת מלשון

כפרה

וזולת זה הוא דבר זר ומהועב וכבר העיר גם כן על קושיה זו בעל העקידה פרשת תרימה, ועל כן אני אומר כי שבמעשה בראשית האדם היה נברא לאחר כל מעשה בראשית. וכמו שאמרו במדרש משל למלך שמכין חופה לבנו ואחר כך מכנים החתן כן הוא עניין בכאן כי המשכן והמקדש וכליו הם דוגמת העולם כאשר נתבאר בפ"קים שעב"ו על כן אחר כל מעשים באר עניין מזבח הקטורת הרומז על האדם אשר במעשיו הנעימים מקטיר קטורת על המזבח והוא לבו כמו שאמר המשורר מזבח אבנה בשברון לבי. וכבר האריך בעל העקידה פרשת צו לבאר שהמזבח הוא מורה על לב האדם, וכבר כתבתי לעיל פ"ק רביעי בשם הרמב"ם כי מזבח הקטורת היה מורה על השפע הנכבד היורד על שכל האדם, שעיקר משכנו במוח או בלב והמעשים הנעימים הם נמשלים לקטורת כמו שדרשו ז"ל למה נקרא שמה קטורה שמעשיה נעים כקטורת. ואמרו במדרש רבתי פרשת נשא, שהקטורת היה נקרב נגד צדיקים שמעשיהם נעימים כקטורת, והוא טעם אמרו רבותינו ז"ל הקטורת עוצר המגפה והוא האמת בעצמו שכשישראל עושין תשובה המגפה נעצרת ודוד עליו השלום היה אומר (תהלים קמ"א) תכון תפלתי קטורת לפניך רצה לומר כאלו היו כל מעשיו נעימים ומקובלים שאז התפלה רצויה ונראה שזהו עניין מדרשם ז"ל באמרם (משלי כ"ז) שמן וקטרת ישמח לב שמן שנמשח בו כהן גדול וקטרת שהיה מקטיר לפני ולפנים והיה מתמר ועולה ישמח לב היו כל ישראל שמחין והיו יודעין שנתכפר להם ונתקבלו מעשיו. ואמרו ביומא שמסתכלין בענן הקטרת לאיזה רוח היה נוטה כו'. וכל זה מטעם שאמרנו שהקטורת היה מורה על מעשים הנאים. ולכן כשהיה מתמר ועולה מול השמים היה ניכר שלב ישראל לאביהם שבשמים והיו ישראל שמחים וכן לכל רוח שהיה נוטה היו מזומנים ומוכנים גשמי נדבה וטללי ברכה ולכן היו מסתכלין בענן הקטורת וכל זה מבואר, והוא הטעם גם כן שנענשו קרח ועדתו על ידי קטורת ונתיישבה הכהונה לאהרן וזרעו על ידי הקטורת, גם נדב ואביהו נענשו בקטורת כי לא יתכן להקריב קטורת רק קדוש יי אשר יבחר בו השם יקריב אליו, ויתבאר עוד לקמן בעניין הקטורת וסממניו אם ירצה השם וא"כ נתבאר טעם שהזכיר מזבח הקטורת לבסוף כל המלאכה, כי רומז על האדם שהוא אחרון במעשה בראשית טעם זה נאמר במזבח הקטורת אמתיים קומתו, ממנו קרנותיו אמר שההוד וקירון עור פניו הוא ממנו ומעצמו כי הבחירה ביד האדם להקטיר קטורת כשר או קטורת זרה על לבו והלשון בעצמו נאמר גבי משה עליו השלום קרנים מידו לו וגו', רצה לומר שזכה לקרני ההוד שלו, מצד בחירתו הטובה ומידו היתה לו זאת, ועל כן צותה התור' שלא להקריב עליו קטורת זרה כי האדם מצוה שלא יקריב קטורת זרה מה שלא בא רמז הזה בכל כלי המשכן. והיה המזבח מכוון באמצע ההיכל בין צפון לדרום כי ידוע כי המזג הממוצע מועיל מאד, להיות האדם טוב המעלות ומדות כמו שביאר בעל העקידה כל זה בארוכה פרשת ויחיו חיי שרה והביא ראיות ברורים לדבריו מדברי הפילוסופים. וידוע שרוח צפון הוא קר ורוח דרום הוא חם ולכן הממוצע בין שניהם הוא במזג השוה בין קור לחום כמו שכוונו ז"ל באמרם מי שנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים ולפי שההיכל היה מרמז על העולם בכללו היה המזבח הקטורת מכוון באמצע כי ידוע שאמצע העולם הוא הקו השוה ששם נברא אדם הראשון כדברי החוקרים ששם הוא המקום היותר נאות לאדם להיות במזג שוה בין הקור והחום, והיה משוך לחוץ בין השלחן והמנורה עד שבדרך הכניסה למקדש שהיתה ממטה למעלה כמו שנתבאר בפרק ראשון היה מזבח הקטורת למטה משלחן ומנורה להורות כי הלב שהוא דוגמתו נושא החכמה והתורת שנרמז בשלחן ומנורה והיו כולן בשליש הפנימי סמוך לפרוכת דוגמת המזוזה שהיא בשליש העליון בגובה של פתח להורות כי שלשה כלים אלו דבקותן וקשורן בעולם העליון שהן שליש גיבהו של עולם, והיה מרובע אמה על אמה ואמתיים קומתו, להורות על עניין נאות וזה כי המלאכים מתוארים בגובה כמו שנאמר (יחזקאל א') וגובה להם ויראה להם. אמנם אינן מתוארים ברוחב ואורך על כן שכל אדם שמשכנו במוח ובלב שהוא המזבח שהוא כח בגשם מתואר ברוחב ואורך וגובה שהוא גדר הגשם שיש לו שלשה מרחקים. אמנם מלבד גובה זו יש לו עוד גובה שיש למלאכי מעלה ולכן היה אמתיים גובהו להורות על שני מיני גובה, אמנם ברוחב ואורך לא היה רק אמה להורות על מרחק גשמי והוא מבואר:

בעניין

בעניין מזבח הקטורת כתב בעל צפנת פענח כי מזבח העולה היה כנגד הארץ ועל כן היה מלא עפר וכן כתוב (שמות כ׳) מזבח אדמה תעשה לי ובעבור כי חצי ארץ שקוע במים וחציה מגולה על כן היה הרשת עד חצי המזבח תחת כרכובו מלמטה עד חציו. ומזבח הקטורת לא יעלו עליו עולה כי המזבח הזהב היה נגד ניצוץ השמש המניע האויר כאשר תתחזק האור על הארץ והרוח יבש מן הארץ נהפך הלהט ונעשה הרקיע, ואמרו חכמי המחקר כי בהתהפך הלהט עולים האידים מן הארץ ויתעפש האויר ויבא ניצוץ השמש ויצחצח הכל, וכן כתיב (שיר השירי׳ ב׳ י״ז) עד שיפוח היום ונסו הצללים, וכנגד ניצוץ השמש הושם הקטורת במשכן לטהר עפוש האויר, ואחר שתבין אלה אמר המבאר צריך אני להשלים צורת שלשה עולמות להודיע איך היה ערכם זה לנוכח זה. ראשון מלאכים בעולם וכרובים במשכן ומחשבות חכמה באדם כדברי הגאון. השני בעולם כסא כבוד ובמשכן הכפורת ובאדם המוח שהוא משכן הנשמה העליונה כמו שפירש בספר יסוד מורה בשער השבעה. השלישי בעולם הגלגל השביעי שמקיף כל הגופות ומנענע אותם ובמשכן הארון שנושא הלוחות ובהנשאו ינשא, ובאדם הלב שהוא משכן החכמה ומתנועע תמיד ומניע כל הגוף. רביעי בעולם הגלגל השמיני שהמשפט ממנו ונחלק לשנים ובמשכן הלוחות שנים שבהן המשפטים ובאדם שני הללים שבלב. חמישי בעולם עשרה גלגלים ועשרה מלאכים המניעים אותם ובמשכן עש״ת הדברות בלוחות הראשונות ועשר בשניות ובאדם עש״ים אצבעות ידיו ורגליו. ששית בעולם שבעה משרתים ובמשכן שבעה נרות המנורה ובאדם שבעה מעלות בעין כמו שפירש בפרשת ואלה המשפטים בסוד המלאכים. שביעית בעולם המדבר והשממה מחום השמש גם מהלך המשרתים דרומי כנגד הישוב ובמשכן המנורה בדרום ובאדם המרה בימין כי בו הליחה הירוקה הדומה לאש. שמינית בעולם הישוב בצפון ובמשכן השלחן בצפון ובאדם הכבד שהגוף ניזון ממנו בעבור החום הבא אליו מתנועת הלב שהיא בשמאל. תשיעית בעולם הארץ וחציה שקוע במים ובמשכן מזבח הנחשת שהוא מזבח אדמה וכרכבו מלמטה עד חציו באדם המהול בתולדות העפר והוא בגוף מלמטה עד הציו ואסטומכה שהיא באמצע הבטן כאשר הארץ באמצע העולם. עשירית בעולם השמש זורחת מפאת מזרח ובמשכן הפתח במזרח העינים בפנים. אחד עשר בעולם נהרות נובעים ומעינות מקלחים ובמשכן הכיור מקלח ובאדם מי רגלים מקלחים מהאבר. שנים עשר בעולם שני סדני הגלגל ובמשכן שני כתפות האפוד ובאדם שתי הכליות, כי כן פירש הוא במזמור (תהלים קל״ט) יי חקרתני ותדע, שהכליות הן רמז לסדני הגלגל, ואמרו רבותינו ז״ל סוף מסכת ברכות כי אחד לימין ואחד לשמאל ובמזמור אל נקמות פירש הוא שתי אזנים כשתי הסדינין עד כאן לשונו. אמנם אין דעתי נוטה באלה הדברים לפי הכוונה הנמשכת עד הנה ולכן איחד פרק בפני עצמו לכתוב דעתי בזה:

פרק ארבעה ועשרים

כתב הרמב״ם פרק שלישי מהלכות בית הבחירה מזבח הקטורת היה מרובע אמה על אמה והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך בין השלחן והמנורה להוץ. ושלשתן היו מונחים משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המובדלת בין הקדש ובין קדשי קדשים עד כאן לשונו. והנה טרם אדבר הכוונה בזה אומר שיש להפלא ולתמוה למה לא סדרה התורה עניין מזבח הקטורת במקום הראוי לו דהיינו פרשת תרומה גבי שלחן ומנורה ששם מקומו במשכן ובמקדש, רק אחר כל גמר מלאכת המשכן ומלאכת החצר כולו ומלאכת הבגדים ופרשת התמידים נאמר בסוף תצוה (שמות ל׳) ועשית מזבח מקטר קטורת וגומר, וכבר דברו בזו הקושיא הראשונים ז״ל בפירושים רק שהדבר נאות לכוונתנו ויתישב היטב ראיתי לדבר בו גם כן, ועוד יש להקשות, למה הזהיר על המזבח ההוא ביחוד לא תעלה עליו קטורת זרה ולא אמר גם כן על המזבח העולה שלא יקריבו עליו קרבן זר ימגואל וכן על השלחן והמנורה ראוי ומחויב שלא יעלה עליהן רק מה שצוה השם יתברך

וזולת

חכם לדקדק ולתור בתורה שבכתב ולהוציא מתוכה התורה שבעל פה. והיה מוציא אז מתוכה הקמח הנקי מנופה באחד עשר נפות הם שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. ובהיות כי הגזירה שוה והבניין אב והקל והומר כולן הם כמעט מדה אחד שלומדין דבר אחד מחבירו נכללין כולן בנפה אחד· והיו אחד עשר נפים. והיתה באורך כל הלה עשרה טפחים ורחבה חמש ורומה ז׳ אצבעות והיתה נילושת כל אחת בפני עצמה ונאפית בשתים. כבר נתבאר כי כל הלה היתה מורה על חלק אחד מששה סדרי משנה. ולכן נילושת כל אחד בפני עצמה. אמנם כשנוסף בה התלמוד היתה לשנים. וידוע כי פילפול התלמוד הוא בא מחמימות החריפות שמפקים ומתרצים. וכמו שאמרו אורייתא דקא מרתחי ביה. ולזה כתב הר״קנט פרשת יתרו כי התמימות בפילפול התורה הוא מצוה בפני עצמו. וזה (ירמיה כ״ג) הלא כה דברי כאש, האפייה שאז היו ההלות נאפים שנים שהם המשנה והתלמוד שעליו וכמו שנתבאר למעלה. וידוע כי כל החכמות נכללות במשנה ובגמרא· וידוע כי המספר הוא עשר ובו נגדר המספר, כמו שכתב האבן עזרא פרשת שמות, ובהכמות המספר נתלת תשבורת והנדסה וחכמת התכונה והכמת המוזיקא אשר אי אפשר לעמוד אל אחת מאלו החכמות לולי המספר הנכלל בעשרה. לכן היה אורך כל הלה עשר טפחים. ואף כי כבר כתבתי כמה פעמים כי כל המציאות בעשר כלולין, ולכן היה אורך כל הלה עשר טפחים. אמנם הרוחב היה המשה טפחים, להיות כי הלמוד והמחשבה מתפשטה בחכמות הנמצאות ועומדת על ידי זה על חמשה פעמים עשר שהוא חמשים שערי בינה הנמסר למשה שהכל כלול בחכמת התלמוד. או איפשר שהרוחב היה מורה על חמשה חלקים שהתלמיד כלול מהן, והם מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות. אבל למה שכבר נתבאר זה בעניין הלחם באור הראשון יותר נאות. ואמרו שרומן היה ז׳ אצבעות, להורות על מה שדרשו ז״ל בשמות רבת אמר רבי ברכיה הלוחות ארכן ששה טפחים ביד הקדוש ברוך הוא וטפחיים ביד משה וטפחיים ביניהם· והכוונה הנזכר לעיל בזה היא מה שכתב המורה חלק שלישי פרק שבעה ועשרים שכוונת התורה היא לתקן הנפש והגוף, התקון הנפש היא נתינת דעות אמיתיות כפי היכולת. ותקון הגוף להסיר החמס מבין הבריות כו׳. וידוע שכל חלק אחד הוא כולל מצות עשה ול״ת על כן נראה שכוונו בשני טפחיים אלו כי נתינות דעות האמיתיות שהם טפחיים העליונים הם ביד הקדוש ברוך הוא כי אי אפשר לקבלן מבלתי העזר האלהי המסייע לתורה כי לולי נתינת התורה אי איפשר ביד האדם להשיגה. אמנם השניים שהם לתקן גופו של אדם אהזו ידים של משה לתקן אותן וזה כי הרבה מצות בתורה שאינן אלא לתקן גוף האדם כמו מקצת מאכלות אסורות ושמירת הגוף מבעילות האסורות וכל שהוא לשמירת גוף האדם יוכל האדם בעצמו ליזהר מזה, ולכן היו ביד משה עצמו. ונראה כי אף הנהגת המדינה אפשר לתקן מצד האדם כמו הנהגת הנימוסית שתקנו חכמי הגוים רק שהנהגתן חסירה כמו שביאר בעל העיקרים ריש ספרו. אמנם השלמת המדות הישרות והאמיתיות הם ממוצעים בין הקדוש ברוך הוא ובין האדם כי אי איפשר לאדם להשיגן על אמיתתן ומכל מקום תלויין באדם ולא בשכל נבדל מאחר שתלויים במעשה. וידוע כי עניין התלמוד והמשנה עיקרו מדבר מחלק האמצעי שהוא השלמת המעשיים התורניים והמצוה אשר צוה יי׳ את משה לעשות. ובהיות כי חלק האמצעי שני טפחיים בא גבהו שבעה אצבעות שהם טפחיים הסר אצבע שהוא דבר מועט ונחסר זה המשהו להיות בו הסר מעט ממה שנצטוה משה בהר כי ההלכות אינן פסוקן כמו שקבלן משה. ואף כי כל דברי המשנה והתלמוד דברי אלהים חיים מכל מקום הוא חסרון מעט כאשר אין הלכה פסוקה בעון הדורות. ולהיות כי המנורה והשלחן רומזים על התורה שבכתב ובעל פה, אמרו רבותינו ז״ל הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום, הכוונה להם בזה שהתורה שבכתב היא בנגלה כמו רוח דרום. אמנם התורה שבעל פה היא צפונה ונסתרת· והנה בתורה שבעל פה הוא עשירות, וכמו שדרשו ז״ל במסכת בבא בתרא עתיר נכסין זו בעלי תלמוד, ובתורה שבכתב תולה עיקר החכמות ובמדרשיה· וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה הרוצה להכיר מי שאמר והיה העולם ילך אצל אגדה, והוא התכלית מכל ההכמות כמו שנאמר (ירמיה ט׳) בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי:

בעניין

נגד שלשה דברים שצריך החכם לקנותן בתורה שבעל פה, והם הלמידה לעצמו, והלמידה לאחרים, והעשייה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל הלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, והשמירה והעשייה היא דבר אחד. ושלשה דברים שאדם זוכה על ידם לתורה, וכמו שאמר רבי חנינא הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי ומתלמידי יותר מכולן. והיו הקנים חלוקים ולא שלמים כדי שיכנס בהן הרוח שלא יתעפש הפת. והכוונה שאף שלמד וקנה החכמה צריך שיהא לבו נשבר בקרבו ויכנס בו רוח החכמה ולזה היו הקנים שבורין וחלוקין לחצאין. ואף כי להורות כי שמונה ועשרים חצי הם ארבע עשר קנים שלימים להורות כי מבין כל קנים אלו יצא לנו החלקים הארבע עשר שנתבארו למעלה. שני בזיכי הלבונה שהיו בצד המערכה היו מורים על הדברים העתידים להתחדש בתורה שבעל פה. והם התקנות שתקנו החכמים ז"ל שבכל דור ודור ולכן היה הלבונה עולה בכל שבת לקטירת על המזבח כי חביבין דברי סופרים מעיקרה של תורה. כמו שדרשו ז"ל במסכת עבודה זרה (שיר השירים א') כי טובים דודיך מיין חביבין דברי דודים יותר מיינה של תורה ולא היה נכשר הלחם לאכול בשבת לולי אחר הקטרת הבזיכין. והוא האמת שאין עיקר הכשרת דברי תורה שבעל פה רק על ידי דברי סופרים. והיה הרמז בלבונה כמו שנאמר (שיר השירים ג') מי זאת עולה מן המדבר מקטרת מר ולבונה כו' וכתב רש"י ז"ל בפירש החומש בפרשת נשא שהלבונה היה מורה על האמהות שנאמר (שם ד') אל גבעת הלבונה. וכן הוא שם במדרש רבתי. וידוע ששלמה עליו השלום המשיל התורה והמנהגים שתקנו חכמים ז"ל לאם כמו שנאמר (משלי א') אל תטוש תורת אמך ונאמר (שם כ"ג) כי זקנה אמך וגו' והרמז הוא נפלא. והבזיכים היו שנים אחד בכל מערכה כי תקנות אלו נתפשטו בכל דור ודור כי מצינו הרבה תקנות שתקנו חכמי המשנה ז"ל. והרבה תקנות שתקנו בימי חכמי התלמוד. ואמרו רבותינו ז"ל פרק תמיד נשחט במסכת פסחים תנו רבנן כל הבזיכים שבמקדש לא היו להם שולים חוץ מבזיכי לחם הפנים שמא יניחום ויפסד הלחם רצה לומר כי חכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה שאם יניחום יפסד התורה בעצמה והוא מבואר. והדפוסים שעושין בהן לחם הפנים הם דוגמת הסייגים שעשו לתורה למשמרת התורה כמו שדרשו רז"ל ועשו משמרת למשמרתי והם דוגמת הדפוס שבהן עושין הלחם. ובמדרש רבתי קערת כסף נגד התורה שהיא קרויה לחם שנאמר (שם י"ט) לכו לחמו בלחמי ונאמר (שמות כ"ה) בלחם הפנים ועשית קערותיו וכפותיו עד כאן לשון המדרש, הרי שהביאו ראייה לעניין התורה מעניין להם הפנים וקערותיו. והיו עוד שם שני שלחנות אחת של שיש שבו נותנין לחם הפנים בכניסתו ואחר של זהב שבו נותנין עליו הלחם ביציאתו נגד שני כתות שסדרו התורה שבעל פה, והם כת רבינו הקדוש שסדר המשנה והוא היה קדוש טהור כדמות אבני שיש טהור, והשני כת רבינא ורב אשי שחברו התלמוד, האחר התחיל לסדר הלחם בכניסתו והוא רבינו הקדוש שסדר המשנה בתחלה והוא דמות הכניסה. ורב אשי ורבינא היו סוף הוראה והם סדרו התלמוד ביציאתו, רצה לומר בסופו. ואמרו שמעלין בקדש ולא מורידין כי באמת לא בא רב אשי ורבינא לפחות מדברי רבי רק להוסיף עליהם. ואל תתמה שאני אומר שעניין סדור התלמוד היה נרמז בעניין המקדש כי כבר אמרו בבבא מציעא פרק השוכר את הפועלים רבינא ורב אשי סוף הוראה כמו שנאמר (תהלים ע"ג) עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם, הרי הביאו ראייה להם מן המקרא וה"ה שנרמז עניין זה בבניין המקדש. וכן דרשו במדרש רבתי פרשת נשא שהנשיאים רמזו בקרבנן עניין סדורה של משנה כמו שהאריכו שם בזה. וכתב הרמב"ם סוף פרק רביעי מ"ה תמידין שהבזיכין היו נמלחין כשאר קרבנות. בהיות כי המלח מקיים הדבר שנמלח בו ועניין הלבונה שבבזיכין קיים לעד על כן היו נמלחין. וכתב הרמב"ם שם פרק חמישי מעשה לחם הפנים מביא ארבע ועשרים סאין חטין הראוין למנחות ושפין בהן ובועטין בהן וטוחנין אותן ומנפין אותן בי"א נפה כ"ד עשרון סולת וכל זה אינו אלא למצוה ואם שינה לא עיכב והדבר מבואר כי דרשו ז"ל תלמיד חכם צריך להיות בקי בארבעה ועשרים ספרים ככלה המקושטת בארבעה ועשרים תכשיטים ולכן בא מניין הארבעה ועשרים וצריך לשוף ולבעוט כי כן צריך התלמיד

חכם

שבעל פה כי כולה הלכה למשה מסיני. ובהיות כי משה עליו השלום היה מלך כמו שנאמר (דברים ל"ג) ויהי בישורון מלך וגו'. לכן היה השלחן מורה עליו כמו שאמרו רבותינו ז"ל שהשלחן היה מורה על מלכות. והיה ארכו שנים עשר טפחים נגד אורך ימי משה שהיו מאה ועשרים שהם שנים עשר מדרגות של עשרה כמו שכתב בעל העקידה פרשת זאת הברכה שלזה כוונו באמרם שהר נבו הוא שנים עשר מעלות ופסען משה בפסיעה אחת. והיה רחבו ששה טפחים נגד ששת ימים שנתרחבו דעתו של משה בתורה והם היו ששה ימים מיום ביאת ישראל להר סיני עד קבלן התורה או אחר מתן תורה שנתפרש קודם כניסתו למחנה שכינה כדאיתא פרק קמא דיומא וכמו שכתוב (שמות כ"ד) וישכון כבוד יי' על הר סיני ויכסהו הענן ששה ימים ויקרא אל משה ביום השביעי. ואולי כי האורך גם כן רומז על ק"ך ימים שהיה בה ג' פעמים ארבעים יום ואם כן בא הרמז כולו על עניין התורה והוא יותר נאית. וכתב הרמב"ם ד' סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלים בראשיהם שהיו סומכין בהן הלחם הפנים שנים מסדר זה ושנים מסדר זה והם הנקראים קשיותיו ושמונה ועשרים קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה הלול היו לו ארבע עשר לסדר זה וארבע עשר לסדר זה והם הנקראים מנקיותיו. ושני הבזיכים שבהן מניחים הלבונה על השלחן בצד המערכה הם נקראים קערותיו אלו הארבע עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שלחן. ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים ובין כל חלה וחלה שלשה קנים ובין ששית וחמשית שני קנים בלבד לפי שאין על הששית אחרת נמצא ארבע עשר בכל מערכה ומערכה. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית אחת של שיש נותנין עליו לחם הפנים בכניסתו ואחת של זהב נותנין עליו לחם הפנים ביציאתו שמעלין בקדש ולא מורידין עד כאן לשון הרמב"ם. וכן הוא פרק שתי הלחם. והנה נתבאר כי לחם הפנים הוא הכמת התורה שבעל פה. וכמו שכתבתי והיתה נרמזת בעניין לחם על דרך שנא' (משלי ט') לכו לחמו בלחמי וגו'. וקראם לחם הפנים כמו שנתבאר ע' פנים לתורה ותורה שבעל פה היא הפנים והצורה של תורה שבכתב. ועל כן היו מסדרין את הלחם בשבת כי בשבת נתנה תורה כמוזכר פרק רבי עקיבא במסכת שבת והיה הלחם חם בעת סלוקו כמו בעת סדורו כמו שאמרו רבותינו ז"ל במנחות ומביא לה פרק קמא דיומא. והטעם לכל זה כמו שדרשו ז"ל (דברים ד') יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחורב וגו' שיהיו הדברים חביבין על ישראל כל יום ויום כאלו אותו היום קבלו מהר סיני. וזהו שבעת סלוקו היה חם כמו בעת סדורו והחמימות שבו היה מורה על האש ותמרות עשן שהיה עולה בנתינת התורה ובהדיא אמרו אורייתא קא מרתחא ביה וזהו החמימות שנשאר בו. ואמרו שם שהיו מגביהין השלחן לעולי רגלים. ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום. שסלוקו כסדורו שנאמר (שמואל א' כ"א) לשום לחם חם ביום הלקחו. וידוע כי אין חבת ישראל ניכרת בהיות הלחם חם אם לא על פי מה שכתבנו ואז הי' חבה גדולה להם כיום מתן תורה והיה מראה להן שעדין חבת מתן תורה קיים והיו שני מערכות בכל מערכת ששה להמין נגד ששה סדרי משנה. וידוע כי התורה שבעל פה נחלקת בתחלה לשני חלקים משנה ותלמוד. לכן באו שני מערכת בכל אחד ששה. וארבע סניפין שבהן סומכין הלחם הם ד' דברים שעליהן התורה שבעל פה בנוייה ונמסכת והן תורה נביאים כתובים הלכה למשה מסיני או הם ארבע חלקי התורה שבעל פה משנה תלמוד הלכות ואגדות או נגד ארבע מדות שחכמים ז"ל מנו בתלמידים וארבע מדות שהם ביושבי בית המדרש. והיו כולן של זהב כמו שנאמר (תהלים י"ט) הנחמדים מזהב מפז והיו במערכת זו שנים ובמערכת השנייה גם כן שנים כי עיקר המשנה שהיא נגד המערכה אחת היא נסמכת על המקרא והלכה למשה מסיני וכולה מדבר בדינים שהם משנה והלכות והתלמוד שהוא נגד המערכה שנייה בלול מן הכל וכולל תלמוד ואגדה ונסמך על נביאים וכתובים יותר מן המשנה. והיה לו שמונה ועשרים קנים, דע כי הקנים מורים על קניין החכמה מלשון קנה חכמה ובכל קניינך קנה בינה. וכמו שכתבתי לעיל בעניין קני המנורה. והיו הקנים שמונה ועשרים ארבע עשר לכל מערכה. כי ידוע שהתורה שבעל פה נחלקת לארבע עשר חלקים כמו שחלקן הרמב"ם ז"ל לארבע עשר ספרים בחבורו הגדול משנה תורה. והיה בין כל לחם ללחם שלשה קנים

נגד

השמן שהוא חם ולח כתולדות האדם שהוא חיי הגוף שהיא בדרום כדמות השמש ששורפת בדרום. וזהו אשר ראיתי להעתיק מדברי הראשונים בעניין השלחן אשר נתנו לכם לבאר צורתו בדרך פרט ולא ראיתי להעתיק דברי אחרים שלא פירשו דבריו רק בדרך כלל:

פרק שנים ועשרים

בעניין הנראה לי לפי עניין הכוונה אשר אנחנו בה. אמרו רבותינו זכרונם לברכה פרק שתי הלחם השלחן היה ארכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים וגבהו עשרה היה מונח ארכו לאורך הבית ורחבו לרוחב הבית. דע כי הנראה כי השלחן היה נגד המנורה. ומאחר שהמנורה נגד התורה שבכתב כמו שנתבאר והשלחן והלחם שעליו הם נגד התורה שבעל פה. וידוע שמורגל בפי החכמים לקרא החכמה שלחן כמו שאמר שלמה עליו השלום (משלי ט׳) טבחה טבחה מסכה יינה ערכה שלחנה וגו׳. ונקרא החכם הלומד התורה שלחני כמו שאמר רבי עקיבא הרבה מעות יש לי ואין לי שלחני להרצותו. ואולי שלזה כוונו באמרם המאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו רצה לומר שמאריך בתלמודו הנקרא שלחן אז מאריכין ימיו ושנותיו כמו שנאמר (דברים ל׳) כי היא חייך ואורך ימיך. ודע והבן כי אמרו בפרק שתי הלחם במסכת מנחות כי שלמה עשה עשרה שלחנות חמשה בימין שלחן של משה וחמשה בשמאלו וזה של משה היה עומד במקום יותר גבוה והאחרים היו עומדים במקום נמוך כתלמיד היושב לפני רבו ומבואר נגלה שהכוונה מה שביארנו כי ענייני שלחן היו מורים על תורה שבעל פה. ולכן היו אלו של שלמה עומדים בפני של משה כתלמיד בפני רבו כי שלמה עם רוב חכמתו תלמידו של משה היה והיו שלחנות של שלמה עשרה. להיות כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה עשרה קבין חכמה ירדו לעולם וכולן נטלה שלמה. לכן היו שלחנות עשרה. ובהיות כי חכמתו היתה בתורה שבעל פה ושבכתב, לכן עשה עשרה שלחנות ועשה גם כן עשרה מנורות והוא מבואר. ואמרינן בערבי פסחים אמר ליה רבי אבין בר הנינא שלחן של מקדש של פרקים היה וזהו כדמות התלמוד שמחובר במסכתות ופרקים. וידוע כי התורה שבעל פה היא עיקר התורה וכמו שאמרו ז״ל לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל רק על פי התורה שבעל פה שנאמר (שמות ל״ד) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. ולכן בא הרמז בשלחן על מה שנאמר (איוב י״א) ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. והנה כי ארכה של תורה היא תורה שבעל פה כי ארכה של תורה שבכתב יש לו קץ לעיני כל ישראל. ולכן בא אורך השלחן שהן שנים עשר טפחים נגד העולם כולו שארכו ממזרח למערב שנים עשר שעות שמהלך בהן החמה ממזרח למערב. ורחבו ששה לרמוז על רוחב הים כמו שנאמר ורחבה מני ים שהוא חצי רוחב העולם שהוא שנים עשר שעות כי הים הוא מערבי. ולכן נקרא ים והוא חצי אורך העולם ולכן בא רחבו ששה. ואף היה מורה על עניין הים ממספר הששה שהוא אות ו׳ מלשון ווי העמודים וכמו שאמרו בסנהדרין כתב התורה לא תשתנה מעולם שנאמר ווי העמודים ובפרקי רבי אלעזר שקרסי העולם תלויין בים אוקיונוס ועל זה מורה אות ו׳. ובהיות כי אמרו בשמונה וארבעים מעלות התורה נקנית ועם ארבע ועשרים ספרים שעליהם התורה שבעל פה נוסדה עולה ע״ב והם במספר טפחי השלחן לרוחב ולאורך. והיה גבהו עשרה נגד עולם העליון שגבהו עשרה מעלות המלאכים שהעוסק בתורה שבעל פה יש לו מהלכים ביניהם וכמו שנאמר (מלאכי ב׳) כי מלאך יי׳ צבאות הוא כי יבקשו תורה מפיהו. והיינו תורה שבעל פה ומפיהו דווקא והיה נתון ארכו לאורך הבית ורחבו לרוחב הבית בדרך המשל שביאר הכתוב ארכה מארץ מדה וגו׳. וכמו שהתבאר שדוגמת רוחב ואורך הבית הוא הארץ והים וכל אשר בו כמו שנתבאר. והיותר נאות לומר על פי כוונתינו כי השלחן היה דוגמת משה רבינו עליו השלום שעליו נסדר הלחם שהוא התורה שבעל

העיוניות והתוריות והוא שזה המציאות השפל יושפע לו מעולם הגלגלים מה שיעמיד הנמצאים אשר בו כשיגביר ההפך האחד פעם וההפך האחר פעם ובזה האופן יהיו נשמרים המורכבים אשר בכאן הזמן האפשרי כמו שהתבאר בטבעיות. ולזה אמנם יהיה באמצעית הגלגל הנוטה שישים הכוכב פעם לפאת צפון ופעם לפאת דרום. והנה היות הכוכב לפאת צפון הוא סבה להויה והטתו לצד דרום סבה להפסד כי הוא רחוק מהישוב ותמנע פעולתו בישוב כמו שהתבאר זה כולו בטבעיות ומה שיזכר בו יותר התקופות הארבעה המתחדשות מצד השמש הוא הצמח עד שכבר יראה לו בעת היות השמש במזלות הצפוניים מה שידמה לבחרות ובימות הגשמים יראה לו מה שידמה לזקנה וזה לאות כי אלו דברים אשר בכאן יושפעו להם פעולות מהגרמים השמימיים. וזה יורה כי המציאות כלו הוא נקשר קצתו בקצתו ושהוא אחד במספר ולזה יהיה בהכרת האלוה אחד במספר ואם לא הונח הענין בו על זה האופן יהיה מתחייב שתהיה התחלה אחת לנמצאות השפלות והתחלה אחרת לגרמים השמימיים שיחשבו המאמינים שיהיו שם שני אלהות. והנה שם החלות אשר הם לצד המערב שיהיו שם דברים המורים על ההויה והמציאות מורות על ששת המזלות הצפוניים להורות כי הנזונים נעזרים בפעולות ההונה בגרמים השמימיים בזה האופן שזכרנו גם כן תתמיד בהם ההויה והפסד. והנה היה באמצע שתי ההערכות לבונה וזכה להקטיר לשם יתעלה להורות כי השם יתעלה הוא עליון על הגרמים השמימיים ומאתו נאצל להם זה הכח והנה היו פנים רבים לכל אחד מאלו החלות כי לאלו המזלות פנים רבים מצד התחלפות ככביהם קצתם מקצת ומצד התחלפות הככבים הרצים אשר יהיו בהם ומצד התחלפות מקום הכוכב ברוחב מהמזל ההוא אם לצד דרום אם לצד צפון וזה כלו מבואר למי שעיין בדברנו בזה בחמישי מספר מלחמות השם ובזה האופן יושפעו ולפי שהגבוה שבכוכבי לכת הוא שבתאי והיה מערכת אלו החלות ביום השבת אשר המושל בו שבתאי והיה שם עד יום השבת הבא באופן ששבה הממשלה לכל אחד מככבי לכת והיה לכל אחד מהם יום א' להורות כי מפעולות אלו הככבים בהיותם במזלות הצפוניים והדרומים יושפע לנזוני שמירת הכח אל ההזון וישלם בזה האופן ההויה וההפסד על צד שיתבאר בטבעיות. והנה העירה התורה בזה בבעלי הנפש הזנה לפי שבהם יראה יותר פעולות התקופות הארבעה ממה שיראה בזולתם מבעלי הנפש. ועוד כי כשהתבאר שהנזונים צריכין בפעלותיהם אל הגרמים השמימיים התבאר שכל בעלי נפש אשר בכאן צריכין בפעולותיהם אל הגרמים השמימיים כי היו כלם בעלי נפש זנה. והנה בעל העקידה עלה כמעט בסגנון זה וכתב גם כן כי השלחן מצד שלא היה לו בית קיבול ולא שום הלוק אחר רק לוח אחד שטוחה ועומדת דומה אל גלגל החלק הראשון לכל הגלגלים. אמנם צוה לתת עליו לחם פנים לפניו תמיד נראה לשתי פאות, להורות שעל ידו שם אלהים פרנסת העולם בכלל על המנהג הטבעי. ועל ידי המזלות אשר בגלגל הככבים המקיימים אשר תחתיו. והיה הלחם שנים עשר חלות נחלק לשני מערכות והוא מה שירמזו יפה כי המזלות השנים עשר צירתן הקוקה בגלגל ההוא החלק כמו שזכר בעל יסוד עולם. וידוע כי המזלות כן דרכם להיות תמיד ששה תחת הארץ והששה למעלה. ועל ידי זה יתפרנס העולם תמיד. אמנם אמר (שמות כ"ה) ועשית קערותיו וכפותיו וגו'. לורז על מה שצריך להבר השתדלות האנושי בכל המלאכות האלו. וכמו שאמרו (דברים כ"ח) בכל משלח ידיך אשר תעשה וגו'. ואמר (ויקרא כ"ד) ביום השבת יערכנו לרמוז כי הוא המעשה אשר נאמר עליו (בראשית ב') כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות. כי אחר שהשלים מלאכת החרוש המוחלט ושבת ממנה הנהיג המעשה הזה לתועלת העולם ושלימות מעשיו כמו שביארנו פרשת ויכלו עד כאן לשונו. ודעת א"ע כפי מה שפירשו בעל צפנת פענח הוא כי השלחן היה בצפון והמנורה בדרום כי מזמן בריאות עולם עד עכשיו גובה השמש הוא במזלות הצפוניית ונוכח הרום הוא בדרום וזהו גורם שהיישוב הוא בצפון כאשר השמש כשהיא במזלות הצפוניים רחוקה מן הארץ ואז החום ממוזג בשוה אבל כשהיא בדרום שהיא קרובה לארץ שורפה הכל. ולכן שם ההורבן והמדברות, לכן השלחן אשר בו המאכלים שהם חיים הגופים על כן הושמו בצפון. אמנם המנורה שהיא שורפת

השמן

ונבון תחבולות יקנה והמחשבה היא בלב והמשיל הלב למחתה כי כשם שהמחתה הוא כלי לקחת ממנו האש להדליק הנרות כן הלב כלי השכל שישתמש בו האדם באור התורה · והיתה משקלה ככר זהב לא פחות ולא יותר על שם שהתורה אין להוסיף עליה ואין למעט ממנה כענין שנאמר (דברים י"ג) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו · והוא שכתוב (תהלים י"ט) תורת יי' תמימה. והיתה מקשה להורות על אחדות על שם שכתוב תורה אחת והיתה מונחת בדרום מפני שרוב החכמה בדרום ונקראת ארץ ישראל ארץ הדרום לפי שהיא מונחת במבחר המקומות באמצע האקלים משבעה איקלימים שעולם נחלק בהם והיא מזוגה יותר מקור וחום ומוכנת לקבל המושכלות · וזהו שדרשו רבותינו ז"ל (בראשית ב') וזהב הארץ ההיא טוב אין תורה כתורת ארץ ישראל ואין חכמה כהכמת ארץ ישראל, ועוד דרשו אוירא דארץ ישראל מחכים · והתבונן איך הונחה המנורה נוכח השלחן כי המנורה בדרום והשלחן בצפון ושתי רוחות אלה זה כנגד זה והוא שכתוב (שמות כ"ו) ושמת את השלחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נוכח השלחן · והטעם לפי שאין החכמה יכולה להתקיים באדם זולתי במאכל ומשתה כי השלחן בצפון רמז לעושר וכתיב מצפון (איוב ל"ז) זהב יאתה · והנה אתה המעיין ראה דבריו ודברי ואתה תבחר באשר תחפוץ כי הכל דברי אלהים חיים . והנה מצאתי במדרש רבתי פרשת אמור · אמר רבי אלעזר בן שמוע בזכות יערוך את הנרות תנצלו מן (ישעיה ל') ערוך מאתמול תפתה . אמר רבי חנן בזכות להעלות נר תמיד אתם זוכים להקביל נרו של מלך המשיח כמו שנאמר (תהלים קל"ב) ערכתי נר למשיחי וגו' · הנה ודאי דרשות אלו רומזים על מה שנתבאר כי כלל התורה מצלת מדינה של גהינם ומקרבת מלך המשיח, ולכן מקובל גם כן שהמנורה היתה מצויירת במגן דוד, להיות כי זכות התורה והאמונות האמיתיות עם עקרי הדת היו עומדים לדוד במלחמותיו ולכן היתה המנורה למגן ולמחסה אליו והוא מבואר:

פרק אחד ועשרים

בעניין השלחן שהיה עומד בצפון נגד המנורה הנה הרב המורה כתב שלא ידע בו סבה . והטעם על דרך הפשט · והר"לבג סוף פרשת תרומה פי׳ בו טעם ואעתיק דבריו הנה, וזה לשונו שם . השלחן מורה על נפש הזנה והוא כי כבר התבאר בספר הנפש כי מפעולות הצורות נעמוד על מציאות הצורות שהן מסדרים מהן וזה כי פעולות הצורית הם יותר ידועין מהצורות בעצמן וכן נעמוד מהדברים אשר בהן תהיינה פעולות הצורות על פעולות הצורות כי הדברים ההם הם יותר ידיעות מפעולות הצורות . והמשל כי פעולות ההזנה הוא יותר ידוע מהנפש הזנה והנה המזון הוא יותר ידוע מפעולת ההזנה ולזה נקח ראייה מהמזון על מציאות נפש ההזנה . ולזה הושם בשלחן הלחם יותר כולל לבעלי הנפשות . והנה הורה הלחם על מציאת הנפש הזנה . לפי שאם היה הפעל בהזנה חלק היסוד האישי אשר בנזון כמו שחשבו הקדמונים הנה מפני שהאש יאכל כל הדברים אשר מדרכם שיפסידם] האש הנה לא יהיה בכאן לנזן מזון יותר מיוחד מהמזון ויהי הטורח בתקון המזון לבטלה אבל יהיה האדם נזון מן העצים כמו שהיה נזון מהלחם הנפלא בתקונו וזהו כלו מבואר הכזב ולזה הוא מבואר שיש בכאן נפש זנה והיא תעכל הדברים באמצעות החום הטבעית ומפני זה היתה פעולת הזנה משוערת ומוגבלת כמו שזכר הפילוסוף, וראוי שתדע כי התורה תכוין בדבר אחד בעינו לתועלת רבות כמו שיתבאר לך ממצות השבת שזכרה בה התורה שתי תועלת · והנה התורה בזה העניין מתדמה לטבע שיעשה דבר אחד לתועלת רבות כמו שהתבאר בטבעיות, אחרי זאת ההצעה נאמר כי כבר היו על השלחן שנים עשר חלות בשתי מערכות והיה שש מהם לצד המערבי והוא לצד הארון וששה לצד המזרח והוא לצד שתי המזבחות וזה להורות על עניין נפלא הוא מהגדולות שבפינות

העיוניות

ולצבא השמים והיו כופרים באלהים ממעל, מכל מקום ישראל מכירין האמת ומשיגים האמת על אמתתו ועובדין השם יתב״ך באמונה שקבלו מאברהם באמתית ונתקיים בידן בסיני ועל זה נאמר יי׳ מסיני בא וגו׳. וכל זה היה נרמז בעניין הקנה האמצעי שבמנורה שהיו אותיות תש״רק בקנה ההוא, להורות כי עיקר קיום התורה יהיה לעת״יד בזמן ביאת המשיח והיו כל הקנים פונים אל נר המערבי כי לכולן תכלית אחד פונים להדדי ועל ידי כולם התורה נשלמה, ואמרו אבן היה לפני המנורה ובו שלשה מעלות שעליו כהן עומד ומטיב הנרות ומניח עליו כלי שמנה כו׳, האבן הוא מורה על כלל העולם שעמד על אבן שתייה כדאמרינן ביומא ולכן היו בו שלשה מעלות והם שלשה חלקי העולם שעומדים בזכות התורה וכמו שנאמר (ירמיה ל״ג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ולכן היה האבן מונח לפני המנורה הרומז על התורה כמבואר, ולפי שהמנורה הטהורה היה מורה על כל חלקי התורה ופרטיה וכלליה לכן נאמר כן עשה משה את המנורה. ואמרו גם כן במדרש מלמד שבחו של אהרן שלא שינה כי דבר גדול הוא המקיים כל התורה כולה ועושה אותה כמצוה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה כי מבלואי בגדים של כהנים היו עושין פתילות למנורה. והוא מבואר הגנות אם לא שבא להורות לנו עניין נאות וזה כי בגדי כהנים היו מורים על עניני המצות ומעלות המדות כמו שיתבאר לעתיד וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה במנחות שירי מצוה מעכבין הפורענות ולזה היו בלואי בגדיהם המרמז על שירי מצוה מאירים ומהירים במנורה להורות כי אף שירי מצוה שבתורה ממלאים הבית אורה והם מצילים מן הפורענות והוא דמות החושך אשר הוא בבית בהעדר האור זהו הנראה בסוד המנורה, בעזרת הש״י נותן התורה, והוא יתן לי ולכל ישראל עוז ותעצומות לזכות לאורה, של ביאת הגואל אשר לקויו ומיחליו שמורה:

פרק עשרים

אחר שנתבאר דעתינו בעניין המנורה אעלה לך מה שמצאתי לבעל הבחיי שכתב קצת דרך זה ועם הייתו רחוק מדעתינו מכל מקום לא אמנע מלכתוב דבריו וזה לשונו שם, ועל דרך השכל המנורה בשבעה נרותיה תרמוז לתורה הנקרא אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור והיא כוללת שבע חכמות ועל כן היו נרותיה שבעה, וששה קנים יוצים מצדיה כנגד ששה קצוות של עולם התלוים בתורה שנתנה בששי בסיון שהעולם נתקיים בשבילה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה. שלשה גביעים משוקדים כקנה האחד בכל קנה היו שלשה גביעים אם כן הרי הם שמונה עשר גביעים לשש הקנים. ובמנורה ארבע גביעים אחרים הרי שנים ועשרים גביעים הם כנגד שנים ועשרים אותיות התורה וכנגד שנים ועשרים חלקים שבעולם ואלו הן רוח אש ומים שבעה ככבי לכת שנים עשר מזלות וכנגד שנים ועשרים חלקים שבגוף האדם הראש והלב והכליות שבעה נקבים שבראש שנים עשר אברים. ומצינו במנורה שלשה דברים והם כפתור גביע ופרח כפתור תפוח עגול בולט ויוצא סביב הקנה האמצעי מן המנורה הכפתור כנגד עולם המלאכים שהם מתענגים מזיו השכינה בתענוג שאין לו סוף ותכלית וזהו כפתור שהוא עגול כי העגול אין לו ראש וסוף ועל הענוג הזה רמזו רבותינו ז״ל חכמי האמת במדרשם עתיד הקדוש ברוך לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבא וכבודו ביניהם כי המחול הוא עגול ואין לו ראש וסוף. ולכן המשיל תענוג הנפשות שאין לו סוף למחול שאין לו סוף. הגביע הוא כלי שיש לו בית קיבול והיא משקה ומרוה כנגד העולם הגלגלים שהם מקבלים כחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל. הפרח הוא כנגד העולם השפל הזה ששם כל גדולי הארץ צמחים ופרחים וציצים ובא זה לרמוז כי מתוך שנים ועשרים אותיות התורה אדם משיג שלשה חלקי המציאות ומלקחיה ומחתותיה ידוע כי העצה והמחשבה הם מלקחים לתורה כעניין שכתב (משלי ח׳) ונכון

פעמים מחטא הכהן רצה לומר שבעה הזאות היה מזה מן הקרבנות ביום הכפורים ובשאר עבודות וכן במצורע וכל זה מיזכר באותו ספר של תורת כהנים, והטעם של שבעה הזאות נראה כדרך שאמרו בעבודת יום כפורים וכך היה מונה אחת אחת ואחת כו'. כי כבר אמרו סוף החליל שבעה שמות נקרא ליצר הרע והם שבעה הזאות כמו שנאמר (יחזקאל ל"ו) וזרקתי עליכם מים טהורים, והיו שבעה הזאות לכפר על שבעה שמות של יצר הרע שהם שבעה מדרגות זו למעלה מזו כמו שהאריך בזה בעל העקידה פרשת כי תצא ובארנו תהלה לאל בארוכה במחיר יין שלי ולכן היה מונה אחת אחת ואחת כו' לשתף שם יצר טוב עם יצר הרע לכפר עליו, ולקמן בעבורת יום כפור יתבאר עוד טעם אחר. הקנה השמאלי היה נגד ספר ויהי בנסוע ובו נשלמו הקנים והיה בו כפתור אחד להורות על עיקר השגחת השם יתעלה כמו שנאמר (במדבר י') ויפוצו אויביך וינסו משנאך מפניך, וזהו על צד ההשגחה הגדולה של השם יתברך על ישראל כי אין השגחה גדולה מזו להפיל האויבים לפני ישראל ומהם לא יהסר איש כמו שהיה במלחמת מדין ובשאר מלחמותיהם כשהיו כשרין וזכאין. ולהיות כי השגחת השם יתברך בדרך כלל ובדרך פרט על כן אמר ויפצו אויביך שהם כלל אויבי ישראל ועל הצד הפרט אמר וינסו משנאיך מפניך, ופרח שבו הוא רומז על שלא תנוסח התורה וזה נאמר ובנוחה יאמר בלשון עתיד ולא אמר ובנוחה אמר להורות שהדבר לא ישתנה לעתיד ואמר ובנוחה יאמר ולא אמר ובנוחו יאמר שהרי על הארון דלעיל קאי שנאמר ויהי בנסוע אלא אמר ובנחה על זאת התורה שלא תשתנה, ולזה כיון באמרו ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה יי להורות כי שם יי משותף בתורה ושמותיו מונחים בארון וכשם שהשם יתברך לא ישתנה לעולמים כן התורה לא תנוסח. ושלשה גביעים שבקנה היו ע"פ"ץ על צד המניין במקום ז"ח"ט כמו שנתבאר ובא גם כן הרמז על עניין הספר שאמר יפוצו אויבך וגו', כי אותיות אלו אותיות פצע וחבורה שהשם יתברך יכה אויביו. ואחר כך הזרו להיות טפחיים חלק נגד שני סיפורים שבאו אחר זה עד סוף ספר במדבר שהם מעשה שטים ומלחמת מדין ופרשת אלה מסעי וחלוקי הארץ אשר בו סיפורים אלו חלקים מגביעים כפתורים ופרחים נשארו שלשה טפחים שבהן כפתור ופרח שלשה גביעים נגד ספר משנה תורה שבו שלשה סיפורים משנה תורה ופרשת השיר ופרשת זאת הברכה נגד שלשה טפחים הנשארים ובו כפתור אחד שהוא מורה על עיקר הנשאר שהוא ידיעת השם בעתיד אשר כל משנה תורה מלא מזה כמו שנאמר כי תוליד בנים וגומר וקם העם וזנה וגו' השחת תשחיתון אחרי וגו'. ופרשת האזינו כולה מדברת מזה, גם הפרח שבה מורה על הקבלה מן האבות כמו שאמר להם משה בבאור פרשת אתם נצבים (דברים ד') ולא אתכם לבדכם אנכי כורת ברית וגו' כי אשר ישנו פה וגו'. והרבה פסוקים כאלה מורים על אמונה זאת. ושלשה גביעים הנשארים הם אותיות ש"ר"ק הנשארים עד כי בקנה האמצעי הוא אותיות תשרק כמו שביארתי להורות כי תכלית התורה ביאת המשיח שיחזרו לאדמתן ויקיימו התורה כראוי כי בזמני הגליות אי איפשר לקיימה כי עול השיעבוד מעכב וכל זאת מבואר ונראה כי זהו כוונת הפסוק שנאמר (דס ל"ג) יי מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו' ודרשו ז"ל מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן כו'. ויש להקשות למה נקט אלו שתי אומות יותר משאר אומות, ובעל עיקרים מאמר ראשון פרק עשרים יישב דבריהם וע"ש, ולי נראה שבא להורות כי תחלת התורה היתה מסיני וסופה תהיה משעיר ופארן והם עשו וישמעאל והוא בביאת הגואל שיטול הקדוש ב"ה הוא המלוכה מהם ואז יהיה זריחת התורה לגמרי. ועוד אפשר לפרשו לעניין קבלת האמונה אמר שיי' מסיני בא רצה לומר שקבלו אלהותו בסיני וזרח למו לישראל יותר ממה שזרח לשעיר ופארן ורצה לומר בזה כי אף שישראל ועשו וישמעאל כולן היו בני אברהם אבינו שהיה ראש המאמינים ונאמר בו כי ידעתיו כי יצוה את בניו וגו'. והנה כל אלו קבלו האמונות מאברהם בשוה ולזה נמצא כי אף שעשו וישמעאל טוען ומכניסין דברים זרים באמונתן ועובדין עבודה זרה מכל מקום כולם מודים באלוה שהוא מנהיג העולם וזה להם בטבע כי מנהג אבותיהם שהוא אברהם בידיהם, ולזה מודים בזה יותר משאר עובדי עבודה זרה שכולן היו עבודתן לכוכבים

ולצבא

עליהם שלא נמצא פסיל בזרעם. הקנה השמאלי היה מורה על ספר הששי הוא ספר שאחר ויהי בנסיע ובו כפתור אחד מורה על עיקר שליחות השליח כי בו היה נגלה שליחות השליח במעשה קרח כמו שאמר (במדבר יו) בזאת תדעון כי יי שלחני וגו׳. וכן היה נרמז בלקיחת המטות שפרח מטה אהרן כתוך מטותם והפרח מורה על אמונת תחיית המתים שהיה נגלה על ידי מעשה קרח שהארץ פתחה את פיה כמו שעתיד להיות שהארץ תפתח עצמה ויקומו שוכני עפר, והוא אמונת תחיית המתים ובהדיא אמרו על בני קרח מקום נתכצר להם בגיהנם רצה לומר שנשארו בניבח מקום אחד כשנפלו לארץ ואמרו במדרש שחנה אמרה (ש״א ב׳) יי מוריד שאול ויעל על מתי קרח. ושלשה גביעים היו בקנה זה נגד אותיות מ׳ נ׳ ס׳ להורות המספר כמו שנתבאר, והיו מורים גם כן על מה שנאמר במעשה קרח וכל העם נסו וגו׳, ואפשר לומר כי נרמז עוד מלת מ״נ״ס כי היה רומז על ערי מקלט ודיניהם האמורים באותו חלק והיו אותיות מ״נ״ס נגד אותיות ד״ה״ו שבקנה הימיני כי י״ה שהוא הנרמז במלת ד״ה״ו הוא מ״נ״ס של ישראל כמו שנאמר (ירמיה י״ו) ומנוסי ביום צרה. אחר כך חוזר להיות טפח חלק נגד הספיר שאחר פרשת מי מריבה שחזרו ישראל לחטא והוא ספור מלחמת מלך ערד לאחר שמת אהרן בהר ההר ושנשלח בהן הנחשים השרפים בעבור החטאם ואומר לפי דרכינו כי רבים מקשים באותו סיפור למה שינה משה דבר השם יתברך שצוה לו לעשות שרף כמו שנאמר (במדבר כ״א) ויאמר יי אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי ומשה לא עשה כן שהרי נאמר ויעש משה נחש נחשת וישם אותו על נס והיה אם נשך הנחש את האיש וראה אל נחש הנחושת וחי. וכבר האריכו המפרשים וכפרט בעל העקידה כתב טוב טעם בזה, ואקה גם כן מן הבא בידי והנראה לי, כי מלבד זה יש לדקדק כי השם יתברך אמר והיה כל הנשוך וראה אותו וחי וגבי עשייתו של משה נאמר והיה אם נשך הנחש את האיש וראה אל הנחש הנחושת וחי הרי שלשה שינויים בזה ממה שנאמר אצל הצוואה, האחד אמרו והיה אם נשך, השני הנחש את האיש, השלישי וראה אל הנחש. על כן אומר כי השם יתברך חשש לכבוד משה שלא יתלוננו עוד עליו ואולי יבואו מזיקין אחרים לנשכן על הטאן לכן אמר ליה הקדוש ברוך הוא שיעשה לו שרף ואחשוב שזה השרף לא דווקא נחש אלא כל דבר השורף ולזה אמר עשה לך שרף רצה לומר לו לכבודו באולי יתנשכו עוד ממזיקין אחרים על הטאתם יראו אל השרף ויתרפאו וזה אמרו וראה אותו כל הנשוך בין מנחשים בין משאר מזיקין אבל משה לרוב היבתו של ישראל אמר שלא יקדים להם פורענות על העתיד לבא דוגמא שעשה להם בתחלת שליחתו שנאמר לו אה״יה וגו׳. שא״ל משה רבינו עליו השלום דיה לצרה בשעתה, כן אמר גם כאן שלא יקדים להם פורענות גם כי מחל על כבודו ולא עשה רק נחש נחשת לתקן העבר ולא חשש להבא, על כן אמר והיה אם נשך הנחש את האיש רצה לומר אותו האיש הפרטי שכבר התלינן והטא כבר אז ראה אל הנחש וחי, וכל זה היה נרמז באותו טפח חלק שמורה על חטא ונכלל בזה סיפור מלחמת סיחון ועוג. עוד היה טפח שבו כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נגד ספיר פרשת בלעם והכפתיר האמצעי הוא מורה על עיקר הנבואה שהיה נגלה על ידי בלעם ששרתה עליו הנבואה לכבוד ישראל ואין זה צריך ביאור. וכבר ביארתי בספר מחיר יין בעזרת האל יתברך אמרו אבל באומות קם ומנו בלעם. והיה הקנה הימיני היוצא ממנו נגד תורת כהנים ובו כפתיר מורה על עיקר שבו ועונש שהרי כל תורת הכהנים מלא מזה להביא כופר נפשם על הטאתם אשר יעשו בשגגה כל שכן אם יעשו בזדון שיענשו. וידוע שהרבה מצות ועונשין בעריות וכדומיהן שנאמרו באותו ספר, וידוע כי מדה טובה מרובה ממדת פירענות ואם גלוי שהשם יתעלה יעניש על עוברי עבירה ה״ה שישכיר לעושי המצות, ובקנה זה היה פרח אחד לרמוז כי שלמות האנושי נקנה במצות אחר כי כמו שמצינו שיענש ויכרת האדם בעשיתו אחת מאלה ה״ה שישיג השלימות בעשותו אחת מן המצות והית בקנה זה שלשה גביעים נגד ז״ח״ט על דרך המניין כי אלו הגביעים היו ז״ח״ט והיה רומז גם כן כי ארבע ועשרים מתנות כהונה נתנו לכהנים בעבורהן והם מניין ז״ח״ט ועוד כי ז״ח״ט רצה לומר כי שבעה

פעמים

דרך מקרה בעלמא שהרי הוא לא רצה להוציא רק מים מועטים לצורך הזקנים בלבד ואף המאמינים בנס יאמרו כי מה שחשבו משה לנמנע היה מצד שלא האמין ביי׳ שיעשה נס כזה ולכן נאמר יען לא האמנתם וגומר, ולכן נאמר ותשת העדה ובעירם רצה לומר כי העדה ובעירם שתו בשוה אין הפרש ביניהם כי כאשר שתתה הבהמה באשר חשבה הדבר למקרה שמצאו מים כן שתו העדה רצה לומר אף הזקנים שבהן כל שכן שאר הקהל. ולכן נאמר כאן ששתו מה שלא נאמר בחורב כי במעשה זה לא יצא להם שום תועלת רק השתייה בלבד מה שאין כן בחורב שהיה לחם הועלת הנס שראו ולכן נאמר גם כן לכן לא תביאו את הקהל זו שקהלת הזכיר להם עוניתם בשעת עונשם ועל ידי זה גרמתם חס ושלום חלול השם. ונאמר גם כן מריתם פי וגו׳ במה שקהלתם קהל ואני לא צויתי אלא העדה, ואפשר שטעות זה גם כן גרם להם שהוצרכו להכות הסלע פעמים ולא יצאו מים על ידי דבור, כי כבר כתב הרב המירה חלק שני פרק חמישי ושלשים כי רוב האנשים אשר הם אצל הנס מבטלים כח הנס כי מחלישין ומטרידים דבקית הנביא לאלהיו, וכמו שהאריך שם בפירש שם טוב, ולזה אלו עשה משה כאשר צוהו השם לעשות בפני הזקנים לבד היו יוצאין המים על ידי דבור מה שלא היה כן בשהיה רוב עם שטרדוהו והוצרך להכות פעמיים אם כן כל המרי בא להם מסבה שהקהילו הקהל ובזה חטאו משה ואהרן, ולכן נענשו שניהן אף על פי שהיתה כוונתן טובה מכל מקום אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם יתעלה ויתברך, כן נראה לי פירש הפרשה אשר ממנה נתבאר שהשם יתברך מסולק מן ההסדונות והוא הכפתור האמצעי. הקנה הימיני היה רומז על ספר אלה שמות ובו כפתור הוא עיקר אחד שהיא תורה מן השמים שמבואר שבאותו ספר נאמר עניין מתן תו ה שהיה נראה לכל העם כי מן השמים דבר עמהם השם יתברך וכל העם ראו את הקולות ואת הלפידים כו׳ ובו היה פרח אחר שהוא אמונת ביאת המשיח כי אז ראה כל העם כי השם יתברך גואל ישראל כמו שנאמר (שמות ב׳) וישמע אלהים את נאקתם וגו׳, ושלח משה נאמן ביתו לגואלם וה״ה שראוי להאמין לקץ המקוה וכמו שאמר השם יתברך למשה אה״יה אשר אהי״ה ודרשו ז״ל שיהיה השם יתברך עמהן בגלות זה כמו שהיה עמהן בגלות מצרים, ובו היו שלשה נביעים הם אותיות ד׳ ה׳ ו׳ להורות על מניין הנביעים כמו שכתבתי לעיל שהם היו ד׳ ה׳ ו׳ במניין ובאו גם כן לרמוז על אמונת הפרח שהוא ביאת המשיח כדי לחזקו שיהא יד על כס יה מלחמה ליי בעמלק, ומאחר שהשם עדיין אינו שלם רק הוא י״ה כמספר ד׳ ה׳ ו׳ לכן על כרחנו צריכין להאמין בביאת המשיח שיהא הכסא והשם שלם. ובאמת שבפירש זה הוא סוד כוונת רבי הלל שאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו רצה לומר שמצד ישראל לא יבא משיח מאחר שהם חוטאים אף השם יתברך יביא משיח למען שמו הגדול לכל יתחלל בגוים וכמו שאמר הנביא ישעיה (ישעיה נ״ט) וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרועו וצדקתו היא סמכתהו, ויחזקאל אמר (יחזקאל ל״ו) כה אמר יי לא למענכם אני עושה וגו׳ וקדשתי את שמי הגדול וגו׳. וזהו אמרו שכבר אכלוהו בימי חזקיהו כמו שאמרו במסכת שבת שבימי חזקיה כבר נשלם זכות אבות, ולכן נאמר (שמות כ׳) בכל מקום אשר אזכיר שמי אבא אליך וגו׳ רצה לומר בכל מקום אשר אזכיר שמי שלא יתחלל בגוים אבא וגו׳. וכמו שאמר יהושע (יהושע ז׳) ומה תעשה לשמך הגדול, ועל דרך זה נאמר (עמוס ה׳) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, ונאמר במקום אחר (שם ט׳) אקים סכת דוד הנופלת כי ישראל מצד זכותן לא תוסיף קום אך השם יתברך למען שמו הגדול יקים אותה, ומה שאמר שם אמר רב יוסף שרא ליה מרא להלל חזקיהו אימת הוי בבית ראשון וזכריה מתנבא בבית שנאמר (זכריה ט׳) גילי מאוד בת ציון וגו׳ הנה מלכך יבא לך וגו׳ הנה רב יוסף תפס על רבי הלל שלא חשש על כבוד ישראל והוכיח זה מדברי זכריה שאמר הנה מלכך יבא וגו׳ דמשמע מצד זכותם כו׳ וכבר ביארתי זה בפירש הגדות פרק חלק יעויין שם. או נאמר שכיון במספר של ד׳ ה׳ ו׳ שאז כשיצאו ממצרים הוצרכו לעדות יה כמו שנאמר שבטי יה וכמו שדרשו ז״ל במה שנאמר במספר הראובני השמעוני וכן בשאר השבטים כי בא להעיד

עליהם

כמניין אותיותיה. ואחר כך חזר ובא טפח חלק נגד הסיפורים שחטאו ומרו את רוח קדוש יעקב והוא כולל הסיפור מפרשת מרגלים ופרשת מרים שדברה באחיה ופרשת קרח שכל זה לא היה רק תלונות בני ישראל, וראוי להיות כולו כלול בטפח חלק אחד. ואחר כך חזר והיה טפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אשר בכל קנה היה שלשה גביעים כפתור ופרח. הכפתור האמצעי היה מורה על עיקר אחד שהשם יתברך הוא מסולק מן החסרונות והוא נרמז י"פ באותו סיפור של פרשת מי מריבת שהשם יתברך מסולק מן החסרונות, לכן היתה ההקפדה כ"כ גדולה באמרו (במדבר כ׳) יען לא האמנתם בי להקדישני וגו׳, בעניין הכאת הסלע, והואיל ובא לידי אפרש אותה הפרשה ואסלק ממנו הקושיא שנתקשו בה כל המפרשים, וכבר הביאו בעל העקידה כל הדברים בספרו בארוכה, ואכתוב בזה גם דעתי הקלושה ושבעים פנים לתורה. ותחילה אעיר על הספיקות הנופלות באותו סיפור, וכמה נשתנה ממעשה שהיה בחורב ועל ידי זה יתגלה לנו תעלומות חכמה. הספק הראשון השם יתברך צוה למשה (שם) הקהל את העדה וגומר ונאמר (שם) והשקית את העדה וגומר, ובשעת העשייה אמר ויקהילו משה ואהרן את הקהל וגומר, ולבסוף אמר ותשת העדה ובעירם ואחר כך חזר ואמר לכן לא תביאו הקהל הזה. וברור שדבר זה לא נפל במקרה לשנות בספור אחד שנים או שלשה פעמים מעדה לקהל ומקהל לעדה. הספק השני שאמרו להן המן הסלע הזה נוציא לכם מים ויך את הסלע וגומר, הנה מעשיו סתרו דבריו שאמר המן הסלע נוציא לכם וגו׳ דמשמע שהיה נמנע אצלו הוצאת המים. והנה הכאת הסלע היה מורה שרצונו להוציא להם מים, ומדרשם ז"ל בזה הוא ידוע. הספק השלישי כי בחורב נאמר (שמות י"ז) קח את זקני ישראל ומטך אשר הכיתה וגו׳, וכאן אמר הקהל העדה. הרביעית ששם נאמר ושתה העם ולא נאמר בעירם אף כי גם שם נתרעמו ואמרו להמית אותנו ואת מקנינו בצמא וכאן נאמר ותשת העדה ובעירם. החמישית כי למה לא נאמר בחורב ששתו. ולזה אני אומר כי כל זה מורה על חטאם שנענשו עליה והיא היתה שני דברים. האחד שהשם יתברך אמר להם להקהל העדה והם קרואי העדה זקני ישראל כמו שהיה בחורב ולא הוצרך לפרש כאן שהם הזקנים כי בכבר היו ישראל באותו זמן מסודרים בזקניהם ושופטיהם וידעו מי הם עיני העדה, ולכן אמר סתם עדה, מה שאין כן בחורב שהוצרך לפרש שיקח הזקנים לבד, וכוונת השם יתעלה היתה להראות להם הנס הגדול בהוצאת מים מן הסלע והיה מספיק להם זאת בראיות הזקנים כמו שהיה בחורב כי אין כל אדם זוכה לראות נסים נגלים תמיד ואמר והשקיתה את העדה ואת בעירם למה שאירע לבסוף שלא שתו רק העדה ובעירם בדרך שאבאר אם ירצה השם, אבל כוונת הש"י היתה להשקות את כל העם כמו שנעשה בחורב אך משה ע"ה על ידי רוב מסר עצמו על הצבור וגם כי כעסו הביאו לידי טעות ועל ידי זאת הבין דברי הקדוש ברוך הוא שהוא לא היה רצה להשקות רק הזקנים ולא שאר העם וחשב שהחטא גרם להם שהקדוש ברוך הוא לא רצה לתת להם מים רק לזקנים שבהן וכדי שיראו כל ישראל שלא היה החסרון מצד הנותן רק מצד המקבלים החוטאים לזה נאמר ויקהלו משה ואהרן את כל הקהל וגו׳, להורות להם שאף שביכולת השם יתעלה ליתן מים בעיניהם יראו ומשם לא ישתו בעבור חטאם רק שיוציא מים לזקנים שבהן, ואפשר שכיון שיתחרטו על עונותיהם על ידי זה ולזה אמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה וגו׳, כלומר וכי מן הסלע הזה נוציא לכם לכולכם מים זה נמנע לנו מאחר שלא נצטוינו להוציא רק לזקנים שבכם ויך את הסלע פעמים כדי להוציא מים לזקנים שבהן, והנה בזה יש חילול השם מצד שני דברים, האחד שיחשבו כי קצרה יד יי לתת מים לכולן רק לזקנים שבהן וגם יש לחשוב שיש משא פנים בדבר ליתן לזקנים ולא לשאר העם, השנית כי מי שלא הבין כוונתו חשב כי לא נקהלו אל הסלע להראות להם הנס אלא אדרבה להוכיחם על פניהם כמו שנאמר המן הסלע וגומר, דמשמע שהיה נמנע אצלו גם הכאתו על הסלע היה להראות נמנעתו אצלו שהרי אף על ידי הכאה לא יצאו מימיו, וכך יבינו ההכאה שהיתה להראות הנמנע ולחזק דעתו במה שאמר המן הסלע וגומר. ועוד אף למי שיבין כוונתו מאחר שיצאו מים רבים לשתות כל הקהל בודאי הוא

דרך

השם יתברך בעצמו אלא היה דבר נברא מכונה כבוד השם יתברך. וכמו שכתב המורה פרק שביעי חלק שלישי וכמו שנאמר במתן תורה (שמות כ"ד) כבוד י"י כאש אוכלת בראש ההר שהיה דבר נברא וקראו כבוד השם כדרך שכתב המורה חלק ראשון פרק חמישי· ולכן היה אפשר בנביא לדמותו בדמיונו לתמונת אדם· וכמו שנתבאר בסוד הכיור מענייני התמונות והוא אספקלריא שאינה מאירה והמשכיל יבין. ועל כל פנים נתבאר שלא יפלו דברים אלו בחק השם יתברך בעצמו ואי אפשר בו שינוי כזה יתברך ויתרומם מזו והמשכיל יבין:

פרק תשעה עשר

נשוב למה שהיינו בו לבאר שני הפרחים שבקנה ימיני ושמאלי· הפרח הימיני נגד אמונת התפלה שיש להתפלל להשם יתברך ושלא לשום אמצעי. וזאת האמונה נתבארה בספר בראשית שמצינו כל האבות התפללו אל השם יתברך בלי אמצעי כלל. וכבר אמרו תפילות אבות תקנום ומצינו אברהם שהתפלל במעשה סדום ויצחק התפלל על רבקה אשתו ויעקב התפלל כמו שדרשו ז"ל (בראשית כ"ח) ויפגע במקום· ולזה כיון יעקב באמרו (שם ל') התחת אלהים אנכי אשר מנע וגומר· להורות כי אף אמצעי אין לאדם לשום בינו לבין אלהינו לכן הרדה אף יעקב על רחל שרצתה לשומו אמצעי בינה לבין אלהיו באמרה הבה לי בנים וידע שרחל לא נישתטית שיעקב הוא הנותן אלא שכוונה בדרך האמצעי וא"ה הרה עליה וכל זה מבואר· והפרח השמאלי בא להורות על אמונת הבחירה שנתבאר בספר משנה תורה כמו שנאמר ראה אנכי נותן לפניכם וגו'· ורבים כאלה בספר משנה תורה המורים על הבחירה כמו שנאמר מה ה' שואל ממך וגומר, וכל זה מורה על הבחירה. ושלשה גביעים שבימין הם אותיות אלף בית גימל ושבשמאל הם יוד כף למד· וזה בדרך שאבאר לך כי נראה כי גביעי המנורה היו נמנים בקנים על דרך המספר וזה כי היו שלשה הראשונים נמנים א' ב' ג' כי הם היו הג' הראשונים ובקנה שני היה ד' ה' ו'· ובקנה העליון היה ז' ח' ט'· ומצד שמאל היה הקנה שלמטה נמנה גם כן בדרך מספר ג' גביעים הראשונים היו נמנים י' כ' ל', ובסדר מספר אי"ק בכ"ר הם במקום א' ב' ג'· והשניים היה מ' נ' ס' הם במקום ד' ה' ו' והשלישים היו ע' פ' ץ' במקום ז' ח' ט', והיו מורים על מספר הגביעים· וג' אותיות ק' ר' ש' היו שלשה גביעים הנשארים בקנה האמצעי בגוף המנורה כמו שנתבאר ויתבאר והיה הדבר נמנה בדרך מספר הא"ב גם כי נרמז בכל ג' אותיות מהם דבר חדש א' ב' ג' שבקנה שלמטה בימין היו מורים על ו' ימי בראשית שבהם נברא העולם שהיה הקנה ההוא רומז על אותו ספר כמו שנתבאר, ובקנה השמאלי נגדו היו אותיות י' כ' ל' כמו שנאמר (בראשית ב') ויכל אלהים ביום השביעי והוא מורה על הפסד העולם באלף השביעי· וככר ידעת שדרשו ז"ל שהקדוש ברוך הוא שט בי"ח אלף עולמות. וכתב הבחיי פרשת במדבר שי"ח יובלות העולם עומד· וכן כתב האבן עזרא פרשת נח· לכן היו הגביעים בקנים י"ח שאם נמנו הגביעים מתחלת הקנה הימיני שהוא למטה ונספר כל הקנים שמימין ואחר כך משמאל מלמעלה למטה כי כן דרך המספר מאחר שהתחיל מקנה שלמטה שבימין אם כן יהיה תחלה א' ב' ג' שהוא תחילת הבריאה וסופן י' כ' ל' והוא סוף העולמות והוא נרמז בספר משנה תורה והוא אמרו (דברים ל"ג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר הרב גאותיך ויכחשו אויבך לך ואתה על במותימו תדרוך, כמו שדרשו ז"ל באותן אלף שנה שהקדוש ברוך הוא יחדש בהן עולמו צדיקים מה הם עושין עושה להן כנפים כנשרים ושטים על פני המים וזהו על במותימו תדרוך והמים הם המים העליונים אשר ממעל לרקיע והכנפים שעשה להם הקדוש ברוך הוא הם כבנפי המלאכים שנאמר בהן (ישעיה ו') שש כנפים לאחד וזה מבואר, ועוד יתבאר לקמן עניין מאמר זה. ובהיות כי התורה היתה כלי אומנתו של הקדוש ברוך הוא שבה נסתכל וברא העולם ועל כן בא הרמז

כמניין

מעניין נלוה' השערות הוא רומז על הסרת כחותיו מלמעלה כמו שהיה בעניין שמשון וכמו שכתבו כל המקובלים בעניין שערות האדם שרומזים על כחות עליונות. ועניין הטחינה שאמרו במדרש רומז על עניין הכנעה שהיה נכנע לפני מלאכי ישראל שהיו טוחנין עד הנה רצה לומר שהיו נכנעים תחלה לפניו ואמר שטחנו קושיית' מלשון קושי הוא עול השעבוד וההכנעה. או בא הרמז על שר ישראל גבריאל ששוחק מן לצדיקים ועניין גרעיני תמרי הוא רמז למה שאמרו שמקריב נשמות של צדיקים הנקראים תמר שנאמר (תהלים צ"ב) צדיק כתמר יפרח וגרעין הוא הדבר הפנימי המקיים התמרה כדמות הנשמה שבגוף. ועניין השאלות אלו שאמרו כי אתית לגבי מלאכי מזרח ומערב כו' להורות שהדין הוא על הרעה שאבד כל כך נפשות ואמרו אראתא אחשך כו', רומז להעדרת כחותיו הנמשל להעדר ולחושך וכל זה מבואר למשכיל. הדרך החמישי שהק"בה האמור בהגדה זאת נאמר על שכל הנקנה הנקרא הקדוש ברוך הוא כפי ההכמים כמו שכתב הרב המורה פרק שלשים חלק שני וכתבו בעל העקידה הרבה פעמים או ששכל הפועל נקרא כן ואמרו שאדמיה ליה כגברא סבא רצה לומר שסנחרב היה חשקו להשכיל ואדמי ליה לשכלו הנקרא הקדוש ברוך הוא כגברא סבא רצה לומר כזקן ורצה לומר זקן זה שקנה חכמה, ולכן האציל עליו שכל הפועל ע"ד חכמה כאלו היה סנהרב גברא סבא כמו שנאמר יהב חכמה להכימיא והשכל הוא אשר דבר אליו אלה הדברים רצה לומר שעל ידי נס שנעשה לחילו ראה והשיג כי השם יתברך הוא אלהים ואין עוד זולתו והרהר בלבו על הרעה שעשה לעמו כהגלהו עשרת השבטים. לכן ספר כאלו על דרך משל היה ויכוח ביניהם ואמר ליה כי אזלת לגבי מלכי כו', לכן אמר שגם הוא בההוא פחדא הוה יתיב ולכן בקש משכלו שיורה לו דרך ינצל מזה ואז השיב לו שישנה נפשו רצה לומר שיתגייר ואמר ליה במה ישנה ואמר ליה בתספורת רצה לומר כי ממנהג הגרים להתנהג בתספורת והוא סימן טהרה להם כמו שפסקו האחרונים ז"ל והוא בתשובת הגאונים גר שבא להתגייר גייז מזייא ושקיל טופריה דידיה ודכרעיה כו'. ושאל לו מהיכן רצה לומר מאיזה דבר יזכה כי אף אם יתגייר מכל מקום במה יתכפר עונותיו הראשונים שאבד כמה נפשות והשיב לו כי צריך לטחון קושיית' רצה לומר שצריך לסבול עול הקושי בגלות ובתשובה כמו שישראל סובלין והמה המלאכים הטוהנין בעולם הזה כדי לזכות לעולם הבא ואז פחדו ליה שאף אם ירצה לטחון דק גדול יתנו לו רצה לומר מעט צרות יתכפר לו ויתנו לו התספורת ויקבלו בתשובה. ולזה אמר אראתא אחשיך ליה רצה לומר קודם ששב מת ובחושך הלך ובחשך שמו מכוסה ולזה אייתי ליה נורא והוא אור של גיהנם ששלט בו עד שנפסד הוא והכמתו כמו שנאמר (ישעיה ד') וגם את הזקן תספה וזהו לא שבעו חוכא מניה כמו שנאמר (משלי י"א) באביד רשעים רינה. והנה זכה שמבני בניו למדו תורה ברבים מאחר שנתן דעתו להתגייר זהו הנזכר לעיל בפירש המאמר הזר הזה ואולי כוונתי לאמת בדבר אחד ותנצל נפשי והשם יתעלה יראנו נפלאות מתורתו: אך צריך ביאור עוד מאמר אחד נתייחס לרבי אבהו והוא בויקרא רבה פרשת אחרי מות ובירושלמי דשקלים וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו' בשנה שמת שמעון הצדיק אמר שנה זו מת אמר ליה מניין אתה יודע אמר ליה בכל שנה ושנה זקן אחד לבוש לבנים ומעוטף לבנים נכנס עמי שנה זו נכנס עמי ולא יצא עמי. אמר רבי אבהו ומי יאמר שאדם היה והלא הקדוש ברוך הוא שנכנס עמו ויצא עמו בכבודו עד כאן לשון המאמר. ואף כי אי איפשר לבאר כו' אחד מן הפירושים הנזכרים מכל מקום אי אפשר להאמין הדבר כפשוטו אלא שהיה מראה נבואיי וראה במראה שלו איש יוצא ונכנס והוא כדרך מה שראו הנביאים בדמות הכסא כמראה אדם ואמר שיצא ונכנס עמו רצה לומר שעזרו שנכנס בשלום ויצא בשלום ולא אירעו מקרה רע מלבד בשנה שמת בו ואולי פגע לו שום מקרה בצאתו עד שירע בזו כי יי' סר מעליו וכדי להגדיל מעלת שמעון הצדיק אמר רבי אבהו שלא היה אדם כמו שראו הנביאים כמו שביאר הרב המורה חלק שלישי פרק שביעי שזהו נאמר על השכל הנבדל לא על השם יתברך רק אמר שהקדוש ברוך הוא נכנס עמו בכבודו וידוע כי כבוד השם יתברך אינו

השם

גברא בהאי פחרא נמי יתיב אמר ליה היכי נעביד אמר ליה זיל ושני נפשך במאי אשני אמר ליה זיל אייתי לי מספרת עד דאתא אחשיך אמר ליה זיל אייתי נורא אזל ואייתי נורא בהדי דקא נפה אתלי ליה נורא בדקניה אמר ליה גוייה לרישא ודיקניה אמר היינו דכתיב וגם את הזקן הספת כו׳. מבואר נגלה שזה המאמר רחוק מן האמת לפי פשוטו כרחוק כזרח ממערב. ועוד יותר כי לפי פשוטו יש הרבה כפירות באלהות יתברך שמו מכל זה עלוי רבה ועל הכל יתגדל ויתקדש ואיך נאמין שכהתל אנוש יהתלו בו אף שרבי אבהו אמר אלמלא מקרא כת״ב כו׳. אני אומר שאף שהמקרא נאמר אי אפשר לאמרו או להאמינו לפי פשוטו כי אלהים בשמים והארץ נתן לבני אדם לא יתלבש גופניות לירד על הארץ הס ושלום. ולכן אעתיק הנה מה שכתבתי בזה בפירש הגדות שלי במסכת סנהדרין בסייעתא דשמיא. והנה יש לפרש מאמר זה בא׳ מחמשת פנים ובכל אחד יתרחק זרותו ואף כי לא מצאתי לראשונים ז״ל שום פירש עליו אמרתי אקומה נא ואחים על כבוד קוני יתעלה ויתברך ויתקדש הקדוש ברוך הוא לעד ולנצח להרחיק ממנו ההגשמת שינוי הפעליות יתעלה מזה עילוי רב וזאת היא יסוד אמונת הישראלי. הדרך האחד נראה שכל זה היה בחלום כמו שנאמר (בראשית כ׳) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום לילה וגו׳. ונאמר (שם ל״א) ויבא אלהים אל לבן בחלום לילה וגו׳. ונאמר כן בא חלום כזה אל סנחרב ונדמה לו כאלו ראה בעיניו ויקץ והנה חלום. וכבר האריך הרב המורה חלק שני פרק אחד וארבעים בעניין חלומות אבימלך ולבן שהם לא היו נביאים רק היה גילוי שכינה בעלמא וכן היה מעשה זה של סנחרב ולהעיר על כוונתן האריכו בספיר זו להורות דברים ברויים וגוזמות בעניין חלום שבא ברוב עניין. ולפי שאף לעניין כזה לא היה סנחרב ראוי ולא היה כדאי כלבן ואבימלך שנגלה עליהן הקדוש ברוך הוא לכבוד הצדיקים אברהם ויעקב לכן אמרו כאן שאלמלא מקרא כתוב אף זה אי אפש׳ לאמרו כדי שלא יבין השומע כפשוטו. הדרך השני שהיו הדברים בהקיץ אבל כל זה נאמר לפי דמיונו של סנחרב שהיה עובד עבודה זרה והיה מגשים בדעתו האלוה יתעלה מזה עילוי רב ולזה אמרו שסנחרב מצא איזה גברא סבא והיה אותו האיש חשוב בדורו על כן סנחרב היה עיבדו והיה חושבו שהוא אלוה ועל תתמה על שטיתי שהרי ספרו שם עליו שהיה עובד ומשתחוה לבית נסרך אלהיו וגו׳. מצא דפא מתיבותה דנח כו׳, ונבוכדנצר היה עיבד לדניאל כמו שנאמר ולדניאל הוי סגיד וגו׳. לזה אמרו גם כאן שהיה חושב שזה האיש חס ושלום הוא אלוה ובאמת שאלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו שהקדוש ברוך הוא פתח לו להטעותו כמו שנאמר (איוב ג׳) משגיא לגוים ויאבדם ואמר חבא לטמא פותחין לו. ולזה הזמין לו השם יתברך מלאכי דהוי טחני קשייתה כמוזכר שם בסיום אותו מאמר ואמרו שם דלא הוה שבע חוכא מיניה להורות על מה שנאמר (משלי י״א) באבוד רשעים רנה לומר שסופן של רשעים כלייה והפסד ולבסוף לא נשבע חוכא מניה. הדרך השלישי כי ארמי ליה כסבא הוא פועל יוצא רצה לומר הקדוש ברוך הוא אדמיה ליה מלאך נרמה ליה כגברא סבא ואולי היה אליהו זכרונו לברכה והוא סתם גברא סבא המוזכר בדבריהם ז״ל, והוא אשר עשה כל המעשים הללו המסיפרים במאמר ההוא, ובאמת אלמלא מקרא כתוב אף זה אי אפשר לאמרו כי אליהו ז״ל לא יתגלה רק לזכי הנפשות הסידי עליון ולא לרשע כמו סנחריב. הדרך הרביעי כבר ידוע מדרשם ז״ל במה שדרשו ומצרים נוסע אחריהם רצה לומר שרו של מצרים כן שרו של סנחרב נקרא סנחרב על שמו. וכבר כתבתי בזה בפירוש הגדול שלי במסכת שבת באמרם מתנה גנוזה יש לי בבית גנזי ושבת שמה כו׳ שתחכמינו ז״ל כינו כל חלק עליוני על שם מה שממונה עליו מן התחתינים וכמו שדרשו ז״ל (דברים ל״ג) יי׳ מסיני בא וזרח משעיר והופיע מהר פארן מאי בעי בשעיר ובפארן כו׳. וכתוב בספר הזוהר שעניין זה נאמר על ממונם שלהם והאריך בזה בפרשת בלק. לכן מלאך של סנחרב נקרא סנח״ב וכל המראה זאת היתה במרום שהיו דנין כחו של סנחרב ולזה אמרו שהקדוש ברוך הוא ארמי ליה כגברא סבא יושב לדין עליו כמו שאמרו אין אימה נופלת אלא אם כן שרה נופל תחלה כמו שנאמר (תהלים ל״נ) יפקוד יי׳ על צבא המרום במרום. ומה שאמרו שם במאמר

מעניין

הפקודים ויוצא ממנו כפתור א׳ והוא אחדות השם יתברך ויתרוממם כי עיקר אותו הספור מדבר מעניין הדגלים דוגמת מלאכי עליון· וכמו שאמרו במדרש מאי דכתיב (תהלים כ״ה) נרננה בישועתיך ובשם אלהינו נדגול· בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על ישראל ירדו עמו מרכבות מלאכים והיו דגלים שנאמר (שיר השירים ג׳) ורגלו עלי אהבה וגו׳. ובכלל סיפור זה חנוכת המזבח שתולה בסידור דגליהן וכל זה מורה על אחדות השם יתברך כמו שכתב בעל עיקרים מאמר שני פרק שלשה עשר בדברו על אחדות השם יתברך, אמר ז״ל· כבר כתבו חכמים על זה הדעת פנים רבים והיותר מיוחד ויותר מבואר שבהן הוא כאשר יעויינו הנמצאות נראה שהם כולן בכללן יגיע לתכלית אחד והוא הסדור הנמצא בעולם כסדור הנמצאות במחנה מפי שר הצבא וסידור הנמצא במדינות מפי מנהיגי המדינות שעם היות הרבוי נמצא בהן בפנים רבים אחר שכולן לתכלית אחת והוא קיום וסדור המדינה או המחנה באופן מתאחד כן נאמר כו׳, הרי הביא לך ראייה על אחדות השם יתברך מסדור הניתן במחנה או במדינה לתכלית אחת וכעניין זה כתב המורה סוף פרק ראשון חלק שני ממופת האחדות שהביא ראייה עליו מהקשר חלקי העולם קצתן בקצתן והוא מבואר שכל זה היה נראה בדגלים וטוב מצבן בסדר כל אחד במקומו וכולן היה מכוונים לתכלית אחת והוא שמירת משכן אחת שביניהם. וכבר כתב בעל העקידה פרשת במדבר וזה לשונו הנה התועלת גדולה מאוד מצד שמצבן על אופן ההוא המיוחד יעמידם על איכות המקום ההוא האמצעי הנכבד אשר בו ארון הברית אדון כל הארץ כמו שנתבאר נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב כו׳. עד מאחר שכולן סובבין למשכן והתורה אלקית באמצען ישכילו וידעו כי הוא עיקר הכל והוא המרכז אשר עליה יסובבו כל העניינים כו׳· ועיין האריך שם בזה מאוד ונתבאר שם מתוך דבריו שהמרכז בזו אפשר לו להיות רק בתכלית האחדות עד שכולן יכוונו לדבר אחד בעצמו כמו שנאמר עיניך לנכח יביטו וגימר. וכבר האריך שם בזה וכבר נתבאר על ידי כל זה שעל ידי ספור זה נגלה אחדות השם יתברך ועל ידי זה נתגלה כפתור האמצעי שהקנים יוצאים ממנו. וכבר האריך הבחיי בחת טיב טעם ודעת שהדגלים היו כולן החותמים בשם אל להורות כי הוא יתעלה יחיד ומיוחד ואין אלהים כאל ישורון. הקנה הימיני היה רומז על ספר בראשית ובו כפתור אחר רומז על שאין לו התחלות בזמן שהרי היה יתעלה קודם שנברא העולם והוא שברא הזמן וכל שאין נכנס תחת הזמן אין לו התחלות כו׳. וכבר ביאר עיקר זה בעל עיקרים פרק שמונה עשר מאמר שני הקנה השמאלי הוא רומז על ספר משנה תורה ובו כפתור אחד שידוע שכל אותו הספר אינו רק מרחיק ההגשמה כמו שנאמר פרשת ואתחנן וידבר ה׳ אליכם מתוך האש קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול, ונאמר (שם) ונשמרתם מאוד כי לא ראיתם כל תמונה וגו׳. וכל אותו פרשה אינו מדברת רק מזה כמו שנאמר פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל וגו׳, תבנית כל בהמה וגו׳, ופן תשא עיניך השמים וגו׳, וכן לא סר מלהזהיר אותן על עון עבודה זרה וכפי-ט על ההגשמ׳ עד סוף משנה תורה· וכבר כתב הרב המורה כל חלק ראשון מספר המורה להרחיק ההגשמה וכתב פרק ל״ז שהמגשים הוא גרוע מכל עובד עבודה זרה וזה היה נרמז בכפתור שבקנה השמאלי וכל זה מבואר למבין ולא אאריך בזה רק אסיר מסוה מעל פני מאמר אחד זר עלי מאוד לפי פשוטו לא נמצא כמוהו לרוע לפי פשוטו אבל צריך פירוש לכן אביאהו הנה כדי להסיר מבוכתו:

פרק שמונה עשר

וזה לשון המאמר הקשה עלי כסלע· אמרינן פרק חלק אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו דכתיב (ישעיה ז׳) ביום ההוא יגלח ה׳ בתער השכירה אתא הקדוש ברוך הוא ואדמי ליה כגברא סבא אמר ליה כי אזלת לגבי מלכא מזרח ומערב דאייתיתינהו לבנייהו וקטלינהו מאי אמרת להו אמר ליה האי

גברא

אשר לרוב פרסום באורו איני צריך להביא ראייה שאז נתגלה מציאות השם יתעלה. והפרח הוא מורה על מדרגת נבואת משה עליו השלום שנתגלתה בספורים ההם ובפרט במעמד הנבחר כמו שנאמר (שמות י"ט) הנני בא אליך בעב הענן וגו'. וכמו שנאמר באותן הספורים פרשת כי תשא ודבר יי' אל משה פנים אל פנים וגו'. וידוע שזה היה מעלת משה על כל שאר הנביאים כמו שאמרו משה ראה באספקלריא המאירה כו'. וכמו שנתבאר למעלה בעניין הכיור ואחר זה חזרו ובאו שני טפחים חלק לרמוז על שני סיפורים שבתורה המבוארים בספר תורת כהנים. והם מצות שנאמרו לכהנים בפרשת הקרבנות ועבודת הכהנים ופרשת שנאמרו באותו ספר לכל ישראל כפרשת איסורי מאכלות ופרשת שמיטין ופרשת עריות ופרשת הברית וכרומיהן ואלו טפחיים חלק כי כל אותו הספר אינו רק צוויין ואזהרות למה שנמשך אחר מתן תורה ואין בו דבר חדש להיות בו גביע כפתור ופרח. ואחר זה היה עוד טפח שבו כפתור ושני קנה המנורה יוצאים ממנה אחת לימינו ואחת לשמאלו. ובכל קנה וקנה מקני המנורה היו שלשה גביעים כפתור ופרח בדרך שאבאר אם ירצה השם יתעלה. כבר כתבתי ששבעה הקנים הם שבעה ספרים שהתורה מתחלקת להן ונראה שהקנה האמצעי הוא ספר במדבר עד ויהי בנסוע שהוא האמצעי בספר תורה ושלשה חומשים שהם ספר בראשית אלה שמות ויקרא מצד אחד וספר ויהי בנסוע והחלק שאחריו ומשנה תורה מצד השני. גם כבר כתבתי שהיו הקנים מימין ומשמאל להורות למה שנאמר (משלי ג') אורך ימים וגו'. ודרשו ז"ל אורך ימים למיימינים בה כו'. ולכן השלשה ספרים ראשונים הם מדברים ממיימינים בה כמו שהיו האבות ובניהם אשר הספרים הראשונים מבארים ענייניהם והם ירשו עולם הזה ועולם הבא. ולכן באו שלשה קנים נגדם מימין. ואף על פי שמוזכר באותן ספרים מעשה העגל מכל מקום כבר נאמר בו סלחתי כדבריך ונמחל אותו העון. ושלשה ספרים האחרונים הם רומזים על המשמאלים בה. שהרי באותן ספרים מוזכר מעשי מרגלים ומעשה קרח וכל עונשין עד שנאבדו כולן. במדבר, ואף ספר משנה תורה כולו תוכחות שמגנזים עונשין אם יעברו התורה וישמאילו בה. וכן פרשת ויהי בנסוע עצמה היא מורה על עונשין כמו שפירש רש"י שנונין הפוכין להפסיק בין פורענות לפורענות כו'. וכן הוא בפרק כל כתבי. ולזה באו שלשה קנים נגד אותן ספרים משמאל והקנה אמצעי מפסיק ביניהם כדמות החלק שקודם פרשת ויהי בנסוע כמו שיתבאר, רק אומר תחלה כי נראה הטעם שבאו נונין הפוכין יותר משאר אותיות להורות כי אותו נון שנתהפכה בחרן כמו שפירשו בויומת ת"ח בחרן שהנון הפוכה לרמיז שאז בביאת אברהם נסתלק חרון אף מן העולם כאשר בא אברהם הצדיק. אמנם כאשר חטאו דור המדבר חזרה ונתהפכה אותה נון שהזירה חרון אף לעולם. זה שני נונין הפוכין רצה לומר שנתהפכה וחזרה ונתהפכה. ועוד אני אומר בטעם הפוך נונין אלו כי לפי שפרשה זו בא להפסיק בין פורענות לפורענות לכן הנונין הפוכין כמו שדרשו ז"ל. מפני מה לא נאמר נון באשרי מפני שראה בה דוד נפילתן של ישראל כמו שנאמר נפלה כו'. ואף על פי כן חזרה וסמכה כמו שנ' (תהלים קמ"ה). סומך יי' לכל הנופלים. לכן באו אלו הנונין הפוכין ונופלין אצל הפורענות כי זה גורם נפילתן של ישראל שהם חוטאים ועל כן הנונין הפוכין ונופלין והיו הנונין שנים כי ידוע שעיקר נפילתן של ישראל היתה שני פעמים לא תוסיף האחד במקדש ראשון והשני במקדש שני. ולהיות כי השם יתעלה אינו חפץ בנפילתם על כן פני הנונין הרומזים על הנפילה בהפיכתן הופכין פניהם לאחוריהם רצה לומר מי יתן שהנפילה לא תוסיף מכאן ולהבא אך העונות גרמו. ומטעם זו פרשת ויהי בנסוע סתומה מלפניה כמו שדוד עליו השלום הקדים סמך באשרי לרמוז על סומך יי' לכל הנופלים. ולזה אמרו פ' כל כתבי עתיד פ' זו שתעקר ממקומה והוא ביום כלות פורענות מישראל שאז לא יהא מקום לנונין אלו וידוע שב' הקנים התחתונים היו היותר מרוחקים כן קנה האמצעי בגובה מנורה כי הקנים העליונים היו היותר קרובים אל קני האמצעי בגובה המנורה ועל כן בסדר הזה ראוי לבאר כי בראשית ומשנה תורה הם הקנים התחתונים, וספר אלה שמות וספר שאחר ויהי בנסוע הם הקנים האמצעיים וספר ויקרא ויהי בנסוע הם הקנים העליונים והנה הטפח שבו הכפתור שהקנים יוצאים ממנו הוא מורה על חומש הפקודים

מילתא בדרך הפשט וזה כי כבר דרשו ז"ל (שם) וינהג הצאן אחר המדבר כו' שהישוב ברח לפניו ונעשה מדבר עד שבא לחורב הוא הר סיני ובאמת שעל כרחינו צריכין לומר שעל ידי נס בא לחורב כי אין חורב במדין מקום שהיה משה עומד אז בעת ההיא ואחר שכן הוא נראה שלזה כיון השם יתעלה באמרו וזה לך האות וגו'. כי, זה האות שבאת למקום רחוק עד שבאת להר סיני הוא מורה שלעתיד תקבלו התורה על ההר הזה. וישראל הנמשלים לצאן כמו שנאמר (ירמיה נ') שה פזורה ישראל תנהג למקום זה שאתה עומד עליה לעת עתה כמו שאירע לך עכשיו שהנהגת הצאן אחר המדבר עד שבאת לחורב והוא דוגמא נפלאה. עוד אומר אני כי מקרא של וזה לך האות מוסב על אות הסנה וכן פרש"י בפי' החומש כי עניין הסנה היה מורה שיעבדו השם יתעלה על הר סיני שיש להם ביהר שם משותף וכ"ש לפי מה שכתב החכם אבן עזרא כי נקרא הר סיני על שם הסנה הגדול כו'. גם (כי) כתב הנרבוני חלק ראשון פרק ששה וששים מספר המורה וזה לשונו. דע כי הר סיני העידו עליו כי אבנים הנמצאים עליהם מצוייר עליהם הסנה. ולכן נקרא ההר ההוא הר סיני על שם הסנה כמו שנגלה השם יתברך למשה בסנה. ואחד מנכבדי ברצולני מבני בן חסדאי הביא עמו מן האבנים ההם וראיתי בו הסנה מצוייר בהן בתכלית הציור והוא ציור אלהי עד כאן לשונו. ומעתה יבא המקרא וזה לך האות כפשוטו וכל זה ראייה אמיתית למה שאמר החכם הרב המורה שם בעניין הלוחות שהכתיבה בהן היתה טבעית על ידי ציור ההם כמבואר שם. ונראה שלזה כוונו ז"ל באמרם משה קבל תורה מסיני ולא אמרו בסיני, והמשכיל יבין:

פרק שבעה עשר

אחר שנתבאר כל זה נאמר כי ידוע מה שכתב הר"קנט פרשת בראשית. כי כשהיו האותיות מסודרות ברוח הקדש היו מסודרות על דרך תשר"ק זהוא אלף בית המורה על הגאולה כמו שנאמר (זכריה י') אשרוק להם ואקבצם וגו'. כמו שכתב הרב בעל הטורים (אורח חיים סימן ר"פו), ונראה שעל כן בא גביע אחד, להורות על אות ראשון שהוא התי"ו שהיה להם הגאולה במצרים לסוף ארבעה מאות שנה כמניין ת' ושלשה גביעים העליונים היו נגד אותיות שר"ק כמו שיתבאר אם כן היו אותיות תשר"ק בקנה האמצעי. והיה בזה הטפח כפתור להורות על עיקר מציאות השם יתברך שנתגלה באותו הספור של יציאת מצרים ומתן תורה והקמת המשכן אשר

זה מקויימת, ובעבור זה בא דבור החמישי שהוא כבד את אביך ואת אמך להזהיר על הקבלה, רוצה לומר שימשך האדם לקבלת האבות שזה עיקר כולל לדת האלקית ככתוב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וגו':

אמונה ט להתפלל לה' לבדו ולא לזולתו, הוא ענף מסתעף מן ההשגחה, והוא דבר ראוי ומחוייב על כל מאמין בהשגחה, שיאמין שהתפלה לה' לבדו מועיל לו להצילו מרעתו ולהושיעו, וכל מיני החסד מושפעים ונמשכים מהשם ית', ואין נמצא אחר זולתו שיוכל להשפיע חסד גמור על שום נמצא, ומופתו הוא ע"ז התואר, הן בלתי אפשר לקוות חסד גמור משום נמצא אלא אם ימצא במשפיע ההוא ארבעה תוארים. א שיהי' בלתי משתנה. ב שלא יהי' צריך אל עזר זולתו. ג שיהי' יכול על ב' ההפכים בשוה כפי הצורך. ד שלא יוכל אחר לעכב על ידו. ובהתחבר אלו הארבעה תוארים במשפיע, יבטח המקבל החסד, שיתקיים בידו, או שיגיע לו המבוקש. והנה אחר שאין נמצא שימצאו בו יחד אלו הארבעה תוארים זולת השם ב"ה, לכן מבואר מאד שאין ראוי שיבוקש או שיקווה חסד משום נמצא זולתו, כי הוא ב"ה בלתי משתנה, וכן כתוב אני ה' לא שניתי וגו', ולא יצטרך אל עזר זולתו ככתוב אני ה' עושה כל נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מאתי (ישעי' מ"ד ה'), והוא יכול על שני ההפכים בשוה ככתוב יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע (שם מ"ה ז'), ואין מי שיעכב בידו שלא יעשה רצונו ככתוב הן יחטוף ומי ישיבנו מי יאמר אליו מה תעשה (איוב ט' י"ב). זהו השיעור מה שרצינו לבאר בפרקים האלה להקל על המעיין להבין כוונת רבינו, וה' ברחמיו יזכנו לראות המקדש בבנינו, ותמלא הארץ דעה לדעת הכל על מכונו, **אמן**:

בהן השגחת השם יתעלה מכל מקום נתבטל ברוב צרותן שהיה להן בגלות ובפרט יעקב אבינו עליו השלום עד שאמר נסתרה דרכי וגו'. וגלותן במצרים וכל המקומות והתלאות שפגע אותן בזה. ואף כי כל ענייני האבות היה דרך נס נסתר. ולא נשתנה על ידן שום דבר טבעי עד יהא נראה חוץ לקנה המנורה כמו שהיה בסיפורים הראשונים שכולן היו נסים נגלים נשתנו סדרי בראשית להורות על מהרשן ית'. ולזה היו באותן שלשת טפחים פרח יוצא חוץ לקנה מורה על הסיפורים ההם והפרח היוצא מתוכן. אמנם הסיפורים בענייני האבות היה בדרך נסתר כמו שכתב הרמב"ן פרשת וארא אל אברהם בפסוק ושמי יי' לא נודעתי להם וגו'. ועל כן היו טפחים חלק. ואחר כך היתה טפח אחד בו גביע כפתור ופרח. והוא רומז על חלק אחד מסיפורי התורה שהוא ספורי יציאתן ממצרים ומתן תורה וכל הספור ההוא עד סוף אותו הספור. והנה בכל המנורה לא היה כזה שבטפח אחד יהיה גביע כפתור ופרח. והטעם בכל זה משום שהחלק הזה שטפח זה מורה עליו הוא כמעט עיקר התורה שהכל יתבאר מתוכו כי על ידי יציאתן ממצרים וקבלת התורה והקמת המשכן נתגלה כמעט כל עיקרי התורה ואמונותיה ואותותיה ש"ם הגביעים וכפתור והפרחים. ובתחלה אבאר שכל אלו הדברים הם ראוים להיות נחלקים בספור אחד כי תכלית אחד לכולן כי עיקר יציאתן ממצרים היה כדי לקבל התורה ושהשכינה תשרה בתוכם במשכן שיעשו וכמו שנאמר (שמות ג') וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, הנה כי בתחלת שליחתו אמר לו השם יתברך שעיקר הכוונה היתה שיקבלו התורה. ואמר תעבדון מלשון עבודה לרמוז לו על עבודות הקרבנות שיקימו המשכן. ואמר על ההר הזה להורות על כדרשם ז"ל. ודנה סלם זה סיני חושבני דדין כחושבני דדין וידוע כי המשכן והמקדש הוא הסולם אשר מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כמו שביארנו. והנה כל המפרשים נתקשו במקרא זה של וזה לך האות כאשר כתב רש"י בפירש החומש פרשת שמות כי אין נותנין אות מן העתיד לבא על דבר ההוה להיות רק הדבר הוא בהפך ליתן אות מן ההוה על העתיד. ואחר שבא לידנו נימא ביה מילתא

בהשגותיו יסבור כזה, גם הר"ש אלמושנינו עשה פשר דבר בפירושו לאבות ותוכן דעתו כי יען שהשם ית' מרומם מכל זמן, העבר והעתיד הכל אצלו בשוה כהווה, על כן לא תהיה ידיעתו מכרחת, כן התוי"ט במשנת הכל צפוי יתאמץ להשוות בדרך זה, והאמת הוא כמו שאמר החסיד בעל חובות הלבבות בשער עבודת האלהים "כי מן האמת והנכונה שנודה בסכלות דבר זה", וממשלי משלים ימשילו, כי הידיעה והבחירה, ידמה לשמלה קצרה, יכסה בה ראשו רגליו גלויים, ואם רגליו יכסה ראשו ישאר קרח, וכן אנחנו צריך בטח בשם ה' עם חכמינו ז"ל באמרם הכל צפוי והרשות נתונה ובינת אדם מה היא למצוא דעת אלהים:

אמונה ח' הוא קבלת האבות, מופתו ע"ז הדרך: הן הדברים אשר יודעו ולא תצטרך ראי' על אמתתם הם ארבעה. א' **המושכלות הראשונות**, כמו שהכל גדול מהחלק. ב' **המוחשות**, כמו שהאש יחמם, והשלג יקרר. ג' **הנסיונות**, כנסיון שהמאגנעט מושך את הברזל. ד' **הנמשכות או המקובלות**, כמו שידענו שירושלים ובבל ורומי היו מדינות גדולות מיושבות אעפ"י שאינם עתה כן, וכן כל הספורים הכתובים מאנשים רבים שלא נמצא אדם חולק עליהם, נשפוט היותם אמת כאלו השגנום בחוש, וכן התחכם השם ית' לאמת לנו התורה בחוש ובנסיון כדי שלא יפול הספק בה, לפי שכלם היו נביאים במעמד הנבחר ושמעו קול אלקים אומר להם עשרת הדברים, וכן נתאמת להם כי משה הי' שליח להנתן תורה מתמדת על ידו, כי כן שמעו את הקול אומר למשה "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם לעשות כן בקרב הארץ" (דברים ה' ל'), ואחר שהוא מבואר שאין האב רוצה להנחיל את בניו שקר, לזה הקבלה הנמשכת מאב לבן ראוי שיצוייר בלב הבן ציור חזק כאלו הוא בעצמו השיג זה בחוש, וע"כ צוה ה' עליו ככתוב שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך (דברים ל"ב ז') וחייב מיתה לעובר על דברי קבלת החכמים ככתוב, והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע וגו' ומת האיש ההוא (שם י"ז ח'), והזהיר על כבוד ההורים, וצוה להעניש בן סורר ומורה, לפי שקבלת האבות הוא כאלו השגנו בעצמינו בחוש, והאמונה

נה

אלהים שעליהן תסוב היא וכל ענייני' כי מבראשית עד אלה תולדות השמים הוא ענין אחד נכתב להורות עיקר האחד שהוא מציאות השם יתברך כו'. (עד) ומאלה תלדות השמים עד והאדם ידע את חוה הוא עניין אחר ונכתב להירות על עיקר השני שהוא מציאות הנבואה והתורה מן השמים. ועל זה תמצא כל הספור סובב על עיקרי זו וכו'. (עד) ומן האדם ידע כו'. עד זה ספר תולדות אדם הוא עניין אחר נכתב על עיקר השלישי שהוא מציאות השכר ועונש הפרטי כו' והאריך שם החכם בזה לתת טעם וסבה איך נתבארו אלו השלשה עיקרים בתחלת התורה ולזה היתה כוונת רגלי המנורה שעליהן המנורה עומדת והיה בגובהה שמונה עשר טפחים להורות כי התורה בכל ספוריה נחלקת לשמונה עשר חלקים כאשר יתבאר בעזרת השם יתברך שמו. והרמז בזה כי היא הנותנת חיים למחזיקין בה. ולכן בא מספר חלקיה במספר ח"י והם דוגמת גובהה של מנורה כמו שנתבאר. והיו בגובה המנורה על שלשה הרגלים כמין תיבה רחבה והוא נקרא שדה של מנורה. להורות על מה שהיה אחר בריאות העולם בעניין קין והבל שנאמר (בראשית ד') ויהי בהיותם בשדה שמתחיל לספר בהן התורה מיד קודם זה ספר תולדות האדם שנשלמו שלשה הרגלים שבהן המנורה עומדת. והיתה כדמות תיבה להורות על התיבה שעשה נח בימי המבול. כי על ידי חטא קין נמחו הדורות במבול והוצרך נח לתיבה. והיה בגובה הרגלים עם הפרח שלשה טפחים. כבר ביארנו שפרחים רומזים על אמונות אמיתיות שנכללות בתורה שאחד מהן הוא חדוש העולם שהוא הפרח האחד. והוא מבראשית עד ספור המבול הוא חלק האחד, והלק השני היא ספור המבול, והחלק השלישי הוא עניין דור הפלגה. וידוע שכל זה מורה על חדוש העולם ואיך נשתלשלו הדורות מאדם אחד נוצר מן האדמה ונפלגו הגוים לכל הארץ ללשונותם לגויהם אשר בלעדי סיפוריהם ההם אי אפשר להאמינה כאשר כתב באריכות החכם בספר המורה חלק שלישי פרק חמישים. על כן היה פרח זה בסוף שלשה טפחים כי בהן נשלם עניין הפרח. ואחר כך היה בגובה המנורה שני טפחים חלק להורות על שני ספורים. והם ספורי האבות ועניין גלותן במצרים שהיה חלק כי באמת אף על פי שהיה ניכר בהן

אמונה ד שהשלימות יושג גם במצוה אחת, מבואר מאד, כי אמרו שע"י תורת בני נח ישיגו חסידי אוה"ע חלק לעולם הבא, ואם איש ישראל לא יגיע לחיי העוה"ב עד אשר יקים את כל מצות התורה, תהדפנו א"כ התורה האלקית להלאה הרחק מאד יותר ממה שמקרבת אותו, אשר על כן נאמין ברוח נכון עם חכמינו ז"ל, שאמרו, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות:

אמונה ה תחיית המתים, מחוייב כל בעל תורת משה להאמינה, ומי שכופר בה לא יחיה לימות המשיח אע"פ שאר מעשיו טובים, כי כן עונשו מדה כנגד מדה, וכן עתידים הצדיקים לעמוד בלבושיהם, וע"כ בראשונה הפליגו בקישוטי התכריכין, עד שהתקין ר"ג וצוה שילבישוהו בגדי פשתן מגוהצין ונהגו כל העם אחריו: ר"ס באמונות דעותיו בא' למאמר ז':

אמונה ו ביאת המשיח כל מי שאינו מאמין בביאת המשיח, הוא כופר בדברי הנביאים אשר נבאו ביאתו, כי הכתובים המוכיחים בהברק על צמיחת ישראל ומעלתם עדן לא נתקיימו, וכן לא נתקיים נבואת מלאכי חותם הנביאים שאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' וגו':

ז אמונת הבחירה, הנה החקירה הזאת עמוקה מני ים, וכל החכמים יחתרו בכל עוז לראות שפתו מעבר מזה ולא יכלו, והרמב"ם בחסידותו הניח לנו מעצבוננו, וכה דברו בהלכות תשובה פ"ה אל תתמה ותאמר איך יהיה האדם עושה כל מה שיחפוץ ויהיו מעשיו מסורין לו וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו והכתוב אומר כל אשר חפץ ה' עשה וגו', דע שהכל בחפצו יעשה אע"פ שמעשינו מסורים לנו. כיצד, כשם שהיוצר חפץ להיות האש והרוח עולה למעלה, והמים והארץ יורדים למטה, והגלגל סובב, וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגם שחפץ בו, ככה חפץ להיות האדם, רשותו בידו, וכל מעשיו מסורים לו כו', ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות: והעקרים והעקידה נמשכו אחר דעתו ז"ל, אך הריב"ש בתשובה סי' קי"ח ומהרי"ן חביב והרלב"ג ומהרי"א אברבנאל יאמרו שהבחירה היא סבת הידיעה, לא שהידיעה היא סבת הבחירה, וכן הראב"ד בהשגותיו

שהוא ממצות התורה כמו שכתוב לא יהיה לך וגו׳. מכל מקום אינו עיקר שתתלה בו התורה בכללה כי המאמין שהשם יתברך שמו אמת ותורתו אמת אלא שהוא מכנים אמצעי בינו ובין השם יתברך הנה הוא עובר (שמות כ׳) על לא יהיה לך אבל אינו עיקר שתפול התורה בכללה ולמה ימנה אותה הרב ז״ל עיקר עד כאן לשונו. ולפי עניות דעתי אני רואה בזו דברי הרמב״ם כי על ידי שעושה אמצעי בינו להשם יתברך תפול התורה בכללה כי זהו הגורם כפירה אחר כך בה׳ ולומר שאין שם אלא האמצעי לבד כמו שעל ידי זה נשתרבב העבודה זרה בעולם, כמו שכתב הרמב״ם בספר המדע בתחלת הלכות עבודה זרה והוסיף בזה בספר המורה חלק ראשון פרק ששה ושלשים. והאריך שם בזה להראות שעל ידי אמונת האמצעיים נשתרבב עבודה זרה בעולם. ואף כי הרב אברבנאל האריך בספרו ראש אמנה פרק שנים עשר והחזיק כדעת הרמב״ם להסיר מהן כל טוען. וכתב שראוי למנות זה בעיקר על כן ראוי למנותו בכלל עיקרים ולכל הפחות באמונה אמיתית יותר משאר אמונות האמיתיות שמנאן בעל עיקרים ובין הכל הוא תשעה והם תשעה פרחים המנורה. ולזה אמרו במדרש בראשית רבתי פרשת מקץ רבי טרפון כשהיה שומע דבר מתוקן אמר כפתור ופרח. להיות כי המנורה וכפתוריה ופרחיה רמזו כולן על ענייני התורה ודבריה הראויים לשמוע והיה בין הכל במספר שנים וארבעים ואפשר שלזה רומז הכתוב (תהלים ס״ח) יי׳ בם סיני בקדש. והיתה גבוה שמונה עשר טפחים להורות על מספר ח״י כי היא עץ החיים אשר בה תוסיף חיים להמחזיקין בה כמו שנאמר (משלי ג׳) עץ חיים היא וגו׳. ועומדת על שלש רגלים הם שלשה עיקריה אשר לא תצוייר דת אלקית זולתה והם מציאות השם יתברך ותורה מן השמים ושכר ועונש שהם העיקרים ויסודות התורה כמו שכתב בעל עיקרים רביעי מאמר ראשון. וכתב החכם בעל העיקרים שם פרק אחד עשר. כי התורה הניחה בתחלה שלשה עקריה כדרך כל חכמה שיונחו בתחלתה הדברים והתחלות שעליהם תסוב החכמה ההיא והם שרשים לאמת כל הדברים שיבואו בה. כן נכתבה פרשת בראשית שלשה עניינים חלוקים זה מזה יתבאר בכל אחד מהן עיקר מאלו העיקרים להורות כי הם שרשים ויסודות לתורת אלהים

בפעולת ה׳ יראה השגחתו חסדו וטובו, הנראית בברואים, כל מין ומין בשמירה הראוי׳ לו, ונתינת שלימות מיוחד לכל אחד מהם המורה על החכמה וההשגחה הגדולה וע״ז נאמר, ידעתי כי כל תוכל ולא יבצר ממך מזמה (איוב מ״ב ב׳):

אמונה א חדוש יש מאין, כי אחר שיצוייר מציאותו אצל השכל כדברי המורה בט״ו לשלישי, המצא דבר גשמי לא מחומר כלל הוא מחק האפשר אצלנו כו׳ והשי״ת הוא פועל ברצון ובעת בלתי עת, יתחייב אם כן שהתפתק המציאות ונברא יש מאין, כי איך יהיה שכל הנבדל עלה וסבה למציאות החומר ואיזה אמצעי ויחס ביניהם להיותו עלול ממנו, אם לא כי יד ה׳ עשתה זאת וברא כל מאין ומאפס המוחלט, ועיין בנובלות החכמה למוהר״ר יש״ר קנדיא״ה כי שם הפליא עצה בעניינים הנשגבים האלו:

אמונה ב מדרגת משה שהוא למעלה מכל הנביאים, מהר״י אלבו בד׳ לשלישי יאמר כי משה רבינו ע״ה כשאמר להשי״ת, ונפלינו אני ועמך גו׳, בקש שני דברים, א׳ שלא תשרה שכינה רק בישראל כמאמרם ז״ל ברכות ז׳, וכן נראה ששאל במלת "אני" שלא ישוה שום אדם אליו במדרגת הנבואה, והודה לו השי״ת ושאל את כל שאלותיו ככתוב, גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם, ובעבור זה העיד עליו ה׳ ית׳ בתורה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה גו׳ כלומר אפילו בישראל שהיא האומה הנבחרת לנבואה לא יקום כמוהו לעולם, וזה מורה על מעלת התורה שנתנה על ידו ע״כ, חכו ממתקים וכולו מחמדים:

אמונה ג שלא תנוסח תורת משה כו׳ הוא סעיף נמשך מהאמונה הקודמת, כי אם יבא מתפאר בנבואה, ויאמר שהגיע למדרגה גדולה ממשה, מה שאי אפשר, ויאמר שראוי לשמוע אליו לסתור דבר מדברי משה ומתורת ה׳ שלא בהוראת שעה, לא נאבה לו ולא נשמע אליו, כי נאמר לו שיעשה אותות ומופתים גדולים ונוראים ממה שנעשו על ידי משה רבינו ע״ה, ושישקיע כל החולקים עליו, ושינצח כל חכמי הדור, ויתגבר עליהם וישפיל כל הקמים עליו, ושיהיו מופתיו גלוים ומפורסמים לכל, ושיהיו נסים מתמידים, וכאלה רבות עמו, אבל בזולת זה אי אפשר שתבטל אות אחת מהתורה חלילה:

שהשלימות

הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחין לתורה הרי שדברי תורה נמשלים לציצין ופרחים. ואלו האמונות הם תשעה מלבד העקרים. והנה בעל העקרים מנאם בפרק שלשה ועשרים מאמר ראשון ששה מהן וזה לשונו. האמונות שראוי להאמינם כל בעל תורת משה שהן נמשכות לעיקרים שהנחתנו אף על פי שאינן שרשים אליה הן ששה האחד מהן הוא חדוש יש מאין והשני הוא מדרגת נבואת משה רבינו עליו השלום שהיא למעלה מנבואות כל הנביאים. השלישי הוא שלא תנוסח תורת משה ולא תשתנה ולא תומר בזולת. והרביעי ששלמות האנושי יושג במצוה אחת ממצות התורה. החמישי היא אמונת תחיית המתים והששי היא ביאת המשיח. עד כאן לשונו. והאריך שם בנותנו טעם לכל אלו האמונות שראויין להאמין. ואני ראיתי למנות עוד שלשה והם הבחירה והוא שרשות האדם נתונה לכל אדם· וכמו שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וכבר כתב הרמב"ם ספר המדע פרק חמישי מהלכות תשובה שעיקר זה הוא עיקר גדול והוא עמוד התורה והמצוה כמו שנאמר (דברים ל') ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו'. וכן כתב בעל עיקרים פרק שלישי מאמר ראשון רק שבעל עיקרים לא רצה למנאו באותן אמונות שכתב פרק כ"ג לפי שאותן אמונות הם דווקא למאמין בתורת אלהים אבל הבחירה הוא עיקר לכל הדתות אף לדת נימוסיות כי אם אין בחירה יתבטל הדתות כולן כמו שביאר בעל עיקרים פרק שלישי שם, והשני הוא הקבלה שראוי שימשך האדם אחר קבלת האבות, שכתב בעל העיקרים שהוא עיקר כולל לכל דתות אלהיות שלא יצויר מציאתן זולתה. וכבר האריך פרק השעה עשר ופרק עשרים שם בעניין הקבלה וכמו שנאמר (שם ל"ב) שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך וגו'. דבר ידוע שזו הוא אמונה צריכה לתורה כי בלא זה יתבטל התורה בכלל ומה שלא מנא' בעל עקרים הוא להיותה אמונה כולל לכל הדתות האלהיות והוא לא מנה רק מה שהוא אמונות אמיתיות לתורת משה. והשלישי שראוי לעבוד להשם יתברך שמו ולא לזולתו כמו שמנאם הרמב"ם בעיקר א'. ובעל עיקרים כתב פרק שלישי שאין ראוי למנותו בעיקר כי אף על פי

שהוא

אשר כל הנמצאים שתו תחת רגליו כולם כמלאו בעבורו, ותכליתו הוא, לשמור מצות קונו, איך יגיע לשלימותו, זולת נביא שלוח מאת ה' לצוהו ולהזהירו, ואיך יהי מסולק ונעזב לדעתו, אחר שאין בידיעתו המחקרית להגביל המעשים הנרצים אל השלימות, ולזה מצאנו בתורה כי מיד אחרי היצירה נצטוה האדם על שבע מצות ככתוב, ויצו ה' אלקים על האדם וגו', וגם העיקר הזה מסעיפי תורה מן השמים הוא:

העיקר העשירי שכר ועונש, והוא גשמיי בעולם הזה, ונפשיי לעולם הבא, כי אם היה השכר והעונש גשמיי, ורק למען השלום הקבוץ המדיני, למה זה תסודר דת האלקית הנה דת הנימוסית מספיק לזה. לכן נדע בלי ספק שהמה גם רוחניים, כי מטרת התורה האלקית הוא להגיע אל שלימות הנפשיי, ולפי דעת מהר"י אלבו ביוד לראשון, יהיה השכר והעונש הרוחניי עיקר לתורה האלקית, והשכר והעונש הגופניי המגיע בעולם הזה הוא לראיה:

העיקר האחד עשר ההשגחה, והוא שהשי"ת משגיח באישי מין האדם ובפרטי מעשיהם לגמול ולעונש והראיות על זה הם שלשה מינים מההשגחה הנפלאת בענינים הכוללים המציאות כולה כמו הגלות היבשה, אשר לפי טבע היסודות היה ראוי שתהיה מכוסה במים, התהוות המטר, וירידתו על ידי תפילת הצדיקים כאליהו, וחוני המעגל, ומההשגחה הנפלאת בענינים פרטיים, כמו שנראה חכמים להרע ישתדלו בפעולת חמס ועול, ולא תעשינה ידיהם תושיה, ותהי עוד להפך כי השתדלותם יהיה עוד סבה להגעת הטוב, וכן מעונש המגיע לרשעים מדה כנגד מדה, ככתוב גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו (ירמי' ל"ב י"ט), ואולם הראיות האלקיות מצד השכל הם שנים, מצד הנותן והמקבל, מצד המקבל הוא כי הנה השכלי שבאדם א"א שיהיה מציאותו לתכלית קיום המין בלבד כשאר ב"ח אחר שנראה שאר המינים מתקיימים זולתו, וא"כ ראוי שתדבק ההשגחה האלקית כפי שיעור יתרון שכלו כדעת המורה בי"ח לשלישי. והשנית מצד הנותן יהיה ע"ז התואר, הן ידענו שהשי"ת ראוי שייוחסו אליו כל השלימות, וא"א א"כ שלא ישגיח בנהגים מאתו, כי היה זה חסרון בחקו. והתבונן

בפעולות

חתומה ניתנה בלא פירוד. והיו הגביעים שנים ועשרים נגד שנים ועשרים אותיות והיו הגביעים כמין כוסית כי התורה נקרא כוס ישועות וכוס של רויה ונאמר יי' מנת חלקי וכוסי והיא הגביע אשר ישתו בה האדונים הם האנשים הצדיקים והמשכילים והיו אחד עשר כפתורים נגד אחד עשר עיקריה ושרשיה כמו שכתב בעל עיקרים פרק חמשה עשר מאמר ראשון וזה לשונו נמצא לפי זו הדרך שעיקרים והשרשים הם אחד עשר מציאות השם יתברך לארבע שרשים הנמשכים ממנה שהם האחדות ושאין גוף ולא כח בגוף ושאין לו התלות בזמן ושהוא מסולק מן החסרונות ותורה מן השמים ושרשיה הנתלים בה שהם ידיעת השם והנבואה ושליחת השליח ושכר ועונש ושורש הנתלה בה שהוא ההשגחה עד כאן לשונו. ואף כי הרב אברבנאל בספ״ו ראש אמנה טען על מי ששם לתורה שרשים ועיקרים שהרי אנו צריכין להאמין בכל התורה אין לדבריו שורש ועיקר בזה כי כן מצינו ז״ל אמרם פרק אלו הן הלוקים בא דוד והעמידן על אחד עשר בא ישעיהו והעמידן על ששה כו' עד בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר צדיק באמונתו יחיה הנה אלו הנביאים הראשונים עשו כללים לתורה וכללו כל התורה במקצת המצות כמו חבקוק שהעמידן על אחת והוא האמונה שכולל מצות הרבה ובדרך שאמרו ז״ל שהלל למד להוא גר כל התורה על רגל אחד והוא מה דסני לך לחברך לא תעביד והוא כלל התורה ואידך פירושא הוא וכן עשו האחרונים ז״ל בארו לנו עניין האמונה והוא עניין אמונת העיקרים על אמיתתן ובזה יקרא מאמין ובכפירת אחד מהן נקרא כופר בעיקר כמו שכתב הרמב״ם פרק חלק, ולכן אין להשגיח כלל בזה בדברי הברבנאל ז״ל והמנורה הטהורה תהיה תמיד נגד עינינו להאיר לנו עניין העקרים בדרך שנתבאר, והנה היו הכפתורים של זהב עשויים כדמות תפוחים ממש כמו שאמרו כתפוחי הכרתיים כי הוא רמוז על החכמה כמו שאמר שלמה עליו השלום תפוחי זהב במשכיות כסף ואמר בשיר השירים (שיר השירים ב׳) כתפוח בעצי היער כו'. והיו הפרחים תשעה נגד תשעה אמונות אמיתיות שראוי לכל בעל התורה להאמין בהן וכל הכופר באחד מהן נקרא מין. ובמסכת שבת פרק חבית (ישעיה כ״ז) הבאים

העלם לכן חייבה חכמתו העליונה ית' לתת חוק וגבול משוער בפרטי פעולותינו עד שיהיו נרצים וטובים בעיני ה' ית' והיא התורה התמימה אשר נתן לנו משמים ע״י נביאו נאמן ביתו בפרסום, על הר סיני, בקולות וברקים ולפידים נוראים לעיני כל ישראל:

העיקר השביעי ידיעת ה', מופתו הוא על זה התואר, אחרי כי ידענו שהשי״ת מסולק מכל החסרונות, כלומר שמחוייב המציאות בעצמו לא יפול עליו השכחה והשינה והלאות ודומיהן ויוכל גם בזה שכל התוארים שיחוייב שימצא לו ית' כמו היכולת והרצון וזולתם מן התוארים שאם לא נמצאו לו היה חסר, הנה אמנם ייוחסו אליו ית' בכל שלא יקרה מזה חסרון בחוקו, ולאשר כי אין חסרון בעולם גדול יותר מחסרון הסכלות, לכן יתחייב מזה בהכרח שהשי״ת יודע כל דבר לא נעלם ממנו מאומה, ולבעבור שידיעת האל הוא עצמית בו, ואיננו דבר נוסף על עצמותו ית', הנה החקירה מידיעתו איך היא, רוצה לומר, אם ידיעתו מכרעת אחד משני חלקי האפשר, או בלתי מכרעת, היא שבה אל החקירה מעצמותו ית', וכמו שאין היקש ודמיון, בין מציאותו, למציאות זולתו, כן אין להקיש ידיעתו לידיעת זולתו, ונוכל א״כ לקבץ בין שתי הסברות, והוא להניח טבע האפשר קיים עם היות הידיעה האלקית מקפת בו, ואחר שהוא ית' ברא הכל, וסדרו, ותקנו, לכן לא ימלט מידיעתו כל דבר קטן וגדול. ככתוב הנוטע אוזן הלא ישמע כפירוש המורה בי״ט לשלישי, ונאמר גם חשך לא יחשיך ממך, ואמר כי אתה קנית כליותי, כדברי הכוזרי מאמר ה':

העיקר השמיני הנבואה, ההכרח המביא אל מציאות הנבואה מבואר, והוא כדי להישיר האנשים אל מול ההצלחה הנצחיית ויודעו על ידה הדברים הנרצים אצל השי״ת, והבלתי נרצים, וישיג האדם תכליתו האמיתי בעשיית אותן הפעולות, ואם היינו מונחים לעצמינו, וכפי מחקרינו האנושי, היינו חולקים בדעותינו ולא היינו מסכימים על ענין אחד, וא״כ הוא עיקר מסתעף לתורה מן השמים כאשר הקדמנו:

העיקר התשיעי, שליחת השליח, הוא דבר הכרחי אחד למין האדם להקנאת שלימותו, כי ישפע ה' שפע נבואיי על איש נבחר ממין האדם, שינתן על ידו סדור אלקי כולל ומספיק להגיע האנשים אל ההצלחה הנצחית, הן יד ה' חלקה מטובה לכל הבעלי קיים גם הדברים שאינם הכרחיים להם במציאותם כמו כפילות החוטים ודומיהם, והאדם אשר

אמר הקדוש ברוך הוא אל תירא לחנוכה גדולה מזו אתה מוכן הקרבנות בזמן שבית המקדש קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם שנאמר (שם ח׳) אל מול פני המנורה יאירו כו׳. והנה יש לתמוה אמדרש זה. שהרי גם נרות המנורה אינן ניהגין רק בזמן שבית המקדש קיים ואיך הביאו ראייה ממה שנאמר אל מול פני המנורה יאירו שנרות אלו נוהגין תמיד. ולכן נראה דרך זה שכתבתי כי המנורה שהיא התורה המאירה לעולם נוהגת לעולם. ולכן נאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. ובדרך הפשט היה לו לומר ששת הנרות ולא שבעת כי עכשיו שנכתב שבעת הנרות יש להקשות לאיזה מול פני המנורה יאירו. וכבר תיקן רש״י ז״ל זה בפירושו לחומש בדרך הפשט לכן הביא במדרשם שעיקר המנורה היא אינה אלא לרמז על דבר אחר שנקרא מנורה ואז עולה כהוגן מה שנאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת נרות. ובמסכת סנהדרין פרק זה בורר (זכריה ד׳) ויאמר אלי שני בני יצהר העומדים וגו׳, ושנים זיתים עליה. יצהר, אמר רבי יצחק אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, ושני זיתים עליה אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרירין זה לזה בהלכה כזית הרי מבואר נגלה שהשמן הדולק על המנורה הוא התלמיד חכם אבל המנורה עצמה היא התורה כי המנורה הטהורה היא דמות התורה הנקרא אורה שנאמר (משלי ו׳) ותורה אור. ועל פי זה נראה לפרש כל חלקיה ופרטיה כי שבעה נרות המנורה הם נגד שבעה חלקי התורה כמו שנאמר חצבה עמודיה שבעה והם שבעה חכמות שכלולים בתורה או כמ״ד פ׳ כל כתבי הקודש רבי אומר שבעה ספרים הם ויהי בנסוע הוא ספר בפני עצמו וכן הוא בבראשית רבה פרשת תולדות ואף החולק על דברי רבי וסובר שאין התורה נחלקת רק לחמשה חומשים מכל מקום לא יחלוק בזה שפרשת ויהי בנסוע הוא חלק בפני עצמה עד שמשום מחלוקותן לא יפסיד עלינו הפירוש הזה והיה בכל צד נרות בימין ובשמאל על דרך אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד. והיתה של זהב כמו שנאמר יקרה היא מפנינים, והיתה מקשה כולה חתיכה אחת כי אף שכלולה משבעה חלקים אינה אלא אחד והיתה מקשה כי התורה חתומה

ואשר איננו גשם הוא מרומם מהזמן וממדת הקיום, וע״כ הש״י הוא קדמון מאז ומעולם, ואפס זמן שהיה ראשית מציאותו בו, כי אין לו ראשית, והוא נצחי שאין לו אחרית ככתוב אני ראשון ואני אחרון:

העיקר החמישי שהוא ית׳ מסולק מכל החסרונות, מתבאר בנקל, לפי שאם חסר היה מצטרך אל זולתו להשלים חסרונו, ולא יהיה א״כ מחוייב המציאות בעצמו הפך מאשר הנחנו, והנה החקירה בזה בתוארי ה׳ ית׳ ענין עמוק מאד ויש בזה דעות שונות אם יש ליחס אל הבורא ית׳ תוארים עצמיים אם לא, והרוצה לרוות צמאון נפשו החפצה להגות בתבונה יעיין בעיקרים בכ״ד לשני, ובמורה פרקי התוארים והכוזרי מאמר ד׳, ובעקדה שער כ״ד, כי אני לא באתי רק לתת ציור מאומה להבנת דברי הרב ז״ל:

העיקר הששי תורה מן השמים יתבאר על זה הדרך, הנה פעולות האדם לא ימלט מג׳ חלקים, אם שיהיו כולן מביאות אותו לתכליתו ושלימותו, או שלא תהיה גם אחת מהן מביאה אותו אל תכלית הנרצה, או שיהיו קצתם מביאות וקצתם אינם מביאות אותו למחוז תכליתו, ומן השקר שיהיו כל פעולותיו מובילות אותו אל השלימות, כי פעולת החמס והגזל ודומיהן כמאוסים בעיני כל אדם, גם פעולות החמדה, ושטיפה בתאוות כניאוף והזוללות, הוא משותף בהם לבעלי חיים שאינם מדברים, ויהיה א״כ שלימות החמור והחזיר שוה לשלימות האדם אשר הוא מבוחר הגכות, ומן השקר ג״כ שלא תהיה אחת מהן מביאה אל התכלית הנרצה, כי כבר נתבאר בחלקיות היות שלימות האדם נתלה בפעולות ובמעשים הנרצים כולל כל מין האדם או רובו, ומעתה לא נשאר רק החלק השלישי, והוא שהמעשים קצתם מביאות אל התכלית, וקצתם מרחיקות אותו ממנה. והנה לדעת המעשים הנאותים אל הנפש והמתנגדים אליה ולתת קצב וגבול לפעולותיה קשה מאד, כי גם הנפש לא ידענו מהותה, ואיך נוכל לדעת מצד המחקר האנושי הפעולות המועילות לשלימותה, בהרחקת העול ועשות הצדק, ואם גם נדע להגבילם כפי טבע האנושי, במה יודע איפוא כי יהיו לרצון לפני ה׳, הן גם שר ומושל, אם לא נדע במה יתקצף ובמה יתרצה, לא נוכל לשקול בפלס את בואינו לפניו ואיך נדע פרטי הפעולות הנרצים לפניו ית׳ אשר הוא נעלם תכלית העלם

זכרונם לברכה במדרש רבה שהסכימו לזה וזה שאמרו במדרש והביאו בעל העקידה וזה לשונו. מצאתי כתוב חומשי תורה נגד המנורה נאמרו, בראשית שבעה תיבות נגד שבעה נרות, אלה שמות אחד עשר תיבות נגד אחד עשר כפתורים, ויקרא תשעה תיבות נגד תשעה פרחים, וידבר שבעה עשר תיבות נגד גיבהה של מנורה שהיא שבעה עשר טפחים ומשהו ואף על פי שבמנחות השיב שמונה עשר טפחים כיון שהאחרון חסר לכך לא נכתבה תיבה נגדו. אלה הדברים שנים ועשרים נגד שנים ועשרים גביעים עד כאן לשונו. עוד מצינו ז"ל מאמר פרק הקומץ יתבאר לך ממנו כוונתינו. אמרו שם תניא אמר רבי יוסי בר חנינא ארון של אש ומנורה של אש ושלחן של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כדוגמתן שנאמר (שמות כ"ה) וראה ועשה כתבניתן אשר מראה בהר אלא מעתה דכתיב והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר הכא נמי הכא כמשפטו התם כתיב (שם כ"ו) כתבניתו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גבריאל חגור כמין פסקייא היה והיה מראה למשה מעשה המנורה עד כאן לשונו. ונראה מכוונתם כי שלשה כלים אלו תבניתם ירד באש והיא התורה הניתנה באש כמו שנאמר (דברים ל"ג) מימינו אש דת למו כי המנורה היא דוגמת התורה שבכתב והשלחן דוגמת התורה שבעל פה והארון נגד עשרת הדברות וכמו שיתבאר לקמן אם ירצה השם. אמנם שאר הכלים נאמר בהן כמשפטו כי היו דוגמת חלקי העולם ששייך לומר בהן משפט והוא ההנהגה הטבעיית הנקרא בפי החכמים משפט כמו שפירש בעל העקידה באמרו בתחילה עלה במחשבה לברא את העולם במידת הדין כו'. וכן כתב הרל"בג פרשת בראשית ואמרו שגבריאל היה לבוש פסקייא כו'. והוא כינויי לכח אלהי שהיה עם משה שלמד התורה ונקט גבריאל כמורגל בפיהם כמו שאמרו אתא גבריאל כו'. וכמו שפירש הרשב"א בפירש אגדותיו. ועוד במדרש תנחומא פרשת בהעלותך וזה לשונו (במדבר ז') ויקריבו נשיאי ישראל כל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיא של לוי ומי היה זה אהרן שנאמר (שם י"ז) ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אין הקדוש ברוך הוא מקבל שבטו של לוי אמר

אפשרי המציאות, והיה ראוי א"כ שיפסדו כלם, כי מי מכריח מציאותם על העדרם? ואחרי כי נראה אותם בכל זאת נמצאים, יתחייב בהכרח שיש נמצא בלתי הווה ולא נפסד, והוא המכריח מציאות הדברים על העדרם, מחוייב בבחינת עצמו והוא הממציא כל הדברים, וזולתו לא היה אפשר שימצא דבר, הוא האלקים ית' וית' והמופת הזה אין בו דקי' ולא מחלוקת:

העיקר השני האחדות והמופת הוא ע"ז הדרך, כל מורכב הרכבתו הוא סיבת מציאותו ע"כ יחוייב, שהמחוייב בבחינת עצמו לא יהיה מורכב כלל, כי אם יהיה מורכב יהיה לו סבה, ולא יהיה א"כ מחוייב המציאות מצד עצמו, וכן נאמר שהענין האחדות אשר יאמר עליו ית' הוא ענין שוללי, כי האחדות כאשר מבואר הוא מין, והוא מקרה נוסף על מציאות הנמצא המתאחד, ולפ"ז יורכב חלילה מעצם ומקרה, ולא יהיה א"כ מחוייב המציאות בבחינת עצמו, לכן על כרחינו נאמר שה' ית' הוא אחד פשוט בדרך שלילה לא חיובי, להסביר לאוזן בכל אשר תוכל, וזהו שאמר אליהו אנת הוא חד ולא בחושבן, ר"ל שלא יתחייב רבוי בעצמותו, לפי שאיננו תאר נוסף על ענין העצמות, וכן בס' יצירה אמר, ולפני אחד מה אתה סופר, והבן:

העיקר השלישי שהוא ית' אינו גוף ולא כח בגוף, כי הגוף איננו נמלט מתנועה ומנוחה, ושניהם מקרים מתחדשים עליו, באים זה בעקב זה, ומה שאיננו נמלט מן החדושים הוא חדש, ואם גם יונח היותו קדמון יהיו גם המקרים המתחדשים עליו בלתי בעלי תכלית, וזה שקר כמבואר במורה בע"ד לראשון הקדמה י"א, נוסף לזה שכל גוף וגשם מורכב מחומר וצורה, והרכבתו הוא סבת מציאותו ולא מחוייב בבחינת עצמו ויסוב א"כ אל מופת האחדות:

העיקר הרביעי שאין לו ית' התלות בזמן, מופתו מסתעף מעיקרים הקודמים, כי אם היה הזמן קודם לו, יהיה מצטרך אל מוציא ולא יהיה א"כ עלת הכל, ואם היה נמצא תמיד עם הזמן, לא יהיה מחוייב המציאות בעצמו אלא באחר, והוא הזמן, נוסף על זה כי הזמן הוא ממאמר המתי ואיננו כי אם מדת קיום הגשמיים,

ואשר

היתה המנורה מחתיכה אחת במספר עם רבוי חלקיה להורות על שהנפש המרגשת היא אחת ואף על פי שכחותיה רבים. ולזאת הסבה בעצמה היתה בכללה מככר זהב כדי שינוה בה האחרות בכל הפנים שאפשר. והנה היתה גובה המנורה בקומת אדם הבינוני שהוא שלשה אמות לפי שהוא מורה על עניין האדם. עד כאן לשון החכם. אלו הטעמים שמצאתי כטעם כלל ופרט המנורה כדברי רבותינו זכרונם לברכה אבל לפי מה שנתבאר במדות המקדש שבא העניין נגד מקדש שלמעלה ולהורות על דברים עליונים נראה לי גם כן שזהו עניין המנורה בכל חלקיה ואי אפשר שלא בא במנורה דבר חדש על כן איחד פרק בפני עצמו להורות בו דעתי בזה:

פרק ששה עשר

הנראה שהמנורה היא רומזת על התורה שבכתב שהיא המנורה הטהורה המאירת ביום ובלילה כמו שנאמר (ירמיה ג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. ואבאר לך בדרך זה אם ירצה השם כל חלקיה ופרטיה. והנה צוה השם יתברך בהדלקת המנורה תוך המקדש שהיא דוגמת העולם בכללו כמו שנתבאר להורות כי עיקר סבת קיום המקדש הוא בהארת נרות המנורה ובאורה נראה אור. ובהיות כי התורה נתנה על ידי הנבואה לכן סמכתי באור עניין המנורה לבאור עניין הכיור המורה על הנביאים, והנחתי באור מזבח הקטורת אחר באור המנורה, ואחריה סדרתי עניין השלחן הקשור עם המנורה זה בזה כמו שיתבאר כי ענינם קשור זה בזה והיו לאחדים בידינו כי על מי הכיור נדלקו נרות המנורה ועל ידי נרותיה נערוך הלחם על השלחן ועל ידי שתיהן מקטירים קטורת כמו שיתבאר לך בעמדך על הביאור וקודם שארד לדבר בחלקי ופרטי המנורה תחלה אומר שנמצא לרבותינו זכרונם

עומדים בזכות התורה, ככתוב אם לא בריתי יומם ולילה וגו', ומבלאי בגדי כהנים המורים לשירי מצוה כאשר יתבאר היו עושים פתילות למנורה להורות כי גם שירי מצוה שבתורה כמלאים אורה וה' ישלח אורו ואמתו, להביאנו הר קדשו ולהיות לנו לאור עולם: סדרתי את רמזי המנורה מהרב המפוזרים בארבעה פרקים מט"ז עד כ' וקבצתים אל מקום אחד למען ירוץ הקורא בו ועתה אל מול פני המנורה יאירו עיניו בבואו אל הספר פנימה:

הנה המשכילים שכל טוב הדורשים מעל ספרי הראשונים את המופתים הנאמנים על העיקרים והדעות האמיתיות אשר הביא פה הרב, ידעו עד מה תכבד העבודה בטרם יעלו לראות את מרום קצם הידיעות הנצרכים לזה ירבו למעלה ראש, בתחלה ישכילו בהגיון יעשו הקשים מהקדמות שוללות ומקיימות, להוליד מהם תולדות כולו זרע אמת ישפטו משפטי צדק בלמודיות כמו אם שלשת הזויות של כל משולש שוות שתי נצבות, אם הארץ כדורית, או שטחית, ואיכות מהלכי כוכבים, אח"כ ישכילו בפועל אלקים ומעשהו בטבעיות כמו במציאת החומר, הצורה וההעדר ומנהגם בכל יצור, ביסודות הפשוטים והמורכבים הנגדרים והמהותים לכל היצורים מציאות הנפש וכחותיה והשארתה אחר המות, מציאות המלאכים, והשכלים הנבדלים מחומר, עד אשר יבאו להשכיל באמתתו ית', והוא שיש נמצא מחוייב המציאות בבחינת עצמו, אחד פשוט, אינו גשם ולא כח בגשם, עצם שלם בתכלית השלימות המתאחדים עם עצמותו בתכלית האחדות והוא ית' ברא הכל מאין ליש, ואנכי להיות כי כוונתי רק לפרש דברי רבינו ז"ל ולא לחבר חבור, לכן אעיר עליהם רק במעט אומר ודברים, והרוצה להעמיק בענינים האלקיים הנשגבים האלה, ישתה וישבע נפשו ירוה לצמאונו בספרי הגאונים:

העיקר הראשון מציאות ה', המופת על זה הוא הנה כל הנמצאות, לא ימנע הענין בם משלשה חלקים, אם שיהיו כולן בלתי הוות ולא נפסדות, או כולן הוות נפסדות, או קצתם הווים ונפסדים, וקצתם בלתי הווים נפסדים, והנה מן השקר שיהיו כולן בלתי הווים ונפסדים, כי אנחנו רואים בחוש, נמצאות רבות הוות נפסדות, ושקר ג"כ שיהיו כולן הוות נפסדות, לפי שאם היו כל הנמצאים נופלים תחת הויה וההפסד, היו כולן אפשרי

השמע וחוש הראות והנה חוש הראות הוא יותר נכבד ויותר עוזר בזה מחוש השמע. וכבר התבאר בביארנו לספר שיר השירים אופן החכמה בהמשל מה שיקח השכל מהחושים להשגת ההקדמות הראשונות לרעיה בשושנים כי השושנים הם הפרי בכח וכן המוחשות המגיעות לאדם הם בכח הפרי שהיא המושכ' מהם ואולם המשיל השגות חוש המשוש והטעם והריח לגביעים שאינם הפרי בכח אבל הם יד ללקיחת מה שהוא הפרי בכח והמשיל השגת חוש השמע לכפתור שבו הפרח בכח ותמשיל השגת חוש הראות לפרח שהוא הפרי בכח ולזה היה בכל קנה מאלו הקנים שלשה גביעים וכפתור ופרח והיו כלם מאירים לצד הקנה האמצעי והקנה האמצעי מאיר לצד הכרובים כי הנפש המרגשת תכין לנפש המדברת המוחשות אשר יצטרכו לה להשגת המושכלות באמצעית החוש המשותף והדמיון והכח הזוכר ושאר הכחות העוזרות לזה לפי מה שהתבאר בטבעיות. והנה היה הפרח אצל רגלי המנורה להורות על הסתעפות כחות הנפש המרגשת. אמנם כיון להכין להנפש המדברת מה שיעזור אותו להשגת המושכלות במה שתכין לו שבו המושכלות בכח והוא המכוון ראשונה ואחר זה הושם שם גביע וכפתור ופרח להורות שבאלו השלשה פנים ימצא מה שיוכן לנפש המדברת מהמוחשות באמצעות הנפש המרגשת להשיג המושכלות בכח והוא המכוון ראשונה ואחר זה הושם שם גביע וכפתור ופרח להורות שבאלו השלשה פנים ימצא מה שיוכן לנפש המדברת מהמוחשות באמצעות הנפש המרגשת להשיג המושכלות. וזה מבואר מאוד למי שעיין בחכמת הנמצאות. ואולם הכפתור שיהיה במקום יציאות הקנים הנה עם שהיה לנוי ולחת חוזק למנורה הנה הוא מורה על שהסתעפות הנפש המרגשת לאלו הכחות היה מכוון לזה התכלית כי יגיעו המוחשות מקצתם לקצתם ויתנקו מהמשיגים ההיולניים והקלפים באופן שיקל לשכל להפשיט מחומריהם ולזה היו הפרחים בהם עם קליפתם במקום יציאת הקנים ובסוף העניין ימצא בהם הפרח בזולת הקליפה והוא אצל המקום אשר יתנו ממנו אורם קצתם לקצת להורות שבסוף הענין יתנקו המוחשות הרבה מקליפותיה באמצעות כחות אלוה. וכבר התבאר שהעניין הוא כן בספר החוש והמוחש. והנה היתה

וכל עדתו, כן ליום התחייה תבקע הארץ ויעלו מעפר ככתוב יחזקאל (ל"ז י"ג) וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי: ושלשה גביעיה הם מ' נ' ס' כי ה' הוא עוז ומנוס לישראל, ע"ד ה' עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה ירמי' ט"ז י"ט: ד אח"כ בא הטפח השנים עשר חלק, כנגד הספור שאחרי פרשת מי מריבה, שדברו ישראל בה' ובמשה, ושנשלח בהם השרפים, והטפח השלשה עשר בא אחריו ובו כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, והיה הכפתור האמצעי מורה לעיקר השמיני שהוא הנבואה כי כן שרתה הנבואה גם על בלעם בעבור כבוד ישראל והיה הקנה הימיני כנגד ספר ת"כ כאשר נתבאר, ובו כפתור להורות על העיקר העשירי, והוא שכר ועונש אשר ספר תורת כהנים מלא מזה ואם נפש החוטאת תמות, הלא תהיה נפש הטהורה צרורה בצרור החיים, והפרח יורה לאמונה הרביעית, והוא שלימות האדם יהיה גם במצוה אחת, הן בעברו אחת ממצות ה' יכרת נפשו, ואיך יגמול נפשו בעשותו את המצוה אשר צוה ה' לעשותה כי מדה טובה מרובה, ושלשת גביעיה ז' ח' ט' מספרם כ"ד רומזים לכ"ד מתנות כהונה, הניתן לכהנים בעבודתם הכתובים על ספר תורת כהנים: והקנה השמאלי היה כנגד ספר ויהי בנסע ובו כפתור אחד להורות על העיקר אחד עשר, והוא השגחת ה', והפרח שבו רומז לאמונה השלישית והוא שהתורה האלקית לא תתחלף ולא תומר בזולתה, ונרמז בכתוב ובנחה יאמר בעתיד וה"ה של ובנחה מוסבת אל התורה, וכאשר שם ה' מבורך לעולם כן תורתו תעמוד לעד, ושלשה גביעי' ע' פ' צ' כמו פלע כי כן יקום ה' לפלוע ולהדוף אויביו ומשנאיו: ה ואח"כ בא טפחי הי"ד והט"ו חלק כנגד ספורי מעשה שטים עד סוף במדבר, ובאו אח"כ שלשה טפחים הנשארים עד י"ח לגובה המנורה כנגד ספורי משנה תורה, פרשה האזינו ופ' וזאת הברכה, והכפתור מורה על העיקר השביעי, שהוא ידיעת ה' בעתיד אשר כל הס' מלא מזה, והפרח, ירמוז לאמונה השמינית, והוא הקבלה שראוי לסמוך אחר קבלת האבות, כמו שאמר ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת וגו', ושלשה גביעיה הם ק' ר' ש' ועם ת' של גביע התחתונה יהיה ת' ש' ר' ק' להורות כי בעת ישרק ה' לנו בביאת המשיח, ויקבצנו מקצות הארץ על אדמת ישראל אז יהיה קיום התורה על תכליתה, והאבן אשר היה לפני המנורה, ובו שלשה מעלות, שעלי' הכהן עומד ומטיב את הנרות, יורה כי כל שלשה חלקי המציאות, עומדים

אלא שבלחם הפנים היה אורך זמן עמידתו מורה על שבעה ככבי לכת ומספר החלות על שנים עשר המזלות ובמנורה העניין בהפוך כי אורך זמן העמידה מורה על הפועל המזלות השנים עשר ושבעה נרותיה מורים על פעל שבעה ככבי לכת בכ"ת ואולי היה העניין כן לפי שפועל התקופות השמשיות יותר נגלה בצמחים מפועל התקופות היומית, ומפועל ככבי לכת. ואולם בבעלי חיים ימצא העניין בזה בהפך וזה מבואר מאד בעניינם. ולהיות הגביעים והכפתורים וההסתעפים לסעיפים מפועל הצמחים הנה היתה המנורה בזה התאר להורות על שהנפש המרגשת לא תהיה כי אם לבעלי חיים כי היא במדריגות השלימות וצורה לנפש הצומחת ואולם שההסתעפות הוא מפועל הצמחים הוא מבואר אלא שבקצת מוגבל ובקצתם בלתי מוגבל. ואולם בבעלי חיים היה ההסתעפות אשר באבריו מוגבל לא ישתנה אם לא מהכרח החומר כמו שהתבאר בטבעיות ואולם הפרחים הוא מבואר מעניינם שהם מפועל הצמחים וכן הכפתורים כי הוא מה שיעשה בצמח קודם שיוצא הפרח וממנו יצא הפרח והוא בדמות כפתור תקיף בו קליפה והיא בצורת ביצה ששני ראשיה חדין ובתוכו יתהוה הפרח ואחר תפתח הקליפה ההיא וביציאת הפרח תשאר הקליפה כדמות גביע משוקד. וזה כלו מבואר מעניין הצמחים. ואולם מספר הגביעים והכפתורים והפרחים היה להעיר על עניין אחר נפלא והוא שהנפש המרגשת תעזור לנפש המדברת להשיג המושכלות במה שתמציא לו מהמוחשות, וכבר ידעת כי מהמוחשות נקנה המושכלות אלא שקצתם תמצא בהן המושכל מכוסה בקליפות רבות רצה לומר שכבר נתערבו בהם משיגים פרטים רבים וקצתם ימצא בהם מושכל המופשט מהרבה מאלו הקלפות לפי שכבר הופשטו מהם הרבה מהמשיגים הפרטיים כמו שנזכר בספר החוש והמוחש וקצתם לא ימצא בהן המושכל בכח אבל הם יד להשגת המושכל כמו שהגביעים הם יד ללקיחת הפרחים הדבקים בהם והוא מבואר כי באמצעות החוש המשותף והדמיון וכח הזוכר ישלם לנו מהמוחשות השגת המושכלות וכבר יגיעו להם המוחשים באמצעות החושים שהם חמש והחושים היותר נכבדים שבהם והעוזרים יותר אל השגת המושכלות הם חוש השמע

ורמיה לאחדות ה' ית' כדברי הרמב"ם בא' לשני, והקנה הימיני היוצא מהכפתור רומז לספר בראשית כאשר נתבאר, והכפתור שבו יורה על העיקר שאין לו ית' התלות בזמן כי הוא היה קודם שנברא העולם, והוא ברא את הזמן, וכל שאין נכנס תחת הזמן אין לו התלות בו, והקנה השמאלי, רומז על ספר משנה תורה כאשר נתבאר והכפתור שבו רומז על העיקר, שאין לו ית' גוף ולא כח בגוף כאשר גם הספר הזה מרחיק ההגשמה, כמו שכתוב שם ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה וגו', והפרח הימיני בא כנגד האמונה התשיעי להתפלל לה' לבדו בלי אמצעי כתפלת האבות הכתוב בספר בראשית, וכן אמרו תפילות אבות תקנום, והפרח השמאלי בא כנגד האמונה השביעית שהוא הבחירה אשר ספר משנה תורה מלא מזה כמו מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו', ושלשה גביעים הימינים א' ב' ג' שמספרם ששה מורים על ששת ימי הבריאה התחלת העולם שנתבארו בס' בראשית וגביעי השמאליים י' כ' ל' מורים לאחרית הימים, ע"ד כי אעשה כלה גו' ואותך לא אעשה כלה וגו' (ירמיה מ"ו כ"ח), הנרמז בסוף משנה תורה, ואתה על במותימו תדרוך וגו': ג והטפח העשירי בא עוד חלק, להורות לספורי תלונות בני ישראל, אשר מרו ועצבו את רוח קדוש יעקב במרגלים, וקרח ודומיהם, ואח"כ בא הטפח האחד עשר בכפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, והנה הכפתור מורה על העיקר החמישי שהוא ית' מסולק מכל החסרונות אשר נתבאר בפ' מי מריבה לפי דעת הרב בפנים הספר, והקנה הימיני הרומז לס' שמות היה בו כפתור להורות לעיקר השישי שהוא תורה מן השמים ומתן תורה הכתוב בס' הזה, והפרח רומז לאמונה השנית הוא ביאת המשיח כנודע דרשת רז"ל על פסוק אהיה אשר אהיה, ושלשה גביעיה ד' ה' ו' מספרם ט"ו להורות על התיחשם בצאתם ממצרים לשבטיהם, שבטי יה, הראובני, השמעוני, והיה ה' עדות לישראל כאמרם ז"ל: והקנה השמאלי הבא כנגד ספר השני, והוא הספר שאמר ויהי בנסע הארון כאשר נתבאר הנה יורה הכפתור שבו לעיקר התשיעי שהוא שליחות השליח הנגלה בספר הזה במעשה קרח כמו שאמר בזאת תדעון כי ה' שלחני וגו', והפרח שבו מורה לאמונה החמישית והוא אמונת תחיית המתים, כי כן מורה על התחייה יפריחו שוכני עפר כפריחת מטה אהרן הכתוב בספר הזה וכמו שהארץ פתחה את פיה לבלוע קרח וכל

התכונה במעמד השמש אם היא למעלה מכבב ונוגה ואז הנר המערבי הוא באמצע. אמנם לדעת מקצתם נוגה וכוכב הוא למעלה מן השמש ואז נקרא נר השני נר מערבי בהיותה בגלגל השני וכבר האריך המורה בשני דעות אלו בחלק שני. ובהיות כי נר המערבי היה נגד השמש על כן היה דילק כל היום ושאר הנרות היו דולקים רק מערב ועד בקר כמו שהוא העניין בשאר ככבים שאין אורן מבהיק רק בלילה והשמש זורחת כל היום ולכן אמרו במה מדליקין וסוף פרק כל הקרבנות שנר המערבי היה עדות לישראל ששכינה שרויה בתוכם שבו היו מתחילין ומסיימין כעניין השמש שבו מתחיל הזריחה והשקיעה. והר"לבג פרשת תרומה כתב וזה לשונו המנורה היא מורה על נפש המרגשת והושם במנורה האור שהוא המראה היותר מוחש עד שכבר ישים שאר הדברים נראים ומה שישים זולתו בתואר מה הנה הוא ראוי שיהא בו התואר ההוא. ולהיות הראות הנכבד שבחלקי נפש המרגשת עד שהוא הולך במדרגות השלימות מהם באופן מה העירה עליו התורה להורות על נפש המרגשת והנה היו מדליקות המנורה בשמן זית זך כתית כדי שתהיה מאירה תמיד באופן אחד בזולת תמורה להורות על שהנפש המרגשת היא בעצמה תמיד בעניין אחד ואף על פי שכבר תתחלף בחוזק ובחולשה מפני התחלפות כליה כאלו תאמר שהזקן לא יהיה ראותו שלם כראות הבחור מפני חולשת עין הזקן לא מפני חולשת כח הרואה והנה היה אור המנורה לצד המערב רוצה לומר אור הנר האמצעי לפי שאצל המקום ההוא היה מה שיורה על ההויה ואצל המזבחות שהיו מורים על ההפסד לא היה מאיר הנר כי המקום ההוא היה מורה על ההפסד והעדר הצורה. והנה תמצא גם כן במנורת מה שיורה על שהגרמים השמימיים משגיחים בשמירת הבעל חים ומהם תסודר הוייתם והפסדם ולזה היו בא בה שבעה נרות להורות על שכבבי לכת משגיחים בשמירתם ובאה המצוה שיהיו מדליקין המנורה בערב ובבקר כי ביום יעלו ששת מזלות ובלילה יעלו ששה מזלות אחרים ומזלות היום עוזרים אל ההויה ומזלות הלילה עוזרים אל ההפסד. כי ביום האחד יתחדש ארבעה תקופות כמו שיתבארו בשנה והעניין בזה בא גם כן העניין בלחם הפנים

אלא

והוא מציאות השם, ומאלה תולדות השמים עד והאדם ידע את חוה, להורות על העיקר השני, והוא מציאות הנבואה ותורה מן השמים, ומן האדם ידע עד זה ספר תולדות הגיד ה' ית' להורות על העיקר השלישי, והוא מציאות השכר והעונש, ולזה רמוז שלשה רגלי מנורה, שעליהן היא עומדת ונסמכת, ועלו עם השדה שעל רגליה כדמות תיבה ועם הפירח לגובה שלשה טפחים, כנגד שלשה ספורי התורה עד אחר הפלגה, להורות על אמונת חדוש יש מאין הנרמז בפרח, ובספורים האלו המודיעים לנו בבירור איך נשתלשלו הדורות מאדם הראשון הנוצר מן האדמה, ואיך נפרדו הגוים ללשונותם בארץ אחרי אשר בלל ה' את שפתם, ומשם הפיצם, אשר כל אלה יחזקו אמונת חדוש העולם. ואח"כ היה בגובה המנורה שני טפחים חלק, להורות על ספורי האבות, וצרתם בגלותם, ואיך התהלכו מגוי אל גוי, וכל ענייניהם היו בדרך נסים נסתרים כדברי הרמב"ן ז"ל בפסוק ושמי ה' לא נודעתי להם, ולכן היו גם הטפחים הרומזים חלק בלי רושם יראה החוצה, ואח"כ היה בטפח השני גביע כפתור ופרח אשר בכל המנורה לא בא עוד טפח כזה בגביע כפתור ופרח, לרמוז על יציאת מצרים, מתן תורה, והקמת המשכן, ותכלית הספור הזה אחד ע"כ בא כנגדם רק טפח אחד, והוא להורות על עיקר הראשון מציאות ה' שנתגלה בספור של יציאת מצרים הרמוז בכפתור, ועל אמונת נביאת משה רבינו ע"ה שנתגלתה בספורים האלה הרמוז בפרח, והגביע הראשון שבטפח הזה ירמוז לאות ת' מאותיות תשר"ק הנרמזים בגביעי קנה האמצעי, כאשר נתבאר, ומורים לגאולה כדברי הטור א"ח רפ"ו, ולזה כן האות ת' לבדו ירמוז לגאולת מצרים שהיה אחר ת' שנה, ואח"כ חזרו טפחי השביעי והשמיני, להיות חלק כי ירמוז על הספורים המבוארים בתורת כהנים ומצות הכהנים, פרשיות הקרבנות ועבודת הכהנים והספורים ומהמצות אשר נצטוו כל ישראל, כמו אסורי מאכלות ועריות פ' שמיטין ופ' הנרית ודומיהן, ויען כי המצות האלה מסעיפי מתן תורה המה, ולא היה בהם דבר קדש להיות בם גביעי כפתור ופרח, ע"כ באו גם הטפחים האלה חלק: ב אחר זה בא הטפח התשיעי שבו כפתור ושני קנים יוצאים לימין המנורה ולשמאלה, והנה הטפח ההוא יורה לספור הדגלים וכן הכפתור שבו רומז לעיקר האחדות כי כן הדגלים היו בדוגמת מחנה שכינה אשר מאתם יצא הסדר הנפלא לקשר חלקי העולם קצתם עם קצתם, לתכלית אחד, והוא קיום המציאות, וממנו נחק מופת

מה שנאות לומר על פי הכוונה הנמשכה. אמרו במדרש תנחומה והביאו הבחיי המנורה היתה בשבעה נרותיה נגד שבעה כבבי לכת שהם ש צ"ם חנכ"ל וכמו שהן מאירין ודולקין יום ולילה כן היו הנרות דולקים יום ולילה והנר האמצעי נגד גלגל חמה שהוא תדיר באורה והוא אמצעי לשבעה כבבי לכת. ולהיות כי מקצת חכמי התכונה כתבו שכל ששה הכבבים מקבלים אור מהשמש ואין להן אור מעצמם אפילו אותן שלמעלה מן השמש כמו שכתב בעל התמונות הארץ על כן מטיבין ומדליקין כל הנרות מנר האמצעי. וידוע כי חמה ולבנה הם המאורות הגדולים מבין שאר הכבבים כמו שנאמר (בראשית א') ויעש אלהים את שני המאורות וגו'. על כן היה נהלק הטבת הנרות על שני חלקים חמשה בפני עצמן קידם לדם התמיד ושני הנרות אחר דם התמיד. וכתב הבחיי כי שנים ועשרים הגביעים הם שנים ועשרים אותיות התורה וכנגד שנים ועשרים חלקים שבעולם השפל ואלו הן רוח מים אש שבעה כבבי לכת ושנים עשר מזלות כו'. ואני אומר כי על פי מדרשי חכמים ז"ל יותר נאות לומר כי היה גובה המנורה שמונה עשר כי כלל הגלגלים הם שמונה עשר כמו שכתבתי לעיל והיו הגביעים שנים עשרים כי ארבע סבות יש לתניעות הגלגל ובין הכל שנים ועשרים כמו שנתבאר לעיל. ולהיות כי הגלגלים מקבלין השפעתן מלמעלה לכן בא הרמז בגביע שהוא כוס ארוך לקבל מה שנותנין בו והיו כפתוריהם אחד עשר לרמוז על שנים עשר מזלות הנכללות באחד עשר חלקים כמו שנתבאר לעיל. ובא הרמז בכפתורים להורות על עגולתן כי אף שמונין תחלת המזלות מטלה אינו אלא דרך הנחה בלבד אמנם אין להם תחלה וסוף כדמות כל דבר עגול והוא הכפתור והיו הפרחים תשעה כי הכדורים הם תשעה שבעה משרתים וגלגל הכבבים וגלגל היומי ועל ידי כחן והשפעתן בארץ כל העולם יוצא פרח ציץ. עוד שמעתי דבר נאות מעניין זו על מחלוקתן במנחות אי המנורה היתה עומדת בין צפון לדרום ונר המערבי הוא האמצעי מפני שהיה נוטה למערב או אם היו מונחים בין מזרח למערב ונר השני היה נקרא נר המערבי. ושמעתי מחכם אחד נקרא רבי יהודא טעם נאות כזו כי נפל מחלוקת גדולה בין חכמי התכונה

י"ב ספור קטל ישראל אחרי מות אהרן, ושנשלח בהם השרפים, י"ג פרשת בלעם, י"ד מעשה שטים ומלחמת מדין, ט"ו פרשת אלה מסעי וחלוקת הארץ, ט"ז ספור משנה תורה, י"ז שירת האזינו, י"ח וזאת הברכה:

י"א כפתורי המנורה

והאחד עשר כפתורים רומזים לי"א העקרים שהניחם מהר"י אלבו בספר העקרים והם שלשה עקרים כוללים, ואחריהם ימשכו שמונה השרשים, בין הכל אחד עשר, והם עיקר הראשון, א' מציאות השם וימשכו ממנה ארבעה שרשים והם, ב' האחדות, ג' שאינו גוף ולא כח בגוף, ד' שאין לו התלות בזמן, ה' שהוא ית' מסולק מכל החסרונות, עיקר השני, ו' תורה מן השמים, ויומשכו ממנו שלשה שרשים שהם ז' ידיעת השם, ח' והנבואה, ט' שליחות השליח, והעיקר השלישי י' שכר ועונש, וימשך ממנו שרש אחד, והוא י"א ההשגחה:

ט' פרחי המנורה

והתשעה פרחים של המנורה, ירמזון לתשעה אמונות אמיתות שראוי לכל בעל תורה להאמין, וכל הכופר באחד מהם יקרא מין ואפיקורוס. והם א' חדוש העולם יש מאין, ב' מדרגת משה רבינו ע"ה שהוא למעלה מכל נבואת הנביאים, ג' שלא תנוסח תורת משה ולא תומר ולא תתחלף, ד' שהשלימות האנושי יושג גם במצוה אחת ממצות התורה, ה' אמונת תחיית המתים, ו' ביאת המשיח, ז' הבחירה והוא שהאדם ברשותו לבחור, ואיננו מוכרח בטבעיו, ח' הקבלה, והוא שראוי לאדם שימשך אחר קבלת האבות, ט' שראוי לעבוד להשי"ת לבדו ולא לזולתו: ועתה אחל לבאר ב"ה כונת הר"ב אחת אל אחת: א הנה התורה הניחה בתחלה, שלשת העיקרים אשר עליה תסובב כל חכמת התורה, כדרך כל חכמה שיונחו בתחלת ענינה, השרשים אשר עליהם תסובב החכמה ההיא, כדי לאמת כל הדברים שיבואו בה, וכן עשה ה' ית' בתורתו כי מבראשית עד אלה תולדות השמים הניח העיקר הראשון

והוא

בקנה האמצעי שהוא עצם האדם וקומתו אחר שני טפחים חלק עוד שלשה גביעים כפתור ופרח והבזך אשר בו האור מבהיק בו למעלה להורות כי האיש השלם ראוי שתיישר בכל אלו שלמיות שקדמו אל פני המעלה רצה לומר לעשות רצון בוראו בבריאתו מבלי נטות לימין ושמאל כמו שהיה קנה אמצעי עמוד נצב בלתי פונה לכאן ולכאן ואורח הולך ואור נוכח פני יי׳ וזה יהיה סבה שיפנו אורות כל הקנים אליו על דרך שאמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים עד כאן לשונו. והנה החכם הנזכר למעלה נתן טוב טעם בכל חלקי המנורה וכל דבריו בנויין על עמודי חן ההכמה אבל לא שם פניו אל הכלל שאמרו בגמרא נמצא גביעים שנים ועשרים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה ובוודאי כוונו לדבר מה שאמרו נמצא כו׳ · כי בלא זה מניינן למה לי ולזה תמצא הרמב״ן ז״ל שכתב פרשת תרומה חכמת המנורת בגביעה וכפתוריה ופרחית מאין תמצא ונעלמה מאוד והנה מצינו שנאמר החכמה מאין תמצא והוא עניין הציורים אלו וכמו שיתבאר אך נשלים תחילה דברי הראשונים ז״ל בעניין זה והרב שם טוב כתב פרשת בהעלותך דבר נאות על פי כוונת בעל העקידה וזה לשונו באו במנורה שלשה דברים מקשה ואם לא עשה מקשה פסולת וצריכה להיות של זהב אמנם כשרה משאר מתכות וגביעיה וכפתוריה אינן אלא ליופי בעלמא כמו שבאדם שלשה מיני אברים יש מהן שאם לא היה מת לשעתו ככבד ולב ודומיהן ויש אברים שהיה אפשר להיות מבלעדיהן אבל עושין החיים יותר טוב כאזנים ועינים כי מצינו הרבה עורין וחרשין חיין אך חיות שאינו טוב. אמנם נבראו השערות והגבות של עינים שהם על צד היופי לבד עד כאן לשונו. והמקובלים בפרט הר״קנט והבחיי ביארו דבר המנורה על דבר נעלם על פי קבלותיהם ולא רציתי להאריך בו כי לא נתנו שום טעם לפרטיה רק על הכלל. ועוד כי כבר רמזתי כל דבריהם בעניין המזבח והרוצה לעמוד על דעתם בטעם המנורה יעיין בספריהן. ואומר שיש ליתן טעם נכון לקצת חלקי המנורה על פי מדרש רבותינו ז״ל אך אינו נאות על פי כוונתינו הנמשכת עד הנה בבניין המקדש וכליה מכל מקום לא אמנע לכתוב מה שנראה על פי דבריהם ואחר כך אכתוב מה

המדברים המיימינים בה המה האבות ובניהם, ואע״פ שנכתב שם מעשה העגל הלא נמחל העון כאמור סלחתי כדבריך, ושלשה קני מנורה מצדה השמאלי יבאו נגד שלשה ספרים האחרונים שהם ספר ויהי בנסוע, וחלק הבא אחריו, וספר דברים, אשר נכתב שם מעשה מרגלים וקרח ותוכחות משנה תורה, וע״כ יהיו שני הקנים התחתונים משני צדי המנורה נגד בראשית ומשנה תורה. ב׳ הקנים האמצעים, ספר שמות וספר במדבר שאחר ויהי בנסע, והקנים העליונים יהיו ספר ויקרא וספר ויהי בנסע, והקנה האמצעי הוא ספר במדבר שקודם ויהי בנסע כי כן יבא כאשר יספרם איש ממטה למעלה מימין לשמאל מקנה התחתון אשר לימין המנורה עד הקנה התחתון אשר לשמאלה:

כ״ב גביעי המנורה

והגביעים המה במספר עשרים ושנים נגד כ״ב אותיות התורה, אות א׳ לכל גביע, ולאשר כי היה בכל קנה מששת קני מנורה שלשה גביעים, יהיה בכל קנה גם שלשה אותיות, וכאשר נחשבם בדרך מספר ממטה למעלה הלא ימצא כי שלשת הגביעים של קנה התחתון הימיני ירמזון לאותיות א׳ ב׳ ג׳ קנה התיכון הימיני ד׳ ה׳ ו׳ וקנה העליון הימיני ז׳ ח׳ ט׳ וכן בקנים השמאלים, קנה התחתון השמאלי י׳ כ׳ ל׳ קנה התיכון השמאלי מ׳ נ׳ ס׳ וקנה העליון השמאלי ע׳ פ׳ צ׳, וארבעת הגביעים אשר בקנה האמצעי בגופה של מנורה ירמזון שלשת הגביעים אשר לצד ראשה, לאותיות ק׳ ר׳ ש׳ והגביע התחתונה לאות ת׳:

י״ח טפחים גבהה של מנורה

גובה המנורה היה י״ח טפחים, לרמוז כי התורה בכל ספוריה נחלקת לשמונה עשר חלקים, וכל טפח שבה רומז לספור אחד מספורי התורה האלו, והם, א׳ הספור מבראשית עד המבול, ב׳ ספור המבול, ג׳ ספור דור הפלגה, ד׳ ספורי האבות, ה׳ גלותן למצרים, ו׳ יציאת מצרים, ז׳ מצות שנאמרו לכהנים, ח׳ מצות שנאמרו בספר ויקרא לכל ישראל, ט׳ ספור מחנה הדגלים, י׳ ספור תלונות בני ישראל במרגלים וקרח, י״א פרשת מי מריבה, ספור

הוא הנהגת המדינה והוא כדמות חלק א' מהעיוני שהוא לוקח הנחות הנימוסיות ודן דין אמת לפי הנימוס. אמנם יש כח אחר מעולה ממנו והוא השכל וידיעת סודות הנחות הנימוס וטעמן על נכון עד שישכיל לישב הנימוס לפי מקומו ושעתו והוא הדן דין אמת לאמתו כפי צורך השעה והוא כדמות השני מן העיון אבל עדיין שני חלקים אלו הם חלקיים ויש מעלה שלישית והוא כח התבונה הכולל שיוכל להשים דת ונימוס בכל מדינה או המדינות והוא ידיעת הכוללים ההלקיים לשום נימוס בכל הדברים. וידוע כי אדם אי איפשר לו לעלות כל המעלות בבת אחת אבל ישיגם בזו אחר זו לכן היה במנורה שני קנים הראשונים כי בזמן הל"ב הנרמז במדת הטפחים כבר התחילו להראות ולפרסם בו פעולת השכל אם העיון ואם אל המעשה מדרגה יותר מאלו מדרגות שאמרנו. ולכן היו שני הקנים אחד מימין להראות אל קניית הדעת ואחד לשמאל והוא השלימות הראשון אשר כנגדו במעשה. אמנם בכל קנה מהם שלשה גביעים לרמוז אל שלשה מיני השמיעה החושית והשמיעה הלביות רצוני ההכנה והשמיעה הרצונית שהוא קבלה לעשות והיה אחריה בטפח הרצוף כפתור ופרח לומר שמשם ואילך יראה בשלמות צמיחת שני אלו השלימות והיה טפח חלק עד הכפתור השני כי מזה יהיה מתחילת הכפתור ראשון עד כפתור השני שני טפחים ואז יהיו כולן עשרה שהם מספר השנים לפי הנחותיו ארבעים ומשם יוצאים שני קנים אחרים והם מדרגות עליונים יותר מן הראשונים כי בן ארבעים לבינה ואלו השני קנים מורים על קניין מדרגת השנים מן העליונים והמעשי. ומשם עוד שני טפחים חלק שהוא אז קריב אל שנת החמשים התחילו שני קני מנורה אחרים שכבר הגיע ונראה בו החכמה הכוללת המקפת בכל הנמצאות ובכל הידיעות שהיא המדרגה העליונה שבעיון ובמעשה הרי לך טעם נכון לששת הקנים היוצאים משני צידי המנורה עד תום שלש עשרה טפחים ממנה שהם משנות האדם נ"ב וטעם היותן אלו לימין ואלו לשמאל על דרך שאמר החכם (משלי ג) אורך ימים במינה וגו'. הנה עוד היה בקנה

השכל המעשי הוא להשכיל בטוב ורע, והשכל העיוני הוא להשכיל באמת ושקר. ועתה בא נא אתי קורא נעים ואראך רמזי המנורה לדעת הרלב"ג ותראה נחת, ותוכן כוונתו בקיצור נמרץ, כי המנורה רומזת לנפש המרגשת, אשר מנקה גם חוש הראות הנכבד שבחלקי' וע"כ הושם במנורה האור, והיו בה שבעה נרות נגד הז' כוכבי הלכת, להורות כי גם הגרמים השמימיים עוזרים בשמירת הבעלי חיים, ובעלי נפש המרגשת ולבעבור כי הנפש הזאת היא במדרגת השלימות וצורה לנפש הצומחת, וע"כ באו בה גביעים כפתורים ופרחים כמו הצמחים, כי כן יצמחו, בתחלה כפתור, וממנו יוצא פרח, וביציאת הפרח, יתפתח הכפתור וישאר בדמות גביע משוקד, ויען כי הנפש המרגשת תעזור לנפש המדברת להשיג המושכלות מידיעת החושים, לזה היה בכל קנה שלשה גביעים, וכפתור ופרח לרמוז על חמשת החושים, וחוש המישוש, הטעם, והריח, נרמזו לשלשת הגביעים, כי המה החושים היותר רחוקים מהמושכלות כדמות הגביע שהוא רק יד ללקיחת שבו הפרי בכח, וחוש השמע נרמז בכפתור שהיא הפרח בכח, וחוש הראות הנכבד שהוא היותר קרוב להשגת המושכלות נרמז לפרח שהוא הפרי בכח והיו הקנים נרמזים בחלקי הרגשות הפנימיות כמו החוש המשותף, המדמה, והזוכר, ושאר הכחות העוזרות לנפש המדברת, וכן יורו כל חלקי המנורה על כל חלקי הנפש וכחותיה, והקנה האמצעי המאיר לצד הכרובים הוא הנפש המדברת והשכל העיוני אשר בו ישכיל באמתתו ית' ובזה יחיה חיי עולם כמלאכי אלקים, חיי ההתבוננות בתוך להקות נשמות הצדיקים, בעטרה שעטר להם בראשיהם, כדברי הרמב"ם ז"ל בספר המדע:

רמזי המנורה לדעת רבינו הרמ"א ז"ל

ז' קני המנורה. שבעה קני המנורה רומזים לשבעה ספרים אשר התורה נחלקת אליהם, כי ויהי בנסוע הארון הוא ספר בפני עצמו כמאמרם ז"ל בשבת ר' אומר שבעה ספרים הם כו', והקנה האמצעי אשר בגופה של מנורה, הוא נגד ספר במדבר עד ויהי בנסוע הארון, שהוא כמו כן הספר האמצעי שבתורה, והששת הקנים לימינה ולשמאלה, הם ע"ד אורך ימים בימינה כו' ודרשו רז"ל למיימינים בה כו' למשמאילים בה כו' אשר ע"כ יבואו שלשה קנים מימינה נגד השלשה ספרים הראשונים שבתורה שהם 'בראשית שמות ויקרא הדברים

ושדה כדאיתא במסכת בבא בתרא ומן השדה יצא פרח והוא הצמיחה הראשונה אשר בפעולת החיונית אשר בו יתחיל האדם לבחור בטוב ולמאס ברע וזה ימשך לו עד שנים עשר שנה ולזה היו גביעים וכשדה ופרח שלשה טפחים אשר בהכאת הארבע הם שנים עשר. אמנם משנת שלש עשרה זרת ואילך בא לכלל מצות אבל לא תחזיק בו זה העיון עד הגיעו לכלל עשרים· ולכן אין בית דין שלמעלה עונשין כי אם מעשרים ואילך. ולזה היו בקני המנורה סמוך לפרח התחתונה הנזכר שני טפחים חלק רמז לשמונה שנים עד תשלום העשרים שבהן האדם חלק מהמעשים הנאותים עם שכבר צמח בו סימן טהרה· ואולם כאשר עבר עשרים ומתחיל שנת אחד ועשרים. אז בא לכלל שמיעה וקבלת הלמוד והמוסר שיעור שיראה ממנו ולחוץ ולזה היה בסוף העשרים ותחלת האחת ועשרים טפח שבו גביע כפתור ופרח וכבר אמרנו שהם סבות הקבול והראות השלימות וצמיחתו בשעור יותר גדול מהראשון. אמנם אחר זה היה שני טפחים חלק שהם שמונה שנים אחרים שעומד על עניין אחד כי עד הגיעו לכלל שלשים לא יביאו מעשיו מסודרין על ידי בישול וכל שכן בהגיעו לל"ב כי אז יקנה לב דעת לפעול פעולת השכל אם מהעיונים אם מהמעשיות ולזה אחר שני טפחים החלקים היה הכפתור הראשון שבו יתחיל לצאת הקנים כי אז באמת יתחזק לעורר כחותיו השכליות והחושיות להתייחד לעבודת השכל ולשאת משאו לכלם יעשה מה שכיון בהם הבוי"א יתברך שמו ויתרומם ביצירתו. והנה החכמה העיונית חלקה הפילוסוף לשלשה מעלות זו למעלה מזו, הראשונית הכח אשר בו ידע הדבר הנקנה במופת לקוח מהקדמות שאין עליהן מופת כמו המוחשות או המושכלות הראשונות, השני כח למעלה מזה שבו יוכל לדעת ולברר אמתת הקדמות אלו אשר לקח להתחלות ראשונות אם הם צודקות ואמתות ושני אלו הכחות יאמרו בחלק אחד מן העיון כאלו תאמר בחכמה מיוחדת כמו הרפואה והתכונה וזולתם. אמנם יש כח למעלה מזו והוא אשר ישיג וידע על השלימות כלל הנמצאות בסבותיהן והתחלותיה בהחלט לא בעיון חלקי· והמעשי גם כן יחלק לשלשה חלקים הנהגת אדם עצמו והנהגת ביתו והנהגת מדינתו והמעלה

הוא

ראיתי זה מכבר איש נחמד למראה יפה קול ומטיב נגן להשמעת אזנים, הנה בכח המשותף והמדמה אצייר בנפשי כאלו האיש ההוא אשר ראיתי מאז עומד עתה לנגד עיני ומנגן למשמע אזני, וכן יעשה ביתר החושים, מקומו הוא בחלק השני מהמוח, הפונה לצד העורף, והוא יבש קצת, על כן יתקיימו רשמי הדמיונות עליו, ותועלתו גלוי' מאד: השלישי הוא **המחשבי**, פעולתו הוא לשפוט על הדמיונות המצויירים במדמה ולפשוט מקריהם, כמו בראותי את אוהבי בפנים מסבירות, הנני שופט בכח המחשבי על האהבה, ובפנים זועמים, אשפוט על השנאה, מקומו הוא באמצע המוח, הממוצע בין היבשות והרטיבות · הרביעי הוא **הזוכר** פעולתו הוא לשמור בזכרונו הצורות המופשטות מהדמיונות, כמו שאזכור את ראובן אוהבי, ולוי שונאי, הכלב נאמן, והזאב אכזר וכדומה, ותועלתו רבה מאד לכל הקיים ומקומו הוא באחרית המוח לצד העורף אשר שם גבר היבשות, ע"כ לא ימחו רשמי הזכרונות מעליו, ויעמדו ימים רבים, ועוד כח אחד אשר יקרא **היצרי** ופי שנים בפעולתו, א' יזכיר הנשכחות מן הכח הזוכר, ב' יפריד חלקי ציורי הדמיונות מכח המדמה, וירכיב חלקם עם חלקם, כמו למשל שיפריד כנפי העוף מבעל הכנפים, וירכיבם על גב האדם, ויצייר לו מזה דמיון חדש, והוא אדם מעופף, וכיוצא, הן אלה ההרגשות הפנימיות הארבעה, העושים פעולתם באמצעות המוח · ועתה נבאר גם את ארבעת הכחות הפועלים באמצעות חומר הלב והם, המתעורר, והבחירה, התאווני, והכעסני. והנה **המתעורר** פעולתו לעורר הכחות הגופניות לאשר ולקיים משפט המחשבי לפי סברות הפרטיות והאישיות, וע"כ הוא כוזב. ויקרב רק את הערב לנפשו, כי לא ידע לבחור בטוב המועיל **והבחירה** פעולתו הוא להעיר כחות הגופניים לפי משפט השכל, ולפי דרכי ההקשים הכוללים, על כן יבחר בטוב ובמועיל, והוא אמת, השלישי הוא כח **התאווני** הוא יתאווה תאוה לטוב או לרע, והרביעי **הכעסני**, פעולתו הוא ללחום נגד המונעים אשר לא יתנוהו לדבק בטוב, ולהתרחק מהרע, וכל אלה הכחות פועלים פעולתם, בהיותם מעורבות עם הגוף, ואחריהם יבא הכח השכלי, והוא לא יעשה מעשהו בכלי גופני, כי הוא שכל פשוט חלק אלוקה ממעל, וגם אותו יחלקו החוקרים לשני חלקים, שכל **המעשי**, ושכל **העיוני**,

השכל

שגעון ארוך ואינו מסיר בזה ההרחקה אך מוסיף הרחקות ומי שירמה שאלו יש להם סבה הוא רחוק מן האמת כמי שירמה שהמצוה כולה היא ללא תועלת עד כאן לשונו. אך אמנם כאשר ראינו חכמי ישראל וגדוליהן שתו לבם גם לזאת ודברו בחלק המצות בכל יכלתן עד מקום שהיתה ידן מגעת וכן נמצא במדרשי רבותינו ז"ל ובפרט בקרבני המלואים וחנוכי הנשיאים שהאריך בזה במדרש רבתי פרשת נשא. ובדרך זה הלך החכם אבן עזרא כמו שכתב משמו בעל העקידה פרשת יתרו ואחריהם נמשכו חכמים אחרונים ז"ל והלכנו בדרכיהם. עד הנה עזרנו השם יתברך. נבאר גם המנורה הטהורה הזאת בדרך כלל ופרט ואביא תחלה דברי בעל העקידה שנתן טוב טעם ודעת בכל חלקיה לאורך ולגובה כאשר תראה פרשת תרומה שער תשע וארבעים ואכתוב לך בקצרה כוונתו אף על פי שהוא האריך בה מאוד. אמרו ז"ל צורת המנורה תבניתה מלאכתה לעבודתה זאת היא צורת האדם השלם שחכמתו תאיר פניו וכמו שאמר החכם (משלי כ) נר ה' נשמת אדם ועניין הקנים יורה קניין דבר מעניין הוראת שם הקריב שנאמר (שם ד) קנה חכמה קנה בינה והגביעים ירמזו אל קיבול והשמיעה כמו שהם צורות כלים מקבלים ומחזיקין הדבר הנתון בתוכן והכפתורים יורו על הגלות והראות עינים כמו שהם בולטין ונראין סביב הדבר שנעשו לו למראה והפרחים הוא סבת הצמיחה מהדבר אשר לא היה מתחילה ולזה אמרו שהיו גובהה של שמונה עשר טפחים שהוא שיעור קומת האדם הבינוני וגם הוא מספר י"ח לומר שהחי המאיר המזהיר חייב למשוך אל עניינים אשר תרמזנו צורת המנורה הזאת. והנה כאשר תכה מספר הי"ח במספר היסודים הארבע אשר מהם נבנה האדם החי הנה יעלה לשבעים ושתים והוא מספר שני חיי האדם ע"ד קירוב כמו שנאמר (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'. ואם תוציא הבוך של הפתילה ישארו מדוייקים ואמרו רבותינו ז"ל שהיה לה בתחלתה שלשה רגלים הם רומזים שלשה התהלים אשר הם סבות כל הווה החומר והצורה והעדר, ולמעלה מהן השדה שהיא כמו תיבה לרמוז כי מאלו התחלות בא אדם אל העולם שבן העולם נקרא בלשון הכמים אכסדרא

ושדה

האור מבהיק למעלה, להורות כי ראוי לו להתישר בכל כחותיו אל תכלית אחת, אורך קיים למעלה להשכיל לדעת את ה' ע"ד וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ופרטי הרמזים הנם כתובים בפנים מבואר ושום שכל, ויאמר עוד הרב כי המנורה הטהורה תהיה תמיד ערוכה לזכרון בין עינינו ורשפי שלהבת נרותיה מפה ומפה מאירים ומזהירים למאור פנינו ואשה לא תכבה יומם ולילה מקירות לבבינו להיות כל פעולותינו לרצון לפני ה' תמיד. ורמזי המנורה אשר הביא הרב פה לדעת התנקומא והבקיי כבר נרמזו לדעת הרב בעזרות, כמו שנתבאר פרק ה' מזה, ולא נצרכתי גם אנכי פה לשנות ביאורם וידרשם. הקורא משם:

רמזי המנורה לרלב"ג

ויען כי צורת המנורה ירמוז כפי דעת רלב"ג לחמשת החושים ורגשות הנפש על פי כחותיה לכל מחלקותיה בדרך נפלא למאד, וידיעת מהות הנפש היא חכמה נשגבה, כאשר יאמר הרב ראב"ע ז"ל "אם לא ידע האדם את נפשו חכמת מה לו„ גם הוקש כבודה לכבוד המקום ב"ה כמאמרם ז"ל הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרם דוד כו'. אמרתי אלקטה נא באמרי מהירי המחקרים אשר חזינם נפרץ בחכמת הנפש, ואציגם פה לפני הקורא להבין את דרכה, ולהודות לה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת, ובזה יובנו גם רמזי הרלב"ג: **והנה** מלבד חמשת החושים הנגלים וההרגשות החיצונות שהם, הראות, והשמע, הריח, הטעם, והמישוש, יהיו מספר ההרגשות הפנימיות ורגשות הנפש המעורבות עם הגוף ומתפעלים ע"י המוח, ארבעה, והם כח המשותף, המדמה, המחשבי, והזוכר. ונבאר פה פעולותיהם אחת אל אחת. כח **המשותף** פעולתו הוא לחבר ולשתף חמשת החושים הנגלים, והוא מקור הרגשות החיצונות ומבוען, ואליו תשובינה להיות חוברות אשה אל אחותה, ומקומו הוא בראשית המוח אשר לצומת המלך וע"י חבור קשר הגידים אשר שם יחבר המוחשים. ויען כי המקום הזה מהמוח הוא רך מאד ולא יעצור כח להחזיק בו רשמי המורגשים, זמן רב אחרי התעלמם מן החושים, ע"כ יבא אחריו כח למלאות מחסורו הוא הכח **המדמה**, ופעולתו הוא לצייר דמיוני המוחשים ולהחזיק רשומם זמן רב אחרי העלמם מהחושים, למשל

ראיתי

כפתורים למה הם דומין כמין תפוחי הכרתיים פרחים למה הן דומין כעין פרחים העמודים נמצא גביעים שנים ועשרים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה עד כאן לשון הגמרא· כתב הרב המורה פרק חמשה וארבעים לחלק שלישי מספר המורה הושמה המנורה הטהורה בבית לכבוד ולתפארת לבית כי הבית שרולק בו הנר תמיד הנסתר בפרוכת יש לו בנפש מעלה גדולה וכבר ידעת חזוק התורה באמונת גדולת המקדש ויראתו כו'. והנה אף כי לפי הפשט אלו דברים נאותים בטעם כלל המנורה מכל מקום לא סר לכתוב בתשובה לבנו טעם על עניין המנורה בדרך הנסתר וז"ל שם דע כי הארון הוא משל על הלב בלי ספק והלוחות שהן נתונין בארון בא המשל על שכל האנושי שהוא נתן בלב ואמרו והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה בא המשל בזה על הריאה שהיא סוככת בכנפיה על הלב והשלחן בא המשל על הכבד כמו שהשלחן נתון עליו המאכל והמשתה כך הכבד שמקבל עליו האצטומכא המונחת עליו שהיא מלאה במאכל ובמשתה שהוא מבשלם ומחלקם לכל אברי הגוף והמנורה בא משל בזה על המרה כי כמו שמנורה מאירה המשכן כך המרה הגוף ומזבח העולה אשר נאמר בו (ויקרא ו) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה בא המשל בזה על החום הטבעי הנתון באדם שלעולם אל יחסר ממנו עד יום מותו. ומזבח הקטורת בא המשל בזה על השפע הנשפע על השכל האלהי שהוא נתון במוח והמסך בא המשל בזה על המסך המבדיל בין אברי הנשימה לאברי המאכל. והאדנים הם משל על הגידין והעורקים והכיור והמים שבו משל על הלחיות הנגרות בגוף· והיריעות בא המשל בזה על העור המכסה את הגוף· והקרשים הם המשל אל בשר הגוף שהוא מחזיקו. ונראה שקרשים גם כן משל על העצמות שהן דפני הגוף כו' עד כאן לשונו: הנך רואה איך דבר הרב ז"ל בטעם המשכן וכליו בדרך כלל אבל לא בחלק אחד מהן כמו שעשה בזאת המנורה לפנינו שלא כתב שום טעם לפרט אחד ממנו. והרב לטעמיה אזיל שכתב פרק ששה ועשרים מחלק שלישי מספר המורה שאין טעם למצות אלא בדרך כלל ולא לפרטים. וכתב שם וכל מי שיטריד עצמו לתת סבה לדבר מאלו החלקים הוא בעיני משתגע

שיגעון

כפי האפשר, וע"כ יאמר בספר המדות כי לשכל המעשי ג' מיני הנהגה, הנהגת האדם עצמו, ביתו, והנהגת מדינתו· גם את שכל העיוני חלקו לג' כחות זו למעלה מזו, בתחלה יכיר וישיג את המוחשות, והמושכלות הראשונות, וזה הכח יקרא "דעת" ובכח השני ישכיל אמיתת המושכלות הראשונות במופתים נאמנים וישפוט על חושיו אם כתבו האמת או אם שגו ברואה, וכח הזה יקרא "שכל" אך שתי כחות האלה לא יעצרו כח רק על ענין מיוחד כמו "התכונה והרפואה" ולא יוכלו עדיין להתפשט במחקרותם על כל מרחבי החכמות והמדעים להקיפם בכלל, ולזה יבא הכח השלישי, והוא "כח התבונה" כח נעלה למאוד, כי בו ישיג כלל הידיעות והחכמות בהחלט לא בעיון חלקי, ולזה יאמרו החוקרים כי לשכל העיוני שלשה כחות, כח הדעת המתעסק במוחשות ומושכלות הראשונות, כח השכל המתעסק במופתים על אמיתתן, וכח התבונה המחבר את המוחשות והמופתים להוציא מהם תולדות וענפים בכלל החכמות והמדעים· ויאמר הגאון וחכם הכולל ר"י ערמאה ז"ל כי היה למנורה שלשה רגלים בתחתיתה והשדה יושבת על הרגלים כדמות תיבה לרמוז אל השלשה התחלות אשר מהם יתהוה כל נמצא גשמי, והם נאחזים ודבוקים זה בזה, החומר אשר ממנו יתהוה, והצורה, אשר בו היה הנמצא מה שהוא והעדר אחרי הפרד הצורה מחומרו, וכן יקראו תחלה כל ההויות ומן ההתחלות האלה יצא גם האדם אל העולם הנקרא שדה ואכסדרה, אשר רגלי המנורה והשדה רומזים לזה ואשר על כן היה גובה המנורה ח"י טפחים כקומת איש להורות לקיוו וענינו, והיו בה גביעים כפתורים ופרחים הגביעים הם אשר להם בית קבול, הכפתורים הם הגופים הבולטים במנורה, והפרחים המורים על מציאות דבר קדש, שלשתם אלה יורו, כי האיש החפץ לקנות חכמה ותורה, בתחלה יטה אזן לשמוע בלמודים ויקבל מרבותיו כדמות הגביע, ויוציא סתרי כחותיו אל הגלוי כדמות הכפתור, עד אשר יוציא פרח החכמה, וימציא חדשות ונצורות בתורת ה' כדמות הפרחים, ושלשת הקנים השמאליים רומזים לשלשת חלקי שכל המעשי ושלשת הקני' הימיניים יורו לשלושת חלקי שכל העיוני, והיה בכל קנה שלשה גביעים לרמוז אל הקיבול והשמיעה המשולשת, הם שמיעה פשוטה שמיעה בכוונה ושימת הלב ושמיעה רצוניית לשמור ולעשות והיה גם בקנה האמצעיי של מנורה הרומז לצורת האדם השלם גביע כפתור ופרח, והבוך אשר בו

האור

דניאל (דניאל י׳) וזרועותיו ומרגלותיו כעין נחושת קלל וגו׳ ולכן הכיור היה נעשה ממראות הצובאות מטעם שאמרנו. אמנם יותר נאות שנאמר לפי דברינו שהכיור נעשה ממראות הצובאות מטעם שחיה ברמות מלאכי עליון כמו שבארנו שנגדם באו הדגלים סביב לאהל מועד כמו שכתבו המפרשים פרשת במדבר סיני והם המראות הצובאות רצה לומר צבא שהיו חונין סביב לאהל מועד כמו שכתבנו שהם היו כרמות דגלים שלמעלה ומטעם זה שהיה הכיור מורה על ההשפעה השכלית לכן היה בין המזבח והאולם שהם הדברים הרומזים על עניינים שכליים כמבואר לעיל. אמנם היה משוך לדרום לסבת שהוא צד ההכמה כמו שאמרו הרוצה להחכים ידרים ואף כי מן הדרום התחלת השפעה למחנה מלאכים השנים עשר כמו שנתבאר לעיל. וכמו שאמרו רבותינו ז״ל מיכאל מימין והוא הצד הראש כמו שכתב בן עזרא כסדר הדגלים וכ״ש שהוא יותר מבואר לדעת המקובלים שכתבו כי מיכאל נאחז במדת חסד שהוא הדרום שבמרכבה ומשם התחלת השפע למלאכים אבל משם ולמעלה אין שר נאחז והמשכיל יבין. ומצאתי לספר צרור המור שכתב עניין נאות לזה וז״ל לפי שאדם צריך רחיצה וטהרה כמו שנאמר (ישעיה א) רחצו והזכו צוה לעשות כיור וצוה לתת שם מים כי כל הרוצה להתדבק בשם יתברך ולכנוס למחנה שכינה צריך להסיר תחילה ממנו דעות זרות שהם מטמאות הגוף והנפש ולכן צוה ירחצו מים ולא ימותו. וכל זאת ההכנה הצריכה לרוצה לכנס לעולם העליון וזהו בגשתם אל המזבח כאמרם ז״ל מיכאל הכהן גדול מעלה נשמתן של צדיקים על מזבח של מעלה וכבר הראת לדעת מהו מזבח של מעלה כמו שכתבתי לעיל דוגמתו בתחתונים ולפי שזו הרחיצה צריכה להיות במי תורה הנקראת מים חיים לכן היה בכיור מים חיים עד כאן לשונו. הרי הדברים מכוונים ביחד. והנה שלמה עשה עשרה כיורות מ׳ בת יכיל הכיור האחד להיות כי השכלים המשפיעים החכמה הם עשרה ועל ידן ניתן התורה והחכמה לארבעים יום ועל כן הכיורות מ׳ בת יכיל להיות כי משה קבל למטה מעשרה התורה וכמו שאמרו מעולם לא עלה משה למעלה מעשרה. ולקמן אם ירצה השם יתבאר עניין הקדוש שהיה הכהן מקדש ידיו ורגליו ממי הכיור ודי עתה במה שנתבאר:

פרק חמשה עשר

בעניין המנורה אכתוב לך תחלה מה שכתבו רוב הפרשנים ואחר כך אכתוב לך הנאות לדעתי על פי הכוונה הנמשכת עד הנה ותחלה אכתוב לך הנה דין צורתה ותבניתה הפשוט ומתוכה תוכל להבין פנימיותיה. אמרינן במסכת מנחות פרק הקומץ אמר שמואל גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים הרגלים והפרח שלשה טפחים וטפחיים חלק וטפח בו גביע כפתור ופרח ושני טפחים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אחד אילך ואחד אילך ונמשכין והולכין נגד גובה של מנורה וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אילך נמשכים והולכים נגד גובה של מנורה וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אילך ואילך נמשכין ועולין נגד גבהו של מנורה וטפחיים חלק נשתיירו שם שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים וכפתור ופרח גביעים למה הם דומין כמין כוסות אלכסנדרים כפתורים

רמזי המנורה לר״י ערמאה

לדעת הר״י ערמאה ירצה תורת המנורה בכלל לאדם השלם שעמלו בכשרון ודעת, ועושה רצון קונו בהשכל כל ימי חייו, ע״ד חכמת אדם תאיר פניו. ולהבין רמיזותיו צריך להקדים הקדמה אחת מחכמת הנפש, והוא כי שכל האדם נחלק לשני חלקים, לשכל המעשי ולשכל העיוני, שכל המעשי נחלק לשלשה חלקים, בתחלה ישכיל להנהיג את נפשו בצדק ומישרים בכל עת וכאשר תתחזק הכרתו יבין בינה לשער גם טובת ביתו לנהלם בחסד ורחמים לפי יחס הזמן והמקום, ואחרי כי יתחכם יותר יוכל לעלות על גרם המעלות להשקיף גם על טובת הכללי להנהיג את עמו ואת מדינתו באופן שיסכים עם טובת הפרטי

כפי

זכרונם לברכה· גדול כחן של נביאים שמדמין הצורה ליוצרה· רצה לומר צורתו שראו דמו ליוצרה והוא מאמר כפשוטו לפי דרך זה · ודע כי הבחיי כתב קצת מעין זה סוף בהעלותך אבל לא אחז דרכנו בזה ועיין שם. אך בפרשת כי תשא כתב שם ז"ל בפסוק (שמות כ"ג) יראה כל זכורך שהענן היה זך ובהיר מאוד כמראה של זכוכית שכל המסתכל בו נראית צורתו מתוכו כו' הרי ראייה למה שכתבתי בעניין הנביאים· וכן כתב בעל מנחת יהודא פירש מספר מערכת אלהות וז"ל שם· האדם התחתון כסא לאדם העליון שהאברים הגופניים שבו רומזים לאברים רוחניים של מעלה והם כחות אלהות ולא להנם אמר נעשה אדם בצלמנו כו' ומאחר שהתמונה הזאת היא תמונת אדם העליון הרוחני והנביא הוא האדם הגופני אשר בעת הנבואה כמעט נהפך לרוחני והושיו החיצונים כמעט הלכו ממנו אם כן היה רואה דמות אדם כמי שרואה תמונתו במראה הזכוכית עד כאן לשונו. הרי שאף שהעמיק לדבר בעניין תמונה זו מכל מקום שב לבאר עניין המראה בדרך שנתבאר והוא קרוב לצידו אצל השכל· גם ברעיא מהמני פרשת בא כתב וז"ל כד נחת לאמלכא עלייהו ויתפשט על בריין יתחזי לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון והאי איהו וביד נביאים אדמה ובגין דא יימא איהו אף על גב דאנא אדמה לכו בדיקיינייכו אל מי תדמיוני ואשוה כו'. הרי שהסכימו הראשונים והאחרונים ז"ל באמתת הדמיון הנזכר. ובהיות העניין כן אמרו רבותינו ז"ל בבראשית רבה אמרו שם שאל כותי אחד את רבי מאיר אפשר מי שכתב עליו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא היה מדבר עם משה מבין הכרובים ומכין בדי הארץ אמר ליה הבא לי מראות גדולות והביא לו אמר ליה ראה בבואה שלך הסתכל וראה איתו גדולה אמר ליה הבא לי מראות קטנות והביא לו אמר ליה ראה בבואה שלך הסתכל וראה אותו קטנית אמר ליה ומה אחת בשר ודם משנה עצמך לכמה גוונים בכל שעה שאתה רוצה מי שאמר והיה העולם על אחת כמה וכמה עד כאן לשונו · הרי הביאו משל נאות מעניין המראה שעל ידה באו הדמיונות לנביאים במה שראו תמונתן· וידוע כי לפי השתנות הרואים והעומדים במראה משתנה הצורה במראה לזה אמרו רבותינו ז"ל כי על הים ראו הקדוש ברוך הוא כאיש מלחמה ובסיני כזקן יושב ולזה אומר (שמות כ) אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך וגו' להורות כי הקדוש ברוך הוא אחד ואין השינוי בא אלא מצד הדמיון כי בהיות הים שעת מלחמה והיו כל ישראל בעלי מלחמה ראו במראה איש מלחמה· אמנם בסיני שהיו מכינין עצמן לקבל התורה ראו כזקן היושב בישיבה וכן מה שדרשו ז"ל מלמד שהקדוש ברוך הוא נתעטף כשליח צבור ולמד למשה רבינו עליו השלום דרכי התפילה כו' היה גם כן בדרך זה כי משה רבינו התפלל אז על מעשה העגל והיה מעוטף כשליח צבור ראה תמונתו ואף על פי שמשה עליו השלום ראה באור המצוחצח ולא היה רואה מראה תמונתו מכל מקום למה שאז ראה אחוריים כמו שנאמר (שמות ל"ג) וראיתי את אחורי ולא ראה הפנים כמו שנאמר ופני לא יראו אם כן יחסו אותה ראיית שראה אז שלא היתה ראייה מצוחצחות לגמרי רק ראה אז במראה שאינה מצוחצחית לגמרי ולכן דרשו ז"ל שראייתו באותו מעמד היתה במראה הנזכר והיא אספקלריא שאינה מאירה שעליה נאמר ותמונת יי יביט והמשכיל יבין. ובהיות כי הנביאים ראו המלאכים בדמות נחושת קלל כמו שאמר דניאל

הרב כי דניאל אשר ראה את המלאך זרועותיו ומרגלותיו כעין נחשת קלל, לא היה דמות גוף דניאל בעצמו, ואיך ראו בחורי ישראל בעת מתן תורה את המראה כזקן ויושב בישיבה, או זקניהם על הים סוף כבחור עושה מלחמה, והלא הרב בעצמו הביא כל זה במאמרו פה, סוף דבר כאשר לבני ידמה לא ילאה ההשגה מפי החכמה ותלמידו הגאון מ' שמואל אשכנזי, רק איזה תלמיד טועה התלה עצמו באילן גדול וכתב על שמו· **ודע** עוד שבענין קול הנבואה ושפעת הרוחני, נחלקו חכמי ישראל, אלה מפה יאמרו, כי כל המראות אשר ראו אותם הנביאים המה צורות מדומית נראות רק בנפש הנביא, ואולם לדעת המקובלים אשר יגנהו עוף פורשי כנפי סודותיהם נכח פני ה', המה יאמרו כי כל המראות הנבואיות יהיו חוץ לנפש הנביא ורואה אותם ממש בחמלת ה' עליו, והדברים ארוכים ונשגבים, והמה מסתרי החכמה, ולא לי לשום חקי בין כוכבי מרום האלה:

לדעת

מדרינה אחר מדריגה אבל עלה למדריגה אחרונה במהירות· אבל יותר נאות מה שביארתי תחלה· ולכן באו שנים עשר דדי הכיור להורות עיקר דבר זה ונקרא דדי הכיור כמו שנאמר בתורה (משלי ה׳) דדיה ירווך סלה. והיה עשיית הכיור מאספקלריאות המאירות כמו שנאמר (שמות ל׳) ויעש את הכיור נחושת וכנו נחושת במראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד. והוא רמז נפלא לכל מה שאמרנו כי השם יתברך הוא אספקלריא המאירה אשר כל הארץ האירה מכבודו והיא נקראת הדום רגליו כמו שנאמר (ישעיה ס״ו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי והוא הנרמז בכיור עם כנו ולכן היה הכל נחושת ממורט כדמות מראה כמו שנאמר (שמות ל״ח) במראות הצובאות כי קבלת השפע נקרא מראה כמו שנאמר (במדבר י״ב) במראה אליו אתודע כמו שהאריך בעל העקידה ובעל הבחיי שפירש על כלי המראה שבו רואין התמונות וכן כתב בעל עיקרים מאמר שלישי פרק תשיעי והאריך שם בזה ובאמת שהוא ראוי לדמותו במשל ובדמיון זה כי נהורא עמיה שרי ובו רואין כל המתבוננין בו וכל אחד רואה בו כרואה במראה ן כי החומר העב שבאדם עומד לנגד הנביא או המתבונן מאחורי האור המצוחצח שבנפש הראה בו עד שנעשה לו בדמות כלי המראה ורואה בו בראייתו הפנימית דמיתו ולזה דמו הנביאים עליו השלום הכבוד לדמות אדם כי ראו תמונתן· אמנם משה רבינו עליו השלום מאחר שהסיר מעליו כל החומריות ולא נשאר לו מסך מבדיל לא היה לו דבר עב שעמד לנגדו ומאחורי האור לא היה רואה במראה כי כל מראה שאינה עב מאחוריו אין רואין בו תמונה אלא האור מתפלש בו משני צדדיו וכן משה עליו השלום לא היה רואה אלא אור מצוחצח ממש ולא היה רואה שום תמונה רק ראה באספקלריא המאירה או שהארץ נעשת כמראה מכח האור המתפלש עליה וכמו שנאמר (יחזקאל מ״ג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מכבודו והיא המראה שראו כל הנביאים ואל יקל בעיניך טעם זה כי נראה לי שהוא האמת בעניין מראות הנביאים שראו הכבוד בדמות האדם שהוא דמות הנביא בעצמו. ולזה אמרו רבותינו זכרונם

דיוקנא דילהון: ן כי החומר העב שבאדם כו׳ מאחורי האור המצוחצח כו׳, מבואר הוא בחכמת המראות שניצוצי אורה הפוגשים גוף אטום מלוטש הם נכפלים וחוזרים לאחור כפי זוית הנפילה, ומאיר אל הצד שכנגדו ויראה בו התמונה, אולם נגוף שאינו מלוטש או מזהיר ומבהיק כאבנים טובות, ניצוצי האורה הנופלים עליו לא יתקבצו להאיר אל עבר פניו, ויתפלש האור משני עבריו, או יתפוצצו הנה והנה, וכן יצייר לנו הרב ענין הנבואה, כי חומר הנביא יעמוד מאחורי האור הרוחני אור המצוחצח, וכח הדברי השופע על הנביא, ולא יתנהו להתפוצץ הנה והנה רק יכפיל אורו וישוב להאיר על כח השכלי ונשמת הנביא, עד אשר יראה דמות נפשו ממש בהאור האלקי הזה לפי כח הכנתו וחוזק דמיונו בעת ההיא, ויראה הנביא בעין הנסתרת לפי הדמיון החקוק במחשבתו, את דמות נשמתו הנראה לענין ההיא, כאשר יאמר הרב, כי על הים בים סוף היו ישראל בדמיונם חקוק חרב ומלחמה, לכן ראו במראה כאיש מלחמה, וכן בסיני עת הכינו עצמם לתורה ראו כזקן היושב בישיבה, והוא הוא דמות נפשם באמת, זהו כונת הרב בבירור גמור, לא שידמה הרב חלילה כי הנביא יראה תמונת גופו ממש, מבין האור המצוחצח, ולא יסתפק כל משכיל כי זה הפירוש בדברי הרב מבואר מאד, אך זכרתי אותו למה שראיתי הרב הגאון וחכם הכולל מו״ה ישר מקנדיא בספרו נובלות חכמה, הביא את כל דברי הרב פה, וחשב כי הרב יאמר שהנביא רואה דמות גופו לנגד עיניו, ובעבור זה ילעג עליו מרה, וכה יאמר ,,ואחר המחילה מכ״ת, בהיות כל כוונת אותו ספר להעלות כל דבר אל רוחניות, הוריד מראות הנביאים פלאים והלבישם בגדים לואים גשמיים והחשיך אורם כו׳,, ונפלאתי מאד איך יחס דעה זרה כזאת לרבינו, ומי זה לא יבין דעת כי אין הבשר נקרא אדם אלא הנשמה, ועליה אמרה תורה בצלמנו כדמותנו, כדברי הרמב״ם, א״כ כשהנביא היה רואה בעין השכל במראה הנבואה, היה רואה בדמות נשמתו רוצה לומר כפעולותיו לא בדמות איבריו הגשמים אלא דמות מה שרומזים וכפי מעלת נשמת הנביא, כך היתה מעלת המראה, שכמו שלא כל הנשמות שוות, כך לא כל מראה הנבואית שוות, כדברי הקייט הריקאנ״ט והלוזי אשר הביאם הרב הקאנדיאה בעצמו, והם הם גם דברי הרב ממש, ואיך נאמין לשמועה זאת, אשר שבק הרב

הרב

שהאמינו שהם נ"ט כמספר גלגלים הקטנים כמו שכתב בעל עיקרים מאמר שני פרק עשירי כל זה לדעתן בקדמות העולם שנשתלשל על צד החיוב ויתחייבו מזה כי מדבר פשוט לא יאצל רק דבר פשוט ואם כן לא יבא הריבוי בעולם מאחד הפשוט אלא מצד העלול והעלולים או בדרך שרואה אבן סיני או בדרך שרואה אבן רש"ד שהרבוי בא להם מצד ההשגה כמו שהאריך בזה בעל עיקרים והרב שם טוב במקומות הנזכר לעיל. ד אמנם לפי דעת התורה שנברא העולם בחדוש יש מאין והשם יתברך פעלו על צד הרצון הנמו' לא יתחייב לנו שמדבר אחד פשוט יאצל דבר אחד פשוט כי הרצון שברא העולם רצה לבראות הרבה שכלים נפרדים כאחד ויוכל לברא רבים כאשר גזר ברצונו וא"כ יוכל לבא הריבוי מן האחד הגמור הפשוט. ואם יאמר האומר ואיך יושכל רבוי בשכלים הנפרדים אם לא מצד עלול ועלולים או מצד השגה כי אין הריבוי בא אלא מצד המקריים התלויים בגשם כמו שהחזיקו הפילוסופיא בזה דעיתיהן אני אומר אלו השיגו מהות ועצמות הנבדל והיו יודעין שהבדלת כל השכלים מן ההומר הוא בשוה היתה קושייתם אמיתית אבל לפי שגם הפילוסופיא לא השיגו מהות הנבדל והבדלו מן החומר א"כ איך יקשו במה נפרדו ה כי אולי מקצתם הם נפשות לגלגלים חוץ ממנו ומקצתם נבדלים לגמרי ושאר הבדלים כאלו עד שהבדלתן מן הגשמית היא מחלקת ביניהם והוא סבה עצמית להם כי מאחר שאי אפשר לעמוד על אמתת מהותם אפשר להן הריבוי מצד מהות ורצון השם יתברך שגזר בבריאתם גזר גם כן בריבוים הפרדם זה מזה בהבדלתם ודברים אלו עמוקים שכל פילוסופיא אלקית תלויה בזה וראוי שלא להאריך בזה כי אינו מדרך החבור הזה ודי למה שרצינו לבאר בזה. ואם תרצה לומר ששנים עשר דרין הם הרמז על שנים עשר מעלות ומדרינת הנביאים כמו שכתב הרב המורה פרק חמישי וארבעים מחלק שני מספר המורה. ולפי שידוע שהנביאים כולן לא היתה נבואתם בלי אמצעי רק היתה על ידי מלאך מלבד נבואת משה רבינו עליו השלום נצטרך לומר שבא הרמז על נבואת משה רבינו עליו השלום בפרט שהיא היתה כוללת כל שנים עשר מדרגות וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (בסוטה) הר נבו היה שנים עשר מעלות ופסען משה בפסיעה אחת שכתב הרב שם טוב שהרצון בזה כי מדריגות הנבואה הם שנים עשר מעלות ומשה לא עלה לדם
מדריגה

אל המליאות לא בדרך עילה ועלול, סבה ומסובב, רק כמו המלך במדינה, אשר ימנה לבדו ראשים ופקידים ויועצים כל אחד לענין מיוחד, ואיש איש ממלאכתו ישמור את פקודתו אשר הפקד עליו, ולא יחייבו בעבור זה רבוי בעצמותו ית' כי הוא ית' יפעל רבוי הפעולות הפרטיות המתחלפות בעבור האחדות הגמורה, וזה כדי שיתקשרו כל חלקי המליאות קצתם בקצתם ויהיה הכל אחד וימלאו כל המלאכות הרבות לתכלית אחד בלבד, והוא קיום המליאות והשכלים הנבדלים האלו ישכילו סבתם ועצמם וישכילו גם את העולם, והתחלפותם יהי' באופני ההשכלה וההשגה אשר התיחד בה כל אחד מזולתו, ודי בזה: ד אמנם לפי דעת התורה כו', כדבר הזה יאמר גם הכוזרי במאמר ד' וז"ל מה הצורך אל מלאך וגלגל וזולת זה עם ההודאה בחפץ הבורא ובחדוש העולם ושהאלהים ברא את הדברים הרבים במכונם בבת אחת למיניהם כו', וכוונתו ברורה שרוצה לומר, מה צורך היה לבעל היכולת והבלתי בעל תכלית, להיות יוצא לפעלו בעלולים ממלאך וגלגל כדעת הפליסופים, המה לפי דעתם מוכרחים, למצוא אמצעיים מלאכים בדרך עילה ועלולים, כי כן טבע החיוב אשר יאמינו חייב להם כן, אך אנחנו קהל המאמינים כפי דעת התורה האלקית, בחידוש העולם מאין המוחלט וברצונו הפשוט, יבטלו כל הנחותיהם כמוץ תשאם, כי האמת הוא שהי"ת כל אשר חפץ עשה בחכמה אין קץ והוא בורא רבים ומורכבים בלי אמצעים, ומעמידם ומכלכלם לרגעים בכח האלקי כמו שאנחנו אומרים המקדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית: ה כי אולי מקצתם הם כו', גם זאת הוא דעת הקבר במאמר ד' שיש מלאכים שנבראו לעתם מן הגופים והיסודים הדקים, ויש שיהיו מן המלאכים הנצחיים כו', מסכים לדעת הזוהר והמקובלים האומרים שהמלאכים הם בעלי צורה וחומר זך, והמה יתראו לזכי הראות וע"כ יקראו בשם אישים, ובכל מקום אשר יזכיר הכתוב המלאכים בשם אנשים המה מסוג הזה כאשר כתב הרמב"ן פרשת וירא, והמלבושים נקראו לבושי דגרמי, ובזוהר פרשה וירא ובשעתא דנחתין (המלאכים) לעלמא מתלבשין באוירין וביסודי דגולמין ואתחזין לבני נשא ממש בקיוו
דיוקנא

קבלת השפעתו ולא כדרך שאר פועל שלא יעדר הפעולה אחר שנפעל אף בהעדר הפועל ב ולזאת הסבה קראו הפילוסופים השם יתברך צורת העולם כמו שהאריך המורה חלק ראשון פרק ס"ט· ודע כי שנים עשר מלאכים סובבים הכסא והם דוגמת השבטים ונקראים ארבע מחנות שכינה ועל כן היו שנים עשר דדים בכיור כדי שיהא שנים עשר כהנים העוסקים בתמיד שהם דוגמת מלאכי מעלה כמו שיתבאר לקמן אם ירצה השם רוחצין בו ידיהם בבת אחת דוגמא מחנה שלמעלה המקבלים השפעת השם יתברך בלי אמצעי וקבלת השפעתם כאחת ולא בזה אחר זה ודע כי כתב הרב שם טוב בפירש הקדמה שש עשרה לח"ב מספר המורה ג כי דעת המאמתים מן הפילוסופים והוא דעת ארסטוטלים ובן רש"ד שכל השכלים הנבדלים עלולים מעילה אחת וימצא בהן הרבוי מצד שהאחד השפעתו והשגתו יותר גדולה מהשפעת והשגת השני וכן השני לשלישי כי דבר אחר כבר יצוייר על פנים רבים והביא משל לזה כמו שיש במדינה ראש אחד ותחתיו ראשים הרבה וצירה לכולן כל אחד מה שיעשה כן השכלים הנבדלים אף שהם נשפעים מעילה הראשונה כאחת מכל מקום באופן השכלתן יתחלפי ומצד זה נופל בהן הרבוי· וכתב הרב שם טוב שזהו דעת האמתי ואינו כן דעת הרמב"ם שכתב שם שלא יפול הרבוי בשכלים הנבדלים אלא מצד היותן עלול ועלולים. וכן כתב בספר המדע והוא דעת בן סיני וכבר האריך בזה בעל העיקרים מאמר שני פרק אחד עשר ופרק שנים עשר ופרק שלשה עשר. ואפשר שאלו ואלו דברי אלהים חיים כי מאחר שאין מספר לגדודיו כמו שנאמר (דניאל ז') אלף אלפים ישמשוניה כמו שכתב בעל העיקרים מאמר שני פרק שנים עשר יש לומר כי קצת מלאכים שהם מניעים הגלגלים הם בדרך עלול ועלולים כמו שפעולתם בהנעת הגלגלים הם זה למעלה מזה ועליהם באה הוראת המדה שבקדש כמו שנתבאר לעיל פרק רביעי· אמנם שאר שכלים הנבדלים עושי דברו לשמוע בקול דבריו איפשר שכולן מקבלין השפעתם מהשם יתברך בלי שיצטרך א' לחבירו והוא דעת המקובלים כי מיכאל מימין מהלל וגבריאל משמאל מהלל ונגדם בא הוראת דדי הכיור. ואני אומר כי מה שהביא הפילוסופיא להאמין שאין שכלים נבדלים רק עשר כמניין הגלגלים ויש שהאמינו

וגו': ב ולזאת הסבה כו' צורת העולם כו'. רוצה לומר כי אין אמרינו עליו ית' שהוא צורת העולם על דמיון היות הצורה בעלת החומר צורה לחומר עד שיהיה ית' צורה לגשם, לא על אלו הפנים נאמר, אבל כמו שכל נמצא בעל צורה אמנם הוא מה שהוא בצורתו, וכשתפסד צורתו תפסיד הויתו ויבטל, כמו כן זה היחס בעצמו יקם הבורא לכל התקלות הנמצאות הרחוקות, כי בשליאות הבורא ית' הכל נמצא והיא מתמיד עמידתו בענין השפע, (מורה בס"ט לראשון): ג כי דעת המאמתים מן הפילוסופים כו'. להשכילך בינה שורש מחלוקתם ומה הכריחם לזה, אשמיעך עתה הן כל מכן ורבוי אשר יהיה בין דברים מתדמים יהיו בשלשה אופנים· א מצד הזמן, למשל התנועה ההוה היום היא זולת התנועה ההוה למחר, ומקבולים יתרבו והיו לשבועות לשנים כו'· ב מצד המקרה, למשל כתיבת שני אלפ"ין יתחלפו ויתרבו מצד המקרה, שהאחד כתוב בדיו שחור, והאחד בצבע אדום, ויתחלפו גם מצד נושאיהם, בהיות האחד כתיב על הגיליון מזה, והאחד כתוב מעבר מזה, והשלישי היא מצד החומר, כמו למשל המים והאש, יתחלפו מצד חומריותם, ואם יסולק מהם החומר לא יצוייר שום רבוי, ואחר שהיה הדבר כן ראוי לדעת איך יתרבו המלאכים, מאחר שאין בהם חומר כלל, ובמה זה יתחלפו להיות המכין בהם, ויאמר הרב המורה כי הרבוי ימצא בהם מצד היותם קצתם עילה וסבה לקצתם, כמו המלאך הראשון המושפע מהשם ית' היא סבה לשני, וכן שני אל שלישי עד רדתם אל השכל הפועל העשירי, והאחרון להשכלים הנבדלים, וקצתם מן החכמים וביחוד אבן רש"ד יסתירו הדעה הזאת, ויאמרו כי הוא רק מדומה בשכל, ולא יחוייב שימצא בפועל שכל נבדל בדרך עילה ועלול, ולא ימשך מזה שיהיה כן באמת· ואף שנניח להם כל זאת, ישאלו איך יהיו השכליים חיוב סבת הגלגלים, ואיזה יחס בין החומר והנבדל, אשר הוא שכל פשוט, ואיך יתחייב הגלגל שהוא גשם מהמלאך שאינו גשם, אמת כי הרב המורה יענה ע"ז (בכ"ב לשני) כי כשנאמין שזה כלו בכוונת מכוון, פעלו וייחדו כמו שגזרה חכמתו ית' שלא תושג, לא יתחייב דבר מאלו השאלות, אך בכל זאת בחרו להם קצתם דרך אחרת, יאמרו כי השם ית' הוא לבדו ברא בעלם וראשונה כל השכליים הנבדלים, ומאתו יצאו כלם אל

א בעניין הכיור טעם כלי המקדש שהיו במשכן כבר נתבארו בספרי מפרשי התורה הראשונים ז"ל ומכל מקום לא אמנע מלכתוב הנראה לי אף כי מזה יתבאר טעם מצב מקומן במקדש. ואתחיל בכיור ואומר. אמרו ז"ל ובצד המזבח היה הכיור וכנו לקדש ממנו כהנים ידיהם ורגליהם לעבודה והיה מונח בין האולם. והמזבח משוך לדרום. וכתב הרמב"ם ז"ל הכיור היה לו שנים עשר דדים כדי שיהיו כל הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים בו כאחד ומוכני עשוי לו כדי שלא יהא המים שבו נפסלים בלינה כו'. לפי הכוונה שהמשכנו והעניין שנתבאר נראה כי הויות הכיור וכנו היה מורה על קבלת השפע שמקבלים השכלים הנבדלים מהבורא יתעלה. ואף על פי שכבר נתבאר שהיה נרמז השתלשליתם בענייני המקדש כמו שנתבאר פרק רביעי. מכל מקום לא היה עניין קבלת השפעתן מבואר יפה. אלא בעניין הכיור שהיה מורה על קבלתן מלמעלה ושיש מלאכים שמקבלים מהשם יתברך שמו בשוה ולא מקבלין דין מדין וכמו שיתבאר. וידוע כי הנביאים עליהם השלום דמו השפעת השם יתברך שמו לבאר מים כמו שנאמר (ירמיה ב') אותי עזבו מקור מים חיים ונאמר (תהלים ל"ו) כי עמך מקור חיים. וכבר כתב הרב המורה חלק שני פרק שנים עשר טעם בזה. על כן היה הכיור מלא מים רומז על המקור העליון שמלא להשפיע על התחתונים. ולהיות כי הכהנים עובדי עבודת השם יתברך היה במקדש דוגמת מלאכי אלהים כמו שיתבאר. על כן היו רוחצין ידיהן ורגליהן מן הכיור. רצה לומר היו מורים על מה שמקבלין השפע משם ועל ידי זה נקרא רחיצת הכהנים קדוש ידים ורגלים כי היה רומז אל מקום קדוש. ועל ידי שהם מקבלין שפע מלמעלה משפיעים למטה על כן היו רוחצין ידיהן הרומז על קבלת השפעה שהיא מלמעלה כמו שנאמר (חבקוק ג') רום ידיהו נשא וכבר כתבו המקובלים כי עניין נטילת ידים הוא מורה על עניין קבלת השפע שלמעלה ונאמר (יחזקאל א') וידי אדם תחת כנפיהם שמורת על קבלת השפע ורחיצת הרגלים מורה על הדברים שהוא סבתם כמו שכתב הרב המורה חלק ראשון פרק שלשה וארבעים מעניין שתוף שם רגל ולזה היו המים פסולים בלינה כמו שנאמר (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך כי קבלת ההשפעה כל יום ויום ולולי זאת יתבטל מציאתם כי הוא יתעלה הפועל והצורה ובכל יום ויום אינן יכולין להתקיים לולי קבלת

ובאבנים שלימות בלי שום פגם להורות על האחדות הגמור והיה מחובר בארץ ולא ע"ג כיפין, להורות על הארץ העליונה ספיר' מלכות וארצות החיים תקרא, והקרנות היו חלולות מתוכן להורות על ההשפעה והאצילות מלמעלה למטה ואף כי המזבח הרמוז לאורות העליונים ואצי' הספי' הי' ראוי להיות בחלק הקדשי קדשים הרומז גם הוא לאורות האלקיות האלה בכל זאת היה לפני האולם, מטעם הקרבנות אשר יקריבו עליו הרומזים לזה כאשר יבאר הרב והיה משוך לדרום להמשיך חסד מן הדרום אל המזבח. וזהו שיעור מה שרצינו לבאר בפי' הכתוב הזה:

א יאמר הרב כי הכיור וכנו המלא מים חיים. רומזים על השפע שמקבלים המלאכים בשוה מהשם ית' בלי אמצעי מזה אל זה, והכהנים שהמה דוגמת המלאכים רוחצים ידיהם ורגליהם מי"ב דדי הכיור להורות כי כן המלאכים שהם עשר הסובבים הכסא ונקראים מחנה שכינה מקבלים בשוה השפעת הש"ת והיו ממראות הצובאות להורות על השפע המושפע לצבא המרום כי כן השפע נקרא מראה, על דרך במראה אליו אתודע, והיה מקומו בין המזבח והאולם, כי גם הוא רומז לענינים שכליים כמוהם, והיה משוך לדרום רומז לחכמה, והוא צד התחלת ההשפעה לארבעה מחנות השכינה, אשר מיכאל נאחז במדת החסד שהוא הדרום שבמרכבה לחכמים האלקיים ויש בו גם רמז נפלא לכל אדם הרוצה לדבקה בה' יסיר ממנו תחלה דעות הזרות והמחשבות המטמאות הגוף והנפש וירחצם במי הדעת הטהורה מי התורה הנקראת מים חיים כי על כן נאו באו בכיור מים חיים, והיו נפסלים בלינה, להורות כי הבא לטהר לפני ה' יעזור בו בכל יום ויום, ע"ד חדשים לבקרים וגו'

ובזוהר סוף פרשת במדבר האריך בסוד הקפות אלו עיין עליו. **טז** ומעתה אומר
כי מאחר שחכל נאצל מן החכמה שהיא שנים ושלשים נתיבות כמו שנאמר בראשית
ברא אלהים. לכן בא אורך הכבש שנים ושלשים ורחבו ששה עשר כי עיקר הבניין
הם ארבע חיות שבמרכבה ולהם ששה עשר פנים פני נשר פני אדם פני אריה
פני שור לכל אחד כי כל אחד כלול מחברתה ובין הכל הוא ששה עשר והיה אוכל
בארץ מצד המזבח שלשים אמה. כבר כתבתי כי עיקר המגדל הוא למ"ד מלבד
מקום כניסת האמה שתחת היסוד והוא נקרא ארץ החיים. ולכן היה הכבש אוכל
בארץ שלשים והיה פורח בדמות מגדל הפורח על היסוד ועל הסובב כי מוצב
בארץ וראשו מגיע לשמי השמים העליונים שהם הסובב הנזכר ואויר מעט היה
מפסיק כדי להורות כי בין המזבח ושאר הבניין יש חלוק מדרגות כמו שנתבאר
לעיל מאגודת הלולב בלא האתרוג והיה גובה הכבש תשעה נגד תשעה הנשארים
בלא המזבח והיה שני כבשים קטנים יוצאים ממנו כי חכל נחלק לשני מעלות
שהוא דין ורחמים ובהן פונים ליסוד ולסובב והיו מובדלים מן המזבח כמלא נימא
ולהורות כי לפעמים הארץ נגובה ואינה מקבלית ההשפעה מלמעלה וזהו החפסק
כמלא נימא. וחלון היתה במערב של כבש הוא רמז על החלון הפתוח שבו נכנס
לפנים והוא המערב כי השכינה במערב והוא הפתח והשער לכנס בו לפנים כאשר
כתבו כל המקובלים ואמרו שבו מניחים פסולי חטאת העוף כי הרים וקליפות סביב
לה והם הגורמים הפסול ויוצאות לבית השריפה כי אש אכלה הוא. וכתב עוד
הרמב"ם כשבונין המזבח בונין כולה אטום כמין עמוד והוא כי בכל המזבח אין
פרוד וקצוץ והוא בתכלית האחדות בעמוד אחד. ולכן כתב הרמב"ם אין עושין
במזבח חלל כלל אלא מביא אבנים שלמים גדולות וקטנות וכולן שלימות בלא פגם
ובלא קצוץ ובלא פרוד וזאת היא סבת האזהרה מהיות אבני המזבח גזית שלא יניף
עליה ברזל ודרשו ז"ל אינו דין שיונף המקצר על המאריך והוא מבואר כי כחו של
ברזל הוא מדת הדין הקשה והרצון במזבח לכפרה ולהמשיך לו חוט של חסד
ושלימות וכמו שיתבאר. והיה מדיני המזבח להיות מחובר בארץ ולא על גבי
כיפין שנאמר (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי להיות כי המזבח היא הארץ
העליונה הנקראת ארץ החיים. וכתב הרמב"ם כי הקרנות היו חלולות מתוכן כמין
משפך שבהן יורד ההשפעה והאצילות מלמעלה למטה. והיה מקום המזבח לפני
האולם משוך לדרום כדי להמשיך חוט של חסד מן הדרום אל המזבח והיה לפני
האולם אף על פי שמן הדין והטעם שהנחנו היה ראוי להיות בחלק קדשי קדשים
מכל מקום היה לפני האולם מטעם שעליו היו מקריבי הקרבנות כל יום ויום
והקרבנות ראוין להיות לפני האולם כמו שיתבאר בעזרת האל יתעלה:
בעניין

וגבורה, המתקת דין ברחמים, ולפי קבלת האר"י ז"ל יהיו קני החוטם אורות הטעמים
האמצעים של שם ס"ג, אשר הם גלו עשר ספירות פנימיים ומקיפים שגם זה הוא סוד
התמזגות גבורות בחסדים, כנודע למקבלי קבלה, ואשר להם כח לעמוד בהיכל החכמה,
והאמת כי הכל הולך אל מקום אחד לפי כוונת הרב פה והוא סוד היין והמים היורדים
לשיתין לשתק מדת הדין כדברי הרב: **טז** גם על כבש המזבח יאמר הרב כי הוא רומז לעיקר
בנין הספי' והיה בנוי לדרומו של מזבח והוא הכלל הרומז לחכמה, והיה ארכו ל"ב אמה
כל"ב נתיבות החכמה ורחבו ששה עשר לעומת הד' חיות שבמרכבה אשר לכל אחת ד' פנים
בין הכל ששה עשר, והיה אוכל בארץ שלשים אמה כנגד הת"ת והוא הלמ"ד שהוא מגדל
הפורח באויר, והיה פורח אמה על היסוד ואמה על הסובב, כי הוא הסולם המוצב ארצה
וראשו מגיע השמימה, ואויר מעט היה מפסיק בינו למזבח, להורות כי יש הפסק וחילוק
מדרגות בין הט' ספי' ובין ספי' מלכות וע"כ היה גם גבהו תשעה והיו שנים כבשים קטנים
יוצאים מן הכבש ופונים ליסוד ולסובב, רומזים לחסד ולגבורה אשר בהם ישלם הנהגת
המליאות, והיו מובדלים מן המזבח כמלא נימא להורות כי בעוונות התחתונים ובפשעיהם
לא תושפע המלכות מספירות העליונים, להשפיע בתחתונים, וחלון היתה במערב הכבש,
הוא החלון הפתוח לספי' מלכות כי כן השכינה במערב ובו מניחים פסולי חטאת העוף,
כי משם ולמטה התחלת הקליפות וטורי דפרודא, וכשבונין את המזבח בונין כולה אטום
ובאבנים

את בני בלהה וכתיב בבני לאה (פס) וישנאו אותו בג"כ האי יסוד היה מהלך על פני כל המערב דהוא חולקי דאחין דנטרי ההוא אתרא ודבנויי' הוה ועל כל פני הצפון דהא דהני ודאי שרן תמן לא הוי שנאין ליה. **יד** אוכל במזרח חצי אמה בגין דעבד יהודא פלגא הצלה ואמר מה בצע. ובדרום חצי אמה בגין דראובן אמר להציל אותו מידן וגד דהוה שרא תמן לא הוה שנא ליה עד כאן לשוני. ודע שאמרו בזבחים פרק איזהו מקומן שקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד משום דלא הוה בחלקו של טורף איפשר שכוונו לעניין זה ורצונם לומר בטורף עניין יוסף שנאמר בו (פס) טרף טורף יוסף או בנימין שנאמר בו (פס מ"ט) זאב יטרף מיהו אותו טעם אינו אליבא דכולי עלמא כמו שכתבו התוספות פרק קמא דיומא דלמאן דאמר ירושלים לא נתחלקה לשבטים צריכין למימר דהכי גמירי לה שלא לעשות יסוד לקרן מזרחית וכמו שנאמר הכל בכתב עד כאן לשונו. ואמרו עוד כי שתי נקבין היו לו כמין ב' חוטמין הרמז הוא מופלא ואי איפשר לפרש בכאן ובספר האדרא שהביא פרשת נשא בזוהר תבין משם כוונות הב' חוטמין **טו** כי הב' חוטמין הם אריכת אפיים לשתק מדת הדין ועל כן אמרו רב המנונא סבא כד הוה מתפלל אמר לבעל החוטם אני מבקש והמשכיל יבין. ולכן היו הדמים יורדין באותן נקבים כי במדת הדין הבעל חי נפרד מדמו ובהן יורדין הדמים ואף היין והמים שהיו מנסכים במזבח היו יורדין שם לשיתין והם ב' כחות אלהיות הנקראים מדת הרחמים ומדת הדין הנמשלים ליין ומים היו יורדין שם וכמו שיתבאר לקמן אם ירצה השם בסוד נסיך המזבח. וכתב הרמ"בם פרק ב' מהלכות בית הבחירה וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח ארכו שנים ושלשים אמה על רוחב ששה עשר אמה והיה אוכל בארץ שלשים אמה מצד המזבח ופורח ממנו אמה על היסוד ואמה על הסובב ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האברים למזבח דרך זריקה וגובה הכבש תשעה אמה פחות שתות עד כנגד המערכה ושני כבשים קטנים יוצאים ממני שבהן פונים ליסוד ולסובב ומובדלים מן המזבח כמלא נימא וחלון היתה במערבו של כבש ורבוכה היתה נקראת שבה נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתן ותצא לבית השריפה עד כאן לשונו. וכל זה יתבאר בדרך שביארנו אך צריך אני להקדים לך מה שכתב הבחיי פרשת ויקרא וז"ל. כלל הבניין נקרא כבש והיה בדרום כי משם מתחיל הבניין ואמרו עלה בכבש ופנה לסובב הוא ראשית הראשית המקיף את הכל ובא לו במחשבה לקרן דרומית היא מדת החסד ומדרומית מזרחית הוא תפארת ישראל ומזרחית צפונית להשלים מדת הגבורה ומצפוני' מערבית היא מדת מלכות ומערבית דרומית שהוא חוזר למקום שהתחיל. עד כאן לשונו. ובזה כתב הר"קנט פרשת תרומה בסוד המזבח והקפותיו ובזוהר

נקראת · והחוט הוא המפסיק בין דין לדין, דינא קשיא ודינא רפיא: **יד** אוכל במזרח חצי אמה כו' ובדרום חצי אמה כו' · וקודם אציגה נא ענין סדר הדגלים להבין כוונת הזוהר והם, **קדמה** מזרחה דגל מחנה יהודה יששכר זבולן · **תימנה** דגל מחנה ראובן, ועמהם שמעון וגד. **ימה**, דגל מחנה אפרים מנשה ובנימין. **צפונה** דגל מחנה דן אשר ונפתלי: על הזוהר הזה הרעיש הגאון ר' יעב"ץ את העולם באמרו כי הוא סותר משנה המפורשת מדות פ"ג מ' וזה לשונה, ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת, ולא מצאו כולם מענה, רק הגאון מוהרר חיים סודעי אמר, כי דרשת הזוהר נכונה באשר הוא מטבע המדידה לחלק כל קרן מארבע רוחות המרובע לשני חלקים, חצי' לרוח זו וחציה לרוח זו כי אין לה שום יחס לצד זה יותר מצד זה, ומעתה יהיה כונת הזוהר על חצי האמה המתיחסת בעצם לצד המזרח, כי החצי האחרת מתיחסת לצפון, וכן בדרום אוכל רק חצי אמה המתיחסת בעצם לדרומה, והחצי השני מתיחסת למערב, ואם כנים דבריו, עשה שלום במרומים האלה בין המשנה והזוהר ואחכמו כשמש לראות כזאת: **טו** כי הב' חוטמין הם אריכת אפים כו' בתיקונים אמרו, ריח לדרום ריח ניחוח לה', ואית לה תרין נוקבין כלילן מדינא ורחמי, ואינון י' י' חוטמא וא"ו באמצעי תרין לנורות אינון דיליה כו' ופירושו הריח הוא בחכמה וכן דרום רומז לחכמה כאשר ידעת מכבר, ושני נקבי החוטם אשר בהם ישאפו ריח, הם בינה, ומלכות, והם כלולים מדין ורחמים, וא"ו באמצע הוא הת"ת קו האמצעי הבא מצד הדעת המתעלם בחכמה, ובמקומות אחרים מהזוהר יאמרו שהתרין נוקבין הם חסד וגבורה

כ' ומקום כ"ב הוא במקום שאמר הת"ק כ"ו כי כ"ב אותיות התורה שבכתב נאחזו שמה על כן נקרא אותה מדה תורה שבכתב ועשרים מקום המערכה הוא אות יו"ד והוא אות ברית קדש בגימטריא עשרים כלול במזבח והוא בעצמו דעת הת"ק. ובשמים סהדי כי אחר כתבי זאת מצאתי בספר הזוהר פרשת בראשית שכתב מקצת דברים אלו בסגנון קרוב לזה ושמחתי בו בראותי כי כוונתי לאמת בעזרת האל יתברך שמו הנותן חכמה לחכמים. ואמר ע"ד במשנה במסכת מדות כשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות מן המערב ומן הדרום כמין גא"ם י שנאמר (יחזקאל מ"ג) והאריאל י"ב אורך בשתים עשרה רחוב רבוע וגומר ומאמצע הוא מורד אמר כי בני הגלות כשעלו מן הגולה לא היתה שכינה עמהן הוצרכו להוסיף עליה ולמשוך לה חוט של חסד ולכן הוסיפו במערב ובדרום כדי להמשיך ממדת חסד שהיא בדרום לשכינה שהיא במערב **יא** והוסיפו כדמות דלת כי הוא דלת גדולה שבאחד ואמרו כמין גא"ם כי אין קורין אבות אלא לג'. ואמר שהאריאל י"ב הוא **יב** לרמוז על י"ב אלכסונית וי"ב הויות. ואמר כי מאמצע הוא נמדד כי עיקר האילן הוא עץ החיים שבתוך הגן. **יג** ואמר שחוט של סיקרא היה מקיף באמצע להבדיל בין דמים עליונים לדמים תחתונים רצה לומר כי באמצע הוא מובדל בין ה' עליונים בין ה' תחתונים ולמה שבכל חלק מדת הדין לכסוף קרא להם דמים עליונים ותחתונים ואמרו עוד שיסוד הוא אחוז בכל הקצוות כי הוא כלול מכולן ומה שהיה היסוד נגד כל רוח מערב וצפון והיה אוכל במזרח ובדרום אמה וקרן דרומית מזרחית לא היו לו יסוד. מצאתי טעם בספר הזוהר פרשת בראשית כי יוסף הצדיק היה לו מדת יסוד כי שמר ברית הצדיק ולזה נקרא יוסף הצדיק יסוד העולם ולפיכך כתב וז"ל. תא חזי סדרא דדגלים הרי הוא סחרני דההוא מזבחה דעולה דמקרי משכנא יהודא ודסמכינן ליה במזרח מאן סמיכין ליה יששכר וזבולן אפרים ומנשה ובנימין במערב ראובן ודסמיכין ליה בדרום דן ודסמיכין ליה בצפון. תא חזי כתיב בההוא צדיק (בראשית ל"ז) והוא נער את

כ"ד במספר, ומספר הכ"ב רומז לכ"ב אותיות התורה שבכתב לדעת ר' יוסי והוא בעצמו מספר הכ"ו הרמוזים לדעת החכמים, ולמקום המערכה כ"ד המורה לחכמים ליסוד בא לדעת ר' יוסי מספר הד' רומז כמו כן לעטרת היסוד אות ברית קדש הנרמזת ביו"ד עם המלוי שמספרו עשרים: **י** שנאמר והאריאל כו' יחזקאל הוא שנבא על מדת בית שני ושלעתיד לבא, והאריאל הוא המזבח, שתים עשרה מדות מקום המערכה ואל ארבעת רבעיו אשר אמר הוכיחו כי מאמצעית המזבח כמדד, וב' אמה לכל רוח, ויהיה כ"ד על כ"ד: **יא** והוסיפו כדמות דל"ת היא ספי' מלכות, והמשיכו השפעתה מחסד גבורה ת"ת שהם ג' אבות אברהם בחסד, יצחק בגבורה, יעקב בתפארת, והוא אמרם ז"ל כמין גא"ם: **יב** לרמוז על י"ב אלכסונות כו', כל דבר גשמי שיש לו שש קצוות יחוייב היות לו י"ב גבולים באלכסון, כמו בית יש לו ד' כתלים, קרקע ותקרה, שהם ששה קצוות, ולכן יהיה לו י"ב גבולים באלכסון, הגבול שבו יתדבק כותל מזרח עם התקרה שהוא גבול מזרחית רומית, וכן לארבע כתלים, וכן למטה בקרקע הבית מארבע פאותי' הרי שמונה גבולים, ועוד לארבעה זויות הבית מקום דבוק הכתלים זו בזו. כיצד, גבול מזרחית צפונית, מזרחית דרומית, מערבית דרומית, מערבית צפונית, בין הכל י"ב גבולים והמה באלכסון. א כי גבול מזרחית רומית נגדיי לגבול מערבית תחתית. ב וגבול מערבית רומית נגד מזרחית תחתית. ג גבול צפונית רומית, נגד דרומית תחתית. ד דרומית רומית נגד צפונית תחתית. ה מזרחית צפונית נגד מערבית דרומית. ו מזרחית דרומית נגד מערבית צפונית, וכולם נגדיים באלכסון, וי"ב הויות הם המה י"ב צרופי הוי' הנודע בחכמת הקבלה, ועיין בבאורי לפר' שני בענין צרופי ההוי' ויען כי משם מוצא הגבול ככתוב לעיל, ע"כ שמו הרמז למדוד מאמצעית המזבח י"ב להורות לזה: **יג** ואמר שחוט של סקרא היה מקיף באמצע כו'. חוט אדום היה מקיף למזבח לסוף חמש אמות של גובהו, אמה אחת למטה מעליונו של סובב, להבדיל בין דמים העליונים, דמי חטאת בהמה ועולת העוף שדמן נזרק למעלה מחוט הסיקרא, לדמים התחתונים, לכל שאר קרבנות, שזריקת דמן למטה מן החוט, מדת הדין לכסוף כו' רוצה לומר חמשה אמות המזבח העליונות המה, כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, והוא מדת הדין לכסוף, וכן חמשה אמות התחתונות, המתחלת מת"ת ועד מלכות תנהי"ם והיא כמו כן מדת הדין נקראת

לדעת המקובלים ו ונשאר כ"ח על כ"ח להורות על כתר חכמה שהוא ראשי תיבות כ"ח ואמר הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ו על כ"ו מקום רגלי הכהנים אחר שעלה ממטה למעלה בא הרמז על המשכת השפע מלמעלה למטה והוא סוד הקרבנות לדעת המקובלים כמו שאכתוב לקמן אם ירצה השם · לכן אמר הקרנות אמה מזה ואמה מזה והקרנות היו ארבע להורות על ז ארבע חיות שבמרכבה והם מזה ומזה צפון ודרום מזרח ומערב ח ובאמצעו היה כ"ו על כ"ו הוא מניין שם של ארבע אותיות שהוא באמצע עיקר האילן ואמר שזו האמה היתה מקום רגלי הכהנים כי ידוע כי הכהן חסד ואף כי מלאכי מעלה הנרמזים בכהנים עובדי העבודה כמו שיתבאר לקמן אם ירצה הגוזר באה להם השפעתם משם ונאחזים בקרנות אלו ולא משם ולמעלה, ואמר עוד אמה מזה ואמה מזה לרמוז על ב' לימודי יי' ואמר נמצא נשאר כ"ד על כ"ד והוא מקום המערכה כי עיקר אותיות השם בן ד' הוא הי"ו שהוא כ"ד במניין עם הג' אותיות ובא הרמז על היסוד הנקרא י"הו. וה"י אחרונה של שם היא כפולה והוא המזבח בעצמו על כן אינה צריכה רמז במדתו כל זה הוא דעת הכמים במדת המזבח. אבל רבי יוסי חולק ואמר שמתחלה לא היה המזבח אלא כ"ח על כ"ח כונס ועולה כמדה זו עד שנמצא מקום המערכה ד' על ד' הנה ראיתי לבאר אף דעת רבי יוסי החולק אף על פי שלא הלכתי בדרך זה בשאר ענייני המקדש מ"מ כענין המזבח שהוא גדול הערך והם דברים שהם כבשונו של עולם אמרתי לבאר דעתו כדי שלא יהא מחלוקת בדבר הנה ידוע שאם היה מתחילתו כ"ח ועלה וכנס במדה זו יצאו לך כל המדות הראשונים דהיינו כ"ח כ"ו וכ"ד ט ובמקום שאמרו חכמים ל"ב אמר רבי יוסי כ"ח כי מקום ל"ב פלאות הוא הכ"ח שנתבאר לעיל כי נעוץ סופן בראשן ותחילת המחשבה הוא סוף המעשה וכ"ח העליון נכלל במזבח על כן בא מרתן כ"ח ומנין הכ"ו לדעת רבי יוסי הוא במקום ל' המוזכר בדברי ת"ק כי במקום כ"ו שנתבאר לעיל הוא עיקר האילן שהוא נרמז באות ל' כמו שנתבאר ומקום כ"ד הוא הסובב דלעיל כי י"ה משם בן ד' הם מורים על החכמה ובינה וה"ויו של שם נאצל משם על כן נכללה גם כן בכאן והוא י"הו ועוד הוסיף רבי יוסי ב' מדות והם כ"ב
כ'

ונדמה חלילה באורות הפשוטים העליונים האלו, איכיות ודמויים התפשטות אורך, רוחב, וגובה, שהם גדרי הגשמיים, לכן השכילו חז"ל בחכמה לקרא את הספירה הבינה בשם "קו" להסביר את האוזן בכל אשר תוכל להיות כי האורך והרוחב והגובה הוא גדר הגשם, ומה שאין לו רק אורך ורוחב נכנס תחת גדר השטח, ומה שאין לו רוחב נכנס תחת גדר הקו, ע"כ לשלול מהאורות האלקים את הגדרים האלו, ולתת להם רק את המליאות קראוהו בשם "קו" ולא נקודה, כי הנקודה גם מליאות אין לה, כנודע בלימודיות כי אין לה מליאות באמת ונקראת נקודה לוריית, ומה שאמרו ז"ל "מקיף" לא הקפה מקומית חלילה, רק לרמוז כי הבינה הוא סובב, כולל וסובל כל המליאות. ו ונשאר כ"ח על כ"ח, כי כן אחרי ספירת הבינה יבא ממטה למעלה אל ספירות כתר חכמה אשר ראשי אותיותיהם הם כ' וח': ז ארבע חיות שבמרכבה כו' הם חסד, גבורה, ת"ת, מלכות, מרכבה עליונה, ותחתיהן עולם הבריאה הוא סוד הכסא נקרא מרכבת המשנה, כי הוא משנה לאצילות, וגם המלכות נקראת מרכבה בהיותה פועלת ע"י החיות, פני שור, נשר, אריה, אדם, כמפורסם בחכמי הקבלה: ח ובאמצעו כ"ו על כ"ו הוא סוד שם יהוה, סוד הקרבנות לשם המיוחד, ושם היתה מקום הכהנים כי השפעתם הוא מחסד, ומקום המערכה רומז לספי' יסוד, אשר הוא מקום ושבת המלכות, שהיא נקראת כמו כן מערכה, מפני שבה נערכים ומתהווים ההויות המתגלים על ידה בהיותה מושפעת מהיסוד המושפע מהתפארת: ט ובמקום שאמרו חכמים ל"ב כו', הנה לדעת ר' יוסי יהיה הרמז שוה כמו לחכמים אך במספרים אחרים, והוא כי יסוד המזבח הוא כ"ח רומז ג"כ לספירת מלכות אשר השפעתה הוא מכתר וחכמה כי נעוץ סופן בתחילתן והמלכות נעשה כתר, והוא ממש כמו הל"ב לחכמים הרומזים לל"ב נתיבות חכמה, ומנין הכ"ו רמוז לת"ת מספר השם הוי"ה ב"ה, והוא כמו הרמז לחכמים באות למ"ד מגדל הפורח באויר, ומקום כ"ד רומזת כמו כן לבינה והוא מקום הסובב, כי כן הבינה היא כוללת שלשה אותיות השם ית' יה"ו יו"ד הוא בחכמה המשפעת לבינה, ה"א היא הבינה, והוא"ו הוא הת"ת המקבל מבינה, ועם כולל שלש אותיות המה
כ"ד

חכמי הקבלה. ודבר ידוע הוא כי המקובלים כתבו שהמזבח היה **ב** מורה על מדת מלכות שהיא כלולה מל"ב פלאות החכמה כמו שרמז אליו הרמב"ן וביארו הבחיי והר"קנט ע"כ היה מדת ארכו ורחבו ל"ב אמה. וכתב הרמ"בם פרק ב' מהלכות בית הבחירה שהיה גבהו עשר אמה באמה בת ה' להורות כי הוא מכלל י' ספירות וכמו שאמרו י' ולא ט' והיה באמה בת ה' כי היא ה' אחרונה של שם ומקצת האמות היו בת ו' **ג** כי עיקר האילן הם ד"ו פרצופים הנמרזים בהו'. ואמר שעלה אמה וכנס אמה זהו היסוד אמר עלה אמה להורות כי משם ולמעלה ספירה אחת היא עלייה מועטת בסוד ד' מינין שבלולב **ד** שהאתרוג אינו נאגד עם שאר המינים וכמאמר הבהיר משל למה הדבר דומה למלך שיש לו גן נאה וחוץ לגן בקרוב ממנו חתיכות שדה וכו' ומשל לי' מלכים ואחד אינו עשיר כמו שכתב הר"קנט פרשת ואתחנן ואמר כנס אמה אחת רצה לומר כי נכנס פתח א' ונמצא כי זהו היסוד ולפי שמשם ולמעלה הוא באחדות יותר מבראשונה עד שהלולב נאגד עם ג' מיניו והיו לא' בידו על כן אמרו בצורת המזבח נמצא ל' על ל' להורות על סוד אות ל' והוא סוד מגדל הפורח באויר שבארו הבחיי פרשת בהר שרומז על מגדל עוז שם יי' והוא הכוונה במזבח רצה לומר כי מזה היסוד ולמעלה הוא עיקר המגדל. אמרו עוד עלה חמש וכנס אמה זהו הסובב נמצא כ"ח על כ"ח אמה רצה לומר שאם תעלה עוד ה' ותכנס אמה רצה לומר כי שם נשלם הבניין ותעלה למדרגה יותר גדולה **ה** והוא הסובב רצה לומר אם על הבנים וכבר ידעת אמרו רבותינו ז"ל זו קו ירוק המקיף כל העולם כולו והוא מורה על נדה זו לדעת

המערכה כ"ד כמספר שלש אותיות **יה"ו** עם כולל שלשתם, וה' האחרונה שבשם המורה למזבח אינה צריכה פה לרמז כי הוא המזבח בעצמו, וכן הוא לדעת ר' יוסי כי גם על פי מדותיו יבאו הרמזים הקדושים לענינים האלה כמו לדעת ת"ק, ואלו ואלו דברי אלקים חיים: **ב** מורה על מדת מלכות כו', היא ספירה האחרונה מעשר ספירות, ובהיותה מושפעת מבינה המקבלת מחכמה היא כלולה מל"ב פליאות חכמה, ונקרא מלכות בהיותה פועלת בעולם התחתון, ואז תכונה גם שכל הפועל, והיא רמוזה בה"א אחרונה שבשם הוי"ה בעת פעולתה גלויה ומפורסמת, כי כן הה"א מורה על הידיעה ועל כן היא כמדת באמה בת חמשה טפחים, וסוד האמות והטפחים, הם מדות הגבול והמליאות אשר ירמזון חכמי הקבלה. **ג** כי עיקר האילן הם ד"ו פרצופים כו', הם ת"ת מלכות, בהיותם כלולים מחכמה ובינה, במליאותם הנעלם, שקודם הכסירה, ומהספי' אלו ישתלשלו סדר הזמן המתהווה ע"י ההיקף שהוא ששה קצות, לכן הוא מרומז בוא"ו שבשם, וע"כ היו מקצת אמות המזבח נמדדים בששה טפחים, והת"ת נקרא עיקר האילן, כי כן מספר אילן כמנין הוי"ה אדנ"י שהם צ"א: **ד** שהאתרוג אינו נאגד עם שאר המינים כו'. אתרוג הוא הפרי שבו רוב התאוה כדברי הרמב"ן ז"ל פ' אמור, ונקרא כן המ"ל בבחינת קבלת התפילות ומכניסה למעלה, ונותנת לכל אחד תאותו, ובעת כי תשיג להשפיע בתחתונים, אינה נאגדת ביחד עם הלולב וג' מיניו, הרומזים לאחדות הגמור, כי הלולב רומז ליסוד או לת"ת וראשו מגיע לכתר עליון, והכל ענין אחד כי הכוונה דרך קו האמצעי, וענף עץ עבות הם חג"ת, וערבי נחל הם נצח והוד, בהיותם יושבים על שפת הנחל, יסוד, וכאשר הם נכללים כולם, והמה באחדות נפלא, אז יקראו מגדל הפורח באויר, והוא אות הלמ"ד הגבוה מכל האותיות, כדברי רש"י ז"ל בפרק חלק ק"ח, כמו המגדל הוא בנוי במקום גבוה מכל הבנין, ותקרא גם הבינה כן בהיותה פורחת וסוככת בכנפיה על הת"ת הנקרא אוי"ר, וכן הכתר יקרא בשם זה, כאשר יקופף על החכמה והבינה הנקרא גם כן אויר, והוא אור יו"ד, וכן יסוד א"א כנודע לחכמי אמת. **ה** והוא הסובב ר"ל אם על הבנים כו'. נקראת כן בעבור שהשבע ספירות יוצאים ויונקים ממנה, או ת"ת ומלכות הנקראים בן ובת וחז"ל יקראוה קו ירוק המקיף את כל העולם, לסוד נשגב מאד, והוא כי הבינה כלולה בתוכה השבע ספירות אשר ממנה ולמטה, כצבע הירקרק אשר היא ראש וסוף שבעת הגוונים כי כן צבע הירוק יתהווה מעירוב גוון האודם שהוא ראשית הגוונים, עם התכלת שהוא תכלית הגוונים כמו שנראה במראה הקשת, ובאור העובר בזכוכית מלוטשת על דמות משולש כמובא במבוא הספר אות ו' עיי"ש. וכן הבינה היא שורש כל המליאות, ועירוב כל הצורות, והוא מקיף את כל העולם, רוצה לומר כי הוא סובב ומקיף, ויונק בתוכו כל המליאות, ולבלתי נתאר ונדמה

זהב כמו שנאמר (משלי כ"ה) תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבר על אפניו וכתיב (משלי ח') טוב פריי (החכמה) מחרוץ ומפז ותבואתי מכסף נבחר וכשחרב בית המקדש נתבטל בעונותנו הכל ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו במהרה בימינו אמן. וכאשר ראיתי כי נחמדו העצים ואילנות אלו להשכיל ושעץ החיים בתוך הגן הלזה אמרתי לשלח ידי ואקח ממנו כפי השגת ידי כי פריו מתוק לחיכנו· ובזה נשלם פרים שפתינו עד כי נבא ונראה פני אלהינו· ובהיות כי נודע סדר הכלים בבית וכמו שכתב הרמ"בם פרק א' מ"ה בית הבחירה וז"ל ועושין במקדש כלים מזבח לעולה ולשאר הקרבנות וכבש שעולין בו למזבח ומקומו לפני האול' משוך לדרום וכיור וכנו לקד' ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם לעבודה ומקומו בין האולם למזבח משוך לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש ומזבח לקטורת ומנורה ושלחן ושלשתן בתוך הקדש לפני הקדש הקדשים מנורה בדרום משמאל הנכנס ושלחן מימין שעליו לחם הפנים ושניהם בצד קדש קדשים מבחוץ ומזבח הקטורת משוך מבין שניהם לחוץ עד כאן לשונו. על כן נסדר גם כן הביאור ראשון ראשון בדרך שכתבן הרב ז"ל ואף כי כן הוא מן הראוי כאשר הוא דרך הכניסה במקדש שבתחילה פוגעים במזבח העולה ואחר· כך בכיור ואחר כך במזבח הקטורת ואחר כך במנורה ושלחן· ובזה יהיה הבאור אי"ה ולא אטה ימין ושמאל מלבד במזבח הקטורת שאניה באורו לבסוף מטעם שיתבאר אי"ה פרק כ"ג שהוא הפרק המיוחד לבאור המזבח ההוא:

פרק שלשה עשר

אמרו רבותינו ז"ל במסכת מדות **א** המזבח היה ל"ב אמות על ל"ב אמות עלה אמה וכנס אמה זהו היסוד וכו' וכן פסק הרמ"בם פרק ב' מהלכות בית הבחירה דלא כרבי יוסי דאמר דאין ארכו אלא כ"ח על כ"ח ולכן אבאר אם ירצה השם צורתו אליבא דהלכתא ואחר כך אבאר דעת ר' יוסי שהכוונה לשתיהן אחת היא הנה אחרי שקדם לנו עניין הבית הגדול והקדוש בתמונתו שהיה הכל דוגמא לדברים עליונים אי אפשר שלא היה המזבח שהוא מקום הקרבן ותכלית הבית מורה על דבר יותר עליוני ולכן אומר כי היה מרמז על דעת חכמי האמת
חכמי

א המזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה, היה מביא דפוס מרובע ל"ב אמה על ל"ב אמה, וגבהו אמה, וממלאו אבנים וסיד ועופרת מהותך, והוא נעשה מקשה אחד, וזהו יסוד, אחר שעלה היסוד לגובה אמה מביא דפוס שלשים אמה על שלשים אמה וגבהו חמש אמות וממלאו בסיד וזפת כראשון ונדבק ביסוד ועומד עליו אחר שנעשה מקשה כמוהו, וזהו נקרא סובב, וחוזר ומביא דפוס כ"ח אמה על כ"ח אמה גבהו שלש אמות וממלאהו כראשונה, וזהו מקום המערכה, נמצא היסוד בולט ויוצא מן הסובב אמה לכל צד, והסובב בולט מן מקום המערכה אמה לכל צד, ואח"כ מביא דפוס אמה על אמה גבהו אמה, ונותנו על ארבע זוית המזבח וממלאם והוא קרן המזבח, ומקום אמה פנוי היו מניחים ממקום הקרנות ולפנים, להלוך רגלי הכהנים שלא יהיו צריכים להלך בין הקרנות, נמצא כ"ד אמה על כ"ד אמה מקום המערכה: הנה הרב ז"ל יפליא בפרק הזה לבאר סודות נוראים מחכמת הקבלה, ואתה קורא נכבד פקח עיניך ולבך תשית לדעתם כי כן צוית מפי הרב בראשון מזה יאמר כי המזבח גבהו וי"ד אמות, רמז לספירת מלכות הכלולה מכל הספירות, ויסוד המזבח רומז לספירת מלכות בפרט, וע"כ היה גבהו אמה, ועלה אמה ונכנס אמה, כי מספי' מלכות יעלה אל ספירת היסוד, ואח"כ עלה חמש להורות על חמשת הספירות מיסוד ולמעלה, שהם הוד, נצח, תפארת, גבורה, חסד, ונכנס אמה היא ספירת בינה, ומשם והלאה נשאר מקום המזבח כ"ח לרמוז על שני הספירות **כ**תר **ח**כמה, וקרנות המזבח ארבעה, יורו לארבע חיות שבמרכבה, ונשאר המזבח כ"ו רומז לשם המיוחד, והוא סוד הקרבנות לחכמי האלקיים, ואמה מזה ומזה, מקום רגלי הכהנים ירמזון לספירת נצח והוד שמשם יבא ההשפעה והופעת הנבואה לנביאים ונקראו למודי ה', ונשארה מקום
המערכה

והחוקרים בא להן מישראל וכל חכמתן כלול בתורה כמו שהאריך הרב המורה להורות שכל החכמות הפילוסופים נמצא במדרשי חז"ל ואגדותיהן· ודע כי ראיתי בספר אחד ישן מאד והיו מצויירין בו כל הפילוסופים בצורתן וחכמתן איך המציאן והיה כתוב בו שסאקרוט שהוא שקראוהו הפילוסופים סקראט האלהי להיותו שהוא המציא בראשונה בפלוסופיא שיש נמצא נבדל· ואחריו נמשכו הפלוסופים האחרים. וכתב שם שהוא קבל החכמה מאסף הקרחי ומאחיתופל· ועוד כתוב בשבילי אמונה כי כל עיקר חכמת ארסטוטלים גנובה מחכמת שלמה ע"ה כי כאשר כבש אלכסנדרוס מוקדן ירושלים השליט לאריסטוטלוס רבו על אוצר ספרי שלמה וכל דבר טיב שמצא בהן כתב שמו עליו ועירב בהן מקצת דעות רעות כמו קדמות העולם וכפירת השגחה כדי לחפו' עליו שלא ידעו הבריות שבאו אחריו שגנב החכמה מיהודים ואפשר שכל דבר שלא מצא עליו מופת חותך בדברי שלמה לא האמיני· ומכל מקום נתבאר שכל החכמות תלויים בגפן זה ובאמת שכל בר ישראל ראוי להאמין אמונה זו ולא לתת תהלתינו ותפארתינו לזרים חכמי הגוים והרי הכתוב שבח שלמה עליו השלום שדבר על ארז בלבנון ועל האזוב אשר בקיר ואי לא היתה עיקר חכמה זו גנובה מאתו מה היתה מעלתו על אריסטוטלוס והבאים אחריו שחקרו על כל טבע וטבע כמו שנתבאר בדבריהם לכן ראוי להאמין בדברים האלה כמו שכתבנו כן הוא:

פרק שנים עשר

א **אחר** שנתבאר תכונת הבית הגדול והקדש ותבניתו בדרך שראית אמת המעיין נבא שעריו בתודה חצרותיו בתהלה להכנים הכלים אל תוכו ולהתבונן ולעיין בצירתן ותבניתן כדי שלא יחסר כל בו ואמרו במסכת מדות ומביאו בפסחים פרק כיצד צולין שהיה מצוייר על שער מזרחי שושן הבירה והטעם הפשוט שאמרו בו כדי לזכור גלות בבל שהיו בשושן הבירה ואיפשר שכוונו ז"ל למה שכתבתי בספר מחיר יין כי שושן הבירה הנאמר במגלת אסתר הוא מורה בדרך הנסתר על העולם בכללו ולכן היה מצוייר בבניין בית המקדש כי האחד מורה על חבירו כמו שנתבאר· ואמרו פרק קמא דיומא אמר רבי אושעיא א בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירות בזמניהם וכשרוחות נושבות בהן נושרין שנאמר (תהלים ע"ב) ירעש כלבנון פריו וכשנכנסו גוים למקדש יבשו שנאמר (נחום א') ופרח לבנון אמלל ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירם כו'· לדעתי אלו הכלים והבניינים היו האילנות של זהב שנטע שלמה עליו השלום וכשרוח היה נושב בהן היו נושרים פירותיהם ר"ל כשרוח החכמה מכונן מחן הראוי להשכיר ולמה נטעו היו נושרים השגת הפירות ההם והמשיל הדבר לאילנות זהב

לבו לחכמה אינו משקיף הרבה על מדותיו לזכרם, כי עסוק הוא בדברים העיונים, והאיש הנותן לבו לזכך מדותיו, מפנה שכלו מענינים עמוקים, והמה היו אנשים גדולים שהכל היה בידם, שלימות השכל וטהרת הלב יחד שזהו היראה והחכמה:

א בשעה שבנה שלמה את הבית נטע בו כל מיני מגדים של זהב כו', כבר נתבאר היום להטבעיים שאף להדומם כח הצמיחה, כמו שנראה באבנים ובמתכות והעוסים במלאכת חפירת עפר המתכת יודעים לתת חוק וזמן מתי יגמור העפר הזה ויצליח למלאכה, גם נודע ממין זהב טהור בארץ אונגערין, הצומח ונכרך סביב הגפנים, גם יאמר הרב בעל שלטי הגבורים כי ימצא אבן שיולד ממנו בכל חדש אבנים למרבה, והזהב הנזכר במדרש רבה פרשת תרומה, זהב פרוים שהיה עושה פירות, היה ג"כ מאותו הסוג, גם הנטיעות האלו אולי היה מזה המין, ושלמה המלך החכם מכל אדם הודיע אופן ההשקאה למען ישגשגו, ובעת החורבן פרח לבנון אומלל וינש, ומעתה לא נצטרך להרחיק את המאמר הזה מפשוטו, מלבד הציור הדק והנשגב הרמוז בו לדעת הרב, ודי בזה:

המוגה

מסכת מדות ב׳ בשלשה מקומות הכהנים שומרים המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ בבית המוקד והלוים בכ״א מקומות שהוא בין הכל ארבעה ועשרים מקומות נגד ארבעה ועשרים ספרי הקודש אשר התורה נחלקת עליהן שעליהם העולם עומד כמו שנאמר (ירמיה ל״ג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולהיות כי כללן שלשה שהם תורה נביאים כתובים והאחרים הם הפרט לכן היו הכהנים שומרים בג׳ מקומות והלוים שהוא מלשון ונלוו עליך רצה לומר שנתוספו על הכהנים באחד ועשרים מקומות שהוא בין הכל ארבע ועשרים וידוע שהתורה שומרת העולם לבל יפסד וכן היו אלו השומרים המקדש ולפי שהכהנים והלוים היו עוסקי תורה כמו שנאמר (דברים ל״ג) יורו משפטיך ליעקב, ונאמר (שם י״ח) וקמת ועלית אל המקום וגו׳ ונאמר ובאת אל הכהנים ואל הלוים ואל השופט אשר יהיה וגו׳ על כן היה הרמז בכהנים בלוים· ועוד נוסף כי כבר כתבתי שהכהנים היו דוגמת צבא מעלה והלוים הם דוגמת השמים והם שומרים בעולם על כן הידה שמירת המקדש גם כן על ידן. וכתב הרמ״בם פרק ח׳ מה׳ בית הבחירה בית אבטינים ובית הנצוץ היו עליות בנויות בצד שערי עזרה והרובים היו שומרים שם בית המוקד בארץ וזקני בית אב היו ישנים ומפתחות העזרה בידם עכ״ל. ב׳ החלקי׳ שבאו להורות על הנביאים והכתובים היו שומרים בעליי׳ שבצד העזר׳ כי שפע הנבואה בא על הנביאים מלמעלה באשר הם מבני עלייה המעוטים· אמנם הרמז על התורה בא השמירה בבית המוקד בארץ כאשר התורה נתנה על הר סיני שהוא בארץ לעיני כל בוער באש עד לב השמים והוא בית המוקד· עוד אמרו במסכת מדות ג׳ וגפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה ע״ג כלונסות כל מי שמתנדב עלה או גרגיר או אשכול מביא ותולה בו עד כאן לשון הגמרא. הרמז בזה כי עיקרי החכמות אלו הרמוזים בבניין המקדש ומדותיו כמו שנתבאר אינו נמצא אלא בישראל הנמשלים לגפן כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע והם העומדים על פתחו של היכל ומתבוננים בדברים אלו ובפרט בחכמת אלהות שהוא הרמוז בהיכל הקדש כמו שנתבאר. ואמר שהגפן היה של זהב שישראל נמשלו בו בהיותן במעלתן כמו שנאמר איכה יועם הזהב, ואמר שמודלת ע״ג כלונסות שהם הצדיקים שבהן שעליהן נסמכין, ואמר שכל מי שמתנדב עלה או גרגיר או אשכול כו׳ רצה לומר כי כל אחד מחכמי האומות או הפילוסופי׳ שהשיגו דבר אחד מאלו החכמות הן בטבעיות שהוא הנמשל בעלה שבגפן שהוא הפסולת שבו או בחכמת התכונה הנתלה בגלגלים הנמשל בגרגיר העגיל כדמות הכדור או בחכמת האלהות שהיא הנמשל באשכול כמו שאמרו בסוטה משבטלו האשכולות כו׳ ד׳ מאי אשכולות איש שהכל בו ולכן המשילן לאשכולות ואמרו כל מי שהתנדב לבו לעסוק בחכמת אלו הוא תולה בגפן זה כי באמת כל חכמת הפילוסופים והחוקרים

ועליהם המה נסמכים, וכל מי שמתנדב עלה או גרגיר או אשכול מביא ותולה בה להורות כי כל החכמות והמדעים, ראשיתם בהרי ישראל נטעו, וכל החכמים מנאי העולם אשר יעסקו בטבעיות הרמוז לעלה או בלמודיות וחכמת הגלגלים, הרמוזים בעגולת הגרגיר, או בחכמת האלקית המורה לאשכול, כולם נתלו באילן הזה, יען כי כל החכמות כלולים בתורה ולכוכים במלותיה בדרך כשגב וכעלה אחד: ב׳ בשלשה מקומות הכהנים שומרים כו׳, לא מפני פחד לסטים והגנבים, אלא שכבוד וגדולה הוא לבית שלא יהא בלא שומרים, ושמירה זו מלותה כל הלילה, בית אבטינס ובית הנילוץ, שתי עליות היו בנויות בלד שערי העזרה, ובית המוקד לא היתה עליה אלא כפה עשויה בארץ: ג׳ גפן של זהב כו׳ עשו לורת גפן של זהב על פתחו של היכל להתברך הגפן לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן כמו שהוא מפורסם בכתוב, הרמב״ם, ומודלה על גבי כלונסות של ארז, וכן הלדיקים נמשלו לארזים, ככתוב לדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא, ולא היו עוברים על לא תטע לך כל עץ דזה אינו בנין, וכל מתנדב זהב להוליא הזהב עלמו לתפארת ההיכל לפי שהי׳ מלופה כלו זהב, היה עושה עלה או גרגיר של זהב ותולהו בגפן, ולבדק ההיכל היו לוקחין מכאן ומתיכין אותו לעשות מקנה מה שלריך להיכל עלמו: ד׳ מאי אשכלות איש שהכל בו כו׳, הרמב״ם פי׳ שהוא כנוי על האדם הכולל מדות המעלות והחכמות, ונוונתו כי על הרוב האיש הפונה לבו

א כבר נתבאר בפרקים שעברו שצורות הבניין ומדות המקדש היה כנגד העולם בכללו ונראה שלהוראה זאת נקרא הבית המקד"ש אריה כמו שנאמר (ישעיה כט) הוי אריאל אריאל קרית הנה דוד וגו'· ופי' בו הטעם שהיה כדמות אריה רחב מלפניו וצר מאחריו והוא מפואר כי כן הוא דרך ההשגה בענין הנמצאות בעולם שהיה מושג בענין המקדש מלמטה למעלה שהמחשבה מתקצרת והולכת באותן השגות עד שלבסוף הוא קצור ההשגה שאי אפשר להשיג יותר והוא השגת השם יתברך שמו שאי אפשר להשיג· והוא היה מרומז בסוף בניין המקדש שהיה קצר כמו שנתבאר למעלה ולכן היה נקרא אריה על דרך (עמוס ג) אריה שאג מי לא יירא וגומ'. ובהיות כי המקדש היה מורה על כלל העולם על כן אמרו ריש מסכת

אקטאווע, והיא ערך שנים אל אחד, והנה קול הניגון יבוא מהזעזועים של הגשמיים נותני הקול, המשתלשלים אילך ואילך עד שיגיע לחוש השמע, וכפי מספר הזעזועים, כן מקבלת אזנינו דפיקות כמו המספר ההוא, ומעתה הלא נקל להבין כי יש הפרש בין הקול המסובב מזעזועים ודפיקות מועטות שהקול הוא גס, ובין הקול המסובב מזעזועים ודפיקות רבות אבל לא מועטות שהקול הוא נמוך, ועל ההבדל הזה הוטבעה חכמת הניגון, לצרף הזעזועים בחינת דקותם ועביים לניגון שלם הנעים לאוזן שומעת, כי זעזועי הקולות העבים מועטים מזעזועי הקולות הדקים הנעשים במשך עת אחד, והנה אם זעזועי האחד פי שנים כמספר זעזועי השני, הרכבת שתי הקולות האלה יכונה "קול מרכב נאה" או בשם שמינית, מה שאין כן אם ההפרש שביניהם פחות או יותר מכדי שמינית, שאינם מסכימים כל כך ואינם ערבים לאוזן השומע, ומעתה נלכה נא אחוזי יד לרעות בגן חכמת התכונה, הלוא נראה כי גם מעגלי הכוכבים ומסלותם נערכים כערך הזה, כי כן מצא החכם קעפלער אשר כל הכוכבים ילכו במסלות קו עקום סביב השמש וערך מרוצתם בקו ההוא נערך כל פעם לפי ערך מרחקם וקרובם מן השמש, וכן החכם נעפטאן אשר לאור חכמתו ילכו כל התוכנים, הראה בראיות מופתיות, כי שנוי תהלוכות הכוכבים והתחלפות תנועותיהם, סבתם היא רק יסוד אחד המכריח את כל הכוכבים להוליד שנויים פעם בפעם והיא הכח המושך אשר לגופים הגדולים על הקטנים מהם, וכמו שפעולת המשיכה ירבה לפי רבות כח חמרו לעומת גוף הנמשך ממנו, כן יגדל פעולתו לפי קרבת הגוף הנמשך אליו, ולפי התרחקו ממנו, והכח ההוא בטבעו להיות הולך ונחלש בהתרחקו מן גוף המושך לפי ערך מרובע המרחק, ועתה קורא יקר! אם לא את הישרה תעקש הלוא תתן תודה, כי חכמינו מראש בסתר דברו את כל אלה, בהתיחסם תהלוכות הכוכבים ומסלותם ותקופתם לערכי המוזיק"א, ודע כי החכם פיטאגארוס אשר ממנו לקח קופערניקוס את חכמתו, ואשר גם הוא האמין כי להגלגלים קולות נערכים בניגוני המוזיקא כאשר הביא הרב בפ' חמישי מזה הוא בעצמו הודה כי חכמי ישראל מסרו לו מפתחות חכמה ככתוב בהקדמת ספר נחמד ונעים להגאון מו"ה דוד גאנז, ואשר על כן גם איזה מדעותיו באלקיות מסכימים לחכמינו ז"ל:

א יאמר עוד הרב, כי גם תבנית המקדש עולה כדמות אריה, רמז לכלל ההשגות אשר באו בפנים, והמקדש היה רחב מלפניו וצר מאחריו להורות כי כן המשכיל תחלה יתבונן בפרטי הנמצאים. ומשם יעלה לסבותיהם, הם המינים, ומשם לסוגים, וכן ימעט מספרם, עד השגת האחד האמת הוא השם ית', וכן הכהנים הלוים אשר יורו משפטי ה' ליעקב שומרים גם משמרת הקדש בכ"ד מקומות רומזות לתורה הנחלקת לכ"ד ספרים, ויען כי הכהנים ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהם, לכן ישמרו המה בשלשה מקומות במקדש, נגד כללית התורה הנחלקת לשלשה חלקים תורה, נביאים, כתובים, ולבעבור כי חלקי נביאים וכתובים, היא מצד שפעת הנבואה הבא על להקת הנביאים ולמעלה, ע"כ היו לשכותם כמו כן בעליות, והוא בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, אמנם נגד התורה האלקית הנתונה בפרסום רב פה בארץ בקולות וברקים, והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש, היתה לשכת שמירתה בית המוקד בארץ, וגפן של זהב עומדת על פתחו של היכל להורות כי כנסת ישראל המשולה לגפן, רק אצלה יוצא החכמה האלקית אשר דרך פתחה יכנסו אל היכל הקדש פנימה, והיא מודלת ע"ג כלונסות, המה הצדיקים שבדור אשר יתמכוה ועליהם

וממראה מתניו ולמטה כמבואר שם פרק חמישי חלק ג' על כן היו נרמזים בחצאין אגב נמצאים אחרים שיש להם החצאין בעצמותם מה שאין כן כשהרמז היה על השכלים בלבד שאז לא היה חצי במדרגתם כמו שנתבאר ריש פרק תשיעי. עוד כתב הרמ"בם ואחר כך מהלך כל עזרת ישראל בשוה כי כל שבעה גלגלים אלו הן במדריגה אחד בשוה בגדרן ושמן שבעה ככבי לכת. ואחר כך עולה ממנה אמה לעזרת כהנים מפני שכבר נתבאר כי היא דוגמת גלגל המזלות שיש לו קצת מעלה על שאר גלגלים שלמטה ממנו ולכן היה מעלה אחת על מעלה עזרת ישראל מלבד מקום הדוכן שעליו היו הלוים עומדים בשיר שגבהו אמה וחצי הנה הלוים היו עומדים בין עזרת ישראל לעזרת כהנים כי מבין שניהן נשלמה השיר כמו שיתבאר פרק ל"ה חלק ב' ופרק ה' לעיל ולהיות כי כל הכדורים הם שלמים ואין נראים אלא חצי שעל הארץ לכן היו מקומן שעומדים עליו לדוכן אמה וחצי להורות כי אף שהן אמה שלמה מכל מקום אינן נראין אלא החצי שהוא חצי הכדור הנראה על הארץ. ואח"כ היתה עזרת כהנים והמזבח בין האולם ולמזבח הכל בשוה כי מגלגל המזלות ולמעלה שהוא גלגל היומי אין מעלה ניכרת כי הרבה תוכנים שכתבו שאין הכרח להאמין בגלגל היומי כי איפשר לומר כי התנועות היומית נעשית על ידי גלגל המזלות ולכן היה בשוה אין שם עלייה אף על גב שהעקר הוא שיש גלגל יומי וכמו שבא עליו הרמז החלק שבין האולם לעזרת כהנים כמו שנתבאר לעיל מכל מקום מאחר שהמעלות היו מורות על עליית האדם ממדריגה למדרגה בעיונו וכאן אין עלייה נכרת לכן היה בשוה. ואחר כך עלה משם לאולם בשנים עשר מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה כל זה מבואר למעלה שמעלה הנפרד על דבר גשמי הוא שנים עשר חצי אמה דהיינו ששה אמות שלימות מאחר שכל גשם ששה קצוות לכן היה עלייה ו' אמות בין החצר שלפני האולם שהוא סוף עולם הגשמי דהיינו הגלגל העליון ובין האולם העליון שהוא נפרד. ואחר כך היה האולם וההיכל כולו בשוה. כי אין עלייה משם ואילך כמו שנתבאר. עוד אמר ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל פתוחים לעזרת נשים ששם הלוים נותנין הכינורות והנבלים וכל כלי שיר ה והטעם כי קול השיר שנותנין הגלגלים שהם דוגמת הלוים כמו שנתבאר למעלה פרק חמישי ויתבאר חלק ב' פרק ל"ז היה יוצא מתחת עזרת ישראל ונכנס תחת עזרת נשים כדרך שנתבאר כי לשם ענייני הקולות מושגים והיו מצניעים הכלים תחת הלשכות שהן תחת עזרת נשים דוגמת העולם השפל שהוא תחת עזרת נשים בדרך הנזכר למעלה זהו הנראה בציור המקדש שנתבאר במסכת מדות. ועל סדר שכתב הרמ"בם בהלכות בית הבחירה ומי שזיכנו לסדר כונתו יזכנו לראות בבניינו אמן וכן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים יתעלה ויתרומם:

ככבר

עילתו וסבתו, והשגת עצמו, והשגתו את עילתו היא למעלה מהשגת עצמו, ומזה הכל יש בו כל מהרכבה, כמו חיות, ואפשרות, גם יש בו כל רבוי מכל השגת עצמו, והשגת עילתו, וזה שאמר הרב כי הם מתחלקים לחלקים: ה והטעם כי קול השיר שנותנים הגלגלים שהם דוגמת הלוים כו', על זאת יתפלל באמת כל דורך על סף אולם החכמה כי יפקח ה' את עיניו לראות את האור הצפון בסתרי חכמינו ז"ל, ככתוב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ופה הנה מקום אתי לבאר כי אשר נתגלה לתוכנים האחרונים כבר ידעו מזה חז"ל כדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות קדוש החדש, שהספרים בעניני התכונה שחברו על ידי שלמה המלך ע"ה או ע"י חכמי ישראל שהיו מבני יששכר לא הגיע אלינו כו' ובאו לידי חכמי אוה"ע כמאמר הרב פה, והנה חז"ל בחידות קדשם הלבישו מחלצות החכמה כאשר היא עתה בימינו, במלים אחדים כדרכם בקדש, והוא באשר יחסו להגלגלים קולות נוראים נערכים לערכי המוזיק"א, וכן אמרו כי דוד המלך ע"ה יחס לשבעה כוכבי הלכת שבעה מיני כלי שיר כמבואר פ' חמישי מזה, ובמורה בח' לשני, כי כן דעת חכמי ישראל ונביאיהם, וכאשר נגיע מעט מחכמת המוזיקא נבא לעומק תבונתם, הנה מדרגות הקול שעליהם נבנית חכמת המוזיק"א, חלקו אותן לשבעה מדריגות טאנע"ן, והערכים הנאותים להשמיע קול ערב הם ארבעה. הא' נקרא טערציע, והוא ערך חמשה אל ארבעה. והב' נקרא קווינטע, והוא ערך שלשה אל שנים. והג' נקרא סעקסטא, והוא ערך חמשה אל שלשה. והד' נקרא

אקטאווע

אלו בין עזרת נשים לעזרת ישראל כי ידוע שהעולם הגלגלים הוא אמצעי בין עולם התחתון ובין עולם העליון וקושר העולמות ומבלעדו אין ערך בין עולם התחתון שהוא דבר גשמי מקבל השינויים ובין עולם העליון שהוא נפרד ואין מקבל השינוי כלל. לכן ראתה החכמה האלהי' לשום אמצעי ביניהם שהם הגלגלים שהם גשמיים עולם שלמטה. ואינן מקבלין השינוי בעולם העליון. דוגמת בריאת בעל חיים ב והדרגת תנועות האיברים ושכונות קצתן לקצתן שהוא דרך האמצעים כמו שביאר הרב המורה ח"ג פרק ל"ב ולכן בהיות כי עולם הגלגלים קושר כל אלו המדרגות יחד על כן באו חמשה עשר מעלות לפני עזרת ישראל שהוא הרומז על שבעה כוכבי לכת כמו שביארנו למעלה והוא התחלת עולם הגלגלים המקשר התחתון לעליון כי בסוף עזרת נשים היה נרמז סוף ותכלית העולם התחתון ונקשר למה שבפנים על ידי עזרת ישראל כאשר נתבאר ונוכל לומר שלזה תמצא בספר תהילות שבח מלת הללויה שהזכיר דוד תמיד השם של יה אצל ההלול ושבח כי לדעת דוד וחכמי ישראל הגלגלים מהללים ומשבחים ליוצרם על ידי הקשור שם יה ולזה אמר דוד עליו השלום ט"ו שיר המעלות. ועוד אפשר לומר שבאו חמשה עשר מעלות אלו נגד השבעה כוכבי לכת שיש בהן חמשה עשר גלגלים כמו שנתבאר בחכמת התכונה של כל אחד מהן גלגל יוצא מרכז וגלגל דומה וללבנה יש גם כן גלגל נוטה הרי ט"ו. ואף כי למקצת גלגל ככבי לכת גם כן גלגל נוטה להיות שאינו ניכר כמו בלבנה נכלל כאחד עם הדומה שלהם. ועוד כתב הבחיי כי ט"ו פעמים מהלך ת"ק בשבעה רקיעים כי כל רקיע ורקיע ת"ק ובין רקיע ורקיע ת"ק הרי ארבע עשר פעמים ת"ק והקדוש ברוך הוא למעלה מהכל עד כאן לשונו. פ' תרומה ואל תתמה במה שאמרו שבין רקיע לרקיע הוא מהלך ת"ק שהרי אין רקות נמצא ביניהם לדברי החוקרים התוכנים מכל מקום יש ביניהם גשמים אחרים. ונקרא בפי החכמים ג גשם שאינו שומר תמונתו. שעביין כ"כ כמו שזכר המורה פרק ארבע עשר מח"ג ובפרק כ"ד חלק ב'. והיה רומן חצי אמה ושלחן חצי אמה להורות כי הם בעלי הגשם מתחלקים לחצאין ואף לפי' הראשון שנרמז במעלות אלו השכלים הנפרדים יש בהן חצאין ד כאשר הם מורכבים מעלה ועלול כמו שכתב המורה בפרקי המרכבה שיש חלק בנפרד ממראה מתניו ולמעלה וממראה

רבינו: ב והדרגת תנועת האיברים כו'. אם דעת לנפשך ינעם קורא נכבד! קרא נא את מאמרי החכמה, אשר אני נותן לפניך היום, מהמורה לצדקה הוא הרמב"ם ז"ל אשר גם רבינו בספרו זה הניחם לראש פנת מחקרותיו, להתבונן על פלאות תמים דעים, כה דברו בל"ב לשני, כשתתבונן בפעולות האלוקית, רוצה לומר הפעולות הטבעיות, יתבאר לך מהם ערמת ה' וחכמתו בבריאת בעל חי, והדרגת תנועת האיברים ושכונתם קצתם לקצתם, וכן יתבאר לך חכמתו ותחבולתו בהדרגת ענייני כלל האיש ענין אחר ענין, והמשל בהדרגת תנועותיו ושכונת האיברים, המוח מה שלפניו רך מאד ואשר מאחריו קשה מעט, וחוט השדרה יותר קשה ממנו, וכל מה שיתפשט יתקשה והעצבים הם כלי החוש והתנועה, והיו העצבים אשר הצטרך אליהם בהשגת החושים לבד, או בתנועה קטנה שאין בה רק טורח מעט כתנועת העפעפים והלחי נולדו מן המוח, והעצבים אשר הוצרך אליהם לתנועת האיברים יצאו מחוט השדרה, וכאשר א"א לעצבים מפני רכותם, ואפילו היוצאים מחוט השדרה להגיע הפרקים, עשה הש"י שיצאו בעצב חוטים ונמלאו החוטים בשר ושב עורק, אח"כ יצא העורק מקצה העצב וכבר הקל להתקשות ולהתערב עמו מן הקבל חתיכות קשות וישוב מיתר, וידבק המיתר באבר ויחובר בו ואז יוכל העצב להגיע האבר על זאת ההדרגה, אמנם זכרתי לך זה המשל האחד, להיותו הנגלה שבפליאות, אשר התבארו בספר תועלת האיברים אשר הם כולם מבוארות גלויות לפי שהשתכל בהם בשכל זך, וכן השכיל הקב"ה ועשה תחבולה בכל איש מאישי בעלי חיים היונקים להיותו כשיולד בתכלית הרכות ולא יוכל להזון במזון יבש והוכנו לו השדים להוליד החלב, מפני שיזון במזון לח קרוב ממזג איבריו עד שיתנגבו ויתקשו איבריו ראשון ראשון בהדרגה, ע"כ לשונו הזהב ואמרותיו המפיקים הוד והדר: ג גשם שאינו שומר תמונתו כו', כן קרא הרלב"ג את הגשמים האחרים שבין מרחק כל שני גלגלים, אשר הביאם ההכרח להתוכנים הראשונים להניחם, רש"ע בכ"ד לשני: ד כאשר הם מורכבים מעלה ועלול כו' שיש חלוק בנפרד כו'. ר"ל כי המלאך יש לו שני בחינות, השגת עלתו

הגדול מכולן לכן היה מהלכו כהו בשוה כי אין עולה בידיעתו בהן למעלה רק למטה ממנו כי הוא הכולל כולן ומכאן ואלך שבא לכנס לעזרת נשים שהוא השגת השכל הפועל כמו שנתבאר היה עולה במעלות מסוף החיל לעזרת נשים. וכתב הרמ"בם ועולה מן החיל לעזרת נשים בשנים עשר מעלות רום כל מעלה הצי אמה ושלחה הצי אמה ומהלך כל עזרת נשים בשוה להורות מעלת השכל הפ״על על האדם הוא שנים עשר דברים כי הוא שכל נבדל פשוט מכל חומר וצורה ומקריהם ואדם מורכב מחומר וצורה ומשתמש בעשרה דברים א דהיינו חמש הרגשית החיצונות וחמשה הפנימיות ולהיות כי הצורה שהוא עצמות האדם והיה מה שהוא הוא דבר פנימיית נחלקו לשני הלקים בכל אחד ו׳ עניינים ו׳ מבחוץ ו׳ מבפנים על כן היו המעלות נחלקים להצאין וידוע כי שנים עשר מעלות הצי אמה רום הם ו׳ אבות שלימות נגד ו׳ מעלות אלו ואפשר עוד לומר כי ידוע שגדר הגשם הוא שלשה הרחקות אורך ורוחב וקומה, ולכל אחד מהן שני קצוות והם ו׳ מעלות שכל אחד מהם שנים כן היו מעלות אלו כל אחד רום חצי אמה ושלחה חצי אמה, וכתב עוד מהלך כל עזרת נשים בשוה ועולה ממנה לעזרת ישראל חמשה עשר מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה הצי אמה ומהלך כל עזרת ישראל בשוה ידוע כי מדריגות דפשוטים של עולם הם חמשה עשר כי היסודות העולם הם ארבע׳ וחומר הגלגלים שהוא חומר חמישי וי׳ מדריגות השכלים הנפרדים ואפשר לומר שלזה כיון המקרא באמרו ביה יי׳ צור עולמים ואומרו עולם הזה נברא בה׳ כי העולם הגשמי הם חמש מדריגות אילו שבארנו ועולם הבא ביו"ד הוא עולם העליון שהוא עשרת מעלות ואפשר גם כן שנגד חמשה עשר מדריגות אלו באו חמשה עשר דברים בנדבת המשכן הנזכרים פ׳ תרומה לכן באו חמשה עשר מעלות אלו

גם המעלות אשר במקדש ירמזון לחכמות רמות ומהר הבית עד סוף החיל שהוא מדרגות עולם השפל מהלכם בשוה, כי כל מעלות הנמצאים כלולים גם באדם, כמוהם כמוהו שוים המה, אין להם יתרון עליו, אכן מהחיל עד עזרת נשים הרומזת לשכל הפועל היו שנים עשר מעלות, להורות יתרון השכל הפועל על האדם, ומעלתו עליו הוא בשנים עשר מדרגות, יען כי השכל הפועל הוא נבדל מופשט מכל חומר וצורה ועשרה מקריהם, והאדם הוא מורכב מחומר וצורה ומשתמש בחמשת החושים, וחמש הרגשות פנימיות, ואח"כ עולה ממנה לעזרת ישראל הרומזת לעולם האמצעי בט"ו מעלות, יען העולם הזה הוא אמצעי וקושר את העולם הרוחני אשר לו עשר ידות בעשרה שכלים הנבדלים עם העולם התחתון אשר לו גם בחמשה, הם ארבעה היסודות וחומר הגלגלים הנקרא גשם חמישי, בין הכל חמשה עשר, וממנה עולה אמה אחת לעזרת כהנים הרומזת לגלגל המזלות, ושם הדוכן מקום שעומדים הלוים בשיר, יען כי מהגלגלים הרמוזות בעזרות האלה נשלמה ניגון העולם, וע"כ היו גם לשכות תחת עזרת ישראל פתוחות לעזרת נשים אשר שם הלוים נותנים הכנורות והנבלים, להורות כי הגלגלים מקליתם אלה זמירות ישמיעו, יתרועעו אף ישירו, ואח"כ היה ההיכל והאולם בשוה להורות כי העולם הרוחני נשגב מבינת אדם ותכלית השגתו הוא רק שיש נמצא נבדל: א דהיינו חמש הרגשות החיצונות. א׳ חוש הראות, עיקר נושא זה החוש הוא העור הפנימי שבחלל העין ארוגה מוורידין דקין מאד, ולהם הרגשה גדולה יותר מכל חלקי הגוף וכילוי אורה המכים בגשם וחוזרים ונכפלים לאחור ופוגשים עין הרואה מצטיירים בתוך ליחות העין ומפגיעת נקודת האורה על העור ההרגשי הזה ימצא חוש הראות אל המוח, כמבואר בחכמת הראיה. ב׳ חוש השמע, נושא זה החוש הוא קרום הדק אשר בעומק האוזן והוא מלא וורידין הנקרא תוף השמעיי אשר עליו יקיש האויר כאשר יתעורר מדפיקה מאומה. ג׳ חוש הריח, נושא זה החוש הם הוורידין שבקצה החוטם למעלה. ד׳ חוש הטעם, נושא זה החוש הם הוורידין הארוגין בלשון ולפי שבשר החיך מסוגל לדחוק חלקי הנטעם אל הלשון והיא הגומר פעולת הטעם, יותלה הטעם בחיך, ככתוב וחיך אוכל יטעם לו. ה חוש המישוש, אין לו אבר מיוחד והיא בכל חלקי הגוף, והנה ידוע בטבע, ונראה בחוש במלאכת הנתוח כי כל החמשה חושים שרשם בתוך המוח כי מן המוח יצאו גידים אל כולם. לפי שמן המוח יצא החיות וההרגשה לכל הגוף, והוא התחלת החי, ואף להטבעים הבוחנים התחלת החי בלב, הנה מן המוח יסתרגו גידים מגיעים אל הלב כנודע במלאכת הנתוח, והוא אשר אמר הרב כי החמש ההרגשות המה חצוניות ופנימיות, ודי בזה להבין דברי רבינו

ועל כן היה שערי טארי מגונה משער שערים בלא שקוף. ושער טארי היה מורה על חוש המשוש וגנותו. שהשער ההוא היה בצפון שהיה מורה על חוש ההוא כאשר נתבאר. כתב עוד הרמ"בם אין כונין המקדש בניין של עץ אלא של אבנים להורות כי תועבות יי' כל גבה לב וגבה רוח הנמשל לעץ שרוח המושל עליו מצמיחו למעלה מכל עשבי השדה והסבה הוא האויר המצמיחו ולכן נפסלו עצי השדה לבניין הבית מה שאין כן בבניין אבנים שעיקר יסודם הוא העפר והוא דומם וצדיקים נמשלו לעפר כמו שאמר אברהם (בראשית י"ח) ואנכי עפר ואפר ועליהן השכינה שורה כמו שנאמר (ישעיה נ"ז) אשכון ואת דכא ושפל רוח וגו'. ואף כי הבית וכל חדריו היו מורים על ענייני חלקי החכמה כאשר נתבאר ואי אפשר לכנס בתוכו כל גבה לב וכמו שאמרו סימן לגסות עניות תורה. כתב עוד הרמ"בם פרק רביעי מהלכות בית הבחירה הבניין היה רחב מלפניו וצר מאחוריו כמו ארי להורות על אריה דבי עלאי אשר עליו נאמר (עמוס ג) אריה שאג מי לא יירא וגו' וכמו שיתבאר לקמן פרק י"א. כתב הרמ"בם פרק רביעי ויציעים היו מקיפים הבית כולו והרמז על חלקי חדרי החכמה המקיפים דברים אלו. ודע כי כתב הרמ"בם כי כלל התאים המקיפין המקדש היו שמונה ושלשים. וכבר נתבאר לעיל ששה עשר חדרים היו בעזרת נשים ובית המוקד ועזרת ישראל כמו שנתבאר לעיל והיו הלשכות כולן נ"ד במספר מ"ט שערי בינה שנמסרו למשה בכלל המציאות שנברא בה' כמו שנאמר בהבראם ודרשו ז"ל בה' בראם וכולם היו נרמזים במקדש כמו שנתבאר לעיל פרק חמישי. וששה עשר מהם היו בפנים והיו מורי' על דברים מיוחדים כדר' שנתבאר למעלה והאחרים היו מקיפין בכלל העזרה. וכתב הרמב"ם כי חמשה עשר תאים היו בצפון וחמשה עשר בדרום ושמונה במערב ואלו החמשה עשר תאים היו שלשה שורות זו למעלה מזו בכל שורה מהם ה' להורות כי כל חלקי הנמצאים נבראים בה' שבה נברא העולם והעולמות שלשה וכללם י"ה כי ביה יי' צור עולמים. או אפשר לומר כי היה בכל חלק ה' תאים להורות כי כל אחד משלשה עולמות אלו נהלק לחמשה חלקים ועניין עולם העליון שנחלק לחמשה הלקים כבר נתבאר וכן עולם התחתון הוא ארבע יסודות וחומר הראשון וכן עולם האמצעי יש בו ארבע חיות ורקיע שעל ראשן כמו שכתב הרב המורה ריש ח"ג והם גם כן חמשה חלקים שנחלק עליהם והיו במערב שמונה תאים להיות השכינה במערב וכבר דרשו באות ח' חי הוא ברומו של עולם ומנהיג ברואיו וכמו שנתבאר לעיל פרק שלישי במדות המקדש. עוד אמרו שלשה פתחים היו לכל אחד מן התאים כו' להורות כי כל המציאות מלבד השם יתברך שמו נופל תחת הזמן ואף מלאכי מעלה מאחר שהם נבראין יש בהן עבר קודם הבריאה והוה בשעת הבריאה ועתיד שהם השלשה הפתחים מלבד השם יתברך שמו שהוא חי וקים ברוך הוא ואינו נופל תחת הזמן ואף כי התאים שבמערב היו מורים על השכינה והיו להם גם כן שלשה פתחים. דע והבן כי אלו הדברים לא באו להורות על מהות ועצמות השם יתברך שמו רק על הנהגתו נגד המקבלים המתבוננים דרכי השם יתברך שמו. והתבוננות זו נופל תחת הזמן מצד המקבלים שהם עוברים והווים ועתידים ועוד תשמע בזה דברים אם ירצה השם יתעלה. ועוד כתב הרמ"בם כי בקרן מזרחית צפונית בתא שבהלק האמצעי היה לו חמשה פתחים כו' להורות כי על ידי חלק האמצעי מן המציאות שהן הגלגלים ותכונתן יתחדשו עוד שני חלקי הזמן שהם העבר והעתיד שהוא עיקר הזמן בפועל ומתחדש יום יום מלבד השלשה חלקים שהם נמצאים אף במדות עולם עליון. ולהיות כי בימים הארוכים כגון בתקופת תמוז החמה מתחלת לזרוח בקצה מזרחית צפונית ועל ידי החמה הוא עיקר הגבלת הזמן שהוא יום ולילה על כן בא הרמז בתא שבמזרחית צפונית:

פרק עשירי

כתב הרמב"ם פר' ו' המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלות ההר כשאדם נכנס מהר הבית מהלך עד סוף החיל בשוה להיות כי כל מדרגות הנמצאים שהיו נרמזים הם כלולים במדרגת האדם כמו שנתבאר למעלה פרק ששי והוא הגדול

לבני עלייה שלכן פתוח כפתחו של אולם. עוד כתב כל הפתחים היו להם דלתות חוץ מפתחו של אולם. כבר ידעת שהדלתות על הפתחים היו מורים על עניין העלם והסגר שערי חכמה. ולכן על כל הפתחים היו דלתות שאפשר לשכוח ולסגר חכמה ההיא מלבד פתחו של אולם כי השגת המלאכים **א** אי אפשר לשכחם ר"ל השגת שכל הפועל כמו שכתב המורה ח"א פרק ס"ב. עוד כתב הרמ"בם פרק ד' חמש אמלתראות של מילא היו על פתחו של היכל מלמעלה התחתונה היתה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה וכל אחד מחמשתן עודפות על התחתונה ממנה אמה מזה ואמה מזה נמצא שלשים אמות. ונדבך של אבנים היה בין כל אחד ואחד ע"כל: תכוונה בזה כי לחכמת אלהות הנרמזת בהיכל ובפתחו של אולם כמו שביארנו חמש מדרגות זו למעלה מזו כי השם יתברך הוא מדרגה העליונה הראשונה לכולן. השני הוא עלול הראשון ולגודל מדרגת עילתו נחשב גם כן למדרגה בפני עצמו. ושאר שכליים הנבדלים העלולים מעלול גם הם מדרגה והוא המדרגה ג'. המדרגה הרביעית הוא העלול האחרון שהוא עלול ואינה עילה. המדרגה החמישית הם נפשות הצדיקים הם נכללות ונגדרות גם כן בחכמת אלהות והוא גם כן מדרגה בפני עצמו ולהעיר על קושי עמידה על זו החכמה מצד קוצר המשיג ועומק המושג בא רוחב אמה מזה ואמה מזה כי הרוחב מורה על העומק כמו שנאמר (תהילים קיט) רחבה מצותיך מאוד וגו' **ב** וכמו שנאמר אם נרד לדעת חכמי הקבלה שהאמינו שיש עוד מדרגה למעלה משכלים הנפרדים שניכל לחלק חכמת אלוהות לחמשה חלקים ולא נצטרך לכלול עמה עניין הנפשות והוא מבואר למשכיל. **ג** עוד אמרו כל השערים היו שקיפות חוץ משל טאדי כו' והוא שער אחד משערי הר הבית שהיה נקרא כך. והטעם כי אותן השערים של הר הבית היה מורים על ה' חושים כמו שנתבאר למעלה. והאחד מהן הוא חוש המשוש אשר חרפה היא לנו

ועל

תחת מקרה הזכרון והשכחה, כדלתות המורים על נעילת והסגר החכמה, כמבואר בפרק שביעי מזה, אך האולם לא שמו בו בריח ודלתיים, כי השגת הרוחניים והנצחיים אשר פתחו רמוז אליהם לעולם נשארו לנצח יזכרו: ויאמר עוד הי"ב, כי היציעים והלשכות היו במספר חמשים וארבעה, וירמזו לחדרי החכמה המה המ"ט שערי בינה, עם כלל המציאות שנבראו בה' כמאמרם ז"ל בהבראם בה' בראם, והיה החמשה עשר תאים לצפון וכן לדרום בשלש שורות זו למעלה מזו, בכל אחת מהם חמשה, להורות על החלקים החמשה אשר לכל אחד משלשת העולמות, א' עולם השפל נחלק לארבעה היסודות והתחלה הוא החומר הראשון. ב' עולם הגלגלים לארבעה כדורים וגלגל היומי. ג' עולם הרוחני הרמוז בד' אותיות הוי"ה ב"ה וקוצו של יו"ד בין הכל ט"ו ע"ד כי בי"ה ה' צור עולמים, והיו שלשה פתחים לכל אחד מהתאים, להורות כי כל המציאות מלבד השם ב"ה יתיחסו לזמן עבר, הוה, ועתיד, קודם שנבראו ובעת הבראם, ומשך מציאותם וקיומם, והיו להתא שבשורה השנית בקרן מזרחית צפונית חמשה פתחים להורות על מציאות הזמן העבר והעתיד המתחדש בפועל בכל יום תמיד ע"י הגלגלים הרמוזה בקרן הזאת, וכלם נשפעים מאת ה' ב"ה הרמוז בשמונה הלשכות אשר למערב כמאמרם ז"ל, ק' ק"י הוא ברומו של עולם והדברים עתיקים: **א** אי אפשר לשכחם כו', ז"ל הרמב"ם ז"ל וכבר התבאר בספרים בחכמה האלקית שזאת החכמה אי אפשר לשכחה, רוצה לומר השגת השכל הפועל, והוא ענין אומרו ותלמודו מתקיים בידו, ויאמר רש"ט ואמנם אי אפשר בה השכחה, למה שהשכחה תהיה בדברים החמריים אשר אין המשכיל הוא המושכל, ויצטרך השכל אל העמדת הדמיון, והדברים המדומים כבר ישכחם האדם, ואמנם הדבר אשר לא יפול תחת רשת הדמיון הוא מופשט, והיה השכל והמשכיל והמושכל אחד מכל צד, והוא בפועל תמיד על ענין אחד, ולזה אי אפשר בו השכחה, כי היודע הוא הידוע, והוא הידיעה, ולכן בצדק אמר הרב כי השגת שכל הפועל אי אפשר בו השכחה: **ב** וכמו שאמר אם נרד לדעת ח"ה כו', רמז בו הרב לחמשת העולמות הרמוזות בד' אותיות הויה ובקוצו של יו"ד הוא עולם הא"ק או לאורות האלקיות לדעת הר"מ קורדיווירו ז"ל וסיעתו: **ג** עוד אמרו כל השערים היו שקופות חוץ משל טאדי כו', מה מאד ימתק רמז הרב לפי הפסקי תוס' שכתבו וז"ל טאדי פי' הצנע, כמו בטעמים יטידוך, שידברו בצניעותיך, כי מי אשר יצנע לכת עם החוש המישוש אשר הוא חרפה לנו הוא קדוש יקרא: (ועיין תוס' י"ט מ"ג פ"א למדות):

גס

ונאמר (דניאל י"ב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע והוא כדמות נוגה סביב לו ולזה היה גג שלשתן שוה כי שלשה אלו הם במדרגה אחת למטה מן השמש. עוד כתב הרמב"ם שלשה לשכות שבדרום מה היו משמשות אחד מהן לשכת המלח שבו היו נותנין המלח לקרבן. לשכת הפרוה שם היה מולחין עורות הקדשים. לשכת המדיחים שם היו מדיחים קרבי קדשים והם נגד השלשה גלגלים שהם למעלה מן השמש. וידוע כי כח שבתי להפוך מלכיות ולעקור ארצות ולהחריבן והוא דוגמת לשכת המלח כי במקום מוצא המלח הוא חרב כמו שנאמר (ירמיה י"ז) ארץ מלחה לא תשב וגו' גפרית ומלח כל ארצה. וכח צדק לחיים ולשלום וחבורה ומשבית האיבה מבין הבריות. והוא הנותן קיום בעולם דוגמת לשכת המלח ששם היו מולחין העורות שעל ידי מליחתן נשארי' קיימין ושומרין מן ההפסד. וכח מאדים להרוג ולאבד פצע וחבורה ושבני אדם רוחצין בדם וזהו דוגמת לשכת המדיחין. ואמרו עוד שמקום מקוה על בית הפרוה ושם היה טובל כהן גדול ביום כפורים ומסיבת הולכות מלשכת המדיחין לגג בית הפרוה להורות כי צדק יקראו לרגלי כהן גדול ועל במותיו ידרוך וכמו שנאמר באברהם (ישעיה מ"א) מי העיר ממזרח צדק וגו'. ולכן היתה מסיבה עולה מלשכת המדיחים לגג בית הפרוה כי ע"י כח מאדים הרמוז בלשכת המדיחין עולים למעלה לבית טבילת כהן גדול כי כשהשם ית' מעניש הרשעים יתגדל ויתקדש שמו בתחתונים וכל אדם לוקח מוסר לעצמו ומגיע למדרגת הכ"ג וטבילותיו אשר יתבאר עניין טבילותיו פרק ס' חלק ג'. עוד כתב ושני אלו הלשכות שבמזרח א' בימין שער המזרח והוא לשכת פנחס המלביש, וא' משמאלו והוא לשכת עושה חביתין עכ"ל. כבר נתבאר למעלה ששני אלו שערים היו משמשין נגד גלגל הכוכבים ונגד גלגל חמה. ולכן לשכת פנחס נגד החמה שנאמר בו (ישעיה מ') לשמש שם אהל בהן והוא כחתן יכהן פאר וגו'. ולשכת חביתין נגד המזלות שהם מחולקים ונפרדים להרבה כוכבים ואינן על ידי כוכב אחד כמו בשאר הגלגלים שיש לכל אחד כוכב אחד והם בדוגמא זו כמנחת חביתין כמו שיתבאר בעזרת האל בחלק ג':

פרק תשיעי

עוד אמרו כל מעלות שהיו שם היו רומין חצי אמה ושלחם חצי אמה חוץ משל אולם ששלחם אמה להורות כי בכל מעלות המציאות אשר הם מתחת האולם נופלות בו חצאין שהם גשמיים מקבלין החלוקה מלבד מעלות האולם אשר בא בו הרמז לעולם השכלים הנפרדים אשר אין שם חצאים ואין שם מקבל החלוק והפירוד רק שלמות. עוד אמרו כל הפתחים שהיו שם גבהן עשרים אמה חוץ משל אולם כי ידוע שלמעלה מעשרים אין ראייה שולטת וזה טעם פסול סוכה שהיה למעלה מעשרים. ולכן כל הפתחים שהיו מורים על דבר גשמי אשר העין היה יכול לראותו היו של עשרים אמה אבל פתחו של אולם שרומז אל דבר נבדל אין העין יכול לשלוט בו אלא בהתבוננות שכלו לכן היו פתחן גבוה הרבה וכל הפתחים היו רחבין עשרה כסתם פתח המוזכרת בדיני שבת ועירובין שפרצה עשרה דינה כפתח חוץ משל אולם להורות כי כל הפתחים ראויים לבני אדם לכן היו כל הפתחים כסתם פתח של בני אדם לבד פתח האולם שהשגת הנבדל קשה מאוד ואינו מושג רק לבני

בפרק הזה יוכיח הרב אמיתת דעתו, ויעיד עדים נאמנים, כי עד האולם ירמוז הכל לענינים גשמיים בעלי מרחקים מקבלים החלקים והחצאים, ויאמר כי על כן היו גם מעלותיהם רומן חצי אמה ושלחם חצי אמה, להורות החלוק והפרוד. אך מאולם ולפנים הרומז לעולם הרוחני ושלמות גמור היו מעלותיו רומן אמה שלימה להורות השלימות האמיתי, כן כל הפתחים עד האולם גבהן עשרים אמה מקום דשלטא ביה עינא, להורות כי השגתם כל אדם יחזו במו, לעין כל בשר יראו, אך פתחו של אולם המורה על התבוננות שכלים הנבדלים, היה גבהו גבוה מעשרים אמה, מרחק אשר לא תשורנו עוד עין אדם, להורות כי רק החכם ודורש אלקים בהשכל ודעת, הוא יתענג בחזיון הנורא הזה, ורק הוא ישבע נפשו בצחצחות האלה, וכן כל הפתחים היו להם דלתות, יען כי השגתם נתלים בגשמיים ונופלים

תחת

בארוכה בספר יסוד עולם ובספר צורת הארץ וע"כ הוסיף ביאור במאמר הראשון שאמר על ארבע דברים החמה לוקה כי האב בית דין שמת הוא ראש התלי שהוא בראש טלה שהוא אב וראש למזלות שהם בית דין של מעלה ואמר מת ואינו נספד כהלכה להמתיק המשל וזה כי אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה הוא מטעם שאין בני דורו מרגישים כי בעונם נתפס הצדיק ושאין הצדיק אבד אלא לדורו אבד כן בהיות החמה נלקה בראש התלי שהלבנה מכסה איתו באמת אין אור חחמה נלקה בעצמה אלא שאין אנשי הארץ רואין אותה ואין מרגישין ואין מספידין איתו כהלכה אלא אומרים שהחמה נלקה. ונערה המאורסה שצעקה הוא מזל בתולה שהוא קודם למזל מאזנים כי לפי מה שהונח כאלו היה ראש התלי על ראש הטלה א"כ זנבו הוא על ראש מאזנים שהוא סוף מזל בתולה. ואמר שנערה זו צעקה דרך משל כאלו בעיר שהחמה במזל בתולה היא צועקת שאל תכנים ותזהר חחמה לילך אל מזל מאזנים אבל אין מושיע לה כי אי אפשר לזהר באשר הוא דבר טבעי שתסובב הרקיע ותלקה בהגעת זמנה. והנה אחר שביאר שני הסבות האמיתיות שת־קה בהן החמה לפי ראות עינינו אמר אחר כך שני סבית האחרות שאמר עליהן לעיל כותבי פלסתר ומעידי עדות שקר וזה כי כנגד כותבי פלסתר אמר משכב זכור כי החמה היא במדרגת זכר פועל בנקבה המקבלת שהיא כדמות הלבנה ברקיע. ולכן אמר משכב זכור כי החמה בעת ליקויה ניראית כאלו נשכבה מן הלבנה אך לפי האמת אינה נשכבה כלל בדרך משכב זכור שלפי האמת אין שם מקום כלל להקרא משכב. ואמר על שני אחים שנשפך דמן כי שני אחים רומז ליעקב ועשו שנשפך דמם כאחד כמו שנאמר (בראשית כ"ז) למה אשכל גם שניכם יום אחד. והם רומזים להמה ולבנה כמו שדרשו במקום אחר אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא רבון של עולמים אי איפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד כו' כמו שבאר בעל עקידה פרשת בא וכמו שאמרו במאמר זה כשהחמה לוקה סימן רע לאומות כשהלבנה לוקה כו'. ולזה אמר שסימן הלקיות הוא כשנשפך דמי שני אחים ביום אחד רצה לומר שאסף נגהם וזהרם ואמר בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעולם כו' כי אף שהוא דבר טבעי מכל מקום כך גזר האל יתברך שזה יהיה לאות לבני העולם. כשאר משפטי החוזים בכוכבים שאומרים כשידבק הכוכב במזל פלוני יהיה כך או הנולד בזה הכוכב יהיה כך כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה האי דבמאדים יהיה גבר אשד כו'. וכן שאר גזירות ומשפטי הכוכבים. וכן במאמר זה נתנו משפטים וגזירות כלליים על מה רומז הלקות כי זה כחו בעולם. ועל פי זה כל המאמר מבואר בעצמו והשם יתברך יראנו נפלאות בתורתו. ונחזור לדברי ועניין הפרק. כתב הרמב"ם פ"ק ה' לשכה השני שבצפון (היתה) אצל לשכת הגזית היתה נקראת לשכת הגולה שם היתה בור שממלאין ממנו בגולה ומשם מספיקים מים לכל העזרה ולשכת העץ היתה אחורי שתיהן והיא היתה לשכת כהן גדול וגג שלשתן שוה עד כאן לשונו. והנה אלו הלשכות הם משמנה הלשכות שנתבאר עניינם פ' זה בכלל ואין בפרט אלא מה שבכלל. והנה לשכות אלו שבצד צפון היו מורים על שלשה גלגלים שלמטה מן השמש והם לבנה כוכב נוגה. האחת מהן לשכת הגזית אשר כבאר נתבאר שהוא נגד גלגל הלבנה. והשני לשכה ששם ממלאים מים לעזרה נגד גלגל כוכב שכחו כח חכמה בע"לם ודקדוק הלשון וצחותו כמו שכתבו ההוזים לזה היו שואבין בה מים כמו שנאמר (ישעיה י"ב) ושאבתם מים בששון שנאמר על החכמה כמו שתרגם אונקלוס ואחורי שתירם היתה לשכת כהן גדול כי על ידי הסנהדרין שבלשכת הגזית ולמידת החכמה שבלשכת המים נעשה כהן גדול כדמות מראה נוגה דמות מראה עיני הכהן כמו שיסד הפייטן במוסף של יום הכפורים.

ונאמר

עזבתי גם אנכי מלבאר, רק אגידה כאן עמק מדברי הגאון והתוכן הגדול מו"ה דוד גאנז אשר אתו בהקדמת ספרו נחמד ונעים, כה דברו, והקשיב מורי ורבי אשר אנכי וגדלני מו"ה משה איסרל"ש ז"ל כו' מביא כמה דברים בספרו תורת העולה מדברי חז"ל אשר בתחלת העיון יראה כנגד התבונה המפורסמת הנגלית הנראית לנו לעינים, והוא ז"ל כתב עליהם שוב כאלה כתפוחי זהב במשכיות כסף ע"כ, חזי גברא רבה דקמסהיד עליה, והגאון בעל צ"ד הוא היה לו מהלכים בין החכמים הגדולים בזמנו ככתוב בספרו נחמד ונעים והוא הגדיל באורי רבינו עד להפליא:

פה

לוקח על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה מאורסה שצעקת בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחים שנשפך דמם כאחד. ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי פלסתר ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בארץ ישראל ועל קוצצי אילנות טובות עד כאן לשון הגמרא. ודע אתה המעיין כי מבואר להוקרים שאין לקות לבנה אלא כשהיא עומדת נגד החמה במזל השביעי ממנה ועומדת על (אל) אחת משני נקודות אשר אופנם חולק עליהם את אופן המזלות והם ראש התלי וזנבו או קרוב מהן אשר אז היא בחזקת לקות כאשר ידוע למבינים בחכמה זו וא"כ שהלקות אפשר לבא עלי' בד' צדדין בראש התלי לצפון ולדרום וב' בזנב התלי לצפון ולדרום וכן לקות החמה אי אפשר לבא אלא בהיות הירח נראה לאנשי הארץ עומד נוכח השמש בראש התלי או זנבו ומפסיק בין אור החמה לאנשי הארץ. וכן בהיותה נראית קרוב לגבולים אלו אז מקצת החמה נלקה אבל לא כולה. ודע כי בלקות החמה אין החמה נלקה בעצמה אלא אורה גדול כבשאר העתים אלא שגוף הירח מפסיק בינו לבין עמי הארץ עד שאין אור החמה יכול להתפשט על הארץ אבל בלקיות הלבנה הוא דבר אמת בעצמה שהלבנה היא נלקה בעצמה שאין לה אור כי היא מקבלת אורה מן השמש וכשהיא עומדת נוכח השמש במזל השביעי. אמנם אז צל הארץ מפסיק בינה לחמה ונשארת אפילה בטבע היאיל ואינה מקבלת אור מן השמש. ועוד יש חלוק בין לקות החמה ללקות הלבנה כי לקות החמה הוא לפי רוחב ואורך מראה הלבנה נגד השמש לאנשי הארץ אף כפי האמת אינו כן ברקיע אבל לקות הלבנה אינה משתנה לפי המראה של אנשי הארץ רק לפי אמתת מקומות ברקיע וזה מבואר הכל לחכמי התכונה או ליודעים מעט ממנה. ומזה מבואר שב' שקרים וכזבים צריכים להיות בלקות. הא' בלקות החמה שאומרים שהחמה לוקה ואינו כן אלא היא נשארת באורה הגדול אלא שאין אורה מתפשט על הארץ ונגד זה אמרו כותבי פלסתר והוא ידוע שהוא לשון הוצאות דבה. ונגד השני שהוא משתנה לפי המראה של לבנה לאנשי הארץ שהוא שקר יותר רע מן הראשון שזה אפשר לברר בליקוי החמה אמרו ועל מעידי עדות שקר שהם מעידים על מראה לבנה ואומרים שהיא עומדת נגד החמה ואינו כן לפי האמת. ועל שני הדברים שהלבנה לוקה בהן שהם ראש התלי וזנבו אמרו מגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות. וזה כי ידוע שראש המזלות הוא טלה שהוא בהמה דקה והוא מזל ניסן כשתגיע החמה לשם אז קרבה אל היישוב והצמחים והעשבים יעלו מן הארץ והוא זמן לגדל בהמה דקה בארץ ישראל כאשר כי בעת ההיא זמן לידת הבהמות דקות אשר פרים ורבים לרגלי טלה העליון גם כשמגיע השמש לשם מצמית הציר לבהמה והוא זמן גדול הבהמות ונקט ארץ ישרא' יותר משאר ארצות להיות כי שם הוא באמצע היישוב ונראה יותר מבשאר ארצות שתרחוקים יותר מאמצע העולם שהוא הקו השוה לפעמים אף כשיגיע ראש חודש ניסן והחמה בראש טלה לא יגדלו שם הצמחים והקרובים יותר אף באמצע החורף יצמחו להם צמחים ועשבים וזמן גידולי בהמה דקה שם אינו בראש טלה ומזל תשרי שהוא מזל מאזנים שהוא ראש ימי החורף הוא זמן קציצת האילנות שבעתה אין נושאין פירות: ועל שני מזלות אלו עמדו ראשונה ראש התלי וזנבו שהם גבולי לקיות הלבנה ואף כי יש לראש התלי וזנבו תנועה מעוטה כבידה לא חשבה לכלום ונקט העניין כאלו היה התלי בראש טלה ומזל מאזנים כי לא חשש רק להודיע שאי אפשר לבא לה הלקיות אלא בדרך זה ורמז העניין במגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות. ולכן אמר על ארבע דברים המאורות לוקים והם החמה והלבנה כמו שנאמר (בראשית א') ויעש יי' אלקים את שני המאורות וגומר. ודע כי מה שהחמה לוקה על מעידי עדות שקר אינו אלא בהיות הלבנה שלא כנגד החמה רק נוטה ממנה ברקיע הן לצפון או לדרום או למזרח או למערב אלא שנראית על הארץ נוכח ממש אבל כשהלבנה עומדת בראש תלי או בזנבו ממש נגד השמש ברקיע אז אין כאן עדות שקר כי מקום הלבנה הנראה היא אז מקומה האמיתי כמבואר בארוכה

הגמרא ראויים הם למי שאמרם, והם הפלא ופלא מיוסדים על הקדמות לודקות מחכמת התכונה, וכל מבין ישמח לקראתם, אך יען כי הדברים האלו אינם מענין זה החיבור עזבתי

בראש טלה ובאייר בראש שור כו'. אמנם הלשכות האחרות היו נוטין לצפון ולדרום כפי נטיית הכוכבים. ואף על פי שמהלך כוכב באמצע כדרך מהלך החמה. ולפיכך נקרא כוכב חמה בפי התוכנים מכל מקום לפי שנראה לבני אדם לצפון ולדרום החמה באה גם כן לשכתו מן הצד. ואמר שכל שמונה לשכות אלו היו תוך עזרת ישראל כמו שכל שמנה גלגלי הכוכבים הם תוך גלגל היומי המקיף בהן. ודע כי אף שנתבאר פרק חמישי כי השנים עשר מזלות היו נרמזים בעזרת כהנים ולא בעזרת ישראל והגלגל היומי היה נרמז במקום המזבח. מכל מקום יתכן שהיו נרמזין בלשכות שבאו בעזרת ישראל מאחר שפעולת הגלגל היומי פועל בשבע גלגלים הנושאים השבעה ככבי לכת כי מקנה להם תנועה חדשה והיא התנועה היומית והיא משלמת הוייתן ותנועתן עד שהניחו בעלי החכמה לכל אחד גלגל הדומה וכן הוא בגלגל הככבים למה שהוא פועל בגלגלים האלו פעולות חדשות לפי מצב כוכביהן בערך המזלות ומבטיהם ולכן אינו רחוק שהיו נרמזים באלו הלשכות וכאשר נתבאר. וכתב הרמב"ם פרק חמישי מהלכות בית הבחירה שאחד מלשכות אלו שבצפון היה לשכות הגזית שבו היו סנהדרי גדולה יושבת וחציה היה חול ולה שני פתחים אחד של קדש ואחד של חול ובחציה של חול היו סנהדרין יושבין עד כאן לשונו. אפשר שלשכה זו היתה רומזת על גלגל לבנה ולכן היו סנהדרי גדולה מקדשין על פי הראייה בתוכה ולפי שהלבנה היא תמיד חציה מלאה אור וחציה מלאה חושך כמו שמבואר בחכמת התכונה כי הלבנה כדורית ואין לה אור מעצמה רק החלק שנגד השמש מאירה והוא חציה כדור על כן היתה חציה קדש וחציה חול כמו שאנו אומרים בסדר הבדלות המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך. וסנהדרין היתה יושבת בשל חול לרמז נפלא. כי ידוע שבהיות הלבנה נגד השמש ממש דהיינו בחצי החדש אז היא מלאה נראית לבני אדם שלימה באורה ואז חציה השני אין לה אור כלל. וכשיקרא לה הלקות הוא מצד הארץ המפסקת בין החמה ללבנה כשהיא בנגוד אמיתי נגד השמש ואז היא כולה חשוך בין מלמטה בין מלמעלה וזה לא יקרה לה לעולם רק בהיות אור הלבנה נגד הארץ נראית לבני אדם שלימה. אבל בהיות אורה למעלה לא יקרה לה לקותא כמבואר ליודע מעט מטעם לקות לבנה. ולכן היו הסנהדרין יושבין בצד החול כי הארץ נתן לבני אדם ששם נראה העדר האור והחול שבה ולהיות הישוב בצד צפון אשר שם בני אדם רואים דברים אלו לכן היתה הלשכה בצפון. והיה לה שני פתחים אחד פתוח לקדש ואחד פתוח לחול מטעם שנתבאר למעלה בפתחי בית המוקד. ועתה דע כי עניין לקות זה הוא סוד מאמרם בסוכה פרק הישן שאמרו שם על ארבע דברים חמה לוקה על ארבע דברים מאורות לוקים כו'. והוא מאמר נכון כי לקוי המאורות בא מכח מהלך הכוכבים ולזה הוצרך בעל העקידה להוציא הדבר מפשוטו אל דברים משלים רחוקים מן הכוונה כמבואר בדבריו בהקדמתו לפרשת ויחי. גם בעל יסוד עולם פרק שבעה עשר מאמר ארבע הריח בו האמת שהוא סוד תכוניי אבל לא כיוון אל האמת בעצמו איך חלקי המאמר מתפשטים לפירש כוונתו ולזה נטה מפירושו בעל העקידה כמו שכתב בהקדמת העקידה והאמת אתו כי לפי כוונת החכם בעל יסוד עולם לא היה להם לומר על ארבע דברים מאחר שהם כולן סבה אחת רק שנקרא בד' שמות כמבואר בדבריו. על כן אגלה כאן מה שכתבתי בזה במגלת סתרים שלי שהם פירש האגדות מסכת סוכה וזה לשון הגמרא. תנו רבנן ב בשביל ארבע דברים חמה לוקה

שאמרו כי אין בדומם כח נוסף על היסודות אלא העירוב שנתערבו בו כל הארבע יסודות והפסיד כל אחד מהן בו צורתו, ושבו בו עצם אחד, ולכן כל אחד מן הארבע יסודות נוכל לקראו דומם, אולם החוקרים האחרונים מצאו אחרי נסיונות רבים כי הכח המחבר חלקי המורכב בדוממים, הוא מין אחד, חלקיי, חמוליי, ויקראו אותו אלקאלי"ס, ובעלי הכימיא"ה החדשים יוציאו אותו מכל מורכב שבעולם ובו משתמשים להרכיב המתכות העשוי להם במלאכה. ועתה בין בדבר איך מסוד ה' ליראיו נגלה לרבינו ז"ל את הסתום בזמנו וקלע אל מטרת האמת ברמז הזה, כי כן היין והשמן אשר יערבו בתכונת הסלת המה בדמות כח האלקאלי"ם המחבר חלקי הדומם להקימיקער האחרונים, גם הכוזרי נגע בקצה הידיעה הזאת במאמר ה' סימן י"ד אך היה כמסתפק: ב בשביל ד' דברים חמה לוקה כו' דברי הרב על הגמרא

תורת העולה פרק שמיני

זה הדבר כי העולם הוא כבית גדול ועל ידי חום הטבעי הוא הויית כל מתהוה וחיותו. ולכן היה נקרא בית זה שרומז עליו בית גדול ובית המוקד שבו היו מוקדים אש להחם בהם הכהנים כמו שיתבאר. ואמרו שהיה לזה הבית שני פתחים אחד לעזרה ואחד לחיל והוא רמז נפלא להורות כי אלו הגלגלים הנרמזים פתוחים למעלה ולמטה מקבלים שפע מלמעלה על ידי פתח העזרה שהוא שכל נבדל ומשפיעים למטה לנמצאות השפלים שהם רמוזים בחיל כמו שנתבאר לעיל והיו אלו הלשכות שבבית המוקד שנים קודש ושנים חול כי מדרגת החי והמדבר הם יותר מעולים וקדושים משנים האחרות שהם הצומח והדומם ואפשר לומר כי ארבע לשכות שבבי' המוקד היו רומזים על ארבע יסודות הפשוטים והיו שתים קדש ושתים חול כי האש והאויר הם יותר קדושים ומעולים מיסוד המים והארץ. וכתב הרמב"ם פרק חמישי כי זה הבית היה בנוי כיפה לחורות על הגלגל שהוא ככיפה מלמעלה והוא מכין הנמצאים הנזכרים. וכתב עוד הרמב"ם ואחד מאלו הלשכות שבבית המוקד היה משתמש במקדש שבו היו יורדין לבית הטבילה כי מלשכה אחד היו יורדין במסיבה ההולכת תחת המקדש כולו והנרות דולקות מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה עד כאן לשון הרמב"ם. וכל זה מבואר מאחר שאחד מן הלשכות נגד יסוד המים או מדרגה המכוונת נגד היסוד ההיא כמו שיתבאר ושם יורדין לטבול. ובאמת שעל ידי אלו ההוראות נרות דולקות מכאן ומכאן להאיר לשכת האנושי להתבונן ולירד לטבול מטומאתו אם בעל נפש הוא. (עוד כתב הרמב"ם ארבע לשכות אלו מה משמשים מערבית דרומית לשכת הטלאים והוא החי. דרומית מזרחית לשכת עושי לחם הפנים והוא נגד המדבר. מזרחית צפונית גנזו בו בית חשמונאי האבנים ששקצום מלכי יון והוא נגד הדומם. צפונית מערבית היו יורדין לבית הטבילה כי מלשכה אחת היו יורדין במסיבה ההולכת תחת המקדש כולו והנרות דולקות מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה עד כאן לשון הרמב"ם. וכל זה מבואר מאחר שאחד מן הלשכות נגד יסוד המים או מדרגה המכוונת נגד היסוד ההיא כמו שיתבאר ושם יורדין לטבול. ובאמת שעל ידי אלו ההוראות נרות דולקות מכאן ומכאן להאיר לשכל האנושי להתבונן ולירד לטבול מטומאתו אם בעל נפש הוא). עוד כתב הרמב"ם ארבע לשכות אלו מה משמשים מערבית דרומית לשכת הטלאים והוא החי. דרומית מזרחית לשכת עושי לחם הפנים והוא נגד המדבר. מזרחית צפונית גנזו בו בית השמנאי האבנים ששקצום מלכי יון והוא נגד הדומם. צפונית מערבית היו יורדין לבית הטבילה והוא נגד הצומח שנזון מן המים ועל ידן צומח. ולהיות כי ארבע אלו לשכות שבבית המוקד היו מורים על ארבע מיני חומרים כמו שבארנו וארבע לשכות שבעזרה על ד' צורתן על כן היו הארבע שבעזרת משתמשין בדברים הנעשים על צד העונש או על צד המצוה שבה נתלה השכר והעונש כגון זביחת שלמים והתלעת עצים ועניני מצורע שענייני שכר ועונש נתלה בצורה ולא בחומר וכן לשכת היין והשמן שבאים במנחות ואף כי מורים על דבר שכלי כמו שנאמר (שיר השירים א') טובים דודיך מיין ונאמר (תהלים קל"ג) כשמן הטוב וגו'. ולפירש השני שכתבתי שלשכות בית המוקד היו נגד ד' יסודות הוא מבואר גם כן בדרך זה כי כל מדרגה יש לו התפשטות מה ביסוד אחד כמו שכתב הרב המורה ריש חלק שלישי ופ"י מחלק שני ואם כן הבאור הוא שוה לשני הפירושים. עוד אמרו ששמנה לשכות היו בעזרת ישראל שלשה בצפון ושלשה בדרום ושנים במזרח. כבר בארנו למעלה שעזרת ישראל מורה על עולם הגלגלים והם חלוקים לשמנה מיני כוכבים שהם שצ"ם חנ"כל וגלגל כוכבים הקיימים שהם צורות המזלות אבל הגלגל התשיעי אין בו כוכב כלל ולכן לא היו רק שמנה לשכות. ודע כי אף שכבר נתבאר פרק שביעי כי הכוכבים בעצמן היו נרמזים בשערי העזרה והגלגל נושא הכוכב היה נרמז בלישכה. ולהיות כי מהלך גלגלים אלו אינו רק נראה על ידי הכוכבים שבהן. וידוע שאפור המזלות הוא באמצע העולם ובו הוא מהלך החמה. אמנם הככבים האחרים מקצתן נוטין לדרום ומקצתן נוטין לצפון כידוע מחכמת התכונה לכן היו באים שני לשכות במזרח והאחרים לצפון ולדרום כי החמה הולכת באמצע ומתחלת לזרוח במקצה מזרח. ולכן לשכתה היתה במזרח ובצדה לשכה שנייה המורה על כוכבים הקיימים שמהם אפוד המזלות אשר בו מהלך החמה שבניסן מתחלת לזרוח

בראש

על היסודות הפשוטים רק ההרכבה והיתה זאת הלשכה מערבית דרומית כי החמה שגבורתה בדרום היא מרכבת היסודות ופועלת הדוממים בשקיעתה שהיא מתחת לארץ וגורמת עירבוב היסודות עד שנתהוה הדומם. ואמרו כי בית גדול היה בצד העזרה הזאת ובית המוקד היה נק״א ושני פתחים היו לו אחד פתוח לעזרה ואחד פתוח לחיל וארבע לשכות היו בו שתים קדש ושתים חול להודיע כי אף שהשכל הפועל נותן צורות ארבע מדרגות אלו והוא הרמוז בארבע לשכות העזרה כמו שפירשנו מכל מקום אינו נותן צורה עד שיהיו החומרים מוכנים לו מפאת הגלג״ים שהם על ידי תנועתן מכינים החומרים לקבל הצורות כמו שכתב הרב המורה פ״ק שבעים ושתים חלק ראשון. לזה באו ארבע לשכות בבית גדול שבצד העזרה להורות נגד ד׳ חומ״ים אלו המוכנים לקבל הצורה מצד העזרה שבצדו להורות כי אין חלוק הצורות בא רק מצד חלוק החומרים שהם המקבלים הצורות לא מצד נותן הצורות כי אין כילות מצד נותן. ואמרו כי בית זה גדול ובית המוקד היה נקרא להעיר על
זה

ושם הנזירים מבשלים שלמיהם כנגד החי כי כן הנזיר יהיה חיי ההסתפקות כחיתו ארץ, לא יבא בסוד סובאי יין, ובקהל זוללי בשר לא תפקד כבודו. ב׳ לשכת דיר העצים היתה מזרחית צפונית כנגד הצומח כי השמש אשר הוא במזרח עוזר לרוח צפון המקולל גשם להצמיח מגד תבואות שמש וכל הנושק. ג׳ צפונית מערבית היתה לשכת המצורעים כנגד המדבר כי בעבור הצפוני אשר הסיתו לספר לשון הרע בא עליו הצרעת ובחשך שמו יכוסה כמו המערב אשר שם שקיעת החמה: ד׳ מערבית דרומית בה היו נותנים היין והשמן אשר מערבין אותם עם סולת כל המנחות, והוא כנגד הדומם כי כן יתמזגו ויתערבו היסודות בדוממים מתוקף השמש אשר בדרום, ומשקיעתה אל המערב:

ב ארבע לשכות בית המוקד

ועל רמזי החדרים אשר בהם ישפיעו ארבעה צורות דצח״מ האלה, בא מיד בצד העזרה הזאת בית גדול רומזת לזה, ובית המוקד היה נקרא לרמוז על החום הטבעי אשר בקומו יתהוה כל נמצא, ושני פתחים לו אחד לעזרה לרמוז כי החום הטבעי בא מפאת הגלגלים הנרמזים בעזרה אל נמצאות השפלים הנרמזים בפתחו השני הפתוח לחיל, וארבעה לשכות היו בו. לשכת הטלאים כנגד החי. לשכת עושי לחם הפנים רומז למדבר. לשכה אשר בו יורדין לבית הטבילה כנגד הצומח הגדל מן המים. ולשכה אשר שם גנזו האבנים שקצום מלכי יון כנגד הדומם:

ג שמונה לשכות עזרת ישראל

והנה עזרת ישראל הרומזת לשבעת כוכבי הלכת גם עזרת הכהנים המורה לכוכבים הקיימים כמבואר בפ״ה מזה נקבלו הוראת גלגליהם בשמונה הלשכות אשר לעזרת ישראל, והיו שני לשכות במזרחה אחת כנגד החמה ואחת כנגד גלגל המזלות, אשר ברוח הזה מתחלת החמה לזרוח בניסן בראש טלה, והלשכות הששה היו לצפונה ולדרומה רומזות לששה גלגלי כוכבי הלכת הנוטים לפאת צפון ודרום, והיו השלשה לשכות הצפוניים מורים לגלגלי, לבנה, כוכב, נוגה. א׳ לשכת הגזית כנגד גלגל הלבנה כי שם סנהדרין יושבין בחציה החול כחצי עגולה דמות לבנה ושם מקדשין על פי הראיה. ב׳ לשכת הגולה ושם בור שממנו מספיקים מים לכל העזרה כנגד גלגל כוכב שכחו כח חכמה הרמוזה במים. ג׳ לשכת העץ והוא לשכת כהן גדול כנגד גלגל נוגה, כי כן הכהן הגדול כמראה נוגה מראהו בצאתו מבית קדשי הקדשים ככתוב והמשכילים יזהירו. והשלשה שלפאת דרום, ד׳ לשכת המלח כנגד גלגל שבתאי אשר מכחו בא החורבן ויהפך אדמת פוריה לגפרית ומלח לא תשב לעולם. ה׳ לשכת הפרוה ששם מולחין עורות הקדשים כנגד גלגל צדק הנותן קיום ושלום בעולם כדרך מליחת עורות לקיומם. ו׳ לשכת המדיחים ששם מדיחין קרבי קדשים כנגד גלגל מאדים אשר מכחו שפיכת דמים, ורחיצת פעמי הרוצחים בדם חלל דוגמת לשכת המדיחים. והשנים שבמזרח, ז׳ לשכת פינחס המלביש כנגד החמה אשר הוא כחתן יכהן פאר יוצא מחופתו. ח׳ לשכת חביתין כנגד גלגל המזלות המחולק לכוכבים נפרדים דוגמת מנחת חביתין אשר מחציתה בבקר ומחציתה בערב כאשר יתבאר בפרק תשיעי משלישי: א שאין לו מעלה על היסודות הפשוטים כו׳ הוא דעת החוקרים הראשונים
שאמרו

פרק שמיני

אמרו עוד ד' לשכות היו בעזרת נשים דרומית מזרחית צפונית מערבית מערבית דרומית להודיע כי ארבע מדרגות הושפעו מן השכל הפועל שנרמז בעזרה ההיא כמו שנתבאר לעיל פרק ו' ודע כי אף שנתבאר פרק ההיא כי ההיל והסירג היו מורים על כל מדריגות הנמצאים מכל מקום היו הלשכות אלו בפרטות מורים על כל נמצא ונמצא בפני עצמו · כי כן הוא המציאות בכלל ואחר כך נחלק לסוגים ולמינים ולאישים וכן היו הרמזים וההוראות שבמקדש והד' מדרגות הם הדומם והצומח והחי והמדבר והיו אלו הלשכות בארבע רוחות העזרה כמו שנמצאות המדריגות האלו מפוזרים בארבע רוחות העולם והיו הלשכות בזויות העזרה בעניין שכל חדר היה אוחז ב' רוחות להורות כי אלו הנמצאות מורכבים מאיכיות שונות ומהמזגת היסודות זה בזה והוא גבר המזג שהוא התגמלות זה בזה עד שתנות לכל המעורב איכות אחת ואינן פשוטין מחוברים מחלקים קטנים שהוא האמנת עצמות הפרדיים שהאמינו המדברים כמו שכתב המורה חלק א' פרק ע"ג שעניין ההוא מקרי חבור לא הרכבה ולכן בא כל הדר מורכב משני רוחות שאיכות הרוחות משתנות בשזה הרוח קר ולח והשני קר ויבש והשלישי חם ולח והרביעי חם ויבש והם איכית משתנות שהנמצאות מורכבים מהם וכתב הרמב"ם פרק חמשה מהלכות בית הבחירה ארבע לשכות היו באמצע מקצעותיה של ארבעים וארבע אמה ולא היו מקורות וכן עתידין להיות עד כאן לשונו. ואלו הם הלשכות שביארנו והיה ארכן ארבעים וארבע אמה שמדת ארבעים וארבע הוא מורה על מספר ארבעים שהוא במספר ח"י ח"י יודו"ך והעניין שהשם יתברך הוא חי וממציא כל הנמצאים לכן בא הרמז כי אף שהשכל הפועל הוא סבה קרובה לאלו המדרגות מכל מקום גם הוא תולה בבי שאמר והיה העולם והוא מדת ארבעים וארבע ולכן לא היו מקורין מלמעלה כי אלו לא· כא אליהן האור והשפע מלמעלה לא היו ראוין לכלום. וכתב הרמב"ם מה היו לשכות אלו משמשות דרומית מזרחית לשכת הנזירים שבו היו מבשלין שלמיהן נגד מדרגות החי ולכן היתה זאת הלשכה דרומית מזרחית כי שם תוקף השמש אשר היא עוזרת לחיי החי. מזרחית צפונית לשכת דיר העצים ששם כהני בעלי מומין מתליעין בעצים נגד הצומח ועל כן היתה זאת הלשכה בצפון כי רוח צפון תחולל גשם והוא המצמיח הצומח. ובהיות כי אי איפשר לצמוח מבלתי השמש היתה צפונית מזרחית. צפונית מערבית לשכת המצורעים והוא נגד המדבר שהוא המצורע ושעל לשון הרע הצרעת בא היתה צפוני כי החטא באה מן הצפוני והרע המגיע לו הוא כדמות שקיעת החמה במערב שהוא רע לעולם. מערבית דרומית בה היו נותנים יין ושמן נגד הדומם כי הם היו באים עם המנחות שהיו מערבים בה הסולת והוא כדמות הערבוב והמזג שבדומם **א** שאין לו שום מעלה על

אמר המבאר הפרק השמיני הזה הוא הנקרא פרק הלשכות
כי בו יבאר הרב רמזי לשכות המקדש אחת אל אחת:

ארבע לשכות עזרת נשים:

א והנה בעזרת נשים הרומזת אל השכל הפועל כאשר נתבאר בפ' שני מזה, היו ארבע לשכות בארבע מקצעותיה וירמזו אל צורות פרטי הנמצאים השפלים דומם צומח חי מדבר, אשר גם עליהם ירמזון החיל והסורג בכלל, כי כן באו ההוראות בכל המקדש תחלה בדרך כלל ואח"כ בפרט, והיו ארבעת הלשכות בזויות העזרה, כל אחת אוחזת בשני רוחות העזרה, דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, להורות על צורות היסודות הארבעה המתמזגים זו בזו ומורכבות מאיכיות שונות, ומרוחות משתנות, כמו קר ולח, חם ויבש, קר ויבש, חם ולח, ומארבע איכיות הממוזגות האלה יורכבו כל הנמצאים דלמ"ח, והראשונה היתה **א'** לשכת **הנזירים** דרומית מזרחית אשר שם תוקף השמש, ושם

השמים אינה מקבלת כחה אלא מקדשי קדשים ואין לה שום כח מעצמה רק היא כגרזן ביד היוצר· וטעם סמיכות השערים האחרים לצד מערב הוא מבואר גם כן בדרך זה כי ידוע שהכוכבים האחרים אינן נראין ביום רק אחר שקיעת החמה במערב ואז הם נראין. והנה השערים היו מורים על הככבים אשר מצד אורן מבהיקים ברקים ופתוחין כמין שערים לזרוח משם אמנם הגלגל עצמו של כל ככב הקביע בו נרמז לקמן בעניין הלשכות וכמו שיתבאר. והכלל ביחד מבלתי התבוננות בחלקיהם היה מבואר בעזרת ישראל כמו שנתבאר לעיל פרק חמישי. אמרו עוד כל השערים היו דלתותיו מחופות זהב חוץ משער המזרחי שהיה מצופה נחושת דומה לזהב· דע כי כמו שהפתח והשער הוא רמז על התבוננות ההכמה כן הדלת הסוגר הפתח והשער הוא רמז על מניעת ההשגה לכן באו כל דלתותיו מחופות זהב כי הוא המונע הגדול מלהשיג החכמה רצה לומר רדיפת מותרי הממון שהעיקר הוא הזהב. וכבר כתב המורה חלק אחד פרק שלשים וארבע שזהו אחד מסבות המונעים תלמוד ומה שהיה הדלת של שער המזרחי נחושת היה גם כן לרמז נפלא כי ככר כתבתי שבזה השער בא הרמז על עניין החמה ושלכן היה מכוון נגד קדשי קדשים להורות כי משם בא קבלת כחו אמנם כשהיה סגור בדלת היה נחושת תחת זהב רצה לומר כי ככר ידוע שהוברי שמים חלקו המתכות וכל המציאות תחת אלו הככבים השבעה ונתנו לשמש הזהב ואמרו שהוא לחלקו ולכן נרמז כאן כשהדלת סגור אין כחו כלום והזהב נעשה נחושת וכבר כתב המורה פרק י׳ חלק שני כי מה שאמר זכריה ושני ההרים הרי נחושת כו׳. יש בו רמז מצד השתתפות שמו· וביארו שם המפרשים שרצה לומר כי אלו ההרים שהם הגלגלים כמבואר שם הם אפשרי השחתה וההפסד מצד עצמן וזה מורה מלת נחושת ולזה בא גם כן כאן הרמז לעניין זה כי אף החמה שהוא הכוכב הגדול שבהן כשנסגר הדלת אין לו שום כח ונשחת כל שכן שאר הכיכבים. ומכל מקום היה דומה לזהב להורות שאף על פי שדומה לזהב שהיא כח חמה אינה אלא נחושת· ואמרו עוד ארבע דלתות היו לפתחו של היכל שתים מבחוץ ושתים מבפנים החיצונות נפתחו לתוך הפתח לכסות פניו של כותל והפנימית נפתחו לתוך הבית לכסות הדלת שבשהיה ההיכל טוח כזהב לא היה טוח באחורי הדלתות והוא מטעם שהשגות השכל הנפרד נעלם׳ ונסתרת וננעלת מצד ארבע דברים שנים הם כפנים ושנים הם מבחוץ והם הארבע כנפים שנאמרו אצל המלאך כמו שנאמר (יחזקאל א) בשתים יכסה רגליו וכתב המורה חלק ראשון פרק ארבעים ושלשה רצה לומר שסבת מציאותו היא נעלמת והוא נקרא פניו וכן הדברים אשר הוא סבתם רצה לומר המלאך המכונה ברגליו היא נעלמת וכל אחד הוא מצד שני דברים מצדינו ומצדם רצה לומר קוצר המשיג ועומק המושג ואלו הן הארבע פתחים הנועלים פתח ההיכל המורה על השגת הנפרדים כמו שנתבאר לעיל פרק רביעי:

אמרו

יהושפט בקהל חצר החדשה, שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס למחנה לויה, חדשו חכמים בטבול יום זה שמותר לכנוס הואיל והותר לגרעתו הותר לקרויו: ט) חסר פה בספר מאמר הירושלמי על שער העליון, וכה נוסחה לפי גרסת הפני משה ז"ל, שער העליון שהוא למעלה ממחנה ישראל, החיל ועזרת נשים, וה"פ שהשער זה מתחלת מחנה שכינה, ומהר הבית עד השער הזה הוא מחנה לויה, ומקומות ירושלים עד הבית הוא מחנה ישראל ע"כ. ולדעת זקנינו וראש משפחתינו הגאון מהר"ש יפ"ה ז"ל בי"מ, יהיה הנוסחא כזה שער העליון שהוא למעלה מהר הבית, החיל ועזרת נשים, ופי' שעזרת ישראל גבוה מקרקע הר הבית מה שמגביה והולך החיל ועזרת נשים כי מן החיל עולה לעזרת נשים בי"ב מעלות, ועוד ט"ו מעלות מעזרת נשים לעזרת ישראל, ואמה אחר הדוכן עליה בעזרת ישראל, והירושלמי סתם כדעת ראב"י שמשנתו קב ונקי ע"כ, ומעתה חבל על האבדה הזאת על אשר לא נמצא כתוב בספר הזה נוסחת ירושלמי אל נכון כי הלא רבינו כל סתום נגלה לפניו כל התלמודים והמדרשים שגורים היו על לשונו בדרך פלא אחד ומי יתן והוא השמיענו הנוסחא האמיתית והראנו את מי הצדק;

והנה

תורת העולה פרק שביעי

שהולך כתחילה בנערותו בפתח הצפוני שהוא היצר הרע אשר לפתח חטאת רובץ ונקרא צפוני ומהלך בין חומות הקדש דהיינו הגדרים והסייגים של תורה והמצוה עד שבסוף בא בעזר האלהי אל פתח הקדש ונפתח לפניו פתח הגדול וישפע עליו שכל הנקבה. ועניין אמרם ששבעה שערים היו לעזרת כו' נראה שהכוונה למה שכבר נתבאר כי העזרה היתה דוגמת העולם הגלגלים כמו שנתבאר ע"כ אמרו שהיה בה שבעה שערים דוגמת שבעה כוכבי לכת שהם שצ"ם חנ"כל כי לכל כוכב וכוכב מהם יש לו פתח אחד בתנועתו המיוחדת לו ואין תנועתו וכחו של זה כתנועתו וכחו של חבירו והיו שלשה בימין ושלשה בשמאל נגד שלשה כוכבים שהם בימין החמה שהיא העיקר שבכוכבים והיא הנרמזת בשער שבמזרח כמו שנתבאר ושלשה בשמאל נגד השלשה כוכבים שבשמאל החמה והיא באמצע כמלך בגדודיו. ובאמת שדבר זה הביא לתיכנים להאמין שהחמה באמצע הככבים להיות היא העקרית וראויה להיות באמצע כמו שנתבאר בדבריהם והביאו הרב שם טוב חלק שני בספר המורה פרק תשיעי. וידוע שזריחת החמה מתחיל בקצה המזרח על כן היה שער אחד במזרח מכוון נגד קדשי קדשים המורה על השם יתברך שמו כמו שנתבאר פרק רביעי והעניין כי ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי' ועל ידי זריחת השמש נודע גבירת השם יתברך שמו כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל וגומר בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אוהל וגומר ובירושלמי דעירובין פרק כיצד מעברין אמר רב אחא אמר רב שמואל בר רב יצחק ב כמה יגעו נביאים הראשונים לעשות שער מזרחי שתהא החמה מצמצמ' כו אחד ועשרים בתקיפ' תמוז ואחד ועשרים בתקופת טבת עד כאן לשונו. הרי שכוונו ז"ל למה שאמרנו. עוד אמרו שם שבעה שמות נקראו לו ג שער סור שער היסוד שער חרסית שער איתן שער התווך שער חדש שער העליון. שער סור ד ששם היו הטמאים פורשים היינו דכתיב (איכה ט') סורו טמא קראו למו. שער היסוד ה ששם היו מיסדים הלכה. שער חרסית שהיה מכוון נגד זריחת החמה כדכתיב האומר (איוב ט) לחרס ולא יזרח. שער האיתן ו שמשמש כניסה ויציאה. שער התווך ז שהוא מיוסד בין שני שערים. שער חרש ח ששם חדשו סופרים הלכה עד כאן לשונו. הרי שהיו לו שבעה שמות נגד שבעה ככבי לכת שהחמה היא העיקר שבהן וכולל כולן. ועוד נראה כי היה פתחו מכוון נגד קדשי קדשים להודיע כי אף השמש שהוא עיקר בכל צבא השמים

מרוצת האור באויר כי הוא יעופף אחד וארבעים אלף ותשע מאות 41900 פרסה בזמן סעקונדא אחת, ועתה כמו שהשמש מנסר באויר ע"י מרוצתו הגדולה כן מנסר באור, וע"י כן מתראה ממנו כמה ניצוצי אור כמו שהם פורקים באויר אף שהאור בלתי נפרד בעצמו, אך ע"י הנסירה מתראים העצמיים הדקים לאחד הפורקים וע"כ נקראו בשם לא כאלו הם דבר אין ואפס, כי תיכף חוזרים ונשקעים בעצם האור ראה ונכס. ועיין במבוא ד׳ הספר אות ט': ב כמה יגעו נביאים הראשונים כו' שתהא החמה מלמלמת בו כו' פי' שתהא זורחת בתקופת טבת בקרן מזרחית דרומית מכוון, ובתקופת תמוז בקרן צפונית מזרחית: ג שער סור, מלכים ב' י"א ו', והשלישית בשער הסור: שער היסוד, דה"ב כ"ג ה' והשלישית בשער היסוד. שער החרסית, ירמי' י"ט ב' אשר בפתח שער החרסית: שער האיתן, יחזקאל מ' ט"ו ועל פני השער האיתון. שער התוך, ירמיה לט ג' וישבו בשער התוך: שער חדש, ירמיה כ"ו י' וישבו בפתח שער החדש: שער העליון, דה"ב כ"ג כ' ויבאו בתוך שער העליון: ד ששם היו הטמאים פורשים כו', טמאת מת וצרע פורשין, שמשער מזרח ולפנים והוא השער ניקנור נקרא מחנה שכינה ואסורין מדאורייתא לכנס לשם, והא דתנן בפ' קמא דכלים מהחיל ולפנים אין טמאי מתים נכנסין היינו מדרבנן: ה ששם היו מיסדים ההלכה כו' ששם היו סנהדרין שבלשכת הגזית יושבים ומשם הוראה יוצאת לכל ישראל: ו שהוא משמש כניסה ויציאה כו' שכל הבאים לביהמ"ק נכנסים ויוצאים בו שהוא מכוון נגד בית קדשי הקדשים, ואיתון מלשון אתא מרבבות קדש: ז שהוא מיוסד בין שני שערים כו', ששער ההיכל היה לפניו. ושער עזרת נשים היה מאחריו ששלשתם מכוונים זה כנגד זה, ותוך הוא לשון אמצע: ח ששם חדשו סופרים את ההלכה כו', ואמרו מצורע שחל שמיני שלו בע"פ וראה קרי בו ביום אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס במחנה לויה כדכתיב ביהושפט ויעמד יהושפט

הרמז במקדש בחדרים ובשערים ובפתחים ובחלונות כי אלו הלשונות כולם מורגלים בדברי חכמים זכרם לברכה שמורים על עניין חכמה. ונראה כי היו אלו המשה שערים שבהר הבית רומזים על החי המרגיש שיש לו ה' חושים שהם עיקר חיותו של חי ומבואר שהחי הוא העיקר בעולם השפל לזה בא הרמז בהר הבית שתכלית העולם המרומז בהר הבית כמו שנתבאר פרק ראשון המה חמשה שעריו שהוא החי שבעולם השפל. ואלו השערים היו מסודרים בארבע רוחות של הר הבית כמו שכתב הר"מבם בהלכות בית הבחירה פרק חמשה וזה לשונו אחד מן המערב ואחד מן המזרח ואחד מן הצפון ושנים מן הדרום שער המערבי היה נגד חוש השמע כי בבא השמש במערב והוי לילה נשמע כל דבר יותר מביום כמו שאמרו ביומא **א** מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כבלילה כו' ושער מזרחי נגד חוש הראייה שעל ידי זריחת החמה אדם שולט בראייה ושער צפוני נגד חוש המשוש אשר משם תפתח הרעה ועיקר היצר הרע נמשך אחר תאות חוש המשוש אשר חרפה הוא לנו כמאמר הפילוסוף והוא בא מן הצפון שנאמר (יואל ב) הצפוני ארחיק מכם. ושני שערים שבדרום נגד חוש הטעם והריח. כי בצד דרום יצמחו הבשמים הטובים טובי הריח וטובי הטעם כמו שנאמר עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו וגומר. והסבה בזה היא תגברת החום שבדרום שמבשל הפירות היטב וגורם להם הריח והטעם הטוב כמו שביאר בעל שער השמים והוא נגלה כי הבשמים ודומיהן מוצאן ממקומות החמים בתכלית החום ולזה גם הם בטבען חם. עוד אמרו שבעה שערים היו לעזרה שלשה מן הצפון סמוכין למערב ושלשה מן הדרום סמוכים למערב ואחד מכוון במזרח נגד קדשי קדשים ככר ביארתי שכל חדר ושער היה מורה על השגה אחת אף כי בעונותינו ובעונות אבותינו מקצת השערים נעולים לפנינו כמו שאמרו במסכת מדות פרק רביעי ושני פשפשין היו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום אותו שבדרום לא נכנס אדם בו מעולם ועליו מפורש ביחזקאל (יחזקאל מד) ויאמר אלי יי השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי י"י אלקי ישראל בא בו והכוונה שבאותו שער לא נכנס אדם בו מעולם להשיג מה היה משתמש כי השגתו היתה נמנעת ואפשר שהיה רומז על מהות השם יתברך שמו בדרך מה אשר עין לא ראתה זולת אלקים על כן אמר כי בא בו אלקי ישראל. והנה נאמר ביחזקאל את הנשיא נשיא הוא ישב בו לאכול לחם מלפני י"י מדרך אולם השער יבא ומדרכו יצא שפירש ר"שי בפירש יחזקאל שעל פישפש זו נאמר ורצה לומר כי הנשיא שהוא גדול העם הוא יכול לישב בו ולאכול בו מלחמו של תורה ולהתבונן בו מעט וזה שאמר ומדרכו יצא כמו שאמרו על רבי עקיבה שנכנס בשלום ויצא בשלום כו' ואפשר שגם שערים אחרים לפנינו קצרי השכל והמדע נעולים מכל מקים אתן טעם ודעת כפי מיעוט שכלי במה שאפשר להשיג. ואומר כי פשפש הצפוני היה משתמש שעל ידו היו מהלכין בין החומות עד שהיו מגיעין אל פתח הקדש והיו פותחין שער הגדול שבהיכל כמו שביאר הר"מבם פרק רביעי מהלכות בית הבחירה והרמז אל האדם הרוצה להשיג החכמה שהולך

לאכל לחם לפני האלקים: **וכמו** שהפתחים והשערים ירמזון לפתיחת המושכלות וכניסת החכמה, כן הדלתות הסוגרים השערים רומזים על מניעת ההשגה ולכן באו דלתות השערים מחופות זהב להורות כי המונע הגדול להשיג החכמה הוא הזהב והמותרות אשר ירדפון אחריהם בני האדם, ובעבורם ישכחו את עושיהם לא יביטו אל פעולות ה' ואל מעשי ידיו לא יתבוננו, ולהורות כי המשחית נפשו הוא ישחנה ע"כ בא שער המזרחי מצופה נחשת לרמוז ההשחתה וההפסד כדברי המורה פרק יו"ד לשני: **א** מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כדרך שהוא נשמע בלילה מפני גלגל החמה המנסר ברקיע כדרך שמנסר בארזים, והאי חרגא כו' פירש"י ז"ל פסולת הנסורת והיא נראה בעמוד של חמה. למען הראותך קורא יקר חכמת חז"ל, וזה כל פרי עמלי בעת יבא מאמר חז"ל לידי, אשר בהם נראה אור אשמח מאד לגלות לעין כל חכמתם, הן רבים תמהו על פירש"י ז"ל הלא זה באמת רק ניצוצי אור המזהירים בטבע להאויר ומתראים לעין, אבל כמה צדקו דבריו לפי הדיעה שנתחדשה בחכמי הטבע האחרונים, שדעתם שגם האור הוא עצם דק ומאיר עומד בעצמו והשמש הוא האמצעי להעין לראות האור ההוא הדק, וכבר בחנו חכמי הטבע למדוד את מרוצת

מגובה של מורכבים · והיה אחר כך הר הבית שהוא מהלך חמש מאות רמוז על העולם בכללו לומר שאלו המורכבים שם לפניהם העולם בכללו להשתעשע בו וכמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים קל"ד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר כו' שרומז על העולם ומה שכתוכו כמו שמבואר שם מדבריו · העולה מכלל דברינו כי מתחילת הכותל המערבי עד סוף הר הבית היה מורה ורמז השתלשלות המציאות מלמעלה למטה כדרך הבריאה שהיתה מלמעלה למטה. אמנם הרוצה להשיג הנמצאות ולכנס אל הקדש ולעלות הר יי״ היה צריך ליכנס מן המאוחר אל הקידם ולכן הרוצה לכנס לפני ולפנים היה נכנס תחילה בהר הבית ובשעריו וכמו שיתבאר ועולה ממדרגה למדרגה וממעלה למעלה עד שהגיע לפני ולפנים והיה מכיר על ידי זה מי שאמר והיה העולם ומלאכיו וכל צבא השמים כאשר נתבאר:

פרק שביעי

א דע שאמרו שכל הבית והעזרות היו מעלות מעלות עד שהגיעו לאולם שהיה עם ההיכל בשוה במישור ההר לרמוז גם כן על עניין חכמה כי כבר נודע שהחכמית שלוש טבעיות לימודיות אלהיות וחכמות אלהות כולל מציאת השם יתברך ומלאכיו אף על פי שאין ערך בין השם יתברך וביניהם להיות הוא העילה והסבה ראשונה לכל ברוך הוא ומבורך שמו לעולם ועד והמלאכים כולם עלולים מאתו מכל מקום בשכל האדם אי איפשר להשיג הדברים על אמתתן ועיקר יכולת האדם הוא להשיג שיש נמצא נבדל ואי אפשר לו לעלות אחר כך מעלה אחר מעלה ולהיות כי בניין המקדש היה נבנה לבני אדם להשיג ממנו מה שאפשר ביכולת האדם להשיגו על כן היה החלק ההוא במישור ההר בשוה לומר שעד כאן איפשר לעלות בשכל האדם ולא יותר. ועוד יתבארו ענייני המעלות פרק י' לקמן אם ירצה הגוזר כדי שיבואו הדברים על הסדר. רצה לומר בהיות כי דרך השערים נכנסים במעלות הקדש אבאר עניין השערים תחילה. אמרו שחמשה שערים היה להר הבית כו' דע כי כל שער ושער היה מורה על עניין חכמה אחד כי כן דרך החכמים לקרא הלקי החכמה שערים וכמו שאמרו חמשים שערי בינה נמסרו למשה כו' והוא מפורסם בדבריהם על כן בא הרמז:

א נליך נא עתה פעמי רגלינו בשערי הר הבית, אל מקום זה ייסד לנו הרב, בשקיפה ברעיונות השכליות, אשר ישוטט במו ונשבע עונג, יאמר כי החמשה שערים אשר היו להר הבית שלשה לשלשה פאותיו ושנים מן הדרום, ירמזון לחי המרגיש אשר לו חמשה חושים, והיה שער המערבי נגד חוש השמע, יען כי אחרי שקיעת החמה במערב יתוסף חוש הזה כאמרם ז"ל מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כבלילה, ושער המזרחי רומז לחוש הראיה כי ע"י זריחת השמש נראה המוחשים, ונגד חוש המישוש היה שער הצפוני, כי מקום זה תפתח הרעה ועיקר היצה"ר הנקרא צפוני, ושני שערים שבדרום יורו לחוש הטעם והריח כי הבשמים המפיקים ריח נעים סבתם תגבורת החום שבדרום והוא המבשל ונותן טעם טוב בפירות: **גם** השבעה שערים אשר לעזרה שערי חכמה המה, ויען כי העזרה רומזת לעולם הגלגלים כאשר נתבאר בפ' חמישי מזה, ע"כ פתחו גם שעריה לרמוז לשבעת כוכבי הלכת, אשר לכל אחד מהם תנועה מיוחדת, והיו שלשת שערים בדרום סמוכין למערב וכן לצפון, נגד שלשה כוכבים שהם בימין החמה וכן לשמאלו, והשמש באמצע כמלך אשר גדודיו עוטרים אותו מסביב, והוא הנרמז בשער המזרחי מכוון נגד קדשי הקדשים להורות כי גם השמש מולכת השמים, אין לה כח וחיל רק מאת ה' וברוח פיו כל צבאות השמים הוא צוה ונבראו. **והיה** לשער הגדול שבמזרח שני פשפשין אחד מן הצפון ואחד מן הדרום, ודרך פשפש הצפוני היו מהלכין בין החומות עד שהיו מגיעין אל פתח הקדש לרמוז נפלא מאד, והוא כי בעת יחל האדם לדעת דרכי ה' ולבבו נוהג בחכמה, כמה מונעים יסובבוהו, יעמדו כלב לשטן ולמפגע לו מצד פשפש הצפוני אשר לפתח זה חטאת רובץ, עד אשר בעזר האלהי יבא אל הקדש פנימה, וגם אחרי כי בא אל ההיכלה הן גדול שם ה' לבינת האדם וחכמתו, אשר לזה רומז פשפש הדרומי כי הוא סגור לא יפתח, ורק הנשיא וגדול העם הוא ישב בו

וגבורה

וחמש אינו מזיק מאחר שלא הגיע לאלף שהוא סכום המספר במדה זאת· ודע כי מתחילת כותל המערבי עד סוף עזרת ישראל בא הרמז וההוראה על מציאת הנמצאים בעצמן ועל כן היה נרמז גם כן מציאת השכל הפועל באולם וכמו שנתבאר בפרק הרביעי· אמנם מעזרת נשים ולמטה בא הרמז וההוראה על פעולתם בתחתונים על כן באה המדה הזאת בעזרת נשים· ולפני העזרה היה החיל ולפניו הסורג ואחר כך הר הבית להודיע כי מן העזרה הנזכרת לעיל מתפשט כל חי וכל המורכב אשר על פני האדמה כאשר הסכימו החוקרים שהגלגלים בתנועתם מכינים החומרים· והשכל הפועל האחרון נותן הצורות בחומרים· ותחילתם נגד יסודות הארבע שהם פשוטים בלי הרכבה היה החיל לרמוז עליהן מצד שיתוף חשם. כי חיל הוא מלשון כח כמו שנאמר (במדבר כ"ד) וישראל עושה חיל. וכבר נודע מה שכתב הרב בעל העקידה פרשת בראשית שער שלשה כי מה שנאמר (ישעיה מ') נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה רומז על זה העניין כי קראו להיולי הראשון יעף למה שהוא תשש כחו במציאות כיון שלא נמצא ההיולי ראשון במציאות לא בכח ולא בפועל ואמר שהשם יתברך נותן בו כח לקבל הצורות הראשונות היסודית ואמר ולאין אונים עצמה ירבה כי הצורה היסודית אף שיש לה מציאות וממש בעצמה עדיין לא תתחזק להרבות הויתה ממנה עד שיתרכבו היסודות זו כזו ויתרבו מהם אלו הנמצאות· לכן אמר שהשם יתברך שמו נתן לאין אונים עצמה זו שיתרבה ויתרכב עד כאן לשון החכם הנזכר. ומעתה אומר שהחיל היה נגד אלו היסודות הפשוטים שיש להם מציאות בפועל ומפני שענייני החיל הוא חומה קטנה המגבילה בין מה שבפנים למה שבחוץ רומז ג"כ על ההיולי כי כן הוא עניין ההיולי הוא מחיצה המפסק' בין עליונים לתחתונים ואחר כך היה הסורג שהיא מחיצה עשויה מעשה רשת בקנים מורכבים זו בזו כהרכבות הנמצאות והיתה מחיצה זו מליאה חרכים וחלונות קטנים כדרך מעשה רשת על זה נאמר (שיר השירים ב) מציץ מן החרכים כי על ידי חרכים אלו היה נראה הבית המקדש וכל אשר בו שהוא מורה על השם יתברך שמו וכל מה שברא בהשתלשלות המציאות. ועוד נראה כי היה בדרך זה להורות על ענייני ההרכבה שאמר עליה יחזקאל (יחזקאל א) שהאופנים היו מלאים עינים שפירש המורה ריש חלק שלישי שרומז על הרכבת היסודות זו בזו שממנו נתהוו בעלי החיים שמלאים עינים ועוד רמזים אחרים באלו הנרמזים בעינים כמו שהאריכו מפרשי דברי המורה ולזה הטעם בא הסורג והיה גובה הסורג עשרה טפחים· וגובה החיל עשרה אמות להורות כי מציאות העולם השפל הוא עשרה מדרגות זו על זו ארבע יסודות וארבע מדרגות המציאות שהם הדומם והצומח חי ומדבר וחומר הראשון אשר ממנו נתהווה הכל וצורה האחרונה אשר דבר ממנה ארסטו בספר מה שאחר הטבע כמו שכתב הרב המורה פרק תשעה וששים חלק ראשון אשר לזה כוונו שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה ולפי שמעלת הפשוטים הוא יותר גדולה מהמרכבים על כן בא גובה החיל בעשרה אמות ושל סורג בשל יו"ד טפחים כי גובה הפשוטים הוא יותר גדולה מגובה

הכדור מקלה אל הקלה מהלך שלשה שנים פקות ט"ו יום· ולא וקשוב לפי זה, כי תכלית מה שיוכל האדם להקיף את העולם, מעת היותו לאיש עד מלואות לו שבעים שנה, הוא ק"י פעמים. ועתה מבואר נגלה, כי אורך ורוחב העזרה קל"ה על קל"ה המורה על הכדור לפי דברי הרב, יהיה המספר ק"י אלף ועוד, רמז להשמונה עשר פעמים להיקף הכדור ודי בזה, ולפי שעת הרב בנגלהו, לאשר נודע עתה כי היבשה היא רק חלק רביעי משטח המים המכסים את פני הכדור בכל קצותיו נוכל לרמז בחילוף מה שהביא הרב· ומסכים אל המליאות· ונאמר כי כמו שאורך ורוחב העזרה לדעת הרב ירמזון לשכל הפועל ונותן הצורות בכדור המיושב, כן השמונה עשר אלף היוצא מהכפל קל"ה על קל"ה, ירמוז מעתה אל שלשת חלקי המים והים הגדול אשר גם שמה רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות, גם התנינים הגדולים ולויתן, וכלם אל שכל הפועל ישברון לתת צורתן בקמריהם, כי הוא הנקרא שר העולם בלשון חז"ל, והוא השכל העשירי והכח האלקי הפועל בתוך הגשמים השפלים, ודע שאינו סותר הדברים לפי' התוס' בפ' אלו טריפות ובפ"ק דיבמות שהוא מט"ט כי גבוה מעל גבוה שומר. והבן כי קצרתי:

שפועל בהן. וידוע כי נאמר על משה ותחסרהו מעט מאלקים וחמישים שערי בינה נבראו בעולם ולא היה חסר מהם רק שער א' כי העין של מעט תלויה ונשארו לו תשע וארבעים שערים שהשיג וננעל מפניו שער החמשים והוא השגת השכל הנפרד מכלי חומר שאי אפשר לאדם להשיג מהותו בעוד כחיים חיותו ועל כן היתה המנורה גבות חמשים לחיות כי המנורה מאירה על השגת שכליות כמו שיתבאר לקמן מצורת המנורה והיו ארבע סולמות וארבע ספלים וארבע ילדים נגד מדרגות הנמצאות הכלולים בעזרת אלו הנזכרים. וכבר ידעת ביאור הרב המורה בעניין חיות המרכבה שהן ארבע ולהן ארבע כנפים וארבע פנים כמו שביאר חלק שלישי וחלק. שני שמורה על ד' כדורים וארבע סבות אשר לגלגל וארבע מדרגות הנמצאות והנה הספלים אשר על ידן מאיר המנורה הם נגד ד' כדורים שהם עגולים כספלים וארבע סולמות הם ארבע מדרגות הנמצאות שהם הסולם אשר מוצב בארץ וראשה מגיע חשמימה וארבע ילדים כהנים הם ארבע סבות אשר לכדור שהם הכהנים הפועלים כמו שיתבאר לעתיד ואמרו שהיו בידיהם כדים של שמן המחזיקים מאה ועשרים לוג הם הקדמות אמיתיות שהיו בידן מקיבלות מן התורה שנמסרה למשה שהית בהר מאה ועשרים יום ולמד החכמות ההם והם מבוא להשגת רוח הקדש שהיה עיקר התכלית בשמחה ההיא והיה אורך ורוחב העזרה הזאת מאה ושלשים וחמשה כאשר נתבאר עניין הרוחב שהיה שוה בכל העזרות והיה מאה ושלשים וחמשה מטעם שכתבתי ריש פרק שני והיה גם כן רוחב העזרה הזאת במדה זו והיתה גם כן מדת האורך מאה ושלשים וחמשה להיות הרוחב והאורך שוה ככדור ובא הענין בעזרה זאת יותר מבשאר העזרות להורות לנו גם כן עניין מצד תשבורת המניין וזה כי מספר מאה ושלשים וחמשה על מספר מאה ושלשים וחמשה עולה שמנה עשר אלף מאתים עשרים וחמשה ומורה על מה שנאמר סביב שמנה עשר אלף ושם העיר מיום אדני שמה. וידוע כי כדור הלבנה הוא המפסיק בינינו לבין העיר אשר יי שמה והוא סביב שמנה עשר אלף וטעם החשבון הזה רמז עליו החכם אבן עזרא פרשת נח פסוק עוד כל ימי הארץ אך דעת היצוני הוא לפי מה שפירשוה מפרשי דבריו. אמנם בנגלהו נוכל לומר ב כי ידוע שחכמי המדות שיערו כדור הארץ וכתבו שהיא ארבעה ועשרים אלף ובהיות כי תחתית הארץ מוקפת במים וצפה עליהם לא נתגלה מכדור הארץ רק שלש צידי הכדור והם שמנה עשר אלף וחלק הרביעי מכוסה במים וכל זה היה נרמז במדת העזרה שהיה מספרה שמונה עשר אלף והתוספות מאתים ועשרים וחמש

המקשר, ואחריהם בא הסורג והיא מחיצה העשוי' כקנים מעשה רשת, להורות על ענייני הרכבת היסודות זו בזו, שספרם עשר ואשר ע"כ היה גם הסורג גבהו יו"ד טפחים, ואח"כ בא הר הבית הרומז על העולם ומה שבתוכו, ורומז על השתלשלות המציאות עד עלותו אל הר ה' ויקום במקום קדשו: ויען כי השואבים רוח הקדש והשגת אלקיות ממעיני השכל הפועל ישאבון, ע"כ היה שמחת בית השואבה ביום החג בעזרת נשים הרמוזה עליו, והחסידים והנביאים יתקנו שם תיקון גדול, לרמוז על המושכלות הרוחניים אשר ישיגו באמצעות השכל הפועל, והיה שם מנורות זהב גבוהים חמשים, כנגד חמשים שערי בינה, וארבעה ספלים על ראשי המנורה כנגד ארבעה הכדורים, גלגל היומי, גלגל המזלות, גלגל כוכבי הלכת, וכדור ארצינו, וארבעה הכהנים ירמזון לארבעה הסבות ומניעי הכדור, והם צורתו, ונפשו, שכלו, ותשוקו, כמבואר במורה ברביעי לשני, וסולמות הארבעה, לארבעה מדרגות הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והיו בידי הכהנים כדים של שמן המחזיקות מאה ועשרים לוג, הם ההקדמות האמיתיות המקובלות ממשה רבינו ע"ה אשר נמסרה לו בהיותו בהר מאה ועשרים יום, והם המבוא להשגת רוח הקדש שהוא עיקר תכלית שמחת בית השואבה: ב כי ידוע שחכמי המדות שיערו כדור הארץ כו', הוא דעת בטלמ"יוס שהיקף כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל ולזה נוטה גם דעת הרמב"ם ז"ל פ' ה' מהלכות שבועות ובהקדמתו לזרעים, מכוון ממש לדעת רבא בגמרא פסחים פ' מי שהיה שיתא אלפי פרסה הוה עלמא, אולם התוכנים האחרונים יחשבו לכל מעלה ט"ו פרסאות אשכנזית, ויעלה מדת קו הסובב את הארץ לפי חשבון הש"ם מעלות, לחמשת אלפים וארבע מאות פרסה, ואם נחשב לפי טבע אנשי ארצינו מהלך אדם בינוני הי' פרסאות ליום, יעלה זמן סבובו את הכדור

פרק ששי

א כתב עוד הרמב"ם פרק ראשון מה' ב"ה ולפני עזרת ישראל היתה עזרת נשים ארכה קל"ה על רוחב קל"ה ולפניהם היה החיל ומתחיל מן הסירג כו'.

ככר נתבאר בפרקים שעברו כי הדברים מורים ורומזים על השתלשלות המציאות ממעלה למטה מתחלת כותל מערבי עד סוף המקדש וכמו שיתבאר עוד אם ירצה השם יתברך. ולזה באה עזרת נשים לפני עזרת ישראל כדרך שדרשו זכרונ' לברכה אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג אמר לה הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל יהא בת זוגך והכוונה להם בזה שהשכל הפועל האחרון שבו שבתוך השכלים הנבדלים אמר לפני הקדוש ברוך הוא שלו אין דבר לפעול כדרך שאר שכלים הנבדלים שכלם עילות למה שתחתיהן, ואז א"ל שיפעול בישראל ויוציא שכל לפועל וכבר האריך בזה בעל העיקרים מ"ב פ"י ובעל העקידה ולזה מבואר שתש כחו של שכל הפועל כנקבה שבו פסקה ההשפעה ולזה הוא במדרגת אשה עד שלזה כוונו גם כן באמרם (שמות ל"ג) והבטו אחרי משה מלמד שחשדוהו בא"א והנה בתחיל' הדעת הוא מאמר זר אבל בדרך זה הוא מבואר שחשדוהו שנבואתו באה לו מפאת השכל הפועל באדם שהוא אחרון שבשכלים וכמו שאמרו (שמות י"ז) היש ה' בקרבנו וגומר. והוא כנקיבה המקבלת ממה שלמעלה ממנה והיא אשת איש ג"כ המשפיע לה. ולכן באה הנה עזרת נשים לפני העזרה להורות על שכל הפועל זה שהוא למטה מכל השכלים ופועל למטה מכל הגלגלים שנרמזו בעזרה וזה סוד אמרם פרק החליל תיקון גדול היו מתקנים בשמחת בית השואבה והיו מקיפים גזוזטראות והנשים מלמעלה והאנשים מלמטה וזהו תקון גדול כי כשהיו שמחים שמחת בית השואבה והיו שואבים רוח הקדש והשגת שכליות מלמעלה היו הנשים למעלה דוגמת השכל הפועל שתש כחו כנקיבה והאנשים החסידים והנביאים שואבים ממנו למטה וזה טעם שבאו הנשים על האנשים וכהיות שכלי בני אדם הנפעלים על ידו משתנים כאלו היה לכל אחד פועל מיוחד על כן היו הנשים למעלה רבים. ועוד כי ככר נתבאר ויתבאר עוד שאיפשר להיות השכלים הפועלים רבים. ואמרו שם מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו והוא האמת כי אין שמחה כשמחת התורה והשגת השכליות כמו שנאמר (תהלים י"ט) פקודי יי ישרים משמחי לב. וכבר כתב הכם אחד שלא טעם טעם שמחה מי שלא טעם התרת הספיקות השכליות. ואמרו שם מנורות של זהב היו שם וד' ספלים של זהב שם היו בראשיהם וארבע סולמות לכל אחד ואחד וארבע ילדים מפרחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהם מטילין לכל ספל וספל ואמרו שם גבהו של מנורה חמשים אמה. והנה הטעם בכל זה כי השמחה היתה מורה על השגת השכל הפועל והמדרגות אשר תחתיו

שפועל

ויעתק בהעתקתו, כמו לבוש האדם ומנעלו, עור הבהמה, וקליפת האילנות. התשיעי **שיפעל**, והעשירי **שיתפעל**, והוא שיתחדש דבר בסבת השני יקרא הראשון שיתפעל והשני שיפעל, כמו הלחם נאכל מראובן, יהיה הלחם ממאמר שיתפעל, וראובן ממאמר שיפעל, ויאמר הרב כי המה תשע וארבעים שערי בינה שנבראו בעולם:

א גם בפרק הזה נראה נפלאות, פה הובילנו הרב לעזרת נשים, אשר היא רומזת על השכל האחרון הנקרא שכל הפועל, והשכל הזה יכונה בשם אשה, כי היא המושפע האחרון בשכלים, ולא ישפיע רק בשכלים הנתנים בגופים וחמרים, ע"כ בא לחלקו עזרת הנשים, ולפני העזרה הזאת היה החיל והיא חומה קטנה המגבילה בין מה שבפנים למה שבחוץ כפי דעת הרב (ועיין בתוי"ט בשני למדות מ"ג) כנגד החומר הראשון הנקרא היולי אשר הוא ממוצע בין עליונים לתחתונים, כי אין לו מציאות בפועל כנודע אשר הוא תמיד פושט צורה ולובש צורה, והיה גבהו עשר אמות כנגד עשרה מדרגות המלאכים אשר בעולם השכל, והם ארבע יסודות הפשוטים ארמ"ע, ארבע מדרגות דצח"מ, וההתחלה והצורה האחרונה הוא הנק

המקשר

אחת עושה מה שלמעלה למטה **ד** אני מניח סנקליטין דידי וארד ואצמצם שכינתי עד כאן לשון המדרש. והרי הוא מבואר שהלבוש האלהי שהוא יתברך מתראה בו לנביאיו הוא תמונת העולם במדרינתיו כלם והוא נצב עליהם רוכב ומנהיג וכבר האריכו הרב המורה זכרונו לברכה גם כן לדבר זה במה שכתב חלק ראשון פ' י"ט בשתוף שם מלאכים נאמר בעניין שלימות והשיבות כמו שנאמר (ישעיה ו') מלא כל הארץ כבודו עניינו כל הארץ תעיד על שלימותו כלומר תורה עליו וכן אמרו (שמות מ') וכבוד יי' מלא את המשכן עד כאן לשונו. הרי ביאר לך כי עניין המשכן הוא עניין הארץ בכללו. ולדעתי הוא טעם נכון למה שלמדו מלאכות האסורות בשבת ממלאכת המשכן להיות כי כל מלאכה שהיתה במשכן היתה רומזת על עניין מלאכה שהיתה בבריאת עולם ולכן ראוי לשבות מהן בשבת כי בו שבת מכל מלאכתו ובהיות כי מ"ט שערי בינה נבראו בעולם והם מדרגת הדברים שנבראו בששת ימי המעשה כמו שכתב הרמב"ן בהקדמתי לפירש החומש שלו. **ה** ואם כן כשנסיר מהן העשרה מאמרות שמנו הפילסופים שהן העצם ותשעה המקרים שהם כוללים כל הנברא ובוראי הם עשר מדרגות מתשעה וארבעים שערי בינה שנבראו וכבר כתב בעל העקידה פרשת בראשית שער ג' שאל זה כוונו חכמים זכרונם לברכה באמרם בעשרה מאמרות נברא העולם והאריך שם בזה אם כן ישארו לך שלשים ותשע מלאכים שנבראו שכנגדן כוונו זכרונם לברכה שמנו ארבעים מלאכות הסר אחת לעניין שבת ואם במשכן אמרו כך כל שכן לבנין המקדש שהוא בית עולמים שראה למעלה ובנה למטה ולזה כוונו חכמים זכרונם לברכה במה שאמרו פרק שני דשבועות וריש עירובין מקדש אקרי משכן ומשכן אקרי מקדש כמו שכתבנו לעיל ואמרי אין בונין המקדש ולא המשכן אלא ביום כי ביום עשות יי את השמים ואת הארץ. ודע כי כתב החכם הנרבוני בפירושו לפ"ק ס"ב חלק ראשון מספר המורה כי כל דבר הוויתו יותר קצר הוא יותר עניין אלהי ע"כ שם בן ארבע הוא אצלינו בלוח קצר מורה על אמיתתו יתברך ושאר השמות מורים גם כן על השם יתברך שמו אבל לא בקיצור מופלג כשם המפורש שהוא שם בן ארבעה אותיות עד כאן לשונו. וכן אני אומר כי לפי מעלת משה רבינו עליו השלום היו הדברים רמוזים ונגלים בלוח קצר דהיינו בניין המשכן וכליו שהיו קצרים ומועטים בערך המקדש וכליו שעשה שלמה לפי שעל ידי קצור מורה יותר עניין אלהי כן נראה והבן כי הוא נפלא ונראה שלזה הסוד נקרא המקדש בית עולמים ודי למשכיל בזו הערה:

כתב

עטה כשלמה, וכמו שבאמצעות האור נראה המוחש, כן ע"י פעולותיו ית' נשיג כבודו, ככתוב באורך נראה אור: **ד** אני מניח סנקליטין דידי כו', סנקליטין היא הב"ד ושרי יועצי המלך, וארד ואצמצם שכינתי למטה כו' לפי שבכאן הפעולה בבחירה ורצון ובהגברה, אבל למעלה הוא בטבע ככה, כי שמה אין חומר מונע: **ה** ואם כן כשנסיר מהם העשרה מאמרות כו'. ודע שחכמי ההגיון כתבו חוק ולא יעבור, שכל הרעיונות העולים על רוח החושב יפרדו לעשרה ראשים, והם הסוגים העליונים הכוללים כל דבר נמצא, ויקראו אותם כמו כן **מאמרים** כי עליהם יסוב כל מאמר ושפתי בני האדם, הראשון, העצם כמו בית, בשר, אריה, ויקרא עצם בעבור כי הדבר הנמצא הוא בו בעצמו ולא בזולתו כי אין בית בשר, ולא בשר אריה, אולם שאריות הט' מאמרים האחרים המה בהפך כי לא ימצאו רק בהיותם נשואים על העצם, והם השני **הכמה** או **הכמות** הוא כאשר נשיג העצם מצד הגודל והקטנות, הרוחק והקורבה, ויפרד לב' ראשים, כמה מתפשט כמו המספר, הזמן, והמקום, ובו שני מינים מתדבק, ובלתי מתדבק, וכמה בלתי מתפשט כמו חכם, סכל, הרוחק והקורבה. השלישי **האיך** או האיכות והוא התשובה על שאלת איך, כמו חכם סכל, שחור, לבן, מר, מתוק. הרביעי **המצטרף** הוא היחס אשר בין שני דברים כמו אב, בן, אדון, עבד, ולא ימצא האחד בלא זולתו כי אם בין שניהם. החמישי **המתי** הוא התשובה על שאלת **מתי נהיה הדבר הזה** והוא יחס הדבר אל הזמן ומגבילו מתי היה ומתי נעדר. הששי **האנה**, הוא התשובה על שאלת **אנה נמצא הדבר הזה** והוא יחס הדבר אל המקום כמו אנה ראובן? בבית, בעיר. השביעי **המצב**, או **ההנחה**, והוא יחס הדברים קצתם אל קצתם בערך המקום, כמו במקום אחד אם הוא יושב, עומד, או שוכב. השמיני **הלו**, או **הקנין**, הוא הדבר אשר הוא לקנין לו, ויקיף את הגשם,

ויעתק

השם יתברך ברקיע וכמו שיתבאר חלק ב' פרק מ' אי"ה ומקרא מלא נאמר (מלאכי ב') כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יי' צבאות הוא ולזה ה"א נקרא מקום דריסת רגלי כהנים כי כמו שאחד עשר מזלות אלו הם נדרסים ונפעלים על ידי מלאכי מעלה כן היו אחד עשר אמות אלו דריסת רגלי הכהנים. ואחר כך באה עזרת ישראל אהד עשר אמה נגד שבעה גלגלים הנשארים שבהן שבעה כוכבים תנבוכים שהם שצ"ם חנכ"ל. וידוע כי באלו שבעה גלגלים נתרבו ארבע דברים שאינם בגלגלים העליונים דהיינו מקום גובה רום הכוכב ושפל רום וראש התלי וזנבו המתחרש בגלגלים אלו על ע"י גלגל יוצא מרכז שבהן הכוכב הולך ואלו הם אחד עשר דברים נגד אחד עשר אמות. ולכן נקרא עזרת ישראל כי על ידי מהלך החמה והלבנה שהם מכלל כוכבים אלו מונים ישראל ימים ושנים וקובעים חדשים ומועדים כמו שאמרו רבותינו ז"ל שאמר הקדוש ברוך הוא ללבנה כשמעטה לימנו בך ישראל כו'. ועוד שאמרו אין מזל לישראל ועל כן היו אלו אחד עשר אמות מקום מדרס רגלי ישראל להורות שמערכת שלמעלה מוכנע לפניהם כשעושין רצונו של מקום יתברך שמו ולזה היו דורסין עליהן על דרך שנאמר (דברים ל"ג) ואתה על במותימו תדרוך ואמרו רבותינו זכרונם לברכה חיה אחת יש ברקיע וישראל שמה וכו', על כן נקרא חלק זה עזרת ישראל. ודע שאמרו במסכת מדות כי בעזרת ישראל היו הלוים עומדים בשיר על הדוכן להורות על מה שכתב המורה פ"ח חלק שני כי דעת חכמי ישראל ונביאיהם הגלגלים משמיעים קולות נוראים בתנועות. וסיעת פיט"אגורס תאמין יש להן קולות ערבים נערכים עם גדלן כערך ניגוני המוז"יקו וכתב שם הנרבוני כי דוד המלך עליו השלום יחס נגד הגלגלים השבעה כוכבי לכת שבעה מיני כלי שיר. ואמר עליהן הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכינור כו' וזהו השיר שהלוים אמרו בבית המקדש וכמו שאכתוב לקמן חלק שני פרק שבעה ושלשים אם ירצה השם. ואל התמה במה שהנחנו לאמת שהיה השיר נגד קולות הגלגלים והרב המורה כתב שם שאין האמת כן כי כבר נתבאר בעזרת השם יתברך בחיבור מחיר יין שנביאנו אמת ותורתינו אמת ושיש להן קולות נוראים אף כי אין זה בהסכמת הפלוסופים האחרונים כמו שהארכתי בזה שם וכתבתי מדבר זה לעיל פרק שני והמקדש ה"ה בניין ישראל וחכמיהם ונביאיהם ומלכם בראשם הוא דוד המלך ע"ה וכבר נתבאר שזה היה דעתו ולזה בא השיר כנגד זה אמרו במסכת מדות כל מעלות העזרה לא היו טרוטות רצה לומר עגולות לגמרי רק כחצי גורן עגולה כדמות הגלגלים שהם עגולים רק חציין נראים על הארץ והם כחצי גורן עגולה ובכל זה היה הרמז על השמים שמים ליי' כדרך שביארנו. וקודם שאצא מן העזרה אביא לך מדרש המעולה בעניין המקדש אשר ממנו נלמד העניינים שביארנו אמרו ב במדרש (תהלים כ"ו) יי' אהבתי מעון ביתך מקום משכן כבודך אמר ר' עקיבה מה טעם אהבתי מעון ביתך משום ששקול נגד משכן כבודך במשכן כתיב (שמות ל"ו) ויעש יריעות עזים ובמעשה בראשית כתיב ברא את השמים וכתיב (שם קכ"ד) נוטה שמים כיריעה ועוד הביא בזה דמיונות רבים. ובמדרש חזית אמר הקדוש ב"ה ראה ועשה אמר לפניו רבון של עולמים אלוה אני שאעשה כמותו א"ל כתבניתן רבי ברכיה בשם רבי אומר ג משל למלך שנגלה לבן ביתו בלבוש נאה של מרגליטין וא"ל עשה לי כמוהו א"ל אדוני המלך וכי יכול אני לעשותו אמר לו ראה ועשה כשם שאתה רואה למעלה כך עשה אותו למטה וכן הוא במדרש רבתי פרשת נשא ואמרו שם אמר הקדוש ברוך הוא למשה אם

אתה

ב ובמדרש ה' אהבתי מעון ביתך כו', המדרש הזה הוא בתנחומא פ' פקודי, וענינו הוא כי כל בשמים ימלא למטה בארץ, כי ע"י המשכן המכוון לשמים ורמוז למעשה מרכבה העליונה יוכלו להוריד ההשפעה הרוחנית גם למטה כמו שהיא למעלה, וכמו שלמעלה הפעולות ע"י המלאכים מנהיגי השפע, כן למטה הכהנים והצדיקים הלובשים אפוד בד ומעילי צדקה יזהירו כזוהר הרקיע וכוכבים: ג משל למלך שנגלה לבן ביתו בלבוש של מרגליטין כו', המשל כפלא מאד כמו שהמלך אין רואים אותו כי אם הדור בלבושו, כן המלך ה' צבאות אין רואים אותו ערום מלבושיו ככתוב ראית את אחורי הוא השגת פעולותיו (כדברי המורה בכ"א לראשון). וע"כ נקראים הלבושים בשם לבושי כבודו ית' שבהם יתראה למשיגיו ככתוב ה' מלך גאות לבש, ומרגליטין הוא הלבוש המאיר ומבהיק מאבנים טובות, והוא האור אשר

עטה

מיד אחר ההיכל מדת כ"ב אמה פנויים להורות על עולם הגלגלים שהם כ"ב דברים ותנועותיהם ומציאתן מעולם העליון ולכן היו קרובים להיכל שמורה על הווית העולם העליון כמו שנתבאר. ולהיות שאין דבר גופני חוץ הגלגלים **א** ואין ריקות ביניהם כלל רק הם פוגעים ופוגשים זו בזו כמו שידוע בחכמת התכונה וכתבו הרב המורה ה"ב שהם אינן גופים וגשמיים כאלו אשר בארץ ולכן אין להם מקרים בקור וחום ושאר ענייני הגוף ולא השיגו החכמים מהם רק המרחק הגופני לבד לכן לא היה דבר גופני כלל תוך כ"ב אמות אלו רק היו פנויים מכל דבר להורות על המרחק הגשמי בלבד ולפי שזה הוא כלל הגלגלים באו אחר כך ג' מדות להורות על חלקיהן בדרך שנתבאר במדת ההיכל שבא תחילה הכלל ואחר כך הפרט ולמה שידוע שכתב הרב חלק ראשון פרק ע"א שגלגל העליון הסובב בכל נקרא לב העולם וזה לשונו שם והדמוי שדמינו כלל העולם כאיש אחד מבני אדם לא יתחלף בדבר רק בג' דברים כו' עד כי הלב מכל בעלי חיים שיש לו ל"ב באמצעיתו :בתוכו ושאר אברים מקיפין בו והעניין בכללו בהיפך הנכבד שבו מקיף בפחותי עד כאן לשונו. ואמרו במסכת חגיגה ערבות שם צדק וצדקה ומשפט וגנזי חיים ושלום כו' וערבות הוא הגלגל העליון כמו שביאר המורה בארוכה חלק ראשון פרק ע' ולכן נקרא הגלגל העליון לב העולם באשר כי הוא נותן החיות לעולם כאשר ניתן הלב לגוף על כן בא הרמז במזבח שהיה ל"ב אמות להורות על לב שאמרנו ואמרו עוד בחגיגה שבערבות הם גנזי ברכה ונשמות של צדיקים ואמרו שמיכאל שר הגדול עומד ומקריב נשמתן של צדיקים במזבח של מעלה. על כן בא הרמז במזבח. ועוד יתבאר לקמן אם ירצה השם עניין המזבח לארכו ולרחבו ושראוי להיות נרמז במרחקו עניין הלב הנותן החיות לכל ועל ידי שהוא בא להתבונן בו עניין של מעלה על כן בא הרמז על עניין רוחב העולם וישובו בחלק זה שהיה בו המזבח. כמו שנתבאר לעיל פ"ב יפ ג. כי נתבאר בזה מעניין השם יתברך הממציא והמקיים העולם. וזה ראוי להורות מצד המזבח כאשר יתבאר לעתיד מעניין המזבח. ואחר זה היתה עזרת כהנים י"א אמות נגד גלגל המזלות. וידוע שהמזלות הם שנים עשר וכלן נכללין באחד עשר. ואלו הן טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים. וטלה וגדי נכללין בלשון אחד בתורה כי שניהם נקראו גדי סתם מלבד במקום שנאמר גדי עזים וכמו שפירש ר"שי על לא תבשל גדי בחלב אמו דאף עגל וכבש בכלל וכן הוא בגמרא פרק כל הבשר ומעתה לא נשארו רק י"א דברים שכנגדן היו אחד עשר אמות בעזרה ואל יהא ביאור זה נקלה בעיניך שבא הרמז באחד עשר אמות ולא בשנים עשר שלימות להורות על שנים עשר מזלות כדרך שכתבו כל החכמים שהן שנים עשר מזלות ברקיע. כי בא הרמז שהשמים ליי' ושכל הממשלה של אלו המזלות הוא נתלה באחד עשר מדרגות שבאו בהיכל המורים על הווית העולם העליון ובתוכו יי' המקיים הכל כאשר נתבאר אך אם היה נשלם מניין המזלות הכופרים היו מוצאים מקום לומר שהכל נתלה במערכת המזלות ועל כן בא הרמז באחד עשר אמות הרבה פעמים במקדש להורות על מה שאמרנו ואף כי אחד עשר הם אותיות החשובים שבכל אלף בית עד שלפי זה הושמו לראש שמות הקדוש ברוך הוא וע"כ בא הרמז תמיד בהם להיות זכרון השם יתברך שמו תמיד בין עינינו וכמו שנאמר (תהלים ט"ז) שויתי יי' לנגדי תמיד ואלו אחד עשר אמות היו נקראים עזרת כהנים כי כהנים במקדש היו דוגמת מלאכי השם

מלבד הלוים בשיר והודות לה', כאשר גם להגלגלים קלות כוראים ככתוב ברן יחד כוכבי בקר וגו' גם מעלות העזרה היה רק כקלי עגולה כתבנית הגלגלים הנראים רק מקליתם על הארץ: **א** ואין ריקות ביניהם כלל כו', החכמים הראשונים כלם הסכימו שלא נמצא במציאות מקומות ריקים מכל גשם, כי אלו היה ריקות בעולם היו בטלים הרבה ממעשה הגרת המים כמבואר במורה בע"ג לראשון, ואם כי עתה נראה בחוש מציאות הריקות בכלי הורקת האויר (זופט פומפי) הנה באמת אין ריקות, כי יכנסו שם במקום האויר המורק גשמים ועצמים אחרים כמו כחות המושכים. והעד הנאמן על זה, שהמאגנעט אשר מעבר הזכוכית המורק מהאויר, תמשוך הברזל אשר מהעבר השני של הזכוכית, וזה לאות כי בחלל הזכוכית המורק יש שם כח המשיכה וזולתם מהגשמים, ככתוב על ספרי הטבעים:

ובקלרש

היו משתמשין והמהשב בהן ימצא כי עולין מדות חלקי האורה ל"ז במספר קטון ועם ב' האותיות הוא ט"ל בגימ' יי' אחד · ומדות הרוחב עולין ס"ד ועם ב' האותיות הם ס"ו בגי' אדני עם המלה, וכשנצרף אורך ורוחב הוא יי' אדני אחד. ומספר רומו עולה שמנה ועשרים והוא שיעור קומתו של יוצר בראשית שכתבו המקובלים שנרמז בפסוק (תהלים קמ"ז) גדול אדוננו ורב כח והמשכיל יבין והכל לרמוז על העולם העליון הנרמז בהיכל כאשר נתבאר ולכן בא בחלקיו הרמז על ממציאן ומקיימם יתעלה. ודע עוד שאם תצרף י"א אמות שבין כותל מערבי להיכל יהיה מספר כולן אי"ק והוא סוד אי"ק בכ"ר הרומז להקב"ה ומה שהאציל כידוע למקובלים. ודע כי כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה וז"ל שם, ארבע כתלים היו זו לפנים מזו וביניהם ג' מקומות פנוים בין כותל מערבי ובין שלפנים ממנו חמש אמות ובין שני לשלישי שש אמות ובין שלישי לרביעי שש אמות עד כאן לשונו. וכאשר נתבאר מעניין חשבון האורך שנתבאר והרמז על המניין שהם ה' ו' ז' שהם אותיות הויה לרמוז על הויית השם יתברך שהוא היה הוה ויהיה· וזה אם תקרא הווה בקמץ ו' ראשונה אז הוא היה ואם תקרא הוו אז הוא לשון הווה. וכבר ידעת שוא"ו שבאית שהיא בראש המלה יהפוך העבר לעתיד אם כן יצא לנו מזה יהיה אם תקראו וה"ו. זהו הנראה בעניין מדות בקדש הקדשים הרומז לעולם העליון:

פרק חמישי

אחר שנרמז עולם השכלי בדרך שביארנו במידת ההיכל ואיפשר שעל זה בא הרמז מה שנאמר (חבקוק ב') יי' בהיכל קדשו הס מפני כל הארץ בא מיד אחר זה שער העזרה שבא ההורא' על עולם הגלגלים לרמוז שעל ידי מלאכיו מנהיג השם יתברך עולמו כמו שיתבאר. לכן בא מדת העזרה חוץ להיכל ואמרו שבין האולם למזבח כ"ב אמה ומזבח ל"ב אמה מקום דריסת רגלי הכהנים והוא הנקרא עזרת כהנים אחד עשר אמה ועזרת ישראל אחד עשר אמה ולמה שנודע כי הגלגלים נחלקים לשלשה חלקים. החלק האחד הוא הגלגל היומי המקיף בכל שאין בו כוכב כלל. והשני הוא הגלגל השמיני שיש בו המזלות ושאר כוכבים הקבועים· השלישי הז' גלגלים שאין בכל אחד מהן רק כוכב אחד משבעה כוכבי הנבוכים· וכתב הרב חמורה חלק א' פרק ע"ב שבכלל מספר אלו הגלגלים המקיפים העולם הם י"ח ואי אפשר בשום פנים ובשום עניין שיהיו פחות מי"ח כדור. וידוע שלתנועת כל גלגל ד' סבות שהן כדורותו ונפשו ושכלו וחשוקו כמו שכתב המורה ח"ב פ"ד ובין הכל הוא כ"ב דברים המשלימים הוויות הגלגלים ותנועתיהם שבזה הוא נכלל כלל צבא השמים ולכן בא מיד

אחרי אשר הפרק הרביעי כלו אומר כבוד ההיכל רומז על ה' יתברך והעולם הרוחני, ככתוב ה' בהיכל קדשו וגו', ימשכנו עתה הרב ברגש קדש אל העזרה להשמיענו גם פה קדשות ונצורות בדרך כלל ופרט· **והנה** כ"ב אמה מקום הפנוי בין האולם ולמזבח רומז אל עולם הגלגלים, שהם לא פחות מי"ח, וארבעה סבות אשר לתנועות כל גלגל ובין הכל מספר כ"ב. ויען כי עולם הגלגלים נחלקים לשלשה מחלקות. א גלגל היומי המקיף ומכריח בתנועתו כל הגלגלים ללכת ממזרח למערב· ב גלגל המזלות וכוכבים הקיימים. ג גלגלי השבעה כוכבי לכת של"ם חנכ"ל, לכן בא מיד המזבח **ל"ב** אמה, הרומז אל הגלגל העליון אשר הוא לב העולם הנותן קיום לכל המציאות כלב באדם המחיה את כל הגוף. ואח"כ בא י"א אמה עזרת הכהנים נגד גלגל המזלות, ויען כי גדי וטלה נכלל בלשון אחד בתורה, ע"כ בא הרמז על גלגל י"ב מזלות רק במספר י"א, ולהורות כי המה מושפעים מכח ה' ית' ושמותיו הוי"ה ואדנ"י אשר ראשי האותיות **יו"ד ואל"ף**. וכמו שמניעי המזלות וגרמי השמים הם מלאכי ה', כן העזרה ההיא מקום דריסת רגלי הכהנים, כי גם הכהן מלאך ה' צבאות הוא. ואחריהם באה עזרת ישראל כמו כן י"א אמה, נגד ז' כוכבי הלכת, וארבעה דברים המתקדשים עליהם ע"י גלגלי יוצאי מרכז, שהם ראש התלי, וזנבו, מקום גובה רום הכוכב, ושפל רומו בין הכל י"א. ויען כי גם במלאו החמה והלבנה, אשר לפי מהלכם קובעים ישראל חדשים ומועדים ע"כ נקראת עזרת ישראל; ובעזרה ההיא היה הדוכן
מלב

מציאותו רצה לומר המלאך נסתרת נעלמת מאוד ותיא פניו וכן הדברים אשר הוא סבתם רצה לומר המלאך כו' עד ווה לב' סבות מצדם ומצדינו רצה לומר חולשת השגתינו וקשה השגת הנפרד מצד אמיתתו עכ"ל. וכתבו המפרשים שאילו השגתם הם הכנפיים שמכסה בהם פניו ורגליו. ומעתה הדבר מבואר מצד שהשכלים הם עשרה ולכל אחד ארבע כנפיים אלו והם במספר ארבעים ואולי שלטעם זה היה משה ארבעים יום ביניהם כי עמד על עניין השגתם עד שהשיג את השם יתעלה וראו פנים בפנים. החלק השלישי בשכלים נבדלים שהמה עלולים ואין עלותים לאשר תחתיו בשכל הפועל שאין שכל נבדל למטה הימנו כמו שאמרו רבותינו ז"ל שאמירה שבת לפני הקב"ה לכל נתת בן זוג כו' שלוה נתכוונו כמו שכתב בעל עיקרים מאמר ב' פרק עשירה וכמו שיתבאר לקמן אי"ה ואל תדקדק עלי באמרי שכליים נבדלים שהמה עלולים מאחר שאין עניין זה רק בשכל הפועל האחרון כי יכול ואפשר להיות יותר מאחד כמו שיתבאר לקמן פר' י"ז. ונגד זה בא החלק השלישי במקדש שהוא האולם ולהיות כי השכל הפועל האחרון פועל בתחתונים ונותן הצורות בחומרים בעלי הגוף על כן נקרא החלק שבא נגדו אולם שהוא חצר שהוא מקום גופני אבל שני החלקים הראשונים לא נתנו לו שם גופני רק קראו להם קדש וקדש קדשים להורות כי אין במהיצתן רק קדושה ואין לדבר גופני גדר שמה על כן לא קראו בשם גופני והוא רמז נפלא. ועוד איפשר לומר כי נקרא חצר לתוספות ביאור כי כבר כתבתי בעזרת השם יתברך בחיבור קטן הנקרא מחיר יין כי שכל האדם נקרא חצר כאשר הוא מוכן לזרוע בו צמחים או לבנות עליו בית ככל אשר בחפצו ישנו בשכל הזה שהוא מוכן לקבל איזה שלימות שירצה האדם להוציאו לפועל ושלזה נקרא חצר כמו שביארתי שם באריכות בעזר השם יתברך על כן בא גם כן כאן הרמז בחצר כי עיקר פעולת השכל הפועל בשכל האדם שהוא בחצר. והיה ארכו י"א אמה להורות כי הוא השכל האחרון אין לו שלמות רק כאשר היא מכלל השכלים הנבדלים שהם י"א כאשר ביארנו. ועוד כי על ידו אנו משיגים הויות השכלים הנפרדים ובאורו נראה אור כאשר הוא פועל בשכלינו להוציאו מכח אל הפועל כאשר ידוע למשכילים. וע"כ נתנו לחלק שכנגדו מניין כולן דהיינו אחד עשר להורות כי על ידו אנו משיגים את כולן ודע כי להיות שההיכל כולו היה רומז על עולם העליון ע"כ היה כולו מאה אמה עם עובי המחיצות והתאים כמו שכתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה. וכתב עוד שכן ברומו היה מאה אמה וכן ברחבו כי ידוע שעיקר עילתם הוא השם יתברך והוא יתעלה מעמד את כלם וכלם דבקים בו ומקבלים ממנו מציאתם וע"י נגלה לברואיו וע"כ נקרא המלאך בשם רבו. כמו שמצינו שנקרא לפעמים בתורה יי' או אלקים כן בא כאן במחיצת מניין הקו"ף ואמרו באלף בית דרבי עקיבא קוף זה הקב"ה להורות כי שם רבו עליהן והוא המקיים אותו כרצונו יתעלה שמו לעולם ועד, והיה אורך ק' ורומו ק' נ' מרות אלו הם ג' קופין לרמוז על קדוש קדוש קדוש שמלאכי מעלה מקדשין בו השם יתברך. והרמב"ם בפרק ד' מהלכות בית הבחירה חלק שיעור אורך והרוחב והרום לחלקים שכתב וז"ל ממזרח למערב מאה אמה וזה חשבונן בין הכותל המערבי ובין הכותל שלפנים ממנה חמש אמות ובין כותל שני לשלישי שש אמות ובין כותל שלישי לרביעי שש ובתוך אלו המדות היו הכתלים ואורך קדשי קדשים עשרים אמה. ובין פרוכות המבדילות בינו ובין הקודש אמה. ואורך הקודש ארבעים אמהן. ועובי הכותל המזרחי שש אמות. והאולם אחת עשרה אמות. ועובי כותל האולם ה' אמות נמצא הכל מאה אמה עכ"ל. וכן חלק שם הרוחב והגובה וכתב ההשבון מה

היו

בגימטריא מקום ע"ז הדרך, יו"ד פעמים יוד הם ק', ה' פעמים ה' כ"ה, וי"ו פעמים וא"ו הם ל"ו, ה' פעמים ה' כ"ה, בין הכל הוא קפ"ו בגימטריא מקו"ם וחלקי הבחינות הם ד'. הנקודה רומזת ביו"ד שבשם, והה"א הראשונה רומזת לקו, הוא"ו לשטח, וה"א האחרונה לגשם, וידוע שבהנעת הנקודה רצה באורך יהיה הקו, ובהנעת הקו רץ יהיה השטח, ומעליית השטח או מירידתו יבנה הגשם, והגשם יחלקו לנקודות וקוים ושטחים בלתי בעלי תכלית לדעת הפילוסופים, וא"כ היטיבו אשר דברו חכמי הקבלה שמקבוץ מרובעי אותיות של שם בן ד' יעלה מקום עכ"ל, והבן כי נפלא הוא:

אחרי

עלול ואינה עילה. העילה ואינו עלול הוא הש"י ויתרומם לכן בא נגדו קדש קדשים כי הוא מקודש בקדושים והיה ארכו כ' אמה כי הוא עשרים במניין שהוא בגימטריא כתר כי לו לבד כתר המלכות. ודע כי אם נרד לענייני הקבלה הרמז יותר נאות כאשר בא הרמז במלת כתר שהוא כתר העליון שבו תלוי הכל. גם עניין הי"א אמה שבין כותל מערבי להיכל אינן רומזים על השכלים הנבדלים כלל אלא הרמז בא ב על שאמרו בספר יצירה עשרה ולא י"א י' ולא תשע כו' שביארו חכמי הקבלה שלא לחשוב י"א ספירות לרוב העלמות עלות העלות יתעלה ושאינה נכנס בגדר המניין. ולא תשע כי גם ספירות מלכות בכלל. ולכן איפשר לומר כי על זה הדרך בא הרמז במספר י"א אף כי אינן במניין אחד נגדרים, איפשר דהיינו דווקא במדות הוית אותן הדברים, אבל במקדש שאותיות השם בן ד' בפירוש נזכרים, גם דברים אילו ברורים, כי הכהנים נכנסי המקדש זהירים מלטעות, ועל הכל יתגדל וישתבח שמו של מלך מלכי המלכים לדור דורים. ודע כי מחיצה זו של כותל מערבי היתה מקפת כל העזרה כמו שכתב הרמב"ם דוגמת קלעי החצר לרמז נפלא לחורות על סוד שחז"ל קראו שמו של הקב"ה מקום ג כי הוא מקומו של העולם ואין העולם מקומו. וכבר כתבו החוקרים כי גדר המקום הוא שמקיף המתקומם ולזה בא כאן רמז ההקפה להודיע כי הש"י מקיף בגדולתו ורוממותו העולם והוא מקומו וכמו שביאר בעל העקרים מאמר שני פרק י"ז וכן המקובלים כתבו מסוד ההקפה זו כאשר כתב הבחיי ז"ל הכתר כולל וסובב הכל ודי למבינים. החלק שני הם השכלים הנבדלים שהם עלולים מהש"י והם עלותים לאשר תחתיהם ונגד זה בא בניין הקדש שהוא לפני קדש קדשים והיה ארכו מ' אמה נגד מ' יום שעלה משה להר והיה לו מהלכים בין העומדים האלה ועוד נראה כי עשר מעלות השכלים הנבדלים נגדרים במספרם מ' כעניין שכתב המורה ח"א פ' מ"ג וז"ל הלא תתבונן אמרו (ישעיה ו') ד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו כלומר שסיבת מציאותו

ב על שאמרו בס"י עשר ולא תשע כו' ר"ל לא פחות ממנו, עשר ולא אחד עשר דהיינו לא יותר כבר נודע מחכמי האמת בספריהם, גם מפירושי הראב"ע ז"ל, כי המספר הוא רק עד תשעה, והעשירי הוא במדרגת האחד, והוא חותם המספר, כי עשרה עשיריות יחזרו חלילה ושבו והיו במדרגת עשרה אחדים, כן במאות כן באלפים, עד בלי קץ, גם האחד יאמרו שהוא אינו בכלל המספר, רק הוא התחלת המספר ויסודו, לכן הספירות הם גם כן עשר מצד שהם התחלות כל הדברים, והם אחד מצד שנופעים מאחד יחיד שהוא השם ית', ע"כ הם עשר ולא תשע, ר"ל שאנו מיחסים זה להקב"ה לא מצד שהם בעצמם מספר במדרגת התשעה שהוא המספר היותר גדול והאחרון, אך העשר שאנו אומרים, הוא במדרגת האחד ולא בבחינת הרבוי חלילה, ולכן נאמר ג"כ עשר ולא אחת עשרה, שמשם חוזר המספר להתחלה, ויאמר הרב בזה, כי הכהנים הנגשים אל ה', המה יעלו בהר קדשו, להתבונן בינה איך יתכן יציאת העשר ספירות מאחד הפשוט, אשר גם למדתן אין סוף, והמה בבחינת האחדות, והמספר הוא רק בערך אלינו כי הכהנים זריזים הם, להשב יוצר אל מכונו, ורק במקדש ניתן רשות לבחון ולחקור בשגבות כאלה, אשר האחד עשר אמה שבין כותל מערבי להיכל רמוז בזו, וזהו סוד המלוא הנודע לחכמי האמת, גם נבין מזה סוד המספר קטן שחוזרים העשיריות לאחדים כמבואר בפרדס ובדברי הרב פה: ג כי הוא מקומו כו' כמו שהמקום סובל ומחזיק את המתקומם בו, כן כביכול הוא מקום כל העולמות וסבתם, ודרשו כן מן מה דכתיב, הנה מקום אתי ונצבת על הצור, ר"ל כי מי שירצה להשיג שהוא ית' התחלה לכל הנמצאות מהוה אותם ומקיימם תמיד ישכיל כל פרטי הנמצאות. ואיך הם מצויירות וזורקות מאמתתו, כי שמש ומגן ה' מזריח הצורות ומשים אותם מושכלות כמו שהשמש צורות המראים והראות בפועל, וזהו אשר נרמז באמרו הנה מקום אתי והדברים עתיקים: ד בשתים יכסה פניו כו' כי כנף הוא שם משותף ויבא גם כן בענין ההסתר, כמו ולא יכנף עוד מוריך לא יסתר כו'. וכל כנף שבא במלאכים ענינו הסתר, ור"ל שסבות השכליים הנבדלים הנקראים פנים נעלמים מאוד, וגם המסובבים שהם הפעולות הנמשכות לשכלים שתחתיהם המכונה רגל, הם נסתרות מאתנו, והוא בעבור שתי סבות מקוצר המשיג ועומק המושג, מהסבות והמסובבים מצדם ומצדינו ויעלו לפי זה למספר הארבעים, כמ"ש הרב: ה הר"י קנדי"א יאמר בספר כח ה', כי גם קבוץ היוצא מרבועי ד' אותיות הוי"ה הוא בגימטריא

קצה השמים והיה מן הארץ עד לשמים ואחז"ל אידי ואידי חד שיעורא הוא על כן ארכו נמדד ע"י גבהו וכהיות כי דבר מוסכם שהעולם כדורי ואם כן המרחק שמקצה לקצה הוא כפל המרחק שמן הארץ עד שמים א"כ א"א אלא שכוונו הענין שאנחנו עליו ורוצים לומר אידי ואידי חד שיעורא הוא ר"ל שבמדה אחת נמדדים כי החמה זורחת בקצה המזרח והיא עלייתה ועולה תמיד עד לרום שמים שהוא אמצע הרקיע והוז"ת ויורדת ושוקעת במערב הרי כי האורך והגובה באין כאחד ע"כ נא הרמז באורך ובגובה יחד. ואף כי ביאור זה במאמר זה אינו אלא הלציי ויש לפרש בו דרך יותר אמיתי וזה כי רצה לומר אידי ואידי חד שיעורא הוא על דרך האמת כי ידוע מחכמת התכונה בהשתנות אופקים שמנקודת תהילת מזרח העולם עד נקודת הצי העולם נקרא כולו מזרח ומשם עד נקודת סוף מערב העולם כולו נקרא מערב עד שע"י זה גילל אור מפני חושך והושך מפני אור. כמו שכתב בעל העקידה פ' בראשית והאריכו בו ספרי התוכנים. ואם כן מתהלת מזרח עד מערב אינו רק הצי הכדור כמו מארץ לשמים והם נקראים קצה השמים גם כן לפירוש זה הוא מוכרח בגמרת תמיד גבי תשובת חכמי הנגב לאלכסנדרוס מוקדון שאמרו שם וחכמים זה וזה שוין כאחת שנאמר (תהלים ק ג) כגבוה השמים על הארץ גבר חסדו על יראיו כרחוק מזרח ממערב ואי חד נפיש לא לכתוב תרווייהו רק האי דנפיש כולי. או נוכל לומר כי מה שאמרו אידי ואידי חד שיעורא לא אמרו על קצות הרחוקות רצוני קצה שמים המזרחי עד קצה השמים המערבי רק על קצוות הקרובים דהיינו מאמצע דרום עד מזרח בכדי חצי כדור וכן בשיעור הקצוות או שכוונו למה שכתב החכם אבן עזרא כי האויר נקרא שמים מצד שתוף השם והאויר הוא חצי הכדור בהיות כי יסוד האש והאויר ממלאים המרחק שבין מזרח למערב ואין ריקות בעולם. הנה כל אלו הפירושים נאותים אל המאמר הרחוק הזה וכלם אמתיים בעצמן מכל מקום אינו רחוק שכיון האומר הדרך הראשון שהביאנו עליו ונחזור למה שהיינו אמרו שמכותל מערבי היה י"א אמות עד כותל העזרה הנה אמרו רבותינו ז"ל לעולם שכינה במערב ושלא זזה השכינה מכותל מערבי והטעם כבר ביארהו הרב המורה ח"ג פ' מ"ח וזה לשונו. ביארו רבותינו זכרונם לברכה בגמרא יומא שאברהם אבינו יחד המערב ר"ל בית קדשי קדשים וסבה זו אצלי שמפני שהיתה הדעת מפורסם בעולם עבודת השמש ושהוא אלוה ואין ספק שבני אדם כולן היו פנים למזרח מפני זה פנה אברהם למערב בהר המוריה רוצה לומר בית המקדש עד שישים אחוריו לשמש הלא תראה ישראל בעת כפרם ושובם לדעות הקדמים הרעים ההם מה היו עושים אחוריהם אל היכל השם ופניהם קדמה והם משתחוים קדמה לשמש והבן זאת הפליאה עד כאן לשונו. ועוד אומר מאחר ששקיעת החמה היא במערב ועל ידי זה ניכרת שאינה אלוה ואינה אלא כגרזן ביד הי צר וצריכה לשקוע מלפניו ושאדון עליה לכן נבחר צד מערב שתהא מורה על הש"י עד שאמרו שכינה במערב ולזה באו הנה י"א אורך בין הכותל להיכל להודיע תחילה בדרך כלל כי השם יתברך רכב עליהם שכלים נבדלים הרי י"א נבדלים כי ידוע שהמלאכים עשרה מדרגות כמו שכתב הרמב"ם בספר המדע והסכימו בזה כל חכמי הפילוסופים. ואם תצרף עמהם עילתן הרי י"א וכדי שלא יחשוב האדם שמעלת הי"א הם שיה ה"ו ע"כ בא אחר זה ההיכל נחלק לג' חלקים שכתב הרמב"ם פ"א מה' ב"ה דהיינו קדש וקדש קדשים ואולם להורות כי אלו השכלים הם נבדלים על ג' חלקים יש מהן עילה ואינו עלול כלל. ויש שהוא עילה ועלול. ויש שהיא עלול

ע"כ היה מעלות ומדרגות גם למקדש משער המזרחי עד סוף האולם. והיה מכותל המערבי שהוא הנקרא אחורי בית הכפורת עד כותל העזרה י"א אמה, לרמוז בדרך כלל על העולם הרוחני הוא ה' יתברך, ועשרה מדרגות שכלים הנבדלים הנשפעים מאתו. ובדרך פרט כנבדלים לשלשה, א' עילה ואינו עלול, הוא ה' ית' וית'. ב' הם הרוחניים המושפעים מאתו יתברך, ומשפיעים לשכלים העלולים מהם. ג' הוא השכל האחרון הנקרא שכל הפועל נותן הצורות בחמרים, ולזה נחלק גם ההיכל הרומז אליהם לג' מחלקות, קדש הקדשים, קדש, ואולם. ויען כי ההיכל כולו היה רומז על עולם העליון, ע"כ היה קו"ף אמה בגימטריא מקום, כי הוא ית' מקומו של עולם:

על

שהם מיחדים הש"י בח' שבאחד בקריאת שמע אמנם בלא זה אינו משובח רק בז' הילולים כי רוב האומות נותנים הממשלה לז' רקיעים רק שעיקר השבח הוא להש"י רק שמשתתפים עמו צבא השמים ושאר כחות על כן היה ההילול בז' נימין אבל בימות המשיח שאז יתגלה אחדותו של השם ושהוא מושל על ז' נימין אלו והיה השבח בח' נימין וכל זה בעולם הזה שאנו מגדלים ומקדשים אותו כערכינו ומרוממים אותו למעלה מן השמים ושמי השמים ושהוא רוכב שמים אבל לעולם הבא שיש לנפש רצדיק מהלכים בין העומדים שהם למעלה מן השמים עיקר שבחו בי' מיני ניגון שהם נגד עשר מדרגות השכלים העליונים גם כל המציאות נחלק לעשרה מדרגות וכמו שיתבאר לעתיד ועל כן שבחו בעשר נימין יתעלה:

פרק רביעי

א בעניין אורך העזרה למה שכבר בא הרמז על ישוב העולם ליהבן כמו שבארנו בא הרמז מעתה על אורך העולם ממזרח למערב ולהיות כי אי אפשר לשער האורך רק מצד הגלגל שהולך ממזרח למערב מדת אורך העזרה קפ"ז אמה ק"ף להורות על אורך העולם ממזרח למערב שהוא ק"פ מעלות שהם חצי הגלגל שעל הארץ כי כל הגלגל ש"ס מעלות וחציו ק"פ. ושבעה הנותרים הן מורים על שבעה ככבי לכת שהולכין גם כן על ידי התנועה היומית ממזרח למערב שבהן נודע המרחק. או בא להורות כי זה האורך הוא שוה בכל ז' האקלימים מצד חלק מהגלגל שעליו שנחלק לק"פ מעלות אף כי ערך אליהם בגודל וקוטן מ מ העניין בכל האקלימים ק"ף מעלות בשוה וכתב הרמב"ם וזהו חשבון האורך מכותל מערבי עד כותל היכל י"א אמה ואורך היכל כולו מאה אמה בין אולם למזבח כ"ב והמזבח ל"ב מקום דריסת רגלי כהנים והיא הנקרא עזרת כהנים י"א אמה מקים דריסת רגלי ישראל והוא הנקרא עזרת ישראל י"א אמה עכ"ל. כבר גילו חכמים ז"ל אגינו שהמשכן נעשה על תמונת העולם הכללי באשר הוא נחלק לשלשה דיורין כמו שהעולם נחלק לתחתיים שניים ושלשיים כמו שהאריך בזה בעל העקידה והבחיי ושאר מפרשים פ' תרומה ולזה אני אדרוך גם כן בדרכיהן בבניין המקדש אך בביאור אחר אי"ה כאשר תראה ועל זה כוונו ז"ל במה שאמרו מקדש מקרי משכן להורות ששניהם לדבר אחד נתכוונו רק שבמקדש היו הדברים יותר מבוארים בדרך כלל ופרט וכמו שיתבאר לקמן. ודע כי המקדש לא היה במישור אלא במעלות ההר מדרגות זו למעלה מזו מתחילת הר הבית עד סוף האולם כמו שנתבאר במסכת מדות וכתבו הרמב"ם בהלכות בית הבחירה להורות כי הדברים רומזים לג' חלקי העולם שהם במעלות זו על זו ושעל ידן יוכל אדם לעלות להשיג מי שאמר והיה העולם כמו שיתבאר כל זה לקמן בפרטים אי"ה ולזה כאשר ראה יעקב אבינו ע"ה (בראשית כ"ח) הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו אמר אין זה כ"א בית אלקים וגומר להורות על מדרגות המקדש שהיו כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כאשר תראה בעניין מדות אלו שנתנו חז"ל במקדש ואף כי אורך המקדש היה מורה על ארכו של עולם היה ג"כ מרמז על גבהו מצד מעלותיו זו על זו בעליית ההר שהיה המקדש עליו כמו שיתבאר כי האורך והגובה בעולם הם מדה אחת כמו שנאמר באדם שהיה מקצה השמים ועד

קצה

א בפרק הזה יפליא הרב לבאר לנו רמזים נשגבים, על אורך העזרה ממזרח למערב, ג' חלקי ההיכל רוחבו ורומו, ולהבין בכלל את המאמר פה אעתיק לפניך לשון הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה', יאמר ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית, עושין בו קדש, וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם ושלשתן נקראין היכל, ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנה כעין קלעי החצר שהיו במדבר, וכל המוקף במחיצה זו שהיא כחצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה, והכל נקרא מקדש: ויגלה לנו הרב בחכמתו כי אורך העזרה קפ"ז אמות רומז לאורך העולם ק"פ מעלות ממזרח למערב, וז' כוכבי הלכת, ויען כי השמש תעלה בכל יום ממזרח לגבהי שמים שהוא אמצע הרקיע,

ע"כ

היה נגלה על ידי יציאת מצרים. החלק השביעי י"ב ומחצה נגד האקלים השביעי שיהבו ת"ם שאם תחלק מספר ת"ם על י"ב ומחצה יצא לך גד"ר ומספר ל"ב למספר הת' וישא' מ' והעניין בזה כי זה האקלים מגיע עד אמצע העולם ששם היא קו השוה המכוונת נגד אופן השוה הוא נקרא לב השמים ששם מהלך החמה הנותנת חיים לכל אלו הנמצאות השפלים והוא באמצע העולם כלב האדם בגופו ובהיות כי אמר החכם האדם יולידו האדם והשמש ואמרו הטבעיים כי איפשר להיות הוויית האדם בלי חיבור זכר ונקבה והוא מקום המזג השוה מן הקור והחום שהוא מקום הגן עדן אשר הסכימו עליו שהוא תחת קו השוה וכן העידה עליו התורה שנוצר שם האדם עפר מן האדמה על כן נשאר מספר המ' שהם ימי הוויית האדם ויצירת הוולד וזהו הנרמז בחלקי רוחב המקדש ובא מרחב מספר הח' ד' פעמים להורות **א** על עניין אמרם פרק קמא דקידושין פסוקי התורה הם ה' אלפים ושמונה מאות ופ"ה ונתוסף בספר תהלים שמונה פסוקים ונחסרו מדברי הימים ה' פסוקים ובודאי לא דבר ריק הוא או שנפל במקרה מספר השמינית בכל אלו עניינים אלא כעניין שאמרו בעניין יחוד פסוק א' של ק"ש שצריך להאריך בח' כדי להמליכו בשמים ובארץ ובלבד בד' רק שלא יחטוף הח' וכן במדת המקדש באו מספר הח' ד' פעמים להורות כי הוא אחד ואין שני והם ביחוד מספר ל"ב ע"ד שנאמר (תהלים ע"ג) צור לבבי וחלקי ולזה באו גם כן בתורה ד' שמניות כמו במקדש אך בתהילים נתוספו ח' פסוקים כי על ידי הצדיקים שיסדו תהילים נתגדל ונתקדש שמיה רבה ובהפך על ידי הרשעים ע"כ נחסרו מדברי הימים ח' פסוקים כי הוא המדבר בסיפורי המאורעות שאירעו לאבותינו למלכיהם ושיהם עד שעל ידן נחרב הבית ונאבד מספר הח' שהיה ד פעמים במקדש כמו בתורה ועתיד הקב"ה להחזיר לישראל ולנצח על השמינית. ונראה לי שזהו כוונת מאמר' ז"ל פ' יש בערכין תניא כנור של דוד היתה של ז' נימין שנאמר (תהלים ט"ז) שובע שמחות את פניך אל תקרי שובע אלא שבע. של ימות המשיח ח' שנאמר (שם י"ב) למנצח על השמינית על נימא שמינית של עה"ב עשר שנאמר (שם נ"ב) עלי עשור ועלי נבל ע"כ לשון מאמרם. והדבר מבואר בעצמו כי זהו עניין כוונתן כי אף שהקב"ה שליט ויחיד בעולמו אין ממשלתו ואחדותו ניכר בעה"ז וכמו שנאמר (שמות י"ז) ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד ונאמר (זכריה י"ד) כי יד על כס יה ומדרשם זכרונם לברכה אין הכסא שלם ואין השם שלם כו' ולכן בעה"ז אין ההילול והשבח ניכר כל כך בכל העולם מלבד ישראל

שהם

א על ענין אמרם בקדושין פ"א ל' פסוקי התורה כו', כבר נודע כי במסורה שלנו נמסרה רק ה' אלפים תתמ"ה או תתמ"ב לפי גרסת הזית רענן בילקוט, אכן ע"ז יוכל לומר בטוב כתירוץ מהרש"א ז"ל על קושיות התוס' ישנים כי לא בקיאינן בפסוקי, ולאו"ל בעלי הגמרא היתה קבלה בידם, כי ישנו שמונת אלפים תתמ"ה, ועל מ"ג פסוקים החסרים לתשלום פ"ק פסוקים, יאמר הרב החכם בקיצור בשם כי ימצאו בלשון התורה ממש, חמשה ושלשים פסוקים בד"ה ושמונה בתלים, ובין הכל הוא מ"ג פסוקים, וזהו פירוש הגמרא יתר עליו ספר תלים שמונה, חסר ממנו ד"ה שמונה, והמ"ג פסוקים האלה הנשנים בלשון התורה בד"ה ובתהלים, המה ימלאו למספר הפ"ק פסוקים שבתורה, וידוקדק גם לשון "**הוו פסוקי תורה**" ולא לשון כתיב בתורה ומעתה ינעם לנו אחד רמזי הרב פה, כי לא במקרה נכפל מספר השמינית ד' פעמים, באלפים ובמאות, וכן בעשיריות ובאחדים, יקים סערה לדממה וינשו גלי הספיקות אשר הסעירו עד כה במפרשי הש"ס ע"ש: כוונת מאמרם ז"ל פ' אין נערכין דף י"ג ע"ב, א"ת שובע אלא שבע כו', דהיינו ז' נימין שכל אחד עושה שיר ושמחה מיוחדת, ולימות המשיח יתוסף שמחתינו באחת ויהי' ח' נימין כמאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות, והנה העוה"ז בנוי על היקף השבעה, ז' ימי בראשית, שבת יום השביעי, שמיטה, יובל שבע שמיטות, וכן ז' הרקיעים כל אחת שופעת בארץ שמחה מיוחדת, וע"כ יאמר פיתגארוס וסיעתו כי לגלגלים קולות נוראים נערכים כערך נגיני המוזיק"א, כי גם חכמת הניגון הנערכת על מערכי הנפש ומערכת העולם מספר שבעה היא סגולתה, ולימות המשיח יכירו וידעו כי הוא ית' מושל על הז' רקיעים לכן ינגנו על השמינית, ולעתיד לבוא בנבל עשור נזמרה לו, כי העוה"ב נברא ביו"ד. ונזכה להללו בשכלים הנבדלים הנחלקים לעשרה מדרגות עד המדות המתעלים ליו"ד לפי חכמי האמת:

בפרק

אלהיך וגו׳ והנה מ״ת הן מורה על אחדות השם יתברך כי כל האותיות מזדווגות בא״ב של אטב״ח חוץ מאותיות הן כמו שאמרו במדרש ז״ל ע״כ בא מספר הן בחלק הג׳ אחר עניינו של הפסד העולם הנגלה בח״ב כי אז יתראה אחדותו של הש״י כ״ש (ישעיה ב) ונשגב יי לבדו וכמו שיתבאר לעתיד מעניין הפסד הקרבנות ובהיות כי החוקרים אמרו כי באקלים ההוא רומי אשר תבליתן הוא המאכל והמשתה וטבעה ומלכותה יצא בעולם ע״כ היה בחלק זה שלחנות כי השלחן מורה על עניין מלכות במדרשם זכרונם לברכה בעניין השלחן של משכן והוא מקום המאכל והמשתה נגד שלחנות האומות אשר הם מלאים קיאה צואה וצריכין נקיון גדול וע״כ היו היו מדיחין שם הקרביים של קרבנות ואולי היה לכפר על מעשה האומות כמו פרי חג. האקלים הד׳ שרחבו שלש מאות מיל היה נרמז בחלק הד׳ שרחבו כ״ד אמות כי אם תחלק מספר ש׳ על מספר כ״ד יצא לך צלע המספר י״ב ומחצה כי אמרו החוקרים כי בחלק זה מתחיל ארץ ישראל שנחלקת לי״ב שבטים ומחצה מאחר שיוסף נחלק לשנים והיו שם מקום הטבעות שבהן תולין הקרבנות כי השבטים הן הטבעות שבהן נתלים עניין אמונת הקרבנות כמו שיתבאר. וכבר המשיל שלמה את דביקות האומה בדוגמת טבעת ואמר (שיר השירים ח׳) שימני כחותם על לבך וכחותם על זרועך ולכן היו טבעות אלו מורים גם כן על מקור האומה והיתדות שנסמכין בהם. הרוחב החמישי רחבו שמנה נגד איקלים ה׳ שרחבו ש״ן כי במספר קטון ש״ן הוא מספר ח׳ והמכוון בזה מה שאמרו החוקרים כי באיקלים זה הוא ירושלים והוא יפה נוף משוש כל הארץ והוא מקום שכל העולם כלול בו ויצא משם רק שזה גדול וזה קטן ולכן בא כאן מספר ח׳ כי הוא כולל כל הארץ כאשר כל הז׳ אקלימים הם בצפון וחלק הדרומי עמהם הוא שמונה והוא כולל כל הארץ אשר יסודה בהררי קודש ובירושלם ולכן היה מקום זה פנוי אין בו דבר כי הוא מורה על עצמו באשר היה בירושלים. הרוחב הו׳ הוא נגד אקלים הו׳ שרחבו ארבע מאות מיל ולכן היה רחבו ס״ב כי אם תחלוק מספר ת׳ על מספר ס״ב יהיה הצלע ו׳ וישארו כ״ח שלא הגיעו לשלימות מניין ס״ב והרמז להורות כי כח השם בכל שש קצוות השמים ובא העניין בחלק זה כאשר אמרו החוקרים כי בחלק זה מצרים שבה הראה הקב״ה כחו וגבורתו לכל העולם אשר לו היכולת בכל קצווי העולם וכן באו בחלק זה המזבח מקום הקרבנות שמורה על חידוש העולם כמו שיתבאר כי הוא

היה

החלק השני, בית המטבחיים מורה על ההפסד הכללי הנה כמו כן מכח ה׳, נגד האקלים השני ואם נחלק את מספר המילין שבאקלים ע״י מנין אמות בית המטבחיים יצא לנו הצלע כ״ח להורות על כח ה׳ וגבורתו כן בהיות העולם כן בהפסדו:

החלק השלישי הוא מקום השלחנות רומז לעושר וגדולה, נגד האקלים השלישי אשר בתוכה מלכות רומי האדירה, ואשר ישוב באחרית הימים לאחדותו יתברך ככתוב ונשגב ה׳ לבדו, וצלע המספר יעלה ה״ן ע״ד הן לה׳ השמים וגו׳:

החלק הרביעי מקום הטבעות שבהן תולין הקרבנות, נגד האקלים הרביעי אשר יעלה צלע המנין י״ב ומחצה, להורות על השבטים (כי יוסף נחלק לשנים) ולרמוז על מקור האומה שבהם נתלים אמונת הקרבנות, ודבקותה בה׳ בדוגמת טבעת, ע״ד שימני כחותם על לבך:

החלק החמישי היה מקום פנוי, רומז לירושלים מקום כולל כל העולם, משוש לכל הארץ, והיה ח׳ אמות נגד שבעת האקלימים המיושבים, וחלק השמיני הוא הדרומי הכולל כל הכדור:

החלק הששי מקום המזבח המורה על חדוש העולם, נגד האקלים הששי אשר נחלקו מצרים ושם הראה ה׳ כחו וגבורתו, והיה צלע המספר ששה, ונשארו כ״ח להורות כי כח ה׳ בכל שש קצוות השמים:

החלק השביעי מרוחב העזרה, רומז לאקלים השביעי העובר באמצע העולם, נגד אופן השוה הנקרא לב השמים, ושם מהלך החמה השופע חיים לכל הנבראות, כלב האדם הנותן חיים לכל הגוף, וע״כ היה צלע המספר ל״ב, ונשארו מ׳ כי האדם הנוצר לארבעים יום מושל ורודה בעולם הזה ההוי׳ וההפסד, אשר הר הבית ורוחב העזרה ירמזון אליהם, ומעתה תלך לבטח דרכך בהבנת דברי הרב ז״ל:

על

כאשר מבואר ליודעי התכונה וזהו עניין אמרו שנכפפה ועולה למעלה מן הרקיע. אמנם רבי יהושיע אשר לא דבר מהשתנות האופקים רק בא לבאר מהלך השוה של החמה אמר שנכפפה ומקפחה אחורי הכיפה ור"ל העולם כאטרם מלכו תחת הכיפה. אמנם מהלוקת רבנן ורבי יהודה בר אילעי שדברו בתכונת השמש בשנת ע"כ נקטו בדבריהם מאחורי הכיפה ולמעלה או מאחורי הכיפה ולמטה וכאשר נתבאר ואמר את"כ אין אנו יודעין אם פורחין הם באויר אם שפין ברקיע ואם מהלכין כדרכן. דע כי נפלו שלש דעות בענייני התכונה. האחד הוא דרך התכונה המפורסמת בספר האלמגישט אשר נמשכו אהריו כל הכמי התכונה הנמצאים מזמן היות כנמצא הספר הנזכר והוא בנוי על דעת חכמי האומות שאמרו המזל קבוע והגלגל חוזר. הדעת השני דעת חכמי ישראל שאמרו מזל חוזר והגלגל קבוע ואע"פ שאמרו ונצחו חכמי האומות כו' כבר כתבתי בזה בפי' המגילה שלי ובספר אגדות שאין דעתם לומר שחזרו בהן חכמי ישראל רק שבסבות הגלות נשכח מהן אותו הדרך ולא ידעו לכוין כל דרכי התכונה ע"פ התכונה ההיא והוצרכו ללמוד על פי תכונת הגוים וזהו עניין ההודאה וכמו שהוכחתי כל זה בספרים הנ"ל בראיות ברורות. הדעת הג' הוא דעת האיש המרעיש אשר תקן תכונה חדשה כפי שסיפר ממנו בעל יסוד עולם וכאשר הביא בעל העקידה פ' בראשית ודרך תכונתו שהגלגלים כולן סובבין ממזרח למערב אלא שמצקתן מהירין בתנועתם כל כך שמקדימין את האחרים ועושין סבוב שלם בכל יום והאחרים אינן עושין סיבוב שלם ואותו סיבוב אינו נגלה. ונדמה לבני אדם שהלכו ממערב למזרח והביא ראייה מהרבת סוסים הרצים ביחד כו' כמו שהאריך בעל יסוד עולם בדבריו וכתב בעל העקידה שאלו היה יודע להשלים עניין תכונתו היו כל החכמים מודים לדבריו והנה אתה רואה שכל זה תפס ר' שמעון בן יוחי במאמרו אמר אם פורחין כדעת המרעיש ואם שפין כדעת חכמי ישראל שסוברין שהמזל חוזר ומשפשף עצמו בגלגל כדבר המשפשף עצמו בחבירו ואם מהלכן כדרכן כדעת חכמי האומות ואמר שבכל אחד מג' דרכים אלו אפשר לתקן ענייני התכונה ולכן הדבר קשה לדעת איזה דרך הוא הישר והאמת בעצמו אי אפשר לעמוד עליו זהו הנ"ל לטוב כוונתם בזה וכיוצא בזה ונחזור לדברינו ואומר שעל זה בא הרמז בחלק הא' מן המקדש שהיה ח' אמות על הדרך שבארנו:

פרק שלישי

החלק הב' היה י"ב אמות ומחצה נגד האיקלים הב' ששערו חחוקרים שרחבו רי"ב מיל וזה שאם תחלק מספר רי"ב על י"ב ומחצה יעלה צלע המספר י"ז פחות חצי אמה ואם תוסיף אותה חצי אמה עם הי"ב ומחצה חזר להיות במספר כ"ח בהיות כי בחלק הראשון בא המספר המורה על כח השם הסוגר העולם כמו שנתבאר בא מיד החלק השני ומורה על כחו בהפסד העולם כי באותו חלק היה מקום המטבחי' המורה על הפסד הכללי כמו שיתבאר בטעם חקרבן חלק ב' אי"ה והנה בהפסד העולם נראה כח השם כמו בהוויתן ע"כ בא עניין הכח בשניהם רק שבאו במרה זאת האמות חסרים ושבורים כי זהו עניין ההפסד בהיות כי ההפסד הוא חסר הנמצאות מן ההוויה. החלק הג' היה רחבו ה' אמות נגד אקלים הג' שרחבו ת"ם שאם תחלק ת"ם על ח' יהיה הצלע מן המספר ה"ן על דרך מה שנאמר הן ליי אלהיך

תוכן כונת הרב בפי' השלישי, שהר הבית היה ת"ק אמה רומז על העולם שהוא מהלך ת"ק שנים, רוחב העזרה מצפון לדרום הנחלק לז' חלקים, רומז לז' חלקי הישוב לפי דעת התוכנים הראשונים שהוא לצד צפון ס"ו מעלות, אשר השכין **סמ"ך וא"ו** במלואו עם כולל הב' תיבות עולה לשכין קל"ה כרוחב העזרה:

החלק הראשון שבכותל הצפוני עד בית מטבחיים שמונה אמות, רומז לכח ה' המהוה את העולם כנגד האקלים הראשון לצד צפון, המחזיק בשטחו קפ"ח, ואחרי כי תסיר כ"א מספר השם הגדול ומספר ק"ס הנשאר תחלק ע"י מספר ח' יהיה הצלע ך' ועם הח' יהיה כח **יה"ו**, המורה על כח ה' ית':

החלק

רותח ומעיינות צוננין ודברי רבנן בימות הגשמים שכל העולם כולו צונן ומעיינות פושרין · א"ר שמעון בן יוחי אין אנו יודעין אם פורחין הן באויר אם שפין ברקיע ואם מהלכן כדרכן הדבר קשה מאוד ואי אפשר לבריות לעמוד עליו עכ"ל. הנה בזה המאמר העמיקו דברו כל חלקי התכונה שהניחו הפילסופים וזה כי ככר כתב בעל יסוד עולם מאמר ג' ובעל צורת הארץ מעניין גובה רום השמש ונוכח רומו. וכתבו כי בימות החורף השמש בנוכח רומו ולהיות כי אז הוא במזלות הדרומית רחוק מן הישוב ואם לא היה קרוב לארץ היה העולם חרוב מרוב הקור ובימות החמה שהוא במזלות הצפוניית קרוב ליישוב ואז הוא בגובה הרום רחוק מן הארץ כי אם היה קרוב לארץ היה העולם נשרף מרוב החום והנך רואה שזה הדבר שאמרו רבנן ורבי יהודה בר אילעי מר אמר חדא ומר אומר חדא ולא פליגי כדרך שביאר רבי יוחנן וזה כי בימות החמה הוא רחוק מן הארץ למעלה מן הכיפה. ורוצה לומר בכיפה גלגל הרומה שאינו יוצא מרכז וכשהוא גובה רום היוצא מרכז אזי הוא רחוק יותר מן הכיפה ההיא. ואמר שהעולם רותח מאחר שהוא בצפון שהוא מקום הישוב. מכל מקום המעינות צוננים מאחר שהוא רחוק מן הארץ והמעיינות נובעין מתחת לארץ כמו שנאמר (קהלת א׳) כל הנחלים הולכים אל הים ומשם הם שבים ללכת ומאחר שהים אינו צפונית נשארו המים צוננים בסיבת רחיקת השמש ובימות החורף הדבר בהפך כי החמה בנוכח רומה קרובה לארץ רחוקה מן הישוב למטה מן הכיפה הנזכר ולכן העולם צונן והמעיינות רותחין בסיבת קריבת השמש לארץ שהוא מקום הימים. וראה והבן עומק חכמתם זכרונם לברכה במה שדקדקו בדבריהם ונקטו במחלוקת רבנן ור׳ יהודה בר אילעי מאחורי הכיפה ולמטה או מאחורי הכיפה ולמעלה. ובמחלוקת רבי אליעזר ור׳ יהושע נקטו למעלה מן הרקיע או מאחורי הכיפה כי מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע אינה רק בהליכת החמה בלילה ורבי אליעזר שהעמיק לדבר מעניין השתנות האופקים בכל מקום ומקום לפי מה שהוא אמר שהחמה בלילה היא למעלה מן הרקיע והוא אמת כי יתבאר לך בח"ג פ׳ כ"ז כי גם הארץ נקראת רקיע בשתוף השם ועל כן כשהחמה שוקעת באופק א׳ עדיין היא על האופק בחלק היותר צפוני עד כי יום ולילה לא ישבותו תמיד מעל הארץ

כאשר

וגבורה, יושתתו עד להפליא, ארבעת שפטים הרעים **תענוג, גאון, וממשרה, ואמונת שוא,** ישחיתו רוח האומה, עד אם תכלה מנפש ועד בשר ותשבת עוד מהיות לגוי, למועד הזה יכונה בשם **מועד הירידה והכליון.** ולפי האמת, אין שלמות האומה במה שהיא אומה כ"א בשלמות הרוחני שבה, והן אנחנו עם ה' אם כי בעונינו כמה פעמים גם עלינו עברו שלשת המועדים האלה, לא עזבנו אלהינו, תורתו התמימה אשר נתן לנו למורשה, ורוחו העומדת בתוכינו, המה יגוננו עלינו, גנון והציל פסוח והמליט, שכל בני חלוף כמאמרם ז"ל גלו לבבל גלו לעילם שכינה עמהם, ומה יש לנו עוד לזעוק אחרי הבטחתו ית׳ ע"י נביאו (מלאכי ג׳ ו׳) אני ה׳ לא שניתי ואתם בני ישראל לא כליתם, מארבע הרוחות יבא הרוח, ישתער! יפוצץ הררי עד! ישח גבעות תבל ויושבי בה! לא נירא, ה׳ לנו מחסה ועוז! ועתה ראה קורא נעים! איך כללו חז"ל במליצות חידתם ורוח קדשם את כל אשר אמרנו, באמרם **"רוח צפון בנה ולא גמרו"** ר"ל רוח כל יושבי תבל (האומות) המכונה בשם רוח צפון, ואוצרם הרוחני, בנה ה׳ בכבודו, כי גם תהלוכותיהם ונימוסיהם המכוננו בכח האלקי נעלה מאד להשיגם ממעמד ההתבוננות למעמד היישוב ליסד אגודתם בארץ, ולכונן ארמונות דתם על תלם, אך עד תכליתם עדן לא באו, עד אשר יהפוך ה׳ אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם אחד, יעד העת ההיא, כל יושבי תבל, כמאז כן עתה כלם יתגלגלו כדור, מצמיחה לעוז, ומעוז לירידה וכליון, עד אשר יבא אלקי אמת, ויראה בכבודו לגמור בעצמו את הפכה הזאת, לא תמוש לעולם ועד, ואז כולם יבינו כי רק התורה אשר שם משה לפני בני ישראל רק היא אוצרת בתוכה את הסגולות האלו לבלתי ידפנו רוח צפון, רוח סועה וסער; רוח ה׳ היא תחיינו, מנשמת אפו כשיג קיים, התורה נפתח דבריה בב"ית רומזת לנו את כל אלה, אם בגלה בנסתר! לא נירא משאון שואן ברעש, ה׳ צבאות הוא מוראינו, אותו נקדיש ונעריץ, וה׳ ימהר להקים דברו הטוב על ידי יחזקאל עבדו (ל"ז י"ד) ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם אמן, זהו השיעור מה שעלינו להבין דברי הרב הז"ל פה ובפרקים הבאים אחריו:

תוכן

וכשהיא שוקעת בצפון נגלה שיש לה מכריח אותה לשקוע נראה שאין לה כח אלהות ואינה רק כגרזן ביד היוצר. וידוע שהחמה בזריחתה נותנת החיים לכל המציאות ע"כ נדע עניין הפסוק שאומר שמצפון תפתח הרעה המשיל עניין הפורענות שבא לישראל מצפון לדבר ההוא בעולם כי מאחר שהחמה שוקעת שם אין לך רעה גדולה מזו. ולפי מה שנתבאר אין מחלוקת בין רבי אליעזר לר' יהושע בזה ואלו ואלו דברי אלהים חיים· רק שרבי אליעזר העמיק בדבר יותר ואמר שהעולם פתוח לצפון כו'· אמנם עניין אמרם שהחמה הולכת למעלה מן הכיפה או אחורי הכיפה זהו יתבאר לך בסמוך. ורב משרשיא שאמר לית להו להנהו כללי לא בא לחלוק אלא לפרש שהנהו כללי אינן על דרך פשוטן כי לעולם לא תגיע החמה לצפון ודרום העולם על דרך האמת כפי מה שנתבאר למעלה אמרם במנחות שהחמה קודם הפסח היא בצד צפון כל היום כי שם רצה לומר בצפון העולם שאז מתקרבת אל הישוב ואל מזלות הצפוניים ולכן זורחת אל הדרום וכל זה מבואר למעיין. והנה אומר שכן הם דברי חכמינו ז"ל כלם בנויים על צד החכמה האמיתית ואין בדבריהם נפתל ועקש אף על פי שלפעמים נראה לפי תחלת המחשבה שאין מסכימים לדברי החכמים הבאים על צד המופת בפרט בעניין התכונה ויסמכו מקצת החכמים את עצמן במה שאמרו ונצחו חכמי האומות חכמי ישראל. גם בדברי הרב המורה שכתב שעניין התכונה לא היתה נשלמת בזמן הנביאים וחכמים הראשונים. ויבהל המעיין לומר כי הכמים ז"ל לא ידעו דבריהם. אבל לא יחשוב האדם ההם על כבוד קונו וכבוד חכמי התורה כן אלא ידקדק בדבריהם· שבודאי נמצא תוך כל דבריהם כמו שנתבאר באלו המאמרים שידעו סוד התכונה על צד שידעו אותן חכמי הגוים ויותר מהם שידעו גם כן דרכים אחרים אשר נעלמו מכל חכמי הגוים כמו שתבין ממאמרם בבראשית רבה פרשת בראשית וזה לשונם. ויתן אלקים אותם ברקיע השמים כיצד גלגל חמה ולבנה שוקעים ברקיע ר' יהודה בר אילעי ורבנן. רבנן אמרין מאחורי הכיפה ולמטה רבי יהודה בר אילעי אומר מאחורי הכיפה ולמעלה. אמר רבי יוחנן נראין דברי ר' יהודה בר אילעי בימות החמה שכל העולם כולו רותח

ובין כה וכה, יחוננו ה' דעת, השה יחזו ויבושו, ואכתבו כלך בשם ה' אלקינו עולם ועד: **ודע** כי המאמר שהביא הרב, שלעתיד הקב"ה מכסה את העובדי ע"ז כו', נמצא גם בילקוט ריש ירמיה ושם הנוסחא משונה מאמר זה וז"ל מכת צפון נכה ולא גמרו, שאמר כל שיאמר שהוא אלוקה יבא ויגמור את המכה הזאת שהכתי, הה"ד, נוטה צפון על תהו (איוב כ"ו ז'), ולזאת כשכתבתי גם אנכי בחבלי אהבה לפרש את הילקוט והמדרש למה נברא העולם בב' בחילוף מה שביאר הרב פה, ולהפיץ אור על פניהם מקרני ההוד אשר חלק לנו הרב. הלא כה דברו פ' כ"ה ח"ב מספרו זה, כבר ידוע שהישוב הוא בחלק הצפוני מן העולם, ובמקום היישוב הוא ניכר יותר ענין ההפסד מבמקום דרום, ע"כ באה המצוה לשחוט את הקדשים בצפון שהוא מקום ההפסד, והוא מקום שהיצה"ר שולט בבני אדם שדרים שם, ע"כ נקרא שמו צפוני והוא הגורם ההפסד עכ"ל, ויען כי רמזי הרב מעטי הכמות, ככוכבים יזהירו, אמרתי לפלש אורם, מבין נקני משכיותם ולהרחיב הדיבור מעט; הנה כל קורות העתים ושנות דור ודור למדו אותנו, וכן יאמר רנ"ך, כי שלוש הנה העתים העוברות על כל אומה קדמוניות מעת היתה לגוי עד שקמה ואבד זכרה, א' יקרא עת הצמיחה כנתוב היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת, כי רק לאט לאט יצמחו ויעלו ממעמד ההתבוננות למצב היישוב, ראשית, יקובצו לבתי אבות ומשפחות, ועמהם יפרחו נטעי אהבה, חמלה, וחנינה, ואח"כ ישגשגו להיות לאומה שלימה, בסדרים טובים ונכונים, ועמהם הכבוד הענוה והצניעות וכל מפעל טוב ילכו הליך וגדול, ירבו חושבי מחשבות בזהב בכסף, ובכל יופי ונועם, יתנו קול בזמרה, יפורטו עלי נבל, בשירים יעוררו הנפשות, עדי יעלו לציור נשגב היא הידיעה באלקית. וגם העבודה הנערכת אליה תזדכך ותטהר כעצם השמים, יאזרו עוז ויעשו חיל, ולמועד כזה יקרא **מועד העליה והעוז**, חכמים יקראו לה **רוח האומה אוצר הרוחני**, ונביאי ה' יקראוה **רוח יראת ה', אבן הראשה, ראש פנה**; אולם ברבות נאותה ההדר והשלמות, שם תפרוץ בה אהבת התענוגים, ירב בקרבה גם גאה וגאון מגבור על חלש, מעשיר לדל, חמס ושוד יהיה בארץ, יתעותו הדינים, ועמהם תאבד החמלה, והחנינה, רוח הדעת, אומץ. וגבורה

שממעל לארץ ואשר מתחת נקרא אופק הארץ ההיא ולהיות הארץ כדורית יש לה אופקים מתחלפים החותכים השמים לב' חלקים כל מקום לפי שהוא והשמש לא תשתנה מהלכו בשינוי האופקים רק מהלכו תמיד בשוה רק בדור הארץ גורם שינוי האופקים אשר על ידי זה ישתנה שיעור הימים והלילות במדינות עד שליושבים תחת אופן השוה דהיינו באמצע העולם בין צפון לדרום תמיד יום ולילה שוה כי אופקם חולק העולם בדרך שוה. אבל המדינות הצפוניים כל עוד שיתרחב הישוב לצפון יתארכו הימים כתקופת תמוז כי אופקם לא יחתוך גלילי השמש בהלק שוה. רק ישאר קשת ארוך על הארץ מן הגלילים ההם ולכן היום ארוך כי החמה נראית זמן ארוך על הארץ וזה סבת נטיית הגלילים מצפון לדרום כי מאחר שהארץ כדורית ובני היישוב בחלק הצפוני האופק השוה נוטה להם לצד דרום עד שהיושבים על קצה צפון האופן השוה הוא להם אופקם כמו שנתבאר כל זה לחכמי התכונה. ומעכשיו יתבאר לך מאחר כי גלילי השמש נחתכים לשנים שהם פתוחים לצפון כי בביאת החמה לקצה הקשת היומי במערבית צפונית אז היא שוקעת מתחת לארץ וזה עניין אמרם שהעולם פתוח לצפון ר"ל הגלילים ההם כי מאחר שהאופקם מחלקן שם לקשת היום והלילה נראין שם כפתיחין וקראו לגלילים ההם עולם להיות כי עיקר הווייות העולם תלוי במהלך השמש כמבואר. גם חוסר מעינינו מסוה בהבנת אמרם שהחמה הולכת ביום בדרום וסובבת בלילה בצפון כי בדרך נטיית קשתותיה שביארנו עולה כהוגן והוא מבואר למבין כי על ידי זה החמה לעולם בדרום הגליל ההוא ביום ובצפון לעולם בלילה כי זהו עניין היום והלילה בעצמו ומוכרח הוא פירוש זה בגמרא פרק קמא דפסחים שאמרו שם שהחמה כשש שעות בקרניתא קאי והוא באמצע דרום ועיין שם בפירש רש"י דף י"ב וכן כתב החכם אבן עזרא והביא בעל צפנת פענח לשונו פ' במדבר כי הראש הוא הדרום בעבור שבזמן שהחמה באמצע הרקיע היא באמצע הדרום והוא ס"ב נטייה זו עיין שם. ומעתה שעמדנו על אמרם שהעולם פתוח לצפון שרצה לומר שאין החמה סובבת שם ביום יתבאר לך טעם אמרם שלעתיד הקב"ה מנסה בזה עובדי ע"ז לומר יבואו יראתכם ויסגרו העולם הפתוח לצפון בהיות כי ראש לעיקר ע"ז היתה מעולם היא החמה
וכשהיא

קעורית הרקיע, שהוא למטה סמוך לארץ, וריב"א אמר מאחורי הכיפה ולמעלה, ר"ל לכל גבנוניתו, וכלהו סבירא להו, כפי דעת חכמי אוה"ע ובטלמיוס בתוכם, שגשם השמים, מקשיי, זך, וספירי, וכל כוכבי הלכת תקועים וקבועים איש איש בגלגל מיוחד, והגלגלים חוזרים וסובבים עמהם את נקודת מרכזיהם, ללכת ממערב למזרח כל אחד לפי מהלכו, וכל הגלגלים בצירוף גלגל המזלות סובבים ומקיפים כולם את הארץ בכל כ"ד שעה היקף שלם, וע"ז קאמר ר"י שנראים דברי ריב"א בימות החמה, שאז החמה מהלכת בגובה הרקיע ודברי רבנן בימות הגשמים, שאז החמה מהלכת בשיפולי הרקיע וכפירוש הרב פה כאשר תעיין בטוב טעם ודעת, אולם התנא האלקי רשב"י הרעים בקול גאונו, אחרי ראותו כי האלקיים האלה הקלו ללכת בעקבי בטלמיוס וחכמי אוה"ע, יען כי לא מלאו אנשי חיל האלה ידיהם להכות באגרוף טענות חכמי אוה"ע כמאמר הגמרא **ונצחום** חכמי אוה"ע לח"י ויען ויאמר, הלא קבלת חז"ל גלגל קבוע ומזל חוזר, היא תעמוד לעד, יבא יום ה' ונגולו כספר השמים, ונראה כי היו כחולמים, כאשר תודה לה' בימינו נגלה לעין כל חכמת ח"י וכי דבר ה' בפיהם אמת, השיטה האמיתית הזאת תכריע להכיר ביסודותי' כי השמים בעצמו איננו גוף גשמי בעל תמונה ודמות, רק כל רחבי העולם מן השמים ועד שמי השמים אין דבר נמלא בהם, ואך הריקות הולכת ומתפשטת מסביב השמים מרכז העולם לכל צד, כל כוכבי הלכת מעופפים ופורחים על כנפי האפס מסביב השמש הגדולה התלויה על בלימה במאמר פי ה', כולם שומרים פקודתם לרוץ במעגלי מסילתם איש איש במעגל מיוחד המכוננה לו מאז מראש בהולידם היוצר כל אל המציאות, וזהו אמרו ז"ל אין אנו יודעין אם פורחין באויר ואם שפין ברקיע ואם מהלכין כדרכן הדבר קשה מאד ואי אפשר לבריות לעמוד עליו, ר"ל למה תמהרו להחליט משפט חכמי אוה"ע ולסמוך בחזקת היד את המקרא לדעתם הנפסדת, הלא קבלתינו תכריע, ואם המה לעת כזה גברו עלינו בטענותם, לא לעולם חוסן, וגם עתה לא עצרו כח להביא מופת חותך על דעתם כי הוא דבר שאי אפשר לבריות לעמוד עליו בכח תבונתם בלתי עזר אלקי,
ובין

ז"ל שלא יחלקו על המפורסם ולקרבן אל השכל מה טוב ומה נעים, ועוד שהרי הם עצמן אמרו פרק כיצד מעברין מקום שהחמה יוצאת ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך זהו פני צפון החמה יוצאת ביום קצר ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום תקופת ניסן ותקופת תשרי חמה יוצאת בחצי מז־ח ושוקעת בחצי מערב שנאמר (קהלת א') הולך אל דרום וגו'. אמר רב משרשיא ליתנהו להנהו כללי דתניא לא יצא חמה מעולם מקרן מזרחית צפונית ושקעה בקרן מערבית צפונית ולא יצאה חמה מעולם מקרן מזרחית דרומית ושקעה בקרן מערבית דרומית עכ"ל הגמרא. הרי שרב משרשיא הסכים לדעת הפילוסופים שהחמה מהלכת לעולם באמצע השמים וע"ד קשה דהא במנחות פ' כל הקרבנות משמע שבעים יום קודם הפסח החמה היא כל היום בצפון. ולכן אמרו שמביאין העומר מן השדות שהן בדרום שבהן החמה זורחת כל היום כדאיתא התם אם כן ש"מ שאין החמה סובבת כל ארבע רוחות כל יום ויום ועוד קשה דבפסחים פ' מי שהיה טמא אמר רבא שית אלפא הוי עלמא וכו'. ומוכח לה התם מהליכות החמה ממזרח למערב א"כ ש"מ שהחמה הולכת ממזרח למערב כדעת הפילוסופים ואינה מקפת לדרום ולצפון ולזה כתב שם רש"י ז"ל ולא נהירא לן כלל שהרי אין החמה מהלכת לארכו של עולם אלא מקיפתו הרי שהוקשה לרש"י ז"ל הקושיא שהקשתי והנראה לי בזה אחר עיון הנמרץ שדבר זה מבואר ע"י ידיעת מהלך החמה שהוא דבר הנקל בחכמת התכונה וקל הוא להבינו ליודעי טעם אריכות הימים והלילות והשתנות בכל אקלים ואקלים לפי מה שהוא בכל הישוב שהוא לצפון וזה כי סבת אריכות הימים בתקופת תמוז וקצרי הלילות הוא בסבת תנועת השמש על ידי הגלגל היומי ממזרח למערב שכל יום מסבב העולם בכל יום ויום השמש הולכת וסובבת על שביל א' והם הנקראים שבילי או גלילי השמש אשר הם בשוה ממזרח למערב בדרך אופן השוה הנקרא קו השוה ומבואר שהשמים הם חצים למטה מן הארץ וחצים למעלה על כן כל גלילים אלו נחלקים גם כן חצין למטה וחצין למעלה ואופן המפריד בין הצי השמים שממעל

שהוא יוצא מקוטב הדרומי ועובר על אמצע כדור הארץ אל הקוטב הצפוני ומשם אל תחת לארץ עד הגיעו אל הקוטב הדרומי, חציו העליון נקרא חצי היום, וחציו התחתון נקרא חצי הלילה, יען, כי בהגיע השמש נגד ראשי בני אדם, השוכנים על זה האופן, אז הוא חצי יום להם, ובהגיע השמש מתחת לארץ נוכח כפות רגליהם הוא חצי הלילה לשוכני מעלה, ובנחמד ונעים שער ו' סי' קל"ז כתב וז"ל דע שחצי קו היושר אשר הוא ממעל לאופקינו, וכן שאר גלגלי או קשת הימים שעושה השמש בסיבת תנועת היומית, כולם הם לנו רוב יושבי תבל, שוכני צפון, נוטים מן האקלימים ממעל לאופקנו לצד דרום, והם לנו כמו קיר נטוי, וקשת הלילות אשר מתחת לאופקנו, כולם הם נוטים לצד הצפון, אפילו קשת ליל תקופת טבת שהוא שמדבק אל עיגול גדי, אשר קשת יומו הוא בתכלית הריחוק ממנו לפאת דרום, מ"מ בקשת אשר הוא ממנו ולמטה מאופקנו, היא נוטה לפי עמידתנו לצד צפון, ושיעור הנטיה כפי הרחקת האדם מקו היושר לצד צפון ככה יתרבה לנו הנטיה, עד שהשוכנים תחת ציר הצפוני, יהיה להם קו היושר לאופק, ושאר הגלגלים מסבבים אותו כאזור המסבב מתני איש, כמו שתראה כל זה בחוש העין בכדור, עכ"ל. וההנחה הזאת יישב החכם הישראלי בפ' י"ב ממאמר שני מספרו, את מאמרי חז"ל האלה אשר הרב עומד פה בביאורם, במה שדרשו הולך אל דרום ביום, וסובב אל צפון בלילה, באמרו כי לפי ההנחה הנזכרת שלכל יושבי תבל בכל האקלימים קשת הימים לעולם בצד דרום, וקשת הלילה לעולם בצד צפון צדקו דברי רז"ל בתכלית הצודק, והרב מוה' דוד גאנז, הלל את הביאור מאד ויאמר כי דבריו מאד מתקו לחכו והן הן גם דברי הרב ז"ל: אמנם המאמר מבראשית רבה אשר הביא הרב, שמעתי אחד קדוש הוא הגאון הגדול מלבי"ם אב"ד בקעניגסבערג מדבר בביאור כקל ומורווח, והוא, כי לא דברו רבנן וריב"א על גלגלי חמה ולבנה בעצם השקיעה, כיצד הם שוקעים מתחת לאופקנו, רק פלוגתתם היא איך חמה ולבנה שקועים וקבועים בתוך עובי הרקיע, אם בקערוריתו, או בגבנוניתו, והאמת עד לעצמו דהכי פירושו כתיב ויתן אותם אלקים ברקיע השמים, שמעינן מינה שהמאורות נתונים בתוך עובי הרקיע, לכן שואל כיצד היא שקיעתם וקביעותם אם לצד קערורית הרקיע, או לצד גבנוניתו, וקאמרי רבנן מאחורי הכיפה ולמטה, ר"ל לצד קערורית

העולם ולכן באה מדה זו בחלק הצפוני כאשר נתבאר. ב ומאחר שבא לידי אימא בה מילתא על תיכן וכוונת מאמרם שאמרו ז״ל שהעולם פתוח לצפון כמו שאמרו ז״ל פ׳ הקומץ רבה שהעולם נברא כה׳ הפתוחה לצפון ופ׳ לא יחפיר העולם דומה לאכסדרה שיש לו ג׳ מחיצות וז״ל הגמרא שם תניא ר׳ אליעזר אומר העולם דומה לאכסדרה ורוח צפוני אינה מסובבת וכשהחמה מגיע לקרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע. רבי יהושע אומר העולם דומה לקובה ורוח צפונית מסובבת וכשהחמה מגיע לקרן מערבית צפונית מקפת אחר הכיפה שנאמר (קהלת א׳) הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח אלו פני מזרח ומערב שפעמי׳ מסבבתן ופעמי׳ מהלכתן עכ״ל. ואמרו רבותינו ז״ל במדרש למה התורה מתחלת בב׳ לומר לך מה ב׳ סגורה מג׳ רוחות ופתוחה לצד צפון כך העולם כו׳. ויש להקשות והלא ידוע ומפורסם בעולם ולא מצאנו ששום חכם יחלוק בזה שהעולם כולו מסובב בגלגלי העולם שהן מסבבין אותו והגלגלים הם כדוריים עגולים מכל צד ואיך נאמר בהן שהן פתוחין וקרועין לצד צפון ואף שרבי יהושע חולק בזה וסבירא ליה שרוח צפונית מסובבת והעולם דומה לקובה והוא דעת הפילוסופים שסוברים שהגלגלים כדורים אם כן חלק העליון שעל הארץ מונח על הארץ כקובה וכן נקרא בפי הפלוסופים קבוב הגלגל מכל מקום גם דברי רבי יהושע הם תמוהים כי איך אמר שהחמה בדרום ביום ובצפון בלילה וכל זה איננו לפי דעת חכמי התכונה הפילוסופים שמבואר בדבריהם שתמיד החמה הולכת ממזרח למערב באמצע הרקיע ואינה הולכת בדרום וצפון כלל אלא בימות החמה היא במזלות הצפונית ובימות החורף היא במזלות הדרומית אבל ביום אחד אינו לא בדרום ביום ולא בצפון בלילה והוא מבואר בדבריהם ואם יאמר האומר שדברי חכמים ז״ל הם מקובלים ואפשר שכן הוא לא אחלוק עליו כי אם קבלה הוא נקבל אף על פי שהוא רחוק מן השכל אבל אם לדין יש תשובה ובכל מה שאפשר לפרש דברי חכמים ז״ל

בסופי, למדתי רמז נכון למאד, אל שש הקצוות האמור בס״י בלשון זה, חתם רום ביה״ו, חתם תחת בהי״ו, חתם מזרח בוי״ה, חתם מערב בוה״י, חתם דרום ביו״ה, חתם צפון בהו״י, כל החותמות האלה עניינם בכלל ירמזון למה שאמר הכתוב, כי הוא אמר ויהי, ובפרטן אתה מוצא שש קצוות אלה כפרדות, בבחינת ג׳ חלקי הזמן, עבר עתיד, הוה, חותם הרום יה״ו ע״ד מקים שפל העני שם יהו כי כל הנשפלים גם האדם בכללם טרם ירומו יהיו בשפל, ובעבור זה חותם התחת הי״ו בלשון עבר שהטעם העבר, חותם מזרח וי״ה ע״ש ויהי אור, שהוא עתיד שהופך לעבר, חותם מערב וה״י עבר שהופך לעתיד כי כן הסדר ממזרח יצא האור למערב, חותם דרום יו״ה בלשון בינוני ורומז לחכמה כטעם הרוצה להחכים ידרים, ובהיות הש״ת עושה כל בחכמה בכל עת, כדכתיב המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ע״כ חותמה בענין הזה, חותם צפון הו״י שהיא מורה קריאת הצער, יען כי מצפון תפתח הרעה ויצה״ר נקרא צפוני, ומסית את האדם לרדוף אחרי המותרות כטעם הרוצה להעשיר יצפין ומרבה נכסים מרבה דאגה והוי, והאדם בכל זאת בקירי נפשיו והבא לטמא פותחין לו, לזה רמזו חז״ל במאמרם שרוח צפון פתוחה, ונכון מאד בדרך הרמז: ב ומאחר שבא לידי אימא בה מילתא, להשכילך בינה קורא נכבד, ולהבינך דברי הרב, אביא משפטים הקדמות קצרות, וכללים מעטים לקוחים מחכמת התכונה, סדר מהלך השמש ליום אחד, והקף כדור הארץ עם הזמן, והנה הקף כדור הארץ ממזרח למערב ומתחת לארץ עד מזרח שמש חלקוהו התוכניים לש״ס חלקים נקראים מעלות, מחציתו ק״פ מעלות, רביעותו צ׳ מעלות. והיום חלקוהו לכ״ד שעות, והשמש מאיר לעולם חצי כדור הארץ שהוא ק״פ מעלות אשר נגד השמש וחצי כדור הארץ אשר מהעבר השני חשוך, למאיר ובא נקרא יום ולחשך נקרא לילה, והאופן המפריש בין האור ובין החשך, נקרא אופק, הנקודה מזה האופק אשר משנה מתחיל השמש לזרוח על פני הארץ נקרא מזרח, והנקודה משנה שבה ישקע השמש ויהי חשך נקרא מערב, האופן המפריש הזה הנקרא כמו כן אופק המדומה ברעיון איננו עומד כה על מקום אחד סביב הארץ אפילו רגע אחד אבל הוא מתנועע בתנועת השמש ממזרח למערב, ונדמה כאלו הוא קבוע על שני קוטבים (אקסען) אחד באמצע צפון ואחד באמצע דרום וסובב גלילים ועושה בקר לזה וערב לזה, והאופן הנדמה
שהוא

תורת העולה פרק שני

לנו את הארץ לארכה ולרחבה ונתן לנו סמני מצריה וגבוליה בהלכות בית הבחירה מסודר בסדר נקל למען ימצא כל מעיין מבוקשו. ואעפ"י שלפעמים יש מחליקת בגמרא על זה בעניין הלשכות או המעלות שהיו במקדש או במקום המזבח כמו שהוא מבואר פ"ק דיומא ובשאר מקומות בתלמוד לא אשגיח בזה ולא אבאר רק על פי דברי הרמב"ם שהן אליבא דהלכתא מלבד בעניין צורת המזבח וסדר המערכה שהם גדולי הערך שאמשיך בהן הכוונה אליבא דכולי עלמא כמו שיבא אי"ה. וזאת התורה אשר שם לנו משה בהלכות ההם וזה לשונו רוחב העזרה מצפון לדרום קל"ה אמה. וזה חשבונו מכותל הצפוני עד בית מטבחיים שמונה אמות בית מטבחיים שנים עשר אמה ומחצה בצדו מקום השלחנות שמנה אמות ובצד מקום השלחנות מקום הטבעות כ"ד אמות ששם שוחטין הקדשים ובין מקום הטבעות למזבח ח' אמות המזבח והכבש ס"ב אמות ובין הכותל הדרומי והמזבח י"ב אמה ומחצה עכ"ל. הרי שנחלק לז' חלקים נגד הישוב שהוא ז' אקלימים לרוחב הישוב ולהיות כי הישוב מתפשט לצד צפון השוה ס"ו מעלות כמו שנתבאר בדברי חכמי התכונה ומניין סמ"ך וא"ו במלואו עם מספר ב' תיבות הוא מניין קל"ה לכך היה הרוחב קל"ה ודע כי חכמי התכונה והמחקר חלקו האיקלימים, ונתנו שעור כל איקלים ואיקלים כאשר מבואר בספר יסוד עולם ובספר תמונות הארץ ובשאר ספרי התכונה והנה שערו שאקלים הזה שהוא הראשון לצד הצפון קפ"א מיל לכן באה המדה הראשונה במקדש רוחב ח' אמות בהיות כי האקלים ההוא הוא הראשון לצד צפון. ולכן בא הרמז במדותיו על כח הש"י שסוגר העולם בצפון כמו שיתבאר ולהורות על מספר קפ"א בעניין זה באה המדה הראשונה ח' אמות וזה **א** שאם תסיר כ"א שהוא מספר השם הגדול ישאר ק"ס ואם תחלקהו על מספר ח' יצא לך צלע המספר עשרים וביחד הוא כ"ח יה"ו שסוגר העולם בצפון. וידוע מדרשם ז"ל שדרשו ז"ל בפרקי רבי אלעזר פרק י"ג שהניח הקב"ה רוח צפוני פתוח לדון בו עובדי ע"ז לומר יבואו יראתכם אם יוכלו לסגור רוח צפוני שהוא פתוח והקב"ה סוגרו בשמו לכן באה כאן מדת הרוחב הקרוב לצפון להורות על שמו יתעלה שסוגר העולם **ב** וידוע אמרם בספר יצירה שאותיות י"הו שהם במספר כ"א הם חותמי העולם

ק"פ מעלות, ואע"פ שאין אורכי האקלימים שוים כי אקלים היותר סמוך אל קוטב הצפוני יתקצר קו ארכו כמובן למתחילים בחכמת התכונה, מכל מקום לאורך ידיעות, ומציאות כל מקומות הארץ בכמה מעלות הם יושבים באורך וברוחב העולם, חלקו כל האקלימים לאורך שוה, ורחבם של כל האקלימים ביחד יחשבו לארבעים ושלשה מעלות, והשאר חשבו הקדמונים למדבר שמה ציה ושממה בצד הדרום מרוב החום, ובצד הצפון מרוב הקור, אבן כל החשבים האלה הוציאו דבת הארץ כי הבורא ית' תכן תבל בחכמה, ועי"י הספנים המפורסמים אשר תרו כל קצוי ארץ ואיים רחוקים משנת ה' אלפים רנ"ב ליצירה והלאה, נתגלה לנו מדינות רבות רחוקות וגדולות בחגורות השורפות, גם בחלק אזיא, גם בחלק אפריקא, וימצא ישוב בני האדם גם בגרענלאנד תחת חגורת הקור, ולהלאה מעיגול הצפוני עד חמש עשרה מעלות סמוך לקוטב הצפוני, וקצת מחכמינו ז"ל יאמרו כי לשבעה האקלימים הנזכרים רמז הזוהר הקדוש בפ' בראשית ויקראם בשמות, וז"ל, שבע ארעות איכון דא לעילא מן דא, ואיכון ארץ, אדמה, ארקא, גיא, נשיה, ציה, תבל, ותבל לעילא מכולהון דכתיב והוא ישפוט תבל בצדק, עכ"ל, ובצדק כאשר גם אנחנו כי הזוהר רמז לכל חלקי התבל אשר נתגלו בימינו, גם אמעריקא כלוה עמם, הן כל שיטת התכונה החדשה נודע לחז"ל כאשר יבואר אי"ה, ואיך יעלם מהם כדור הקטן הזה, אשר אנחנו מתגוללים עליה, אך אמרי כי ישנו שם אנשים לפנים, פראים דומים לבהמה, בני בלי דת, ותורת ה' לא ידעו, כאשר כן נמצאו בגלות ארץ החדשה, לכן קראום חכמי הזוהר בשמות ציה, נשיה, כי המה כלמו תהו ובהו ומאפס נחשבו גם יחד:
א שאם תסיר כ"א שהוא המספר השם הגדול כו', כל חכמי המקובלים הסכימו פה אחד כי עקר השם הגדול הוא רק שלשה אותיות ראשונות, יו"ד ה"א, המה כח"ב, וא"ו הוא ששה קצוות חג"ת, נהי"י, והה"א האחרונה שבשם הוא ספי' מלכות הכלולה מכולן, וזה כוונת הרב ז"ל: **ב** וידוע אמרם ז"ל בס' יצירה כו' מתורתו של הרב בספר הזה פ"ד בסופו

שהרי מן השמים לארץ מהלך ת"ק אלא שכיון לי"ח הגלגלים שכוללים המקדש של מעלה וכמו שיתבאר בסמוך כי הגלגלים הם י"ח. עוד מדרש פרשת החודש הזה לכם בשמות רבה המורה לנו על זה וזה לשונו שם ט משל למלך שהיה לו בן והשליטו על כל נכסיו ואמר לו הבן לאביו אם אין אתה נותן לי הכסא שלך האיך הכל יודעין שאתה מחבבני אלא כשתתן לי מקום הכסא שלך הכל נותנין לי קלוס כך נתן אלקים לאברהם העולם ואמר (בראשית י"ח) ויי' אמר המכסה אני מאברהם כיון שנתן לו הכל א"ל אם אין אתה נותן לי בית המקדש ת"ק אמה על ת"ק אמה לא נתת לי כלום ונתן לו הק בה עד כאן לשון המדרש· ומבואר נגלה מעניין מדרש זה שת"ק אמות של הר הבית הוי נגד מהלך ת"ק של העולם כאשר נתבאר. ואמרו שרובו מן הדרום כו' פי' שהעזרה לא היתה באמצע הר הבית אלא שהיה הרוחב בין חומת דרום לעזרה יותר מן הרוחק שבין חומת מזרח לעזרה וחומת מזרח יותר מן הרוחק שבצד צפון ושל צפון יותר משל מערב והוא דוגמא נפלאה. כי ידוע שישוב העולם הוא כולו לצד צפון רחוק מן הדרום ושאין ישוב בדרום העולם כלל מפני החום הגובר שם כידוע ליודעים מעט בהכמת התכונה שבשהחמה במזלות הדרומיים שאז החמה קרוב לארץ ומחמת תגבורת החום אי אפשר לישב שם ולזה אין הישוב רק בצפון. ומ"מ גם שם לא יגיע לקצה הצפוני כמו שיתבאר. לכן באה העזרה תוך הר הבית דוגמת הישוב תוך כלל העולם רחוק מן הדרום ואפשר שבזמן הבית היה הישוב יותר רחוק מן המזרח מלצפון ובצפון יותר רחוק מלמערב· ואף על פי שלעת כזאת איננו כן מכל מקום דבר זה לא יעלים ממנו הטעם וכבר נודע מה שכתב הרב המורה חלק ג' פרק נ' בתת טוב טעם ודעת על ענייני ספרי קורי הדורות אשר הם בתורה וכתב וז"ל דברי הימים ההם נעלמו ממנו היום ואלו ידענו היום וידענו המקרים אשר קרו כימים ההם היה מתבאר לנו בפרט טעם רוב מה שנזכר בתורה וממה שצריך שתדעהו כי אין בחינת הספורים הנכתבים כבחינת העניינים הנראים כי בעניינים הנראין פרטן מביאין לדברים הצריכים מאוד אי אפשר לזכרם מפני האריכות וכשיתבונן האדם בספירים ההם יחשוב שיש בהם אריכות או כפל דברים ואלו היה רואה מה שסופר היה יודע צורך מה שנאמר. ומפני זה כשתראה בתורה ספורים בזולת המצות ותחשוב שהסיפור ההוא אין צורך לזוכרו או שיש בו אריכות אינו רק להיות בלתי רואה הפרטים המביאים לזכור מה שנזכר עכ"ל. ובזה אני אומר אל תתמה כמה שהישוב אינו לעת עתה כדרך שסדרו לנו חז"ל חכמי המדות מאחר שאפשר שבימיהם היה ככה ואלו ראית מה שסופר היית יודע מה שסופר:

פרק שני

אחר שנתבארו דברים אלו על דרך הכלל אשוב על הפרטים לבאר בדרך זה ולהראות שאין בפרט אלא מה שבכלל לאורך ולרוחב ולגובה לכל מדותיו אשר נתבארו במסכתא זו ולפי שמטולטלים שבילה של תורה ואינן נזכרין במשנה כסדר שנוכל להביני משם בנקל אביא לך דברי התייר הגדול הרמב"ם ז"ל אשר תר לנו

בין הכל עשרה, ולגלגלי נוגה וחמה, יתנו התוכנים הראשונים עוד שני גלגלי יוצאי מרכז לכל אחד, הרי ששה, וגלגל היומי, וגלגל הכוכבים הקיימים הרי שנים, כמלאו בין הכל שמונה עשר כדור הכוללים כל הפליאות כלה, והיא המקדש של מעלה לפי דברי הרב: ט משל למלך כו' מקום הכסא שלך, הוא בית המקדש, שזה עיקר הארת השכינה והשפע האלהית, השופע ע"י הקרבנות, ושם בית ההשגחה העליונה, ושסיים במדרש, ונתן לו הקב"ה כל מה שבקש שנאמר נתתי לך שכם אחד, ר"ל חלק המיוחד, הוא מקום ירושלים ובית המקדש:

להבין דברי הרב בפרק השני, צריך הקורא נעים לדעת, שחכמי קדם חלקו את כדור הארץ לחמשה קוים, שלשה קוים אין בהם ישוב, ושנים הם מיושבים, ואמרו שכל הישוב הוא בשני הקוים או רצועות הממוזגים, והמה מובדלים לשבע איקלימים, וכל איקלים יוסיף באריכות היום חצי שעה ויותר, אורך כל איקלים מקצה המערב עד קצה המזרח, הוא ק"פ

משיגים הש"י. לזה אמר שם ימצאנו. ולזה נאמר במשה רבינו ע"ה (במדבר י"ב) בכל ביתי נאמן הוא ר"ל שהשיג כל ענייני המציאות על אמיתתן כמו שביאר הרב המורה וכאשר פירש שם הרב שם טוב פ' נ"ד הנ"ל. וככר העיר על זה בעל העקידה פרשת וישב שער ל"א. וכתב הבחיי פרשת תרומה ג' תרומות נאמרו בבניין המשכן נגד ג' תרומות שנברא בהן העולם· והם חכמה ודעת ותבונה. וכדי לזכור שהמשכן הוא שקול כנגד בריאת העולם כתב אצל בצלאל (שמות ל"ה) וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת. ותמצא בפרקי רבי אליעזר פ"א כשבנה שלמה המקדש בנה בשלשתן שכן הזכיר על חירם (מלאכים א' ז') בן אשה אלמנה הוא למטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחשת וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת וכן בשלשתן עתיד להבנות כו'. וכתב הרמב"ם פ' א' מה' בית הבחירה ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבניין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל עכ"ל. הרי לך כי מדות אלו שנתנו חכמים ז"ל בבניין בית שני הוא ע"פ חכמה ותבונה ודעת שהוא שקול נגד בריאות העולם. לזה אמרו כי הר הבית היה ת"ק על ת"ק. נגד העולם בכללו שהוא מהלך ת"ק שנה לרחבו ולארכו דהיינו ת"ק על ת"ק· וידוע שהעולם כלו אינו עומד. על שום סמיכה רק תלוי במאמר הש"י וכמו שנאמר (איוב כ"ו) תולה ארץ על בלימה. כן אמרו שהיה תחת הר הבית כיפין על כיפין חלול מתחתיו כדמות העולם עומד על בלימה· ובהגדת שמואל ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר יצחק אמר מגילת בית המקדש מסר הק"בה בעמידה שנאמר (דברי' ה') ואתה פה עמוד עמדי. משה מסרה ליהושע בעמידה שנאמר (שם ל"א) קרא את יהושע והתיצבו· יהושע מסרה לזקנים בעמידה שנאמר (יהושע כ"ד) ויאסוף יהושע את כל זקני ישראל ויתיצבו לפני האלהים. עמדו הזקנים ומסרוה לנביאים בעמידה ונביאים מסרוה לדוד בעמידה ולית לן קראי. עמד דוד ומסרה לשלמה בעמידה שנאמר (תהלים מ"א) ואתה יי' חנני והקימני ואשלמה להם ואומר (ד' ה' א' כ"ח) הכל בכתב מיד יי' עלי השכיל מלמד שנתנה לדרוש מיד יי' עכ"ל המדרש. ואין ספק שרמזו לסוד מה באמרם שנמסר מזה לזה בעמידה והביאו ראייה מן המקראות שלא נאמרו בעניין המקדש כלל וסמכו דבריהם בזה כדי להורות על הכוונה ונראה שכוונו ז"ל שמה שדרשו ז"ל בסוכה פרק לולב וערבה וביומא פרק בא לו (שמות כ"ו) עצי שטים עומדים ה שמעמידים את צפויהם שמא תאמר ו אבד סברם ז בטל סיכויים תלמוד לומר עצי שטים עומדין שהן קיימין לעולם ולעולמי עולמים עכ"ל. הרי שדרשו עניין העמידה על דבר קיום. ולכן למד הקדוש ברוך הוא למשה ומסרו הדבר זה לזה בעמידה לרמוז על דברים הקיימים שהיו רמוזים בענין המקדש והם קיימים אף לאחר שנחרב הבית ולכן הביאו פסוקים שלא נאמרו במקדש להיות כי כל התורה והעולמים כולם היו רמוזים במקדש וכליו לכן נרמז העמידה בכולן. ולהיות הענין כן אמרו בבראשית רבה פרשת ויצא אמר רבי שמעון בן יוחאי אין בית המקדש שלמעלה גבוה מבית המקדש של מטה ח אלא שמונה עשר מיל מאי טעמא (בראשית כ"ח) וזה שער השמים כמנין וז"ה הנה לפי פשוטו הוא מאמר רחוק

שהרי

כי הדעות שאינם אמיתיות לא יתקיימו כו', ופי' רש"ט כי הבית הוא מציאות זה העולם שהוא **בית אל** והוא השיג כל מה שבזה הבית מקרני ראמים ועד ביצי כנים, וידע זה בידיעה אמתית קיימת, וזה הוא הכרוז **נאמן הוא**. ובהנחה הזאת יפרש הרב לדעתו את המקרא "בית אל ישאלנו וגם יזכר עמנו", כי ע"י אחרי פעולותיו ית' ואיך הוא רקום ותקון כו' אנו משיגים אמיתית מציאותו השגחתו ויכלתו ית': ה שמעמידין את צפויין כו' שהצפוי של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב דכתיב ואת הקרשים תצפה זהב, ולא היה עושה טס ארוך כמדת הקרש שיעמד מאליו: ו אבד סברן כו', משנגנז אהל מועד בטל לו עולמים: ז בטל סכויים כו' תוחלתם וסברם, כדמתרגמינן, הבט, אסתכי, ר"ל לפי שהצפוי של זהב ודאי אפשר להתקיים כשנגנז המשכן, אבל הקרשים של עץ איך אפשר להתקיים כך זמן רב מפני הריקוב והתולע, ת"ל עומדים שעומדים לעולם, כי אינם ככל הטבעים הכלים ונפסדים, והקדושה והתכלית האלקית השורה עליהם מעמידן לעולם, כאשר יבאר הרב: ח אלא שמונה עשר מיל כו' לשבתאי, צדק, מאדים, לנגה, כוכב, ושבעה הכוכבים האלה, יש להם מלבד הגלגל המיוחד לכל אחד עוד גלגלי יוצאי מרכז,

בין

חלק ראשון
נקרא
הר:

מי שעלה ההר. לקדוש הוא נבחר:
ובהר כ"ה פרקים. הם מעלותיו מגיעות לשחקים:

שאו שערים ראשיכם והנשאו
פתחי עולם ויבא מלך הכבוד:

פרק ראשון

תנן א במסכת מדות הר הבית היה ת"ק אמה על ת"ק אמה רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מעוטו מן המערב עכ"ל המשנה ריש מידות. כבר אמרו חז"ל (שמות ט"ו) מקדש יי' כוננו ידיך מלמד שהמקדש של מטה מכוון כנגד מקדש שלמעלה ואמרינן פ"ק דתענית ומי איכא ירושלים למעלה אין דכתיב **ב** (תהלים קכ"ב) ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יהדיו ואמרינן גם כן במסכת חגיגה **ג** כי מיכאל כ"ג של מעלה עומד ומקריב נפשותיהן של צדיקים על מזבח של מעלה וכן אמרו במדרש ויקרא רבה וביום הקים את המשכן א"ר סימן מלמד שמשכן אחר הוקם עמו. לכן אי איפשר רק שהדברים של מטה הם דוגמא ומכוונים לדברים של מעלה כמו שאמר דוד ע"ה (ד"ה א' כח) הכל בכתב מיד יי' עלי השכיל כל מלאכת התבנית. ונאמר בבנין המשכן (שמות כ"ה) כתבנית אשר אתה מראה בהר מלמד שהדברים מכוונים למעלה ולמטה. ולזה אני אומר כי העולם בכללו נקרא מקדש של מעלה להיותו פעולת השי"ת וכן נקרא העולם בכללו בית אל כמו שפירש הרב שם טוב פרק נ"ד ח"א מס' המורה **ד** ולזה נאמר (הושע נ') בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו כי ע"י פעולת הש"י אשר הם נגלות לנו אנו משיגים

א תנן במסכת מדות כו' העזרה לא היתה מכוונת באמצע הר הבית, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות, ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון, (רמב"ם פ"ה מהב"ה ה"ו) הנה רובו לדרום ר"ן, שני לו למזרח רי"ג, שלישי לו מן הצפון קט"ו, מעוטו מן המערב ק' (תוי"ט ב' למדות עיי"ש): **ב** ירושלים הבנויה, ירושלים של מטה תהא בנויה כעיר שחוברה שהיא כיוצא בה קברתה ודוגמתה, מכלל דאיכא ירושלים אחריתי, והיכן אם לא למעלה (רש"י, וכתב הרשב"א ז"ל יש בזה סוד), ודע שירושלים של מטה, וציון, ובהמ"ק כלם ציורים לענינים שכליים דקים מאד, גם כל ארץ ישראל, וע"כ נקראת הארץ ארצות החיים ונחלת השם וע"כ תלויות בארץ כמה מצות התורה, וע"כ אמרו כל הדר בח"ל כמי שאין לו אלוה, ור"ל המקדש ציורים לענינים רוחניים, והוא אמרו, וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, והיינו שירושלים של מטה היא מכוונת כנגד שער השמים, כדאמרינן פ' אין דורשין בז' רקיעים, זבול, שבו ירושלים וביהמ"ק ומזבח: **ג** כי מיכאל כהן גדול של מעלה כו', שע"כ נקרא השר הגדול בספר דניאל שהוא כהן גדול במקדש שלמעלה, ומקריב נשמתן של צדיקים, וע"ז תקנו בתפלה ואשי ישראל כמבואר בתוס' ובטור א"ח סי' ק"ך, וע"ז נאמר וראה מזבול קדשך גו', ר"ל ראה מירושלים של מעלה, המכוון כנגד ירושלים של מטה שנחרבה עתה, ואיה קנאתך וגו': **ד** ולזה נאמר בית אל ימצאנו כו'. המורה בכ"ד לראשון יאמר, ואל זה הענין רמז באומרו בכל ביתי נאמן הוא, כלומר שהוא הבין מציאת עולמי כלו הבנה אמתית קיימת,

כי

שכתוכו והר הבית שנתנו חכמים ז"ל מרתו כנגד אברהם שקראו **הר** כי נראה משם גדולת מעשה אלקינו יתעלה ויתרומם ואברהם אמר בהר יי יראה ר"ל שעל ידי ההר יי יראה: **החלק השני** אבאר בו טעם כללי הקרבנות והקטורת והנסכים והעובדים בו . ואכתוב בו תחילה הטעמים אשר נתנו בו לשבח חכמים הראשונים ז"ל מה שמצאתי מדבריהם ז"ל כי צורך גדול הוא לדעתי כמו שאכתוב בחלק הב' בעז"הי ואח"כ אכתוב דעתי החלושה נגד יצחק שהיה בעצמו קרבן על המזבח ונאמ' בו (ירמיה י) אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי ואמרו ז"ל זה יצחק בן אברהם ונקרב איל תחתיו כאשר יתבאר בעז"הי שע"י זה נגלה לו סוד הקרבן לאברהם מה שלא ידעו קודם זה ושעל זה קראו **שדה** כמו שיתבאר סוף חלק שני: **החלק השלישי** אבאר בו בעזרת השם יתברך ויתרומם טעם פרטי כל קרבן וקרבן הן תמידין ומוספין הנקרבין במועדי יי ושאר קרבנות הנקרבין בחובה בנרבה ובמלואים נגד יעקב שקראו **בית** שע"י פרטי הקרבן שהיו מקריבין כל יחיד ויחיד הן בתורת חובה או בנרבה היו עולין לירושלים שעליו נאמר בו (ישעיה ב') ונעלה אל הר יי אל בית אלקי יעקב כדי שיהא נקרא על שמו . ולפי שידוע שאמרו רבותינו ז"ל כי קרבן העולה היה בא לכפר על הרהור הלב שאין אדם ניצול ממנו כמו שאמרו פקודי תחיל למשה ונקרב את קרבן יי וגו' שדרשו ז"ל שאמרו מידי הרהור לא יצאנו על כן אקרא לזה החיבור :

תורת העולה

כי זאת היא העולה על לבי להקריב קרבן יי להיות לכפרה על חטאתי ולזכרון לפני יי לטהר רעיוני ולנקות מחשבותי וישלמני ויחזקני לאהבו ולעבדו כמו שנאמר ואהבת וגומר :

בראשית כל . אהלל ואשבח לאל בורא כל . אשר לו לבד ראוי ליתן שבח על כל . הוא יתעלה הפועל כל . והוא זכני ברוב חסדיו לעשות את כל . שעשיתי אף על פי שאין בידי כל . לא חכמה ולא מעשה ואין בידי מכל . להיות ביד הרוצה לכנוס בדברים גדולים הכלולים בכל . אך אמרתי רוב שפלותי וקלקולי הוא התקנה כי על ידי זה יהא ניכר גודל חסדי ההנינה של השם יתברך שבמקום גרולתו מצינו ענותנותו . וכן כתב הפילסוף מאמר י"א מספר בעלי חיים בהיותו תופס על הקדמונים שלא רצו לדבר בטבע הבעלי חיים הפחותים הנולדים מן העיפוש לפחיתותם זולתי הנולד מזכר ונקבה ואמר שם כי יותר ראוי לדבר בהם ממה שידובר בשאר ב"ח ולא מצד עצמן מאחר שהן פחותין ונרועין אבל בבחינת הכח האלקי שהוא מעורב בהן שזה בלי ספק יורה על מעלת הפועל ושלימתו כו' וכתב בעל העיקרים מאמר ב' פ"א שזהו דעת התורה ועליהן אמר דוד ע"ה (תהלים קד) מה רבו מעשיך יי וגו' . ובזה אני אומר שע"י השפלים במצב כמוני תולעת ולא איש גדולתו של יוצר בראשית ניכרת. שהשפעתו והסדיו אף על השפלים גוברת . וזאת גרם לי שמצות מצוה גוררת. באשר כבר פירשתי דברי האגרת. של מגילת אסתר באופן נסתרת . ועי"ז זכיתי להתחיל זאת המחברת . וידוע אמרם ז"ל שכורש בנה של אסתר בנה בניין השני . וכן קראני שבזכות שפירשתי על אסתר מאמר מחיר יין באתי על זה המעיין . ואולי בזכות זה שנזכה לראות בעין . ובכן אבקש מלפני אבינו שבשמים . שיסיר לב האבן מקרבי ויסיר קנאת יהודה ואפרים . כמו שנאמר (יואל ב') ואת הצפוני ארחיק מעליכם . וקוממיות אוליך אתכם . וע"י זה נזכה לראותו בבניין עם כל ישראל חברים ועל זה עינינו ליה אנחנו מודים . ואכלו רעי ושברו דורים .

סליק ההקדמה

כל מדות המקדש והלכות הקרבנות כדינן המוזכרין בתלמוד שהנגלה הוא אמת ואמונה כאשר צוה יי את משה וכן בטעמי המצות בספר המורה ח"ג נתן טוב טעם ודעת לכל כלי המקדש ועבודתיו על דרך הפשט כנזכר שם מ"מ לא מנע עצמו מלגלות רמיזותיו לבנו יחידו בתשובה שנמצא שכתב לבנו וז"ל דע בני אברהם ירחמך האל כי המשכן וכליו בא המשל על גוף נכבד והתחיל בארון דע כי הארון הוא משל על הלב כו' כמו שהאריך בזה וכן עשה כל חכם בישראל· ולכן נגערתי אני משה בן לא"א מורי הפרנס הנדיב אשר נדבה רוחו לבנות מקדש מעט בניין מפואר בית אלקים אשר שם נהלך ברגש ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש מקראקא לעמוד ולשרת לפני יי אלקי ולעסוק בתורת הקרבנות למצא להם טעם נכון קל להבינו כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בכל יום תמיד ואף שאם יחטאו רבים או יחיד אומר להם כלך אצל הקרבן המחוייב לאותו חטא ועסוק בו ורחמי יי כי לא תמנו יקבל העסק ההוא במקום עסקי הקרבן. ואף מזבח אבנה בשברון לבי ואשברה רוחי בקרבי לעסוק בתורת המקדש והמזבח ושאר הכלים ליתן טוב טעם ודעת בעניין בניינו ותמונתו ותבניתו כתבנית אשר מראה בהר רוצה לומר כמו שעשו הכמינו ז"ל הם ההרים הגדולים שכל אחד שם נפשו בכפו להראות תבנית המשכן ואולמיו כמו שנגלה בפירושיהן ואין איש שם על לב עניין מדות המקדש הנזכר במסכת מדות הנבנה לעולמים כדי שיהא עניינו תמיד בעינינו ויצאו מזה שני תועלות. הראשון להתאונן תמיד בחורבנו כשנדע גודל התועלת שנחסר לנו בעונותינו וכמו שנאמר (תהלים קל"ז) אם אשכחך ירושלים. והשני להיות תמיד מיכן לפנינו להקריב בו תמיד קרבנות ברעיונינו כשנשים מגמתינו מול בית קדשנו ותפארתנו. וזהו מחויב על כל איש לגדור פרץ. כי אין אדם צדיק בארץ· אשר יעשה טוב ולא יחטא. הן במעשה או במחשבה או כמבטא· ועתה ושב ורפא לו. כהשיב אשמו בראשו. ועיני שכלו. ישים על תכלית כוונת הקרבן, עם התאוננות על החורבן· והסכמתי בדעתי לחלוק מאמר זה לג' חלקים נגד ג' אבות ישראל שזכותם יעמוד לנו והם נתנו לו ג' שמות חלוקים כמו שאמרו ן במדרש משל למלך שרצה לבנות פלטרין והיו לו ג' אוהבים הביא הראשון וא"ל ראה המקום הזה שאני רוצה לבנות אותו פלטרין. א"ל זכור אני שהיה הר תחילה הניחו· בא לו אצל השני א"ל מבקש אני לבנות פלטרין במקום הזה אמר לו זוכר אני שהיה שדה תחילה הניחו· בא לו אצל השלישי א"ל מבקש אני לבנות פלטרין במקום הזה אמר לו זכור אני שהיה פלטרין תחלה· א"ל חייך על שמך אני בונה אותו· כך אברהם יצחק ויעקב היו אוהביו של הקב"ה אברהם קראו **הר** שנאמר (בראשית כב) בהר יי יראה· יצחק קראו **שדה** שנאמר (שם כ"ז) ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יי· יעקב קראו פלטרין שנאמר (שם כ"ח) אין זה כי אם בית אלקים. א"ל הקב"ה אתה קראת אותו **בית** עד שלא נבנה חייך על שמך אני בונה אותו שנאמר (ישעיה ב') אל בית אלקי יעקב עד כאן לשון המדרש· ומקצת אגדה זו היא גם כן בפסחים פרק האשה. והנה **חלק ראשון** אכלול בו טעם תבנית המקדש והמזבח והכלים שבתוכו

ן המדרש הזה הוא בילקוט ישעיה ב' בפסיקתא, והנה אברהם אבינו ע"ה הוא היה הראשון אשר בעומק מחקרו וברוחב בינתו בא אל הכרת מציאות ה' ולא נשא בידו מסורה מקבלת אבותיו ככתוב (יהושע כ"ד) תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים, והוא אשר דלג על מעלות המציאות כלו. עד עלותו אל הר ה' ומקום קדשו, לכן קראו **הר**. ויצחק אבינו ע"ה אשר מלבד השגתו האמתיות האלקיות בדרך המחקרי, ועיון הפנימי, זרע גם זרע קדש, מטעי אמת, מקבלת אביו, כגנה זרועיה תצמיח וכשדה אשר ברכו ה', ושם לוה את הברכה, ע"כ קראו **שדה**. אמנם יעקב אבינו ע"ה הוא קבל מאבותיו ההשגות האמתיות ביתר שאת ויתר עז, גם התברר לו במראה הסולם הנפלא, עולם ההשגחה האלקית, המופלאת עליו ועל זרעו בשיעור נמרץ, ולא נתנום לנחלה לממשלת מערכות השמים וכסיליהם, רק הוא ית' באמצעות הקרבנות, ישגיח אליהם ממכון שבתו כהשגחת בה"ב על בני ביתו, לכן קראו **בית**, ועז"א "**אין זה**" כאשר חשבו אבותי מתחלה לקרא לביה"מ בשם "**הר**" או "**שדה**" כי אם **בית אלהים** יקרא מעתה ועד עולם:

הקדמה

ליה רעה אלא טיבה עכ"ל. ואמרינן במדרש תנחומא פ' צו גדולה תורה יותר מכל הקרבנות שנאמר זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה כאלו הקריב מנחה כאלו הקריב חטאת ואשם ומלואים וזבח השלמים עכ"ל התלמוד והמדרשות בעניין זה. ומעתה אומר מאחר שחרב המקדש בעונותינו ובעונות אבותינו ואין לנו מקדש ולא כהן מקריב קרבן שיכפר בעדינו אין לנו שיור לכפרת נפשנו כי אם התורה הזאת. ואמרינן פרק בתרא דתענית שא"ל אברהם להקב"ה בברית בין הבתרים **ד** בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהן א"ל כבר הקדמתי להם סדר הקרבנות כל זמן שעוסקין בהן מעלה אני עליהם כאלו הקריבו קרבן לפני. ולכן תקנו חז"ל לקרות בכל יום ויום פרשת התמיד ולשנות משנת איזה מקומן כדי שתעמוד הזכירה ההיא במקום הקרבת הקרבן ודבר ידוע שלא על אלו דברים לבד יחיה האדם כי אם על כל מוצא פי יי'. וז"ל הבחיי סוף ויקהל ודע כי ספור המשכן וכליו והחקירה בהן בתכונת צורותיו ומובאיו אע"פי שאין בית המקדש קיים מצוה גדולה כו' עד על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תיקון העניין להשכיל אחד מרמזותיהן והוא שהזכיר דוד ע"ה על עניין הזה הנסתר והנגלה (תהלים מ"ח) סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון עכ"ל. ואני אוסיף על דבריו כי לזה אמר דוד ע"ה בפסוק הסמוך לזה (שם) כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות. ר"ל כי על ידי החקירה בעניין ציון ומגדלותיה נתבונן על מציאות הש"י כדרך שנבאר אח"כ ולזה אמר כי זה אלקים אלקינו כמו זה אלי ואנוהו ואמר שעי"ד נשיג ע"י זה הנהגת הש"י לעולמו' שבריא ולזה אמר הוא ינהגנו עלמות. וכמו שיתבאר הכל בעתיד. וכעניין זה כתב בעל העקידה פ' וישב שער ל"א. ומעתה מבואר נגלה שצריך ומחויב כל אדם לתור ולבקש כדי שישיג שמץ דבר מסודי הקרבנות ועניני המקדש וטעמם כדי שידע במה יתכפר ולא לבד קריאת פרשת התמיד או שאר דיני הקרבן כוונו ח"זל שאמרו שהעוסק בתורת הקרבנות כאלו הקריב קרבן אלא הצופה ומביט בטעמן כי אז אף על פי שמחוסר המעשה מ"מ הגיון לבו יהיה לרצון והקב"ה מצרף מחשבתו למעשה מאחר שהשיג התכלית הנרצה במעשה הקרבן. ונראה שלזה כוונו ז"ל באמרם פ' אין עומדין להתפלל **ה** כל מי שיש בו דעה כאלו נבנה המקדש בימיו ר"ל במה שמתבונן להשיג תכלית המכוון במקדש ורחמנא לבא בעי והוי כאלו נבנה המקדש בימיו לפי שהשיג התכלית המכוון והוא כוונת המאמר דלעיל שת"ח העוסקים וכו' כאלו נבנה בית המקדש בימיהם. וכן מצינו שכל חכם מחכמינו ז"ל המציא טעם נכון לפי השגת ידו בהויית הקרבנות והמשכן ומי גדול לנו מהר"מבם ז"ל שאע"פי שידוע שכל דבריו אמת והולכין דרך הפשט וכתב בספרו משנה תורה בספר עבודה

כל

ד בזמן שאין ביהמ"ק כו' יליף לה מדכתיב ויהי השמש לבוא, דהיינו שקיעת שמש של ישראל בחורבן ביהמ"ק ועי"ז תרדמה נפלה על אברם והנה אימה גו' נדרש על ד' מלכיות, האיך יתקיימו בלא קרבנות? וע"ז נאמר והנה תנור עשן וגו' ביום ההוא כרת ה' עם אברם ברית, לאמר, בשביל אמירת הקרבנות ובשביל העסק בהן מעלה אני עליהם כאלו הקריבו קרבן לפני. ר"י פינטו:

ה כל מי שיש בו דיעה כאלו כו'. ז"ל מהריב"ק, עוד רמז במאמר הזה גדולת ביהמ"ק, והוא מעלת בעל מע"ט שזה נרמז בבנין ביהמ"ק ובעבודת קרבנותיו, שגם הוא נתן בין שני שמות, ולהיות אדם שלם בהחלט צריך שיהיה בעל עיון ובעל מעשה לעבודתו ית', ועתה שחרב מקדש והוא נמנע מאלינו לעשות מעשה הקרבנות, נשלמה פרים שפתינו ונכוונה רצויה בחכמה בתבונה ובדעת, תחשב אלינו זאת כאלו נבנה בית המקדש בזמנינו, ונתן טעם לזה. כי שניהם נתנו בין שני אותיות וראוי להזהר מן הטעות ואל יתהפך המאמר לומר כל העונד בביהמ"ק כאלו בעל דיעה כו' כי גודל מעלת העיון מפני שהביא תמורתו שאע"פ שנבנה בימיו בהמ"ק וירבה בקרבנות לעולם, צריך להשתדל בכל עוז להשגת העיון ולפקוח שיקשוב ויאמין בלבו כוונות אמתיות רצויות לפניו יתברך, אמנם המעשים הנרצים במקדש יש להם תשלומין בזמן קרבנו בעשיית כל המעשים טובים אמתיים כפי הזמן עכ"ל הצריך לענינינו:

המדרש

הקדמת המחבר:

מנחות סוף פרק בתרא (תהלים קלד) שיר המעלות הנה ברכו את יי כל עבדי יי העומדים בבית יי בלילות **א** מאי בלילות א"ר יוחנן אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהם הכתוב כאלו עסקו בעבודה לעולם *) . א"ר לקיש מאי דכתיב (ויקרא ז) זאת התורה לעולה ולחטאת וגו' כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת כו' ובכל מקום מקטר מוגש לשמי וכי בכל מקום מוקטר ומוגש אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקים בעבודה בכל מקום מעלה אני עליהם כאלו מקטירים ומגישין לשמי. ואמרינן שם תלמידי חכמים העוסקים בתורה כאלו נבנה בית המקדש בימיהם · ובמדרש רבתי פרשת צו ר' אמר תרתי אין הגליות מתכנסות אלא **ב** בזכות משניות מ"ט (הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם כו' רב הונא אמר חורי (מלאכי א) כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה. וכי יש מנחה טהורה בבבל אלא איזה זה משנה אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים במשנה כאלו אתם מקריבים קרבן. **ג** שמואל אמר (יחזקאל מג) אם נכלמו מכל אשר עשו וגו' וכי יש צורת הבית עד עכשיו אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונין אותו עכ"ל. וכן הוא שם במדרש תנחומא ובמדרש הנעלם פ' וירא אליו א"ר כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניינא דקורבנייא ותקרובתא ויכוין בהו ברית כרותה הוא דאינון מלאכיא דמדכרינן חובייא דבני נשא לאבאשא לון דלא יכלין למעבד ליה

א מאי בלילות כו', דלפי פשוטו שמוסב על עבודת ביהמ"ק כדקאמר "העומדים בבית ה'" מאי בלילות? הלא עיקר עבודה ביום כדילפינן מביום צוותו את בני ישראל, ולכן דרש על עסק התורה והעבודה בלילות, דביום האדם טרוד בעסקיו, ובלילה הוא פנוי, וע"כ אמר כל עבדי ה', היינו כל ישראל שעסק התורה מונח על כולם, משא"כ העבודה היא בכהנים דוקא, ועל זה אמר כאלו עסקו בעבודה, לעולם כו' *) ר"ל אף אחר החורבן שבטלו בעונינו הקרבנות, וע"כ אמר העוסק בתורת חטאת, ר"ל לא מיבעי עולה ומנחה כיון שהם יבואו בנדבה, ודאי תיהני לי' עסקו בהן, אבל חטאת ואשם שאין באין בנדבה, איכא דלא להוי עסקו בהן כהקרבתם, משום הכי קאמר כאלו הקריב חטאת, דנוטל שכר, כאלו חטא ודאי, והקריב חטאת ואשם, וגם התלמידי חכמים המכוונים סודות הקרבנות ומחשבותיהם ותכליתם בלמודם הלא הוא כאלו נבנה ביהמ"ק בימיהם:

ב בזכות משניות כו' יתנו, כמו ישנו שמשנין בהלכות הקרבנות, כי המשניות הוא כלל לימוד תורה שבע"פ המבארים כל פרטי דיני התורה, אחד מהם לא נעדר אף הדינים שאינם נוהגים בזמן הזה, וע"י הלימוד מעלה עליהם כאלו קיימום, ולכן בכל מקום מוקטר ומוגש לשמי ומנחה טהורה, כי ההתעסקות בזה יעלה עליהם כאלו הקריבום בפועל:

ג שמואל אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו וגו' וסיפיה דקרא וישמרו את כל צורתו ואת כל חקותיו ועשו אותם, וע"כ אמר וכי יש צורת הבית עד עכשיו, כלומר ה' צוה ליחזקאל שיגיד צורת הבית האחרון לישראל והם יכלמו מכל אשר עשו שטמאו הבית ועל ידי זה חרב, ולכאורה מה יועיל בזה שיבאר להם צורת הבית אם לא שהלימוד והעסק בזה מעלה עליהם כאלו בונים אותו:

---

*) רבינו ציין בהקדמתו רק ראשי מאמרי חז"ל וסמך על המעיין בגמרא אשר על כן צ"ל לעולם ואת על ישראל כו' ור' יוחנן אמר אלו ת"ח העוסקים בה' עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה מקדש בימיהם. א"ר לקיש כו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה. אמר ר' יצחק מ"ד זאת תורת החטאת כו' כל העוסק בתורת חטאת כו' ע"ש במנחות דף ק"י ע"א;

פ'ע"ז מבאר שם ענייני הקרבנות שהקריבו בלעם ובלק וענין המזבחות שבנו ומבאר פירוש כל אותן הדברים וטעם המקומות שבנו שם המזבחות ומבאר שם כוונת אמר' משה כתב ספרו ופרשת בלעם וספר איוב. וטעם נטיית האתון שלשה פעמים. וטעם שנאמר אצל בלעם פעמים מנחש ופעמים קוסם ופעמים נביא:

פ'ע"ח מבאר ענייני הקרבנות שהקריבו בהר גריזים והר עיבל וקרבנות שהקריב יהושע בכניסתו לארץ ונתבאר שם ענין הארורים שנאמרו בהר עיבל. וטעם שנזכרו אלו הארורים ואלו המצות ולא נזכרו הברכות בתורה אף על פי שאמרו ברכות כנגד קללות. וגם למה לא נזכר שכר עולם הבא בתורה כמו שנזכר ענין הכרת שהוא העונש. וטעם הקמת האבנים שלשה פעמים. וטעם מאמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה מבראשית אלא שאם יאמרו האומות כו'. ולמה אמרו כך על ישראל שכבשו שבעה אומות ומשאר מלחמות הנעשים בעולם. וגם שאחד עשר ארורים המחוברים הם כנגד אחד עשר עיקרי הדת אשר הכופר באחד מהן נקרא כופר. ולכן נזכרו אלו הארורים ועיי' שם כיצד. וטעם שאמרו בכל מקום אם למקרא אם למסורת ולא אמרו אב ולמה נקרא התורה אם:

פ'ע"ט מבאר שכל קרבנות נדבה שהקריבו ישראל לאחר מתן תורה היו באין להורות על הודאות קדוש העולם וזהו עקר עבודת הקרבן בכל מקום. ומבאר שם טעם למה לא הקריבו קרבן עולה כשהמליכו את שאול כמו שעשו כשהמליכו את דוד. ומבאר פירש הפסוק ויעל מלאך מן הגלגל וגו' ויזבחו שם ליי וגו'. ומבאר שם ענין הקרבנות שהקריבו במעשה דפלגש בגבעה. וטעם שנענשו בני ישראל בתחלת המלחמה ההיא. וטעם שנזכר מזבח בקרבנות שהקריבו אחר המלחמה ולא נזכר שם בתחלת המלחמה ומבאר ענין הקרבנות שהקריב גדעון בן יואש כשנגלה אליו המלאך. וטעם מדרשם שאמרו שבעה עבירות עבר גדעון בקרבן ההוא. וטעם למה נבחר הוא להושיע ישראל אף על פי שהיה כומר לעבודה זרה. ומבאר שם ענין הקרבן שהקריב מנוח ואשתו כשנגלה אליהם המלאך ובשרם בלדת שמשון ובאיזה דברים נשתנה קרבן גדעון וקרבן ההוא מבואר שם הכל בדרך נאות:

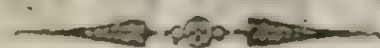
פ'פ' נתבאר שם ענין הקרבנות שהקריבה חנה ביום שחנכה את שמואל וענין הקרבן שהקריב שמואל שנאמר ויקח טלה חלב וגו' ומבאר הפסוק שנאמר גבי שאול ויבן מזבח ליי' אותו החל לבנות וגו'. וטעם אמרם ששמואל מורה הלכה בפני עלי הוי ומבאר הפסוקי' שבאו באותו פרשה שאמרה חנה בי אדוני וגו' אל הנער הזה התפללתי. וענין המעיל קטן שעשתה לו אמו:

פ'פ"א מבאר טעם מה שנאמר ועגלת בקר תקח בידך שלוהו הקדוש ברוך הוא לשנית מפני השלום. וטעם דוד שהקריב שור ומריא בנשאו הארון אל בית יי'. ובדברי הימים נאמר ויזבחו שבעה פרים ושבעה אילים וגומר. וטעם שקראו למשיח בר נפלי וטעם מה שנאמר ויהי כאשר צעדו נושאי הארון ששה צעדים וטעם אותן הששה צעדים. גם טעם שילדו ששה ששה בנים בכרס אחד במצרים ובבית עובד אדום כשהיה הארון בביתו כי מספר הששה מציל מעין הרע. וטעם המקובלים שאמרו אות ו' מורה על רחמים וה' על דין. וטעם מחצית השקל שהיו נותנין ישראל שלא יהיה נגף במניינן. וטעם שהנגף שולט במנין ובאיזה דבר טעה דוד המלך שמנה ישראל ולמה צותה התורה להביא הקרבנות ממחצית השקלים:

פ'פ"ב מבאר טעם קרבנות שהקריב שלמה בחנוכת הבית. וטעם שהקריב קרבנות לאלפים ולרבבות. ומבאר שם טעם שלמה בקרבנות ההם שהקריבן כל כך לרוב. ומבאר שם פסוק האלף לך שלמה וגו' ופסוק ויהי שירו חמשה ואלף וסוד דבר צוה לאלף דור. גם אמרם יומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנה. ואין שייך זה אצל הקדוש ברוך הוא שאין קץ ותכלית לו ומבאר למה נקוד בתורה שלשה תגין על ש' של בשגם הוא בשר. ומבאר מעט מענין שיעור קומה:

פ'פ"ג מבאר שם הקרבנות שהקריב עזרא וזרובבל בחנכת בית שני. וטעם שהיו שלשה בית המקדש עם בית האחרון שיבנה במהרה בימינו. וכן היו שלשה משכנות שילה נוב גבעון ובטלת קרבן שלמים לעתיד שנבנה במהרה בימינו אמן.
וכן יהי רצון:

נשלמו הסימנים. בעזרת שוכן מעונים:

מור' על סודי קרבנות שהם מורים על חדוש העולם ונבאר שם טעם אמרם תחש שהיה בימי משה לא הכריעו בו חכמים אם מין חיה או בהמה הוא כו' ונבאר שם הסוגיא שבפרק במה מדליקין בעניין תחש דמשה ונבאר שם באריכה פרשת קין והבל ושת ועניין קרבנותיהן וסוד שמותן ונתבאר שם אמרם שהערביים משתחוי' לאבק שברגליהן וגם טעם אמרם שאדם וחוה עלו למטה שנים וירדו שבע' כו' ואמרם ויהי בהיותם בשדה על מה היו מדייני' על תאומה יתירתא שנולדה עם הבל ולמה נאמר בקין ארורה האדמה בעבורך כי פצתה את פיה וגו' ונבאר טעם מדרשם מהו האות שנתן יי' לקין י"א לרעת וי"א כלב כו' וטעם קריאת בן הג' שת ונאמר אלו ויולד כדמותו וכצלמו כו':

פ'ע"ג מבאר קרבנות של נח ונבאר טעם מחלוקתן אם בני נח הקריבו עולות או שלמים וטעם שנזכר עולות ומזבח יותר בקרבן נח מבקרבן קין והבל ונבאר שם טעם המזבחות שבנו האבות ולא נזכר בשום אחד מהן שהקריבו עליו קרבן ומבאר שם כל עניין דור הפלגה וחטאן ומה היתה כוונתם באמרם נבנה לנו עיר ומגדל וגו' ונבאר שם טעם הבהמה שלקח אברהם בברית בין הבתרי' וטעם שהקריב איל תחת יצחק בנו ולא שאר קרבן ונבאר עניין מזבח שנאמר ביצחק ויבן מזבח ועניין מצבה שהקים יעקב וטעם שנאמר לא תקים לך מצבה אשר שנא ואמרם שהיתה אהובה בימי האבות ונבאר שם כל פרשת ויצא יעקב ויפגע במקום ויקח מאבני המקום וגו' ומדרש' והארץ היתה תהו ובהו אלו אבנים מפולמו' וקו ירוק המקיף כל העולם ואמרם שני אלפים קדמה התורה לעולם ומדרשם שהיו אבנים שהניח יעקב מראשותיו מריבות זו עם זו ושמהם נעשה אבן שתיה ומדרשם סולם זה סיני כו' ונבאר שם עניין אמרו וילך ארץ בני קדם וגו' והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים וגו' ונבאר שם כל אותו ספור בדר' נאות ונבאר פסוק ויקר' למקום אל בית אל ודרשו שא"ל הקדוש ברוך הוא אתה אלוה בעליונים ואני בתחתונים כו' ואמרם ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק מכאן שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו:

פ'ע"ד מבאר הקרבן שהקריב משה בשעת מתן תורה שנאמר שם ויבן מזבח תחת ההר וגו'. וטעם שאמרו משה ואהרן דרך שלשה ימים נלך ונזבחה ליי' אלהינו ולא מצינו שעשה כן ולמה דקדק משה בדרך שלשה ימים. וטעם המזבח שבנה משה בשעת מלחמת עמלק ויקרא לו יי' נסי ובני גד ובני ראובן שבנו מזבח לא לעולה ולא לזבח ומבאר עניין קרבן יתרו שנאמר בו ויקח עולה וזבחים לאלהים ולא נאמר ליי' כמו בכל הקרבנות. וטעם מה שנאמר ויבוא משה ואהרן לאכול לחם עם יתרו חתן משה. וטעם אמרם שהיה משה עומד ומשמש עליהן. ואמרם כל הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובים כאלו נהנה מזיו שכינה. ומבאר הקרבן שהקריבו נערי בני ישראל בשעת מתן תורה. ואמרם שבת ופרה במרה אפקיד. וסוד נעשה ונשמע שהקדימו נעשה לנשמע וטעם המין שאמר עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודניכו כו'. וטעם ויקח משה דם הברית וגו' ומדרשם בויקרא רבה ויקח משה חצי הדם מנא ידע כו'. ומדבר במהות תכלית העולם. ומבאר אמרם הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרם דוד. ומהו הברית אשר שם משה בין הקב"ה לישראל. ומבאר פסוק ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וגו'. כל אותו עניין מבאר שם בשני פנים. גם מאמר רבי אליעזר שמים מהיכן נבראו כו'. ומהו היה השגת בני ישראל בעת ההיא:

פ'ע"ה נתבאר עניין הקרבן שהקריב משה בשבעת ימי מלואים וטעם פרטי הקרבן ההוא ובמה נשתנה דיניו משאר קרבנות וטעם שלא הוכשרו הכהנים לעבודה רק מאחר ימי המלואים ואילך וטעם שאמרו משה שמש כל שבעה ימי מלואים בחלוק לבן שאין בו אמרא וטעם אמרם לא קם בישראל כמשה אבל באומות קם ומנו בלעם וטעם אמרם שמים מהיכן נבראו מאור לבושו שנאמר עוטה אור כשלמה וגם טעם מדרשם שאמר ליה רבי שמעון בן יהוצדק לרבי שמואל בר נחמני בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל הגדה כיצד ברא הקדוש ברוך הוא עולמו עוטה אור כשלמה כו':

פ'ע"ו מבאר שם טעם הקרבנות שהקריב אהרן ובניו וישראל ביום השמיני למלואים וטעם הקרבנות שהקריבו הלוים ביום חנוכתן וטעם השיווין שבאו באותם הקרבנות ומבאר שם עניין מעשה העגל ומה היה חטא אהרן או ישראל וכוונתן בזה ומבאר שם הרבה מדרשו' שבאו בעניין זה וטעם אמרם לא היו ישראל ראויין לאותה מעשה וכן דוד למעשה בת שבע כו' וטעם מדרשם בנות פוטיאל שפיטם עגלים לעבודה זרה ולא נקט שאר בהמות וכוונת ירבעם שעשה שני עגלים ומבאר שם עניין תכלית העולם אם הוא לצורך כל דבר בעצמו כדעת הרב המורה או אם הכל הוא לתכלית שני כדעת בעל עקידה וסיעתו:

מבאר

לוח המפתחות מחלק שלישי

במעשה בראשית ויאמר אלהי' הנה נתתי לכם את כל עשב וגו' וטעם עונת תלמי' חכם מליל שבת לליל שבת וטעם ה' ענויי' ביום הכפורי' :

פ' ס"א מבאר טעם קרבנות מוסף של סוכו' ושמיני עצרת ולמה היו הפרים מתמעטין ולא שאר הקרבנות וטעם ניסוך המים בחג ועניין השיר שהיו אומרים בשעת נסיך המים וכל דיניו מבוארים שם וכוונת אמרם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל כו' יש אומרי' סוכות ממש ויש אומרים ענני כבוד היו ומבאר קצת טעמי דיני סוכה וטעם שהיא בחמשה עשר בחודש ופי' הפסוק סולו לרוכב בערבות ביה שמו וטעם אמרם שישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה וטעם אמרם נסוך המים וערבה ועשר נטיעות הלכה למשה מסיני :

פ' ס"ב טעם הלכות סוכה וכל דיני' ולולב' והנתלה בה והטע' שהנזיר כמצווה בארבע מצות בנזירתו וטעם אמרם מצוה קטנה יש לי וסוכה שמה כו' :

פ' ס"ג מבאר טעם ארבע מינים שבלולב ועניין לקיחתו ביום הראשון של סוכות ומדרשן ראשון לחשבון עונות ומבאר שם עניין עץ הדעת טוב ורע ומה שנאמר ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו' :

פ' ס"ד מבאר טעמי קרבני עולות ראייה וחגיגה ושלמי שמחה :

פ' ס"ה מבאר טעם פרה אדומה בדרך שבארו הראשונים והרבה מדרשי' השייכים לדיני פרה ואחר כך מבאר טעם קדש בפרטי כל דיניה כבונה על מדרשי חז"ל :

פ' ס"ו מבאר טעם עגלה ערופה בכל דיניו וטעם פרים ושעירים הנשרפים וטעם שפסולי קדשים היו נשרפים והיו שלשה מקומות שבהן שורפין קדשים :

פ' ס"ז מבאר טעם הצרעת שמטמא בשאת וספחת ובשער לבן ובשר חי וחלוקי הצרעת בין מקום בשר למקום שער הקרוי נתק ומבאר שם שהצרעת בא על לשון הרע כמדרשם ז"ל ועל פי זה מבאר כל דיניו וטעם ארבע מראות שהנגעי' מטמאין בהן וטעם נגעי בתי' ודינן בשלשה שבועות ונגעי בגדים וטעם המראות שמטמאות בהן וכל שאר דיניו מבוארים שם על פי מדרשיהן ז"ל :

פ' ס"ח מבאר טעם קרבנות מצורע ושהיו באין על נגעי הגוף והבתים ולא על נגעי בגדים ומבאר שם טעם פרטי קרבן המצורע שהיו שתי צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת וגלוחו של מצורע וכוונת דברים אלו ושם טעם אמרם הוי זנב לאריות ואל תהא ראש לשועלים וטעם חטאת ועולה ואשם שהיה מביא המצורע וטע' מתנו' של דם האשם והשמן על בהן ידו ורגלו ותנוך האוזן וכל הנתלה בזה נתבאר שם :

פ' ס"ט מבאר עניין דם נדות וזבה שבמשכו אחר חטא אדם וחוה ומביא ראייה לזה ממדרשיה' ז"ל וטעם אמרם כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא כו' ומבאר כל דיני נדה זב וזבה ויולדת ובעל קרי איך מורים בהלכותיהן בכללות ובפרטות על עניין חטא אדם וחוה ומבאר שם באריכות מה היה חטא אדם וחוה ומפרש שם כל אותו פרשה מאכילת עץ הדעת טוב ורע ומה הטעה הנחש את חוה ומבאר טעם אמרם עץ שאכל אדם הראשון אתרוג או תאנה או גפן כו' ואמרם עץ חיים מהלך ת"ק שנה כו' ומבאר שם עניין עץ החיים ועץ הדעת וטעם אמרם שאדם הראשון ישב בתענית מאה ושלשי' שנה וטעם שאשה מטמא באודם ואיש בלובן :

פ' ע' מבאר טעם קרבן סוטה ומנחתה שהיא מן השעורי' וטעם מחיקת השם אל תוך המים ומבאר שם טעם ויברא אלהי' את האדם בצלמו וגו' וטעם שנברא האדם יחידי וטעם אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' ומבאר הגדת אמרם וה' ברך את אברהם בכל שהיתה לו בת ובכל שמה וטעם שאברה' נתברך בכל יצחק מכל יעקב כל ואמרם אצטגנינו' גדולה היתה לאברהם כו' ואמרם מרגלית היתה תלויה בצוארו וטעם שאם יש לאדם בן ובת קיים פריה ורביה :

פ' ע"א מבאר פרשת נזיר וטעם הנזיר בכל ענייניו והלכותיו וקרבנותיו ומבאר שעל ידי זו אנו עומדין איך יתנהג האדם בעניין הערב הטוב והמועיל והבלתי בעל תכלית אשר כנגד זה באו ארבע דיני נזיר וטעם שאמרו לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב יותר מנשאר אסורים ואמרם שהנזיר נקרא חוטא ואמרם כל המתפתה מיינו יש בו מדעת קונו ועניין עץ הדע' טוב ורע מורה השכל האנושי ומבאר שם כל דיני נזיר בכלליו ופרטיו מבוארים שם וטעם שמשה היה תאב לכנס לארץ ישראל :

פ' ע"ב טעם הקרבנות שהקריבו אדם הראשון ובניו ומבאר שם טעם אמרם פר שהקריב אדם הראשון קרן אחת היה לו במצחו כו' וטעם שלא הוזכר בתורה כי זהו

מורה

פועל הרע אלא לתכלית טוב כו'. ומבאר גם טעם אמרם שבכל יום היו נותנים האברים חלקי כבש ולמטה ושל מוספים למעלה ושל ראש חודש על המזבח בין קרן לקרן לפרסם שהוא ראש חודש:

פ"נ מבאר טעם קרבנות מוסף פסח וטעם שינויים שבאו בפרשת מוסף ראש חודש משאר מוספין ומפרש ענין הידיעה בעתידות עם השארת הבחירה. וטעם שהיה פסח שבעה ימים ויום ראשון ואחרון ויום טוב וביניהם חול המועד. וטעם שבשבת נאסרה כל מלאכה וביום טוב הותרה מלאכת אוכל נפש וטעם שכל יחיד היה אסור במלאכה ביום שמביא קרבנו:

פ"נ"א טעם איסור חמץ בפסח. וטעם מצות מצה וטעם ארבע כוסות של ערבי פסחים. וטעם למה נמשל היצר הרע לחמץ ולמלך זקן ויצר טוב למצה ולילד חכם ושכל זה מורה על בריאות העולם או על קדמותו. וטעם אמרם האוכל מצה בערב פסח כבועל ארוסתו בבית חמיו:

פ"נ"ב מבאר טעם מוסף שבועות וטעם שבכל יום שמקריבין קרבן מוסף אסור במלאכה מלבד בראש חודש שמותר במלאכה. וטעם שקרבן מוסף ראש חודש ופסח ושבועות הם בשוה ושאר המוספין הם בענין אחר חלוקים בענין הקרבנות:

פ"נ"ג מבאר טעם קרבן פסח בכל חקותיו ומשפטיו. וטעם איסור נותר ושנאכל דווקא למנויו ולאכליו וערל וטמא אסור בו וטעם שאינו נאכל אלא צלי ושלא לשבור בו עצם. וטעם שפסח מצרים מקחו מבעשור. וטעם שפסח היה נלקח מן הכבשים. ושהמצרים היה עובדים למזל טלה. וטעם שהיו קושרים פסחיהם בכרעי המטה. וטעם נתינת קרבן פסח על המשקוף ועל שתי המזוזות והיה טעון טבילת אגודת אזוב. וטעם לא תצאו מפתח ביתו עד בוקר. וטעם אמרם בני חיי ומזוני לאו בזכות תליא מלתא אלא במזל תליא מלתא כו' וענין אכילת הפסח על מצות ומרורים. וטעם לקריאת הלל בשעת שחיטתו וענין תקיעה ותרועה שתוקעין במקדש. ולמה אמרו שנסתפקו אם תרועה הוא שברים או תרועה:

פ' נ"ד טעם הקרבת העומר בי"ו בניסן וכל דיני העומר וטעמיהן כתנאם גם וטעם שמקריבין כבש בן שנתו עם העומ' וגם טעם ספירת העומר מ"ט יום וטעם לשמני יומי ולשמני שבועי ואמר חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה כו' והם שבע' מעלות שראה יעקב בסולם ומדרש על מה שאמר משה הודיעני נא את דרכיך וגו':

פ' נ"ה מבאר טעם שתי הלחם עם קרבנותיה' שהיו באין עמהן וטעם לורת שתי הלחם ואפייתו וכל דיניהם וטעם שהעומר היה מנופה בשלשה עשר נפה ושתי הלחם בשנים עשר נפה ולחם הפנים באחד עשר:

פ' נ"ו מבאר טעם מוסף ראש השנה וכל דיני תקיעות שופר וטעמיהן וטעם איסור תקיעה בשבת ואמרם שהתקיעה מערבבת השטן ואמר למה תוקעין בשופר של איל לזכר אילו של יצחק וטעם שתוקעין כשהן יושבין וחוזרי' ותוקעי' כשהן עומדין וטעם מלכיות זכרונות ושופרות כל אחד עשרה פסוקים וטעם מנהג הליכה אל המים בראש השנה לעשות תשליך וטעם הפסוק תשליך במצולות ים כל חטאתינו:

פ' נ"ז מבאר טעם קרבנות מוספי יום כפור וטעם שני שעירי יום כפורים אחד לעזאזל ואחד לי"י:

פ' נ"ח מבאר כל עבודת יום כפורי' וסדרו כילד היה נעשה בזמן שבית המקדש קיים:

פ' נט מבאר טעם על כל עבודת יום כפורי' ואמרם כל הנכנס למקום שכינה טעון פרישה שבעה ימים ואמרם בתחלה עלה במחשבה לברא שנים ולבסוף נברא אדם יחידי וטעם שנקרא שבת כלה ומטרונית' וטעם שמילה נתנה בשמיני וטעם שבת ותפילין ומילה נקראים אות ומאריך בטעם המילה ואמרם אור ששמש בשבע ימי בראשית נגנז וטעם שנאמר ויכל אלהים ביום השביעי וטעם ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ולא נאמר יום ראשון וענין המקול שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לצדיקי' ואמרם שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת הי' במצחו וקרבותיו קודמין לפרסותיו ולמה נאמר ביוסף קרני ראם קרניו ואמר שהכל נברא ביום ראשון ונאמר ביום עשות אלהים את השמים:

פ' ס' מבאר טעם סדר העבודה של יום כפו' וקשור הטבילות ועשרה קידושים וכל עבודתו זה בזה וטעם שהיה הרמת הדשן מחלות הלילה ונרגלים באשמורת השלישי' ובכל יום בעלות השחר וכוונת אמרם שהתורה קדמה שתי אלפים לעולם ומבאר גם מה היה חטא הארץ שנתקללה כשחטא האדם ומבאר גם טעם אמרם שאלו לחכמה חוטא מה עונשו כו' ואמרם במקום שבעלי תשובה עומדין לדיקים גמורין אינן עומדין ומבא' טעם מאמר השעירי

בשעה

לוח המפתחות מחלק שלישי

נתבארו שם ונתבאר שם על ידי זה טעם המעשרות שהיו ישראל מפרישין בארץ ישראל ונבאר שם שבכל מצוה שבתורה יש בהן תועלת גופני מלבד מקבלת מצות ונבאר שם שבכל עשרת הדברים יש בכל אחת ואחת תועלת גופני חוץ במצות אנכי ונבאר שם כיצד וכוונת אמרם זכור ושמור בדבור אחד נאמרו ופרשת ויכלו השמים וטעם שנאמר לא תשא ולא נאמר לא תשבע ואמר דברים שאין אש ומים מכלה שבועת שוא מכלה ואמרם שאמר משה רבינו למלאכי השרת מה כתיב לא תשא כלום משא ומתן יש ביניכם כו' וכוונת אמרם אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ואמרם פרק חלק לבא לפומא לא גליא ומהו נקרא מפי הגבורה וטעם הקליר שסדר במוסף של שבועות המצות שלא כסדר וגם שבכל אות מעשרת הדברות נתלית בו מצוה אחת וטעם שעשרת הדברות יש לו שני בחינות וטעם אמרם בקידושין עשרה קבין חכמה ירדה לעולם תשעה נטלה ארץ ישראל כו' ואוירא דארץ ישראל מחכים:

פ' ל"ט מבאר טעם קרבן נזיר ולחמיו שנקרבים עמו וטעם למה היו לחמי תודה ולחמי נזיר נאפים חוץ לעזרה ומבאר טעם התנופה שהיו עושין בקרבנות שלמים וטעם שלוקחין חזה ושוק בשלמים ונותנים לכהן ובאיל נזיר לוקחין גם כן הזרוע מן האיל וטעם שהיו מבשלים איל נזיר בעזרת נשים:

פ"מ מבאר אכילת קרבן מעשר ובכור וטעמן:

פ' מ"א מבאר כי שבעה קרבנות מוסף הם בתורה והם כנגד שבעה טענות שטענו הפלוסופי' בעניין חדוש העולם להוכיח שהעולם קדמון ועל ידי מוספים אלו נתבטלו טענותיהן וכנגד זה היו שבעה ימים של סרובו של משה מלילך למצרים לגאול ישראל וכנגד זה אמרו שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם:

פ' מ"ב מזכיר השבעה טענות שטען הפלוסוף על חדוש העולם על דרך שסדרן הרב המורה ומזכיר שם דעות הפלוסופים בקדמות העולם:

פ' מ"ג תשובת הרב על טענות אלו כדי להשיב לאפיקורס:

פ' מ"ד מבאר שם תשובה אחרת בדרך כלל על דברי הפלוסופים הטוענים על חדוש העולם ומבטל שם טענותיהן ודבריהם בדרך אחר מתשובת המורה:

פ' מ"ה יבאר תשובות פרטיים על כל טענה וטענה של הפלוסופים וכוונת החכם אבן עזרא שאמר שאף הזמן מכלל הנבראים ותשובות הגונות שם בזה על כל דבר וכוונת אמרם שהקדוש ברוך הוא היה בונה עולמות ומחריבן ואמרם דין הניין לי ואמרם שהקדוש ברוך הוא התנה עם הים שיהא נקרע לישראל כו':

פ' מ"ו מבאר טעם סרובו של משה שבעה ימים מלילך בשליחות השם ואיך היה טוען בכל פעם טענה אחת ותשובת השם ית' על כל אחת ואחת וקשור הפרשיות ההם באופן זה בדברים נאותים ודברי משה נאמרו אסורה נא ואראה:

פ' מ"ז מבאר אמרם שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואיך באו לנו בזה תשובה על שבעה טענות הפלוסופים שטענו על חדוש העולם וטעם שבעה הבלים שאמר קהלת וטעם שנברא העולם בשבעה ימים וכוונת קהלת שאמר בסוף ספרו את האלהים ירא וגו' ומבאר שם ששבעה ימי הבריאה מורים גם כן על בטול טענות אלו ומפרש שם פרשת בראשית וכו' ומבאר טעם שנאמר כי טוב ביום שלישי שני פעמים ומבאר שם כל מעשה יום רביעי ועל מה הוא רומז ומבאר כוונת האגדה בעניין קטרוג הלבנה שאמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד כו' וכוונת אמרם שבמקום שבעלי תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורין אינן עומדין שם ומבאר שם אמרם ואף לויתן זכר ונקבה נבראו וכו' ומלאכת יום חמישי מבואר שם ומבאר טעם נעשה אדם בצלמנו:

פ' מ"ח מבאר טעם קרבן מוסף שבת למה היו שני מוספים ועניין נשמה יתירה שיש לאדם בשבת וטעם שהקרבנות דוחין שבת וטעם מדרש אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג ולי לא נתת כו' וגם למה רוב הקרבנות באו מן הכבשים:

פ' מ"ט מבאר טעם מוסף ראש חודש ומבאר שיש בתנועת הגלגלים תנועת ההפך והוא גורם לו ההפסד כמו בהויות השפלים ומבאר שם מקבלת תכונה חדשה וגם טעם שבכל המוספי' היו שבעה כבשים בני שנה מלבד בשבת שהיו שנים ושהיו כל המוספי' עולות וגם טעם שני השעירים אחד לה' ואחד לעזאזל ומבאר שם עניין קטרוג של לבנה ואמר אי אפשר לשני מלכים כו' באופן אחר ממה שנתבאר למעלה וטעם שקראו יעקב הקטן ודוד הקטן ושמואל הקטן וטעם עונשי גיהנם לאיזה תכלית הן מאחר שאין הקדוש ברוך הוא

פועל

פ'כ"ו מבאר אמרם בסדר הנתוח נוטל הסכין והפריש הריאה מן הכבד כו' וטעם נתוח הקנה ואחר כך נתוח הקרביים ואמרם נטל דופן הימני ובו שני צלעות הקטנות והכבד תלוי בה ונקראת דופן הגדול ואחר כך בא לו לגרה ומניח בו שתי צלעות ואחר כך בא לו לדופן השמאלית:

פ'כ"ז מבאר שהארץ נקרא רקיע ומבאר שם פרשה במעשה בראשית יהי רקיע בתוך המים וגו' ומבאר שם סוד מים עליונים ומים התחתונים ומבאר פרשה ראשונה של בראשית ברא אלהים ובאור אמרם בחגיגה שמים וארץ כאחד נבראו ואמרם הוגלדה הטפה האמצעית ונתהוו ממנו שמים ושמי השמים ומבאר כוונה שניה על מאמר רבי עקיבא לתלמידיו אל תאמרו מים מים. ומבאר אמרם שעומקו של רקיע אלף פרסה ובמקום אחר אמרו שהוא מהלך ת"ק ומבאר שם מאמר אין בין מים העליונים למים התחתונים כו' ומאמרם עדיין בן זומא מבחוץ:

פ'כ"ח מבאר הויית המטר ומחלוקתן בזה רבי אליעזר אומר כל העולם ממי אוקינוס הוא שותה רבי יהושע אומר ממים העליונים הוא שותה כו' ואמרם מים עליונים במאמר תלויין כו' ודברים נאותים שם בהויית המטר שלא כדרך הפלוסופים בנוי על הקדמותיהן ואמרם בשעת נסוך המים תהום אומ' לחבירו אביע מימיך קול שני רעים אני שומע ואמרו שנטל הקדוש ברוך הוא כל מימי בראשית חלקן נתן באוקיינוס וחלקן בכיפת הרקיע והוא דומה לבריכה ומזעת והוא מטר:

פ'כ"ט מבאר טעם הכתוב שהיו מניחין שני צלעות בדופן השמאלי ובשדרה וטעם שהטחול היה נשאר בשמאל בדופן השמאלי ואחר כך חותך העוקץ ובו האליה ושתי הכליות כו' וטעם אמרם הראש בימינו וקטמו כלפי זרועו קרביו לבין אצבעותיו והיו קורין קריאת שמע אחר העלאת האברים לכבש:

פ"ל מבאר טעם קרבן עולה שהיו י' כהנים עוסקים בו אם היה כבש ואחד עשר אם היה איל וארבעה ועשרים אם היה שור וטעם אמרם בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול להבראות וכו' וטעם אמרם כי עליך הורגנו כל היום אלו תלמידי חכמים שמראים הלכות שחיטה בעצמ' וטעם למה נקרא שם בן ארבע שם המיוחד והוא במספר כ"ו:

פ'ל"א טעם סדר הקרבת העולה שהיה מסיר הגיד הנשה בראשו של מזבח:

פ'ל"ב טעם עולת העוף ומליקתו ולמה צריך להבדיל ולהמצות דמו על ראש המזבח וכל דיני עולות העוף וטעמיהן מבוארים שם ופירש וראית את אחורי ומבאר שם טעם ראיית הצפרניים במוצאי שבת וטעם עגלה ערופה ואסורה בהנאה כמו מת:

פ'ל"ג מבאר טעם קרבן חטאת והקרבתו ולמה היו מניחין אמוריו בכלי ואמרם אותן אלף שנה שיקדש בהן הקדוש ברוך הוא עולמו כו' ואמרם חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה כו' ומה הן החמשים שערים וטעם שאין חטאת נאכלת אלא לזכרי כהונה ואמרם שאכילת הבשר לכהנים מכפרין לבעלים וטעם אכילת חטאת ליום ולילה ואסור הנותר וטעם שחטאת נאכלת ואין עולה נאכל וטעם שהיה בשר קדשים קלים נאכל לבעליהן ואינו צריך רק תנופה חזה ושוק ובשר חטאת נאכל לכהנים וטעם אכילת בשר קדשי קדשים לשני ימים ולילה אחד וגם מבאר סוד גלגול נשמות באיזה דרך יהיה ואם תתחלק הנשמה לכל הגופות וגם טעם אכילת בשר פסח עד חצות:

פ'ל"ד מבאר מעשה חטאת העוף וענין מליקתו וטעם דיניו שהיו מחולקים מעולות העוף וטעם שנתינת דם חטאת העוף היה למטה מחוט הסקרא ומתן דם בהמה למעלה ובעולה הוא בהפך:

פ'ל"ה מבאר טעם חטאת בהמה שניתז מדמה על הכלי שטעון כבוס בעזרה מה שאין כן בשאר דמי קרבן:

פ'ל"ו טעם קרבן אשם והלכותיו ומבאר שם שיותר נקלה לשוב בתשובה מעבירה הידוע לאדם ממה שישוב מספק עבירה:

פ'ל"ז מבאר טעם קרבן שלמים ולמה לפעמים באו בלא לחם ולפעמים עם לחם והם לחמי תודה הבאים בנדר ובנדבה ולפעמים באים בתורת חובה והוא איל נזיר ומבאר שם שלשה חלקי שלמים אלו כנגד שלשה חלקים שהם בישראל וטעם שלמי חגיגה וגם טעם אמרם אין שמחה אלא בבשר וכל בשר שאינו כשלמים לית בה משום שמחה:

פ'ל"ח מבאר טעם קרבן תודה והלחם שמקריבין עמו שהיה נאפה בארבע פנים חמץ חלות מצות רקיקים ולמה היה כל אחד עשרה לחם וכל דיני הלחם והתודה בטעמיהן

נתבארו

לוח המפתחות מחלק שלישי

אבל הקדוש ברוך הוא אדרבה בא וראה וטעם אמרם הא בבתי גואי הא בבתי בראי ואמרם מדה טובה מרובה ממדת פורענות ת"ק פעמים ומדרש' ז"ל במה שאמר הנני שולח כל מגפותי שרוצה לומר מכות בכורות ומדרשם אני ולא מלאך אני ולא שרף ומבאר מה שאמר במכות ברד כי טרם תיראון מפני ה' אלהים והפשתה והשעורה נכתה וגו' וטעם שהיה אסור להקריב שום קרבן אחר תמיד של בין הערבים מלבד קרבן פסח:

פ'י"ו מבאר טעם הפייסות שהיו במקדש וכיצד היו מחולקים העבודות לפי הפייסות וטעמים בכל זו ומבאר טעם מאמרם כל ענייני מעשה בראשית לצביונן ולדעתן נבראו וטעם הגורלות של שעירי יום הכפורים איזה ליי' ואיזה לעזאזל ושבכל זה רומז על עניין חדוש העולם ומבאר גם דברי הרב המורה חלק שני פרק ששה עשר בענין החדוש ומסלק מעליו מה שהקשו על דבריו ומבאר טעם שנתנו בתורה קצת חקים ודברים שטעמן נעלם ושעל ידי זו אנו עומדין על נתינת התורה מן השמים:

פ'י"ז למה חלקו הפייסות לארבע חלקים ונתנו מקצת עבודות בכל פייס ופייס וטעם חדשים לקטורת וגם סדר הבריאה על דרך השתלשלות לכל הנמצאות וטעם שבהקרבת התמיד היו שלשה עשר כהנים וטעם אמרם שהקטורת מעשיר וטעם שהיו מניחין האברים על הכבש ואחר כך היה חוזר ומעלן על גבי מזבח להקריבן וטעם שלא מפייסין בתמיד של בין הערביים מלבד פיים הקטורת מלבד בשבת שהיו חוזרין ומפייסין וטעם שהיו מפייסין בלשכת הגזית:

פ'י"ח סדר התמיד שהיו עושין בבית הכנס' בכל יום ערב ובוקר וכל עבודתיו על הסדר:

פ'י"ט מבאר גם למה נכפלה פרשת התמיד ונכתב שתי פעמים בתורה ושאר קושיות הנופלי' באותה פרשה ושמורה לנו שעניין למוד סדר התמיד הוא במקום הקרבן וראיות ממדרשיהן על זה:

פ"כ מבאר סדר נתוח העולה והתמיד וסדר הכהנים שהיו מעלין האברים למזבח וכיצד היו מנתחין הבהמה וטעם למה לא נזכר שם בן ד' בכל מעשה בראשית עד אחר אלה תולדות השמים וגו' ואמרם מזכיר שם מלא על עולם מלא ולמה נאמר שם אלהים בכל מעשה בראשית ואחר ויכלו שזכיר יי' אלהים ואחר כך אינו מזכיר רק שם בן ד' וטעם למה נקראו המלאכים והדיינים אלהים גם עבודה זרה נקראת אלהים אחרים ואמרם כי שם אלהים מורה על דין ובן ד' מורה על רחמים ואמרם בתחלה עלה במחשבה לברא העולם במדת הדין כו':

פ'כ"א מבאר כי הפסד כל דבר הוא מן המתאחר אל הקודם וכן יהיה בהפסד העולם וטעם למה היו שלשה עשר כהנים מתעסקין בתמיד וסדרן זו אחר זו וטעם שהיו הכהנים מעלין האברים למזבח ומניחין על הכבש ואחר כך חוזרין ולוקחין אותן ולא היו מקריבין אותן מיד וטעם אמרם עורבא פרח וטעם שהיו מפיסין מי שוחט ומי זורק מי מדשן המזבח מי מדשן המנורה מי מקריב הראש והרגל מי מקריב הידים והעוקץ אשר כל אלו הדברים מורים על הפסדת הדברים ושובן לשרשן ובזו הסדר נרמז הפסד מלאכת ארבע ימים האחרונים משבעה ימי בראשית:

פ'כ"ב מבאר כוונת האגדה שדרשו בעניין קטרוג הלבנה שאמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד וסוד אמרם הביאו כפרה עלי שמעטתי הירח ופירש פסוק כל פועל יי' למענהו וטעם שנאמר בקרבן ראש חודש חטאת ליי' יותר מבשאר קרבנות המוספין:

פ'כ"ג מבאר שהמקריב החזה והגרה ושתי הדפנות היה מורה על הפסד מלאכת יום שלישי והכהן האחד הנושא הקרביים והשני הסולת כנגד מלאכת יום שני ואחר כך היו מקריבין החביתין והיין כנגד מעשה יום ראשון והפסד העולם בכללו:

פ'כ"ד טעם הנתוח שהיו עושין בקרבן שלא היו שוברין הרגל רק נוקבו מתוך ארכובו ותולה בו וטעם אמרם בחגיגה הארץ עומדת על המים ומים על הרוח ואמרם שלא היה מנתח הראש עד שהגיע לחזה והראש הוא תחלת הנתוח וטעם שהיה נתוח הכרעיים אחר נתוח הראש ואמרם אחר כך ממרק הפשט ונוטל הלב ומוציא דמו חותך הידים וטעם יום ראשון יום שני יום שלישי הנאמר במעשה בראשית והמאורות נתלו ביום רביעי וטעם אמרם שהיו סדר זמנים קודם לכן:

פ'כ"ה מבאר אמרם בסדר הנתוח נטל רגל הימני ובו היו שני הביצות ואמרם אחר כך קרעו ונמצא הכל גלוי לפניו ואמרם נטל הפדר ונתנו על בית השחיטה וטעם אמרם שאחר כך נטל הקרבים ורחצן בפנים ומבחוץ על שלחנות של שיש שבין העמודים וטעם מאמר שאמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים וטעם רחיצת ידים ג' פעמים:

מבאר

במזרח המזבח וטעם אמרם שבכל ד' הקרבנות לא נאמר לא אל ולא שום כינוי רק שם המיוחד כדי שלא ליתן פתחון פה למינים ומבא' מכאן סוד הקרבנות שמורים על חדוש העולם:

פ"ד מבאר גם כי ענין י' ספירות שדברו מהם המקובלים הם התוארים שהניחו הפלסופים האלקיים ומאריך גם בזה לבאר כל דרכי הקבלה בדרך זה כדי להעמיד אמונת האחדות על אמיתתו ומבאר גם ענין י"ג מדות וסברת המקובלים הפלוסופים בזה ומבאר הרבה הגדות בדברים אלו:

פ"ה כילד היו מניחין גזרי עלים על המערכה וטעמים בזה ואמר שלפעמים היה תפוח של מערכה ג' מאות כור וטעם שמערכה שנייה הייתה בקרן דרומית מזרחית והיו עליה ה' סאין גחלים ובשבת שמנה סאין:

פ"ו ענין הרמת הדשן שהיו עושין בכל יום במקדש וגם שבכל יום היו מרימין הדשן מעלות השחר וברגלים מחצות הלילה וביום כפור בחצות וגם כילד תורמין הדשן ודיני' התלויין בה ושהכל סורה על ענין הפסח וחדושו של עולם שהוא הכלל מכל עבודות הקרבנות ולמה קראו חכמינו מגדל הפורח באויר לאות ל' וטעם שהמלכות נקנה בל' מעלות וגם טעם אמרם שכל אבר שלא נתעכל היו גורפין לצידי המזבח וענין הוצאת הדשן אל מחוץ לעיר וטעם אמרם שמעולם לא נתעכלו בו הכהנים:

פ"ז מבאר גם טעם סדר הקטורת וטעם שלא היה אדם רשאי להיות בהיכל בשעת הקטורת ואמרם שהקטורת מכפר על לשון הרע ובמקום אחר אמרו שמעיל מכפר על לשון הרע:

פ"ח מבאר טעם דשון המנורה בכל יום והטבת נרותיה וטעם כל הלכות הדלקת הנרות מבואר גם וטעם אמרם על יונתן בן עוזיאל שכל עוף שהיה פורח עליו בשעה שהיה עוסק בתורה היה נשרף מיד וטעם אמרם שדשן המנורה היה נבלע במקדש וטעם אמרם שכל זמן ששמש שמעון הצדיק לא כבה נר המערבי וטעם שלא היה מטיב הנרות ביחד אלא היה מטיב הנרות ומפסיק בקטורת ואח"כ מטיב השנים הנשארים:

פ"ט טעם מנחת חביתין שהיה הכהן גדול מקריב בכל יום מחציתו בבקר ומחציתו בערב:

פ"י סדר המערכה הנאמרת בגמרא משמיה דאבא שאול וטעם שהיה מסדרה אליבא דאבא שאול ולא אליבא דהלכתא ועוד קושיות אחרות על סדר הנזכר וטעם כל סדר המערכה זה אחר זה על דרך השתלשלות הנמצאות. ומבאר גם טעם החביתין:

פי"א מבאר גם כי יציאת מצרים מורה על ענין חדוש העולם וטעם שנתן הקדוש ברוך הוא טעם השבת בדברות הראשונות זכר למעשה בראשית ובאחרונות זכר ליציאת מצרי' וטעם עשרה נסים שהיו במקדש וכל זה מבואר מסדר המערכה:

פי"ב מבאר מה שמערכת גדולה קודמת למערכת שנייה מורה על אברהם ומשה שהם כנגד שני המערכות מערכה ראשונה רומזת על ענין אברהם וענין ברית בין הבתרים וענין הגלות עד צאתם ממצרים וכל האותות והמופתים אשר עשה משה לישראל ולפרעה במצרים הכל מבואר בענין המערכה ומבאר גם ענין ברית בין הבתרים ואיזה ברית כרת עמו ומבאר על דרך זה כל פרשת ברית בין הבתרים בבאור נאות ושכל זה היה מרומז בסדר מערכה גדולה:

פי"ג מבאר כי מערכת הקטורת מורה על שהקדוש ברוך הוא נתגלה למשה בלבת אש ולמה מערכת קטורת קודמת לשני גזרי עלים ועל מה היה רומז וטעם שבשחרית היה מעלה כהן אחד שני הגזרים ולערב שנים וטעם מה שנאמר והיה אם לא יאמינו לקול האות הראשון יאמינו לקול האות האחרון וטעם אמרם שני גזרים קודם לדשון המזבח הפנימי וגם מה טעם שהיה משה מסרב כל כך בענין שליחתו של הקדוש ברוך הוא כשצוהו לגאול ישראל ממצרים ומבאר טעם אומרם ששבעה ימים היה הקדוש ברוך הוא מפתה למשה לילך ולא רצה ומבאר גם פרשת הסנה שקראו לו הקדוש ברוך הוא משה משה וטעם כפל הקריאה בכל הנביאים ואמרם שבין משה למשה אין פסיק מה שאין כן באברהם אברהם יעקב יעקב ואחרי' וטעם אמרו אסורה נא ואראה וגו' וטעם חרון אף הנאמר כשאמר משה שלח נא ביד תשלח יותר ממקומות אחרים שסרב מלילך בשליחות ההוא:

פי"ד טעם אמר' דשון מזבח הפנימי קודם להטבת ב' הנרות וטעם אמרם שאברהם היה חסר חמשה איברים קודם שנמול שני עינים שני אזנים וראש הגויה וטעם שהטבת שתי הנרות היה קודם לקטורת וקטורת לאברים:

פט"ו מבאר טעם שאברים קודמין למנחה ומנחה לנסכים ונסכים לחביתין ופירש הכתוב שאמר ולא יוכלו החרטומים לעמוד לפני משה ומבאר גם טעם ויחזק יי' את לב פרעה או לב סיחון ואחר כך ענשו על סדום ובוונת אמרם אין דבר רע יורד מלמעלה וטעם שנאמ' אלל

וטעם שהכהנים ראשונים לכל דבר שבקדושה וגם שמקצת מצות זכרון למה שאירע בימי הראשונים וטעם אנשי מעמד שהיו מתענין וקורין במעשה בראשית בשעת הקרבת הקרבן וטעם אמרם בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא לא חטאו לא באנו לעולם:

פ"מ"ב מבאר שח' בגדי כ"ג כנגד ח' מצות שנצטוה אדם הראשון ונתלבש בהן וטעם שקראו חז"ל ז' מצות בני נח ולא ז' מצות בני אדם ומבאר גם באיזו אבר מן החי נאסר אדם הראשון אחר שנאסר לו אכילת בשר ומבאר ע"פ זה הסוגיא בפ' ד' מיתות שאמרו התם אדם הראשון מיסב בג"ע היה והיו מלאכי השרת צולין לו בשר כו':

פ"מ"ג באיזה אופן היה כל בגד כנגד מצוה אחת שנצטווה בה אדם ואיך רומזין על זה:

פ"מ"ד טעם ד' בגדים של הדיוט ועל מה היו רומזים וטעם שבכ"ג היה נקרא מצנפת ובכהן הדיוט מגבעות וטעם שנאסר אדם הראשון באכילת הבשר והותר לבני נח וטעם שנקראו הכהנים כהן הדיוט ולא נקראו כהן סתם וגם ששנוי המצות מן הקב"ה אינו גורם שינוי רצון וטעם אמרם שקין הקריב זרע פשתן וטעם שהיו הקדמונים עובדין הבהמות:

פ"מ"ה מבאר גם ענין עבודת הכהנים במקדש ומתרץ ב' מדרשות שנראים סותרים זה את זה הא' אומר שנמרד ועשו היה להם בגדי אדם הראשון והא' אומר שאברהם יצחק ויעקב היה להם והקריבו בהן קרבנות וטעם מאורם בזה וטעם שהכהנים הוצרכו לעמוד על הרצפה בשעת עבודה ואם היה דבר חוצץ פסול וטעם שהיו כ"ד משמרות וטעם שברגלים היו כל המשמרות שוו' והיו כולי' עובדים ושהי' הכהן מקריב קרבנו בכל עת וטעם שהיו נוררין כ"ג להיות על כולן וגם שהיו ח' מעלו' כהנים זה על זה וטעם בזה וטעם אמרם שאין השכינה שורה למטה מעשרה:

פ"מ"ו טעם קדוש ידים ורגלים של כהנים בעבודתן ובבאן אל הקדש וטעם שהיו מניחים הידים על הרגלים בשעת קדוש וטעם שהיו מי הכיור נפסלין בלינה ובן מבואר גם כל דיני קדוש ידים ורגלים:

פ"מ"ז מבאר טעם שני על בגדי הכהנים שהם כנגד הכנפיים של מלאכי השרת ומבאר גם כיצד וטעם שנקראו הבגדים בגדי קודש:

פ"מ"ח טעם חלוקות אנשי המעמד לכ"ד חלקים וטעם משמרות כהונה ולויה וטעם שהיו אנשי מעמד קורין בפ' בראשית וטעם שבימי משה היו המשמרות ח' ובימי שמואל י"ו ובימי שלמה כ"ד וטעם אמר' שיצחק קרא לבית הכנסת שדה:

חלק שלישי

הקדמה קטנה:

פ"א מבאר טעם הקרבת שני כבשים ליום וכל דיני התמיד למה הוצרכו להיות ו' כבשים מבוקרין בלשכה שמשם לוקחין התמידים והוצרכו להיות ד' ימים מבוקרים קודם לכן ומבואר גם זה בב' פנים וגם מעניין תכונת גלגל השמיני והתשיעי וטעם אמרם שהיו מבקרים הקרבן בשעת שחיטתן לאור האבוקות ואמרם שלא היו כופתין התמיד שלא יחקו המינים וטעמים בזה וטעם אמרם שני תמידים היו גדולים שהיו מונחים על הגמל ורגליהם נוגעות בארץ ואמרם שהתמידים היו רחבן כגבהן ושהיו אוכלים מן הארזים וגם טעם על עקידת התמיד ראשו לדרום כו' ושהיו התמידין נשחטין כנגד השמש וטעם הגדותיהן שאמרו כשצרו מלכות בית חשמונאי זה על זה העלו להם חזיר נעץ צפרניו בחומה כו' שכל זה מורה לנו שטעם התמידים כנגד קדוש והפסד כלל העולם:

פ"ב טעם יקידת האש על המזבח תמיד לא תכבה וטעם אמרם אף על פי שאש יורד מן השמים מצוה להביאו מן ההדיוט וטעם מאמרם שאמר הקדוש ב"ה למשה מכל מקום היה לך לעזרני ואמרם ישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה ומבאר גם שהנהגת השם יתעלה עולמו היא כפי הכנת המקבלים וגם טעם אמרם שבמקדש ראשון היה האש רובץ כארי ובשני ככלב ומבאר גם אמרם שהקדוש ברוך הוא מתפלל ואומר יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי כו':

פ"ג טעם שהכהנים היו מוסיפין שני גזרי עצים בכל בקר וערב וטעם אמר' שבח של בני אהרן כשהולכין על ארכבותיהן בדם וטעם בבקר הי' כהן אחד מעלה הגזרים למזבח ובערב בשנים וכל זה מורה על הנהגת השם עולמו על ידי השכלים והגלגלים ונתבאר ע"י זה טעם ג' מערכות שהיו על המזבח שהם כנגד ג' אשות היורדין מלמעלה וטעם שהיתה המערכה

במזרח

פכ"ח מבאר טעם ה' מיני מנחות והכלי' שהיו נעשי' בהן שהכל הוא מרמז על נפשו של אדם ומעשיו ותורתו והכל מבואר גם בדרך זה וקצת מדרשי רבותינו ז"ל המורים על דבר זה:

פכ"ט מבאר טעם קדש בענייני המנחות ואיך הם מורים על חדוש העולם בדרך עיון המדברים שהאמינו בחלק שאינו מתחלק והם העצמיי' הפרדיים וטעם שעשיר היה מביא בהמה לקרבנו ודל מביא עוף ודלי' דלות מנחה והוא מורה על ג' חלקי הדעות שכל הפלוסופים נחלקו להם שה' המקבלים והמשכילים והמדברים וטעם שהיתה מנחת כהן כולה כליל וטעם שהיה השמן נקרב עם המנחות ולא עם שאר קרבנות והיין בא עם הבהמות ולא עם שאר דברים:

פ"ל מבאר שי"ב מנחות הם כנגד י"ב הקדמות שהניחו המדברים אשר עליהם בנו יסוד חכמתן וכן טעם אסור שאור ודבש מורה על דעתן וטעם ד' עבודות שהיה בכל מנחה קמיצה הולכה הגשה הקטרה וטעם הקריבת המלח שנא' במלח תמלח מלח ברית עולם וטעם אומרים שהיו זורקים מלח על הכבש שלא יחלקו הכהנים בעלותן המזבח:

פל"א מבאר טעם שהמנחות שבאו בנדבה היו נעשי' בה' מינים כנגד חמשה דרכים שיש למדברים על חדוש העולם כל דרך כנגד מנחה אחת ומבאר גם טעם שבמנחה היה לוג שמן ולא מלינו כזה בקרבן בהמה וטעם שכל מנחה סתם היא מנחת סולת וטעם אסור חמץ ודבש במנחה וטעם ב' הלחם בחג העצרת שהכל מורה על חדוש העולם:

פל"ב טעם שמן המשחה על דרך הכלל ולמה היה קנה הבשם נשקל ב' פעמים שנאמר מחציתו חמשים ומאתים:

פל"ג טעם קדש על שמן המשחה ומשקל ומיני סמנים אשר בו ומבאר טעם הפסוק כשמן הטוב היורד על הזקן על פי מדותיו וטעם שב' טיפי שמן כמרגליות היו תלוין בזקנו של אהרן וטעם משיחת כל הכלים וכוונת אמרם שמן המשחה כלו קיים לעתיד ומבאר גם ענין השגחת הש"י בעולם ודעת החכמים בזה וטעם שהיו מושחין הכ"ג כמין כ' והמלך כמין נזר:

פל"ד מבאר טעם כלי שרת שלא היו אלא מכסף וזהב ושלא היו מתקנים הישנים שנפגמו וטעם שמדת הלחם היתה נמשחת בחוץ ומבפנים ויבש אינה נמשחת אלא מבפנים:

פל"ה מבאר טעם הקטורת וענן העשן שהיה עולה מן הקטורת כדרך שבארו חכמי' הראשונים ז"ל וטעם מזבח הקטורת כדרך שבארו הרלב"ג ז"ל:

פל"ו מבאר שענין הקטורת היה מורה על כלל ישראל וע"פ זה מבאר טעם שהיו י"א סממנים בקטורת ועוד היו מוסיפים עליהם ג' ובתורה לא נזכרו רק ד' סממני הקטורת וטעם אמרם שהקול יפה לקטורת ואמרם כל אגודה שאין בה מפושעי ישראל כו' ואמרם שהרוח לא היה מבלבל ענן הקטורת וכוונת אמרם שהיו מריחין הקטרת מיריחו וטעם אמרם יהי' ענייתא לישראל כו' וטעם שקטורת עוצר המגפה וטעם הנס שהיו ישראל עומדים צפופים ומשתחוים רוחים:

פל"ז טעם משקל הקטורת וטעם משקל כל בושם ובושם וטעם שהיו סממני' אלו ושהיו כל דברים אלו רומזים על ישראל וחלוקתן לדגלי' ולשבטים וכל דיני הקטורת מבוארים בדרך זה וטעם שבערב יום כפורים היו מחזירין הקטורת למכתשת ומהדקו היטב וממנו היו קומצין והשאר היה מותר הקטורת וטעם אסור הרקחת הקטורת כמוהו וגם כוונת אמרם שישראל נקראים בשם הקב"ה ופי' מלת אך הנאמר אצל הש"י וטעם שהיו שורין הצפורן ביין וטעם אם נתן דבש בקטורת פסול:

פל"ח מבאר גם שהכהני' בעבודתן ולויים בדוכנן וישראל במעמדן הם כנגד ג' חלקי העולם הכהנים כנגד עולם השכלי והלויים בדוכנן כנגד עולם הגלגלים ומזה יתבאר טעם שעבודת הלוים היה השיר בפה ובכלים ושהיו משוררים ושהיו עוזרים לכהנים בקרבנות וטעם שהיו הלוים נפסלים בקול וטעם שהיו אומרים שירה בשעת הקרבן ולמה היו י"ב לוים משוררי' בשעת הקרבן וטעם שהיו אלו מנגנים בכנורות ומקצתן בנבלי' ומקצתן בכלים אחרים וטעם שהיו משוררים בכל המועדים:

פל"ט טעם שהיו הלוים נחלקים לכ"ד משמרות וטעם כל משמר ובתי אבות וטעם השיר שהלוים היו אומרים בבית המקדש:

פ"מ טעמים שכתבו החכמים הראשונים ז"ל בענין בגדי כהנים ובקדוש ידים ורגלים בשעת העבודה וטעם בגדי כהנים מבואר גם בהרבה פנים:

פמ"א מבאר טעם קדש על בגדי כ"ג שהיה מלובש בח' בגדים וכהן הדיוט בד' בגדים והכל מורה על חדוש העולם והכהנים בבגדיהם כנגד מלבושי אדם הראשון ובניו

וטעם

פ' ט"ו טעם למה מקריבין הדם והחלב ושאר האימורים מכל הקרבנות אף קרבן שהיה נאכל ושהכל היה מורה על קדוש העיל' והפסדו בכללות ובפרטות ומורה איך הד' יסודות מכל מורכב ישוב אל יסודו וטעם אמרם הכל נברא מן העפר אפילו גלגל חמה:

פ' ט"ז טעם הנסכים של יין שהיו מנסכים על גבי המזבח וטעם קרבן העומר ומנחת סוטה משעורים וטעם למה נמשלו בגפן שלש ברכות בורא פרי האדמה על הנוסר ובורא פרי העץ על הענבים ובורא פרי הגפן על היין וכוונת נאותות בזה הענין ונבאר גם שאין בעולם השפל מקום יותר גבוה מראש המזבח והכוונה בזה:

פ' י"ז מבאר טעם פרטי דיני ניסוך היין ולהיכן היו מנסכים אותו ושהיו הנסכים מחולקים שהיה חצי הין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש ולמה נקרא המדה הין וגם שהעושה נחלק לשלשה חלקים וכן המדות:

פ' י"ח טעם המנחות שהיו מקריבין עם הקרבנות וטעם שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש וטעם עשרה דברים שנבראו ערב שבת בין השמשות וטעם שהיו המנחות בלולות בשמן וטעם חלוקת השמן ושעורו:

פ' י"ט מבאר כי ההשגחה וההשפעה היורדת מלמעלה יש לה ב' בחינות והם הרמוזים ביין ושמן שבקרבן וכוונת מאמרם שאמר רבי חנינא בן דוסא מי שאמר לשמן וידליק כו':

פ' כ' טעם דיני הנסכים שלא באו אלא לעולה ולשלמים ודווקא בבהמות ולא בעופות וחטאתו של מצורע טעון נסכים ולא שאר חטאת וטעם שאם פחת או הוסיף הנסכים פסולין מלבד עומר וכיצד מודדין הנסכים ואם מעכבין הקרבן:

פ' כ"א מבאר שאין הגוים מקריבים קרבנות חובה רק קרבני נדבה וטעם שאין מקריבין חולין בעזרה ואין הגוים מקריבין אלא עולות ואין הגוי מקריב הנסכים ואין גוי מקריב מנחה וטעמים על כל אלו הדברים:

פ' כ"ב מבאר סמיכת הקרבנות ולמה אין סמיכה רק באנשים ולא בנשים ולא בגוים ולא בחרש שוטה וקטן או עבד או שליח וחמשה שמביאי' קרבן סומכים בזה אחר זה ולא שתים ביחד ואין סמיכה אלא במקדש ולא בבמה וטעם שמקצת קרבנות טעונים סמיכה ומקצתן אינן טעונים סמיכה וגם מדבר מענין תכלית העולם ומהשגתו וגם טעם המעשרות ומהיכן עמדו אבותינו על סוד המעשרות ומבאר גם דרך נכון וטעם שכל דיני סמיכה מבוארין על ידו וטעם אמרם כי תכף לסמיכה שחיטה ואמרם שלשה תכיפות הן וטעם שהיו מתוודים בשעת הסמיכה:

פ' כ"ג טעם שלא היו מקריבים הקרבנות רק ביום רק איברים ופדרים היו מקריבים בלילה ושלא היו מקריבים רק עד חצות הלילה ומבאר גם איך מורי' בזה על בריאות העולם והוויתו וטעם שהיה הקרבן נפסל בלינה:

פ' כ"ד טעם קבלת הדם בכלי שרת ושחיטת הקרבנות בכלי שרת וצריך לקבל כל הדם מן הצואר וטעם שצריך כוונ' לשם הזבח וטעם שמקבלה ואילך היא מצות כהונה וגם שהכהני' שהיו עובדין במקדש כדמו' מלאכי השרת בעולם וטעם שמחשבת חוץ למקומה או חוץ לזמנו מפגל בקדשים:

פ' כ"ה טעם היות מקצת הקרבנות נאכלין לשני ימים ולילה א' ומקצתן ליום ולילה ומקצתן שחיטתן בצפון ומקצתן בכל מקו' בעזר' וגם טעם אמרם שתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב וי"א ב' חרוב וטעם המלקות מ' חסר אחת ומדרשם באותן אלף שנה שהקב"ה יחדש בהן עולמו הצדיקים מה הן עושין כו' ואמרם שהתור' נברא אלפיי שנה קודם שנברא העולם ולמה נקרא היצר הרע צפוני:

פ' כ"ו טעם היות מקצת הקרבנות טעונות ב' מתנו' ומקצתן ד' מתנו' ומקצתן בזריק' ומקצתן בשפיכה ומקצתן שירי הדם היה שופך על יסוד וטעם כל מתנו' הדמי' מבואר גם והיו מקצת דמים נתנים למטה ומקצתן למעלה וטעם הזאת דם הפר והשעיר של יום כפורים שהיה מזה מהם על בין הבדים ועל הפרוכת ועל המזבח וכל מתנות הדם מבואר גם וטעם הזאת י"כ שהיה מזה ומונה אחת למעלה ושבע למטה וכך היה מונה כו' וענין המתנות שהיה נותן על המזבח הפנימי וענין מתנו' דמים של בכור ומעשר ופסח ושלמים וטעם שלא היו מוציאי' האמורי' עד אחר זריקת הדם:

פ' כ"ז מבאר טעם המנחו' שהיו מביאין לקרבנו' וטעם הסדר' שאמרו יש במנחות ה' מיני טגון משל לאוהבו של מלך ומבאר גם ג' טעמי' בקרבן המנחות וטעם אסור הקרב' שאור ודבש בכל מנחה ומלות הקרבת מלח בכל קרבן מבואר' ג"כ בב' פנים:

מבאר

פ' ד' טעם אסור הבהמות וטעם שאמרו עם הארץ אסור לאכול בשר גם שנאסרו באכילת הבשר מאדם הראשון עד אחר המבול וטעם אות הקשת שנתן הקדוש ברוך הוא לנח ואמרם שבימי רבי שמעון בן יוחי ורבי יהושע בן לוי לא נראה הקשת אף על פי שהקשת הוא דבר טבעי בסבת הגשם:

פ' ה' הטעם שהקרבנות היו נקרבים על האש על גבי המזבח וטעם שהקרבן היה נפסל במומין וטעם אסור תמורה בקדשים ואסור מעילה בהקדש והטעם שהקרבן לא היה כשר רק מיום השמיני והלאה וטעם הנס שאמרו ז"ל שהיה הדשן של מזבח נבלע בקרקע העזרה וטעם שלא היה שורפין שום קרבן פסול עד שתעבר צורתו ולמה המזבח היה עומד באולם:

פ' ו' מבאר קרבן נשיאים שהקריבו בחנוכת המזבח בכל פרטיו ולמה הוכפל בתורה שנים עשר פעמים ואמרם במדרש שתב"ע קיבנס נשירה שאמרו על הים ונשני לוחות הברי' ואמרם ביום כלות משה להקים המשכן עולם הוקם עמו וטעם שלא נתנו העגלות לבני קהת רק לבני גרשון ומררי ומבאר שם כוונת מאמרם כי ביה יי' צור עולמים עולם הזה נברא בה' ועולם הבא בי' וטעם אמרם בקרבן הנשיאים שוקלן אחד אחד ושוקלן כולם כאחד לא ריבה ולא מיעט וטעם שחזר וחשב מספר כלל קרבנותיהן:

פ' ז' חמשה טעמים שזכרו הראשונים ז"ל למה הקרבנות באים משור וכבש ועז ותורים ובני יונה וטעם הפסוק שאמר שור או כבש או עז כי יולד ולא כתיב עגל או שה או גדי כי יולד:

פ' ח' הטעם על אלו המינים כי הם מורים על קדוש העולם בפרטות וטעם בעל מום שפסול לקרבן וטעם צורת עגל שעשו ישראל במדבר ואמרו עשה לנו אלהים ואמרו אלה אלהיך ודרשו ז"ל שאוו לאלקות הרבה וטעם אמרם שאש על המזבח היה רובץ כארי אין ככלב וטעם אמרם תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות וגם טעם זמנים שבה' מביא קרבן מוסף וטעם למה נימלא מספר השביעי בקרבנות תמיד בכל המוספין שבע כבשים בני שנה:

פ' ט' טעם למה מקצת הקרבנות היו באין שור ומקצתם כבשים ומקצתם שעירי' ומקצתן זכרים ולמה מקצתם נקיבות ומקצתם משתיהן וטעם מנחת קנאות למה לא היה נותן עליה שמן ולא לבונה ומנחת סוטה היתה מן השעורים:

פ' י' טעם קדש על פרטי דברים אלו שמקצתן זכרים או נקבות ומקצתן פרים או אילים או שעירים ושאין זכרות בעופות וגם טעם שהאשם לא בא רק על חמשה דברים וטעם אומרם בנזיר וכיפר עליו וגו' על שצער עצמו מן היין ומבאר שם שעיקר מיני החטא הם מלך שלשה דברים שהם עושר וכבוד וגבורה וכן חוטאים בשלשה דברים שהם במעשה ודבור ומחשבה וגם שהחומר הוא כדמות נקבה והצורה כדמות זכר והתחלת הוייה הם שלשה ההעדר והחומר והצורה כל זה יתבאר בענייני פרטי קרבנות אלו:

פ' י"א מבאר טעם שכל פיטי דברים אלו מורים על קדוש העולם והפסדו ולכן מקצת קרבנות זכרים ולא נקבות ומקצת פרים שעירים כבשים ומבאר שבבריאת העולם היו שלשה מלאכות בריאות יש מאין ויש מיש ומנהג הטבעי וכנגדם היו שלשה מינים קרבן עולה חטאת ואשם וטעם למה נאמר במעשה בראשית וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד:

פ' י"ב טעם מה שקרבנות היחיד באים עולה חטאת אשם שלמים וקרבנות הצבור אינן באין אשם ולא שלמים מלבד כבשי עצרת ואין הצבור מקריבין עוף לעולם וכן שלמים אינן באין עוף לעולם וטעם כבשי עצרת עם שתי הלחם שהיו מקריבין אז וטעם בכור ומעשר ופסח שמקריב היחיד ואין הצבור מקריב אותן והם כנגד ימי העלייה והעמידה והירידה וטעם שהקרבן נקרא קרבן עולה ויורד ולא נקרא עשיר ועני וגם למה חטאת עולה ואשם ושלמים אינן מביאין אותן לקרבן רק מיום שלשים ואילך ובכור מעשר ופסח יכולים להביא מיום השמיני והלאה:

פ' י"ג טעם למה כל חטאת הצבור אינן באין מן הכבשים ובאין משאר מינים והעולות אינן באין מן העז ובאין משאר מינים וכל חטאת יחיד באין מן הנקבה ואינן באין מן הבקר חוץ משלשה חטאות חטאת נשיא ופר העלם דבר ופר כהן גדול חטאת נשיא נאכלים והשאר אינם נאכלין ובעז הקריבו שעירים שחטאת הצבור מקצתן נאכלין ומקצתן נשרפין הכל מבואר שם יפה וטעם אמרם שאכילת הכהנים מכפרת:

פ' י"ד טעם למה מקצת הקדשים נקראים קדשי קדשים ומקצתן קדשים קלים ומקצתן נאכלין לשני ימים ולילה אחד ומקצתן ליום ולילה ומקצתן אינן נאכלין אלא בעזרה לזכרי כהונה ומקצתן נאכלין לנשיהם ולעבדיהם בכל העיר:

טעם

פ"א מבאר בו שנים עשר טעמים שהביאו הראשונים ז"ל בטעמי הקרבנות ותועלתם ואיך שייך לומר בהן ריח ניחוח ובדומה וטעם אמרם שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה במצחו ויישב גם טעם המור' בענייני הקרבנות ומביא מדרשות מסכימים לדבריו וטעם אמרם הכהנים אוכלים הבשר והבעלים מתכפרים ומביא טעם שהיו הקרבנות באין משור וכבש ועז ותורים ובני יונה ואמרם שמיכאל מקריב נפשותיהן של צדיקים במזבח של מעלה ומה טעם שהקרבנות היו באין על השוגג ולא על המזיד וגם טעם מדרשם אשה ריח ניחוח אשה לשם אישים ריח לשם ריח ומדרשם אף על פי שאש יורד מלמעלה מצוה גם להביאו מן ההדיוט ואמרם במקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורי' אינן עומדים:

פ"ב בו ארבע הצעות הצריכות אל הבאור:

הצעה ראשונה

מבארת שיסוד התורה הוא אמונת חדוש העולם והוא יתד שכל התורה תלויה בו ובטעם חדוש העולם אנו עומדים על מציאות השם יתעלה וטעם למה תקנו חכמינו ז"ל ברכות יוצר המאורות קודם קריאת שמע ושהמאמין בקדמות על דרך שיאמין ארסטוט' הוא כופר בכל התורה:

הצעה שנייה

שהעולם יפסיד לעתיד ומתרץ גם הראיות שהביא הרב המורה מן הכתובים על נצחיותו ומבאר גם מאמר רבי עקיבא לתלמידיו אל תאמרו מים מים ואמרם ז"ל אותן אלף שנה שהקדוש ברוך הוא יחדש בהן עולמו לצדיקים מה הם עושים הקדוש ברוך הוא עושה להם כנפים ושטים על פני המים ומבאר מה שנאמר בתורה ויהי ערב ויהי בקר יום אב"ג ועדיין לא נתלו המאורות ומפרש גם פסוק יסד ארץ על מכוניה בל תמוט וגו' ופסוק אין חדש תחת השמש ואמרם שמים שהם עתידים להבראות כבר הם ברואים ואמרם וישב הים לאיתנו לתנאו הראשון מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא כו':

הצעה שלישית

כל העולם כלו נקשר ביחד והוא כאיש אחד באבריו ועל כן נקרא האדם עולם קטון ומבאר גם מקצת דמיונים זה לזה וטעם שראו הנביאים כמראה אדם ומבאר שלכוונה זו נאמר והוא באחד ומי ישיבנו וגו' ומבאר גם נעשה אדם בצלמנו וגו' ואמרו שאדם נעשה בדפוס ואמרם רוחץ אדם פניו בכל יום משום כבוד קונהו ואמרם שאדם בקומתו של הקדוש ברוך הוא ומהו הקומה ההוא והדפוס שאדם נברא בו ואמרם כשם שאברים לאדם כן אברי' לעולם כו' ומבאר גם פרשה של שיר השירים ראשו כתם פז לחייו כערוגת הבושם כו' ופירש מלא כל הארץ כבודו ופירש אמרם כל היודע שעור יוצר בראשית מובטח לו שהוא בן עולם הבא ומבאר גם מאמרם לבא לפומא לא גליא ומבאר כל מאמרם אלו בענין שיסולק ההגשמה מהשם יתעלה ומבאר גם סוד התפילין וצורתו באופן נאות ואמרם שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין ושהראה למשה קשר של תפילין:

הצעה רביעית

היא דעת המדברים המאמינים בעצמיים הפרדיים אשר מהם נתהוה כל מתהוה לדעתן:

פ"ג מבאר טעם הקרבנות שהיו מורים על חדוש העולם והפסדו כמו מצות שבת ומבאר טעם שאנו זוכרין חדוש העולם על ידי שביתה' ולא על ידי מלאכה ומבאר טעם אמרם תפלות כנגד תמידים תקנום וטעם שהיו הקרבנו' נשחטין כנגד השמש וטעם שבא הקרבן על שוגג ולא על מזיד וטעם מדרשם אשר לא צויתי זה בנו של מישע מלך מואב ולא עלה על לבי זה יצחק בן אברהם וטעם שהיו מביאין הקרבנות מן בעלי חיים ועני היה מביא מנחה שהוא מן הסולת ולא שאר דברים ומבאר מדרשם מיום השמיני והלאה ירצה משל למלך שהוציא כרוז לא יראו פני עד שיראו פני המטרונית תחלה ואמרם על שלשה דברי' עולם עומד על התורה וכו' וכולן למדו מפסוק אחד ואשים דברי בפיך כו':

טעם

פ' י"ח מבאר גם הגדת פרק חלק והיה ביום ההוא יגלח ה' בתער השכירה את מלך אשור כו' נקשטה פנים שוכים ועוד מבואר גם מדרשם בשנה שמת שמעון הצדי' אלדיה ליה גברא סבא בקדשי קדשים ופירוש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם ופירש כבוד יי:

פ' י"ט מבאר הטעם שבכל קנה היה שלשה גביעים וכפתור וטעם כל אחד ואחד ואמרם שהקדוש ברוך הוא שט בשמנה עשר עולמות ומדרשם באותן אלף שנה שהקדוש ברוך הוא מחדש בהן עולמו צדיקים מה הם עושים כו' ומבאר גם מה היתה חטאו של משה רבינו עליו השלום במי מריבה ואם משה חטא אהרן מה חטא וגם פירוש קדש בזה. וגם סוד מאמרם אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה ומה שנאמר בכל מקום אשר אזכיר את שמי ומה שנאמר נפלה לא תוסיף קום ונאמר אקים סכת דוד הנופלת ומבאר גם פסוק עשה לך שרף ושים אותו על הנס וטעם אמרם שכך היה מונה כהן גדול בעבודת יום כפורים אחת ואחת כו' ומדרשם על פסוקי מסיני בא וזרח משעיר הופיע מהר פארן וגו' וטעם אמרם מבלאי בגדי כהונה היו עושין פתילות למנורה:

פ"כ מבאר הטעם שכתב רבינו בחיי בעניין המנורה ומדרש' בזכות יערוך הנרו' תנצלו מן ערוך מאתמול תפתה ובזכות להעלות נר תמיד תזכו לאורו של משיח וטעם שצורת המנורה היה מצוייר על מגן דוד כשהיה יוצא למלחמה:

פ' כ"א מבאר טעם השלחן והלחם שעליו בשלשה פנים על דעת הראשונים:

פ' כ"ב מבאר טעם השלחן עם הלחם אשר עליו היה מורה על תורה שבעל פה ומבאר גם באיזה דרך מורה השלחן והלחם שעליו על זה וטעם אמרם כל המאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו וטעם אמרם שלשה עשר שלחנות והיו עומדי' לפני שלחן של משה כתלמיד היושב לפני רבו ושהשלחן היה של פרקים ואמרם שהר כנו היה שנים עשר פסיעות ופסען משה בפסיעה אחת וטעם שמסדרין הלחם בשבת ושהיה חם בעת סלוקו כבעת סדורו ומבאר טעם קערותיו וקשותיו מנקיותיו וגם טעם שני שלחנות שהיה על פתח המקדש וגם צורת לחם הפנים וכל עניין צורתו ועשייתו על מה היה מורה וטעם אמרם הלוחות היו ארכן ששה טפחים ביד הקדוש ברוך הוא כו' ואמרם הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר יצפין וסימנך מנורה בדרום ושלחן בצפון:

פ' כ"ג מבאר כוונת מה שכתב החכם אבן עזרא בכל כלי המשכן איך הם מכוונים כנגד האדם והעולם העליון:

פ' כ"ד טעם מזבח הקטורת וצורתו בכל חלקיו וטעם שפרש' מזבח הקטורת כתובה בסוף מעשה המשכן בסוף פרשת ואתה תצוה ולא נאמר במקומו ומבאר גם שמזבח הקטורת כנגד לבו של אדם והקטורת כנגד מעשים הטובים שאדם עושה וטעם אמרם שקטורת עוצר המגפה ואמרם שישראל היו מסתכלין בענן הקטורת אם היה מתמר ועולה ואמרם כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הוויין לו בנים זכרים:

פ' כ"ה מבאר טעם הארון וצורתו והלוחות שבו והכרובים שעליו וכל חלקיה ומדותיהן בארבע פנים ומבאר גם עוד כוונה אחרת בעניין השלחן והמנורה ומזבח הזהב ומזבח העולה ושהארון עם הכרובים כנגד כסא הכבוד כדרך שפירשו הראשונים ומבאר טעם קדש כי הארון והלוחות שבו הם כנגד שכל האדם וכוחותיו הפנימים ומבאר צורת וחלקי הארון והלוחות וכל התלוויות בו עם הכרובים והכפורת הכל מרמז על זה ומבאר אמרם מקום הארון אינו מן המדה ובנס היה עומד ואמרם כשעברו הירדן הארון נשא את נושאיו ושהכרובים היו כנגד אנכי ולא יהיה לך וגם טעם נכון למה צותה התורה לעשות הכרובים במקדש עם אמרם לא תעשה לך פסל וכל תמונה ופי' הפסו' ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך יי אלהיך וטעם שאמר אברהם בהר יי יראה:

חלק שני

הקדמה קטנת מבאר נה התכללות כל מחבר ספר אף כי קטן הוא וגם שהקרבנות היו באים לתועלת רבים וכן כל דברי תורה ולמדו משה שאמרו מה ראתה אסתר שזמנה את המן כו' ומאמרם בעניין פלגש בגבעה כו' וגם שכל נמצא יש לו שני בחינות האחד מצד בריאתו והשני מצד התמדתו:

מבאר

לוח המפתחות מחלק ראשון

פ' ח' טעם הלשכות שהיו במקדש שהיו בעזרת נשים ארבע לשכות ועל מה היו רומזים בצורתן ומה היו משמשות וצורת בית המוקד ולשכות בתוכו על מה היו מורים ושמנה לשכות שבעזרת ישראל על מה היו מורים ועל מה היו משמשות בהן וטעם לשכת הגזית ומבואר גם אמרם על ארבע דברים חמה לוקה ואמרם על ד' דברי' מאורו' לוקין הכל מבואר על פי חכמת התכונה באור יפה:

פ' ט' כל מעלות היו רחבים חצי אמה ושל אולם אמה וטעמים בזה וטעם אמרם שכל הפתחים היו גבוהין עשרים ושל אולם יותר גבוה וכל פתח רחבה עשר ושל אולם רחב עשרים וטעם חמש אמלתראות שהיו על פתחו של היכל וטעם אמרם כל השערים היו שקופות חוץ משל טאדי כו' וטעם שאין בונין המקדש אלא בבנין אבנים וטעם שבית המקדש היה דומה לארי רחב מלפניו וצר מלאחריו וטעם לשמונה תאים שהיו מקיפין המקדש ועל מה היה כל זה מרמז ועניין התאים זו למעל' מזו ופתחיהן מאחד לחבירו:

פ' י' ענין המקדש שהיה כולו במעלות וכמה מעלות היו בכל חדר וכוונת כל דבר מאלו המעלות וחילוקיהן שעזרת נשים היתה שתים עשר מעלות גבוה מן החיל ועזרת ישראל גבוה חמשה עשר מעלות מעזרת נשים וטעם אמר' שהעולם הזה נברא בה' וטעם שאמר דוד הללויה וחמשה עשר שיר המעלות וטעם שעזרת כהנים גבוה אמה יותר מעזרת ישראל והאולם היה גבוה מעזרת כהנים שתים עשר מעלות ואמרם שהיו הלוים מכניעים כליהם במחילות שתחת עזרת נשים וטעם ככון ומבואר על כל זה:

פ' י"א טעם למה נקרא המקדש אריאל וטעם אמרם בשלשה מקומות היו הכהנים שומרים המקדש ועוד טעם וכוונת אמרם במסכת מדו' גפן של זהב היה עומד לפני פתח בית המקדש ומי שהיה מתנדב גרגר או עלה או אשכול היה תולה בו ומבאר איך כל חכמות הפילוסופי' היא גנובה מחכמי ישראל:

פ' י"ב טעם אמרם שצורת שושן הבירה היה מצוייר על המקדש ואמרם בשעה שבנה שלמה המקדש נטה בו כל מיני פירות כו':

פ' י"ג טעם המזבח ועל מה היה מורה בכל חלקיו ומדותיו וכל צורתו היה מורה על המרכבה העליונה:

פ' י"ד טעם הכיור וצורותיו ולמה היה נעשה ממראות הצובאות וחקוק' מסורט וכל צורתיו מבוארים גם ולמה היו המים שבתוכו נפסלים בלינה ומבאר גם עניין השפעת המלאכי' באיזה דרך הם אם כדעת בן סיני או כדעת בן רש"ד ובאיזה דרך יופרדו השכלים הנבדלים זה מזה ומבאר גם מהות אספקלריא המאיר' ושאינה מאירה ואיך ראו הנביאים דמות אדם על הכסא וטעם יראה כל זכורך ואמרם גדול כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה וטעם שינוי הצורות שראו הנביאים עד שבעת קריעת הים ראו הקדוש ברוך הוא כאיש מלחמה ובסיני כזקן ויושב בישיבה ובעגל נראה למשה כשליח צבור מעוטף ואמר שלשה עשרה מדות ומדרש שהרא' רבי מאיר לההוא כותי מראות גדולות וקטנות כו' ואמרם שמשה לא עלה למעלה מעשרה:

פ' ט"ו מבאר צורת המנור' גביעיה וכפתרי' ופרחיה ושלשה טעמים בכוונת המנורה וכל צורותיה שפירשו הראשונים ז"ל ומבאר גם כי המשכן וכל כליו הם כנגד הגוף ואבריו ואם יש למצוא טעם בכל פרט או דווקא לכלל לבד וטעם מחלוקת החכמים אם המנורה היתה עומדת ממזרח למערב או מצפון לדרום:

פ' ט"ז מבאר גם צורת המנורה בכל חלקיה ומדותיה וקניה וגביעה וכפתריה ופרחיה שהיא כנגד התורה שבכתב וספוריה ומדרשם ארון של אש ומנורה של אש ושלחן של אש ירדו מן השמים ואמרם גבריאל היה חגור כמין פסקייא ומדרשם שהקדוש ברוך הוא אמר לאהרן בשעת חנוכת המזבח שאל ילטער כי לחנוכה יותר גדולה הוא מוכן והוא הדלקת הנרות ומבאר גם שהגביעים היו שנים ועשרים כנגד שנים ועשרים אותיות התורה כפתורים אחד עשר כנגד אחד עשר עקרים פרחים תשעה כנגד האמונה שמחוייב כל בר ישראל להאמין ומבאר גם הכל איך היו מסודרים על הסדר וטעם אמרם במדרש רבי טרפון כשהיה שומע דבר ראוי בדברי תורה היה אומר כפתור ופרח• ומבאר גם טעם הפסוק שנאמר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון על ההר וכי נותנים אות על העתיד וטעם אמרם משה קבל תורה מסיני:

פ' י"ז מבאר ארבע גביעים שבקנה האמצעי של המנורה על מה היו מורים ושבעה קני המנורה כנגד שבעה ספרי תורה כל אחד מבואר כנגד אחד והגביעים והכפתורים שבהן כיצד היו מורים על האותיות והעיקרים והאמונה האמתית וטעם נונין הפוכים בפרשת ויהי בנסוע:

שנאמר

א הקדמת המחבר והסבה אשר קונה בעבירה וגודל מעלת העוסק בהלכות הקרבנות ובטעמיהן. וכן במדת המקדש ובצורת כליו ועבודתיו ובטעמיהן · וראיות ממדרשים בזה ועל איזה דבר ידבר בזה הספר ולמה הספר נחלק לשלשה חלקים ומבאר מדרש שאמרו אברהם קראו הר יצחק קראו שדה יעקב קראו בית כו' ולמה נקרא ספר זה תורת העולה:

ב מבאר שבח להשם יתעלה אשר הוא מסייע לכל הבא לטהר ומבאר שם שיותר נגלה כבוד השם יתעלה על ידי הבריות הפחותים והשפלים ממה שנגלה על ידי בריות החשובים:

חלק ראשון

פ' א' מבאר שם שכלל צורת המקדש היה כנגד צורת העולם ולכן היה הר הבית חמש מאות אמה על חמש מאות אמה ומבאר שם מדרשים רבים הסובבים על זה· גם דמיונים מצורת המקדש שהיה בהר הבית המורה על זה· ומבאר שם טעם המדרש שאמרו מגילת בית המקד' מסר הקדוש ברוך הוא למשה בעמידה ומשה ליהושע כו' ומבאר טעם המדרש אין בית המקדש של מעלה גבוה מבית המקדש של מטה רק שמונה עשר מיל:

פ' ב' מבאר שם שהמקדש היה נחלק לרחבו לשבעה חלקים כנגד שבעה אקלימי הישוב ומבאר שם שרוחב חלק הראשון שבמקדש מכוון כנגד מדות רוחב האקלים הראשון ומבאר לנו עקר וסודי התורה בענין זה וגם מדרשם שרוח צפונית מן העולם היא פתוחה והרבה מדרשי' בזה ובענין התכונה ואיך יסכימו עם דברי החוקרים שהעולם עגול ככדור ודבורים ממהלך השמש אשר הכל נגלה ממדרשיהם ז"ל והרבה מדרשים אשר נראה סותרים זה את זה בדבר זה ויתבארו בדרך זה· וכן מה שאמר שלמה הולך אל דרום וגו' ומה שנאמר מצפון תפתח הרעה ומחלוקת' אם גלגל קבוע ומזל חוזר ושאר דרכי התכונה נתבארו שם:

פ' ג' מבאר שם טעם רוחב הששה חלקים הנשארים מרוחב המקדש שהם כנגד ששה האקלימים שרוחב הישוב כל חלק אחד מכוון במדותיו כנגד האקלים שכנגדו ומכל מדה אחת יתבאר דבר חכמה וכוונת אמרם שספר תהלים הוא שמונה פסוקים יותר מפסוקי התורה ודברי הימים שמונה פסוקים פחות מפסוקי התורה גם כוונת אמרם שכינור של דוד היה לה ז' נימין ולימות המשיח יהיו לה ח' ולעולם הבא עשר:

פ' ד' מבאר אורך המקדש שהיה מכוון כנגד ארכו של עולם וכוונת אמרם משכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ומאמר יעקב אין זה כי אם בית אלהים ומבאר שם שכל מדות חלקי המקדש לארכו מרמז לדבר וחלק ראשון מחלקי העולם וטעם אמרם שכינה במערב וכו' אמרם שהמרחק שממזרח למערב הוא כמרחק מארץ לשמים אם שאינו נראה כן מדעת החוקרים וקראו חדרי המקדש קודש וקדשי קדשים ואולם וגבהו וארכו ורחבו עם עובי הכותלות והתאות שביניהם למה היו מרמזים:

פ' ה' מבאר טעם צורת ומדות עזרת הכהני' ומדת המזבח ועזרת ישראל שהם היו מורים על חלקי הגלגלים ועניינם ומכוון הדברים ביחד ואין מורים זה על זה ומבאר שהכהנים במקדש כדמות מלאכי שרת ברקיע וטעם שהיו הלוים משוררים בעזרת ישראל וטעם אמרם כל מעלות של הר הבית היו חצי עגול ומבאר שם מדרשים המורי' על זה שהעזרו' הללו הם כנגד עולם הגלגלים וטעם שלמדו כל מלאכות בשבת מן המשכן וטעם שמנו תשעה ושלשים מלאכות בשבת והמכוון בהן ולמה משכן אקרי מקדש והמקדש משכן והטעם שנקרא המקדש בית עולמים:

פ' ו' טעם עזרת נשים ומדרשיהן שאמרו אמר שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג ולי לא וכו' ואמרם והביטו אחרי משה מלמד שחשדוהו בא"א ותקון גדול מתקנים בשמחת בית השואבה והיו מתקנים גזוזטראות נשים למעלה וכו' וטעם שהיה לפני עזרת נשים החיל והסורג והר הבית אשר הם מורים על בריאת עולם השפל ומבאר שם איך כל דבר מכוון כנגד דבר אחד ואמרם לעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה:

פ' ז' כוונת אמרם שכל בית המקדש בנוי במעלת ההר שלנגד ההיכל שהיה במשור ההר והטעם שחמשה שערים היו להר הבית ושבע' שערים היו לעזרה והיה כל שער מכוון כנגד דבר אחד במציאות העולם ומורה עליו וטעם אמרם שני פשפשים היו במקדש אחת בצפון ואחת בדרום כו' וטעם מדרשם שער מזרחי היו לו שבעה שמות וטעם אמרם שכל דלתות שבמקדש היו מחופין זהב חוץ מדלתות שער המזרחי וטעם אמרם שארבע דלתות היו לפתח ההיכל:

טעם

ועתה ינעם לנו אחד משלם ז"ל, **משל לבת מלך** (היא הנשמה האלקית) **שהריחה ציקי קדרה** (הידיעות הנשגבות אשר יובלו לה ע"י החושים), **תאמר יש לה גנאי** (כי התורה האלהית נשגבה מדרכי הפילוסופיא) **לא תאמר יש לה צער** (יען כי היותה פה בשפל, נצרך לה הדרך הזאת) **התחילו עבדיה** (המה החושים משרתי הנפש), **והביאו לה בחשאי** להיותם לה לעזר ולסעד עד אשר תעלה בהר ה', לשאת ברכה מאת אלקי ישענו, וע"כ אמרו בזוה"ק כי בשכמל"ו הוא יחודא תתאה, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, הוא יחודא עלאה, והבן. ויען כי המקדש ותכונתו, ירמוז אל העולם ואל המציאות בכללו, להתבונן מתוכו בדרך המחקרי הזאת כאשר באר הרב פה בספרו, ע"כ היו אומרים ועונים במקדש אחר כל ברכה, **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:**

להמתנדבים בעם!

המה חגבירים הנכברים, שועים ונדיבים, יראי ה' חחרדים לקדושת כבוד רבינו **הרמ"א** זי"ע ותורתו, אשר בטחר רוחם הנדיבה עזרוני, ויתנו לכסף מוצא להוציא הס' תקדוש הזה לאור עולם, הנני נותן לחם בזה תודה וברכה, ישכילו ויצליחו. וכאשר עשו כזה נ"ר לרבינו זי"ע, להגדיל תורה ולהאדירה, וטובה לעם ה' חצמאים לדבריו דברי אלקים חיים, כן ישבעו נחת ועינג, בשנות מנוחה וחיים נעימים, לטוב להם ולזרעם נצח. ובחלק הבא ברצות ה' אגידה צדקתם לעין כל, ובשמותם אכבדה להעלותם על הספר לזכר עולם, ועתה ישאו ברכה מאת ה' כחפצם וחפץ מוקירם ומכבדם:

המבאר והמוציא לאור

ה' אחד, כי פרי הדעת הזאת היא, שמצד השמיעה וקבלה מפה לאוזן נשיג ונדע כי ה' אחד. הדרך השני, היא מפאת החקירה ובחינה בברואים, והמה משבחים ומודים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כי פרי הדעת הזאת היא, שמצד העיון הפילוסופיא נודע עוז ה' ומלכותו בכל משלה, ויברכו שם כבודו לעולם ועד. הדרך המחקרי הזאת, היתה נהוגה עד מתן תורה (ואם כי התנוצצה גם דרך הקבלה בימי שבטי יה כאמרם ז"ל אמרו לו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, בכל זאת היתה הדרך המחקרי עקרית להשגתם ולה לבדה נתנו משפט הבכורה, כמאמרם ז"ל באותה שעה פתח ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ר"ל בשגם כי תאמינו בני מצד הקבלה אשר מסרתי לכם גם אני מאבותי אברהם ויצחק, בכל זאת מה טוב כי תחפשו ותחקורו להשיג שם כבודו ומלכותו מדרך המחקרי), וכה התהלכו אבותינו לפני ה' מעולם, העתיקו א"ע מדעת אל דעת, ממדריגה למדרגה, מהיסודות והמורכבים ההוים והנפסדים, אל גרמי השמים המתנועעים, ומשם אל שכלים הנבדלים מניעי הגלגלים, וכן יפשטו המושגים, מאישים, למינים, ומשם לסוגים כוללים, עד בואו מרום קצם ותכלית ידיעתם, להשגת מציאותו ית':

יז

אך יען כי הדרך העיון החפושי, נצרכה שתהיה ע"י מופתים שכליים אמיתיים, מחייבים האמת בה בלי ספק, אשר ההעמידה עליהם היא קשה מאד ומסופקת, כי מלבד מה שישיגוהו בדרכו פגעים רעים ובקשת הצרכים ההכרחיים ורוע הבחירה על המותרים, הן עוד ידביקוהו המון המונעים והמעיקים העצומים, מקוצר המשיג, ולאות כחותיו בכל מופתים, מהגיע אל האמת, אם מצד העצלה, ואם מצד ההשתבשות. וכן אמר הכתוב קהלת י' עמל הכסילים תיגענו כי לא ידע ללכת אל עיר (ועיין בהקדמות ספר האמונות לר"ס גאון) ולא עוד אלא שלא תשיג ידה רק מציאותו לבד, כי קצר קצרה יד החקירה בהשגת אמיתתו בידיעתו והשגחתו ויכלתו, אשר על כן בחר לו ה' את עם סגולתו לנחלה, והודיע לנו האמיתיות האלה בתורתו תורת ה', והשוה קטן וגדול, כעם ככהן, כלנו חכמים כלנו יודעים, כי ה' ית' הוא אחד האמת, ברא כל בחפץ ורצון, דורש מעשה כלם, משכיר ומעניש בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים, נעלה מאד מדרך החקירה, ואל אשר לא תגיע שמה רוח החקירה ללכת, שמה נתהלך ברחבה, ונשבע בנחלות התורה האלקית. ומעתה אין אנו צריכים עוד לדרך הפילוסופיא אף אם הית' אהובה לפניו יתברך בימי האבות, וזה כוונתם ז"ל **נימרי' לא אמרי' משה**, (כי הדרך ההיא לא היתה נהוגה רק עד מתן תורה) אך יען כי נשמת שדי אשר תחיינו, היא כלואה בחומר, כל ימי שבתה פה, לא תוכל לראות אור בהיר, עבי ומחשכי הגוף יאפילו זוהר ההשגות האלקית, ונצרך לה להשתמש בחושי בשר אשר המה יובילו שי לה את הידיעות אל משכן הנפש פנימה, ע"כ ויתר לנו ה' יתעלה גם הדרך המחקרי הזאת, ככתוב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה! אך רק באופן שלא תהיה היא לבדה שלטת ומושלת בכחות הנפש, רק תהיה לשפחה אל גבירתה, היא הדרך הקבלה הנאמנה, וזהו אמרם ז"ל **לא נימרי' אמרה יעקב** (כי הדרך המחקרי טוב לפי מצבינו בהשתמשות החושים), **והתקינו לומר בחשאי**. ר"ל הדרך המחקרי היא בערך אל התורה האלקית כערך הקול גדול, אל דממה דקה, וכערך הטפל אל העיקר:

ועתה

זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות, ובאורו כי ע"י החקירה בענין ציון ומגדלותיה, נתבונן על מציאות ה' ית', ונשיג ע"י זה הנהגתו לעולמות שברא, והוא הסולם האלקי שראה יעקב אבינו ע"ה, שהוא מדרגות הנמצאות וסוד השתלשלותם, אשר בם יקושרו העולמות שלשתם יחד, והשלמים והחסידים, בזכות מחשבותם כמלאכי אלקים ועיונם, משתדלים לעלות משפל מצבם, במופתים וראיות, מהמתאחר אל הקודם, וכן יעלו מעיון אל עיון, עד הגיעם אל ראש הסולם אשר הוא ית' נצב עליו, וכאשר חפץ ה' להורות לעם סגלתו האמתיות האלה, היות זה העולם מחודש מאתו ית' ברצונו המוחלט, תחתים שניים ושלישים עשהו, מקושר קצהו בקצתו, ומנהיג אותו בהשגחה פרטית, בחפץ ורצון, בא דבר ה' ומצותו לבנות מקדש כתכונת העולם בכללו, הר הבית, שעריו, וחומותיו, תבנית האולם, בתיו, וגנזכיו, עליותיו, חדריו הפנימים, ובית הכפרת, חצרות בית ה', והלשכות סביב לאוצרות האלהים, ואוצרות הקדשי', עם כל כלי הקדש, כולם בכתב מיד ה' השכיל כתבנית המציאות כלו, השתלשלותו והתקשרות חלקיו, ואיך הוא ית' סבות הסבות כלן, אשר זה הוא תכלית כל החכמות והמדעים ובכלל ירמזון לשלשת העולמות, **בית קדש הקדשים** אשר ישכן שם כבוד ה' בין כנפי הכרובים, רומז לעולם הרוחני, **ההיכל** אשר שם כלי הקדש, שלחן והמנורה ומזבח הקטרת רומז לעולם הגלגלים, **והעזרה** אשר בה מזבח העולה וסירותיו לדשנו, רומזת אל העולם השפל ועל ההתהוה וההפסד התמידי, כאשר הבעלי חיים המובאים שמה, כלים ונעשים אפר. והאדם השלם בבחינת השגתו, ודרישתו בחקירת העיונים האלקיים, ילך תמיד מהמתאחר אל הקודם, ורק אחרי טהרתו בעזרה, מחלאת המדות המגונות, יוכל לבוא אל ההיכל לחזות בקדש פנימה, ויהיה לו ה' לאור עולם. וכאשר יכונן האדם א"ע שיהיה המקדש ההוא בנוי כתקונו ומסודר על שלימותו, הנה הוא באמת יקרא עולם קטן בדמות עולם הגדול וצלמו, ויכיר וידע ויתדבק בו ית', ועליו אמרו חז"ל פ' אין עומדין כל מי שיש בו דעה כאלו נבנה בהמ"ק בימיו, כמבואר בהקדמת הרב ז"ל:

טז

ועל ניר הזה הסוב מאמרם ז"ל והביאה הריף ז"ל בהלכותיו פ"ב לברכות וזה לשונה, ת"ר כיצד קורין את שמע אומרים שמע וגו' ולא היו מפסיקין, דברי ר"מ, ר' יהודה אומר מפסיקים היו אלא שלא היו אומרים ב'ש"כ"מ'ל"ו, והנן מ"ט אמרינן ליה כדדריש ר"ש בן פזי ויקרא יעקב גו' ראובן בכורי אתה בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא יש במטתי פסול כאברהם אבי אבא שיצא ממנו ישמעאל וכיצחק אבי שיצא ממנו עשו אמרו לו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח ואמר ב"ש"כ"מ"ל"ו, אמרי רבנן היכי נעביד נימריה לא אמר משה, לא נימריה אמרי' יעקב, התקינו שיהיו אומרים אותו בחשאי, אמר ר' יצחק דבי ר' אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה, תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער התחילו עבדיה והביאו לה בחשאי עכ"ל. ולהבין דברי חכמים וחדותם, שיש לבך לדעת, כי שני דרכים ישנו לפנינו, אשר בהם נשיג אורחות חיים להכיר את מי שאמר והיה העולם, אחד, מפאת הקבלה הנאמנה, והתורה האלקית, והנה עם המיחדים שמו בדרך הזה, אומרים שמע ישראל ה' אלהינו

מעט, ככתוב, כי סרו מהר מן הדרך, ונשתקעו בהם המה, ומלכיהם, ושריהם, טמאו הבית, פגלו הקדשים, עד עלות חמת ה' לאין מרפא, ויתשם וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה, והנה היה הספק מדעת הרב. ומה יעשה בקרבנות הראשונים, אדם, קין, הבל, ונח, אשר לא קדמה להם ע"ז, ולא נטוו להעתיקם לכוונה שניה, ואיה קרבנות האבות איתני עולם, אשר קראו בשם ה' אל עולם, ומה לו לשלמה להעלות אלף עולות ביום אחד, ואחרי כן ויזבח שלמה את זבח השלמים בקר שנים ועשרים אלף, וצאן מאה ועשרים אלף, ומדוע ערב ובקר והרים נשיאה וכולנו כיונים הגה נהגה להשיב את העבדה לדביר בית ה', ובעבור כל זאת יאמר רבי יהודה הלוי, כי כאשר לא נדע איך תדבק נפש הרוחני באדם, ואיך תיזון ממאכל הגוף הגשמי, ככה לא נדע את מעשה האלהים במצות הקרבנות, אמנם האמת הוא כי ידבק כבוד ה' ושכינתו בישראל, רק באמצעות הקרבנות, אלהים הבין דרכה והוא ידע סודה:

יד

אך הרב עטה כמעיל קנאה, ויבחר לו דעת קדושים, יבאר פה, כי הקרבנות המה לתכלית נשגב ונעלה מאוד לכללות האומה הנבחרת, והוא שבהיטיב כונתם בהם והקריבם באופן נרצה ונאות יועילו למו להשלים נפשם, ולהכשיר מעשיהם לפני ה' ית', עד כי טוב כונתם והגיון לבבם יהיה סיבה מחייבת להמציא אצלם השכינה האלקית ולא תפרד מהם בשום צד, וכמו שאמרו ספרי פ' פינחס, ריח ניחוח לה', נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, והנה אם מרוב עונינו בהסתלק הכונה הזאת השלמה מעל הקרבנות נתפרדה גם החבילה והדיבוק האלקי בינו ית' ובינינו, בכל זאת הרעיון האלקי הטמון בתוכם, קיים ומתמיד לעולם כמאמר שהביא הרב פה, בזמן שאין בהמ"ק קיים כו' אמר לו כבר הקדמתי להם סדר הקרבנות, כ"ז שעוסקים בהם מעלה אני עליהם כאלו הקריבו קרבן לפני, ר"ל בשגם שפרטי מעשה הקרבנות וחקיהם היו נשמרים רק כל ימי היות ישראל על אדמתו והבית על מכונו, בכ"ז הגיון הרוחני הצפון בקרבם לעבוד את ה' במצפון לב וטהר רוח, הוא נשאר קיים ומתמיד לעולם, ועוד היא מעולה ממנה לפי דעת הרב, יען כי הקרבן מכפר רק על השוגג, והתפלה אשר תשוב נפשה לאלהיה, מכפרת גם על המזיד. ובאופן זה תקום המצוה הזאת, מצות הקרבנות, כמו כל המצות התוריים, כולם יעטו מעילי הסודות והנפלאות, כולם יעטרו בתבונות אין חקר, מרועה אחד נתנו, חקי אל יחדיו המה, שבע זקקו, כלם נצחיות בשם יקראו, כי לעד נשמרו, כימי השמים יעמודו. ואם מרוב עונינו חסרנו מעשה המצות, לא נוכל עשותם בפועל כפינו וגופינו, אכן רוחם הפנימי עומדת בתוכינו, ותכליתם הנרצה הם אתנו לנחלת נצח, אם אותם נשמור בלבבינו, יחיינו ה', ויזכנו להשיב את עבודת המזבח והמקדש על מכונו, אז נזבח זבחי צדק על מזבח ה' לרצון. אמן:

טו

גם בענין המקדש יאמר הרב, כי מחוייב כל אדם לתור ולבקש, למען ישיג שמץ דבר מענין המקדש וסודותיו, ככתוב (תהלים מ"ח) סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון כי

זה

ואוי לו לאיש אשר יאמין הפך זה ככתוב במדרש הנעלם פ' בהעלותך, ווי להוא בר נש דאמר דהאי אורייתא אתיא לאחזאה ספורין לעלמא ומלין דהדיוטא כו' וכל מאמרי חז"ל באגדות ומדרשים במקומות אין ספורות יורו אמתת היסוד הזה, אין צורך לאספם פה מרוב פרסומם. גם הפילסוף וחסיד עמינו ידידיה האלכסנדרוני, הוא פילון היהודי אשר חי בזמן הבית תובב"א, ונורא הוא לכל חכמי הגוים אשר תחת השמים, כן דעתו, והוא מספר מזה כאשר יספר איש מדבר גלוי ומפורסם לכל, וכה דבריו הקדושים והמפיקים נוגה האמונה, כי תכלית מה שגלה ה' ית' בתורה, ובהתגלותו לנביאיו, הוא להורות לאדם האמיתיות הנצחיות ברוחני, שהוא האדם האמת, ולקשרו עי"ז עם ה' ועם העולם הרוחני כו', ובעבור זה הלביש ה' האמיתיות העליונות האלו בלבושי הספורים והמצות המעשיות שבתורה, להיטיב גם המעלות והמדות, הסודות הנשגבות האלו הם עיקר **נפש** כלל התורה, והספורים הם כמו **הצל** בערך אליהם, ע"כ לשונו הזהב:

יג

אולם מצוה אחת יש לנו **וקרבנות** שמה, אשר עליה רבו חכמי ישראל, ולולא מהר הרב בספרו הזה להצילה מיד עושקיה, כי עתה גועה.

— אחות קטנה דמתה לתמר יחפצו להפשיט את כתונת הפסים מעליה, כי כן תלבשנה בנות המלך מעילים, ויוציאוה החוץ ונעל הדלת אחריה — כי הרב המורה וסיעתו, יתחרו בכל עוז, להחליט כי תורת הקרבנות ומשפטם הם כולם בלתי מכוונות לעצמם, כי אם המצאה מאתו יתברך לשרש עי"ז עבודת אלילים, ולהעתיקם מאמונת שוא אשר הורגלו במצרים, ויארחו לחברה אתם גם את התנא האלקי רבי פינחס בשם ר' לוי במדרש רבה פ' אחרי, באומרו משל לבן מלך שגס לבו עליו, והיה למוד לאכול נבלות וטריפות, אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו הוא נודר — אשר באמת לא המשיל זאת ר"פ רק לטעם איסור בשר תאוה במדבר —. גם מנביאי ה' רצון יפיקו באספם פסוקים המורים בשלוח על הכונה הזאת לדעתם, כמו שמואל, כי שמוע מזבח טוב, תהלות דוד, לא על זבחיך אוכיחך, שלמה, וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח, ישעיה, למה לי רוב זבחיכם, ירמיה, לא דברתי את אבותיכם גו' על דבר עלה וזבח, מיכה, הירצה ה' באלפי אילים, כל המקראות הללו יקבצו לפאר דעתם כי הקרבנות נהוגים בישראל רק למען העתיקם מע"ז. ורבי יהודה הלוי, רמב"ן וסיעתם, ידרכו קשתם על הדעה היא, יורו בחצים למולה, להרום מבצרי הרב וסיעתו, וגם המה שרי צבאות קדש, כהני ה' יקראו, ימאנו להסכים עמהם, מטעם רבוי הקרבנות, וחומר דקדוק עניניהם, והיה זה אצלם סכלות רבה ומרי עצום להאמין, כי רצה הקב"ה להרבות מהם בכמו זה השיעור ולחלל עליהם מועדים ושבתות, אחרי שלא היתה הכונה האלקית רק להשבית שם ע"ז מפיהם, ומה שהתגלגל הרב אשר בכמו זה הענין בשוה בא כבר בתורה, והוא אומרו, ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, הרי שעשה ית' התחבולה הזאת בעצמה, להעתיקם מאשר יבחרו בני ישראל, והוא לשוב מצרימה, יענו הרמב"ן וסיעתו, כי אין הנדון דומה, כי שם לא נמשכה התחבולה רק לזמן מעט, ונשאר תועלת התכלית לעד, ופה היה להפך, כי נשארה התחבולה לנצח, רק לתכלית זמן

מעט

מאיר ומורה, פועלת לבדה מכחה בגשם האור, רק היה תהיה לגוף עכור ואפל, מעוף חשך, ואשר יחזו פניה נכח השמש לאפות חסדו אשר יחלק לה מאורו, [ואולי בעבור כי השמש היא גדולה בכמות חמרה עד שבע מאות פעמי' מכפי קבוץ כל כוכבי הלכת והקאמעטין הרבים, משכה בכחה אליה גם את סגולות הטרעדה אשר הי' לכוכבים וללבנה], השיטה הזאת הצפין התנא האלקי בסתרי חדותיו בדרך וכוח בינו ית' ובין הלבנה, ועתה נקל לנו מאד לפתור חדתו, גם תכונת אומרו **הביאו עלי כפרה** כאומרו ית' סלחו לי בני! כפרו! לא אוכל לגלות לכם טעמו של דבר, מדוע היתה כזאת מאתי למנוע אור' מהלבנה, לא תשאלו, כי גבול שמתי לרוח בינתכם, לאמר עד פה תבואו, לא תעפילו לעלות במזימות מחקרותיכם על הררי הבריאה, ולגשת אל מקדש הטבע פנימה, במופלא מכם לא תדרושו, לא תתחכמו יותר לבלתי תשתוממו, כך עלה במחשבה לפני, שתוקו! החשו! אמרו בלבבכם ודומו סלה! והמליצה נאותה מאד בדרך נחות, ועיין בס' זה פ' כ"ב לשלישי ותמצא מעדנים לנפשך. ועתה חוקרים! אם על חכמי ישראל בעין ישר תביטו, אם על מחשבותם תתבוננו למאד עמקו, הלא תאמרו כי גבוהים המה מאנוש, גאו מבינת אדם, ולו יאבו חכמי הזמן, חכמי ישורון יחד יתאספו, לתת כבוד לה' ולתורתו, סוד ימתיקו, [לפי רוחב גבול המדעים אשר פרצו עתה בארץ], כי עתה יראו את הצפון עוד הלאה בסתרי חכמת חז"ל, ידעו כי מכל נחמדו, ובתוכם נטעו חכמת ה' וכל אמרותם קיימים, לא ימוטו לנצח:

יא

ועתה נשובה לקדם פני רבינו, נראה על מה אדני הספר הזה הטבעו, ואומר ובה' אעזר: אחרי אשר הרב למד דעת את עם ה', אזן וחקר, ובאר לנו את כל המצות הנהוגות בזמן הזה, בא גם אל היכל סתרי החכמה, ויגל את פרוכת מסך הסודות, ויפרוש אותה לעיני ישורון, טעמי המקדש וכל כליו, רמזי בגדי כהונה לתפארת, וסודו' מעשה הקרבנות לכל פרטי פרטיהם, לא היה דבר אשר לא גלה לנו, מיסד המקדש ועד שמי השמים, ממעיל הקדש עד מעטה תהלה, אשר בה יתאזר גאות לבש, על כולם למד בטוב טעם ודעת רמזים קדושים ונוראים, לא בא עדן כבושם הזה בישראל, חכמים יראו ויתמהו, חסידים ויראי ה' חרדות ילבשו מהדר גאונו. ולדעת מה ראה על ככה גאון עוזינו לגלות מצפוני החכמה וסודותיה רק במצות האלה ולא בזולתם, שמעני קורא יקר וישמע אליך אלקים:

יב

הן האדם אשר לא שם הבלי הזמן מבטחו, לא פנה אל רהבים, ולא הסתתר במחסה כזב, הלא ידע, כי אחת מיסודי תורתינו הקדושה, וקבלת אבותינו מאז, שהתורה האלקית יש לה שני מציאות. האחד, המושכל הרוחני, באשר התורה היא מושכלת לו ית' והיא כתובה לפניו מקדם במרום מכתב אלהים, באש שחורה על גבי אש לבנה. ומציאות השני, הוא המציאות המוחש והמורגש אצלנו מצד שהיא כתובה בספר ובדיו, גם כל המצות התוריים פי שנים ברוחם, חצון, ופנימי. החצוני, לעשות את כל המצות אשר צוה ה', ולבלתי סור מהם ימין ושמאל. והפנימי, להתבונן ולהשכיל בידיעות האמיתות והמושכלות האלקית הצפונים בתוך כל מצוה, שבהם יקנו החיים האמיתיים והנצחיים, וזה כל האדם.

ואוי

העלעקטריציטעט, אשר נתגלה בימינו לחכמים, נודע ביהודה מכבר מימות התנאים, ברכות פרק הרואה, ענני הוא דשפכי להדדי, ר' אחא בר' יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק עננייא כו' ע"ש. וכן שם שמים אשר הוא כנוי לאויר לפי דעת המפרשים, ולפי חז"ל הוא שם מורכב מאש וממים, כן יראנו בעלי הכימיאה עושי' מרוח וממים אש, וכאשר ירכיבו נכון את העלעקטרי עם האויר יגלו מביניהם מים כהסכמות הז"ל:

ט

עוד תשוב ותראה נפלאות מתורת ה'! הן **האור** הוא עצם נפלא ונעלם מאד, פעולותיו הרבים נודע לעין כל חי, מבלי שנדע מהותו העצמי, בכל זאת ע"י בחינות רבות ונסיונות שונות, מצאו חוקרי הטבע האחרונים, שיסוד האור בעצמו, הוא עצם הבלתי מאיר כלל, רק הוא גשם זך הממלא כל רחבי הבריאה, ומפאת הסגולה הטבעית אשר לכל גוף המאיר וזורח, הוא נרעד **ונרעש** בחלקיו, עד שיפוזו עי"ז קרני אור, באופן שלפ"ז מהנאמר, שיסוד האור וגופים המאירים, הם שני ענינים נבדלים זה מזה, ועתה קרא נא בשום לב ספור מעשה בראשית, הלא תמצא, כי האור והמאורות הם ענינים נבדלי', שהרי האור נברא ביום ראשון, והמאורו' נתלו ביום הרביעי. הן לי תודה אחי! כי פתחתי אזניך לתבונות כאלה. ואחרי כי השמיעך שבימים האחרונים מצאו חוקרי הטבע, כי ארבע' הכחות המשמשי' לפני ולפני' בסתרי הבריאה, האור, והחום, העלעקטרי, והמאגנעטי, כולם שלובים ואחוזים זה בזה, על אופן כמום ונעלם, עד שכל אחד מהם יכול להוליד, ולהיות נולד מזולתו, אנהגך אביאך, אל גן שעשועים, פרדס החמד, הוא מאמר אחד תמוה, לחז"ל פרק אלו טריפות, אשר הרעישו עליה העולם כולה, והחכמים מני דור ודור, הלבישוה מחלצות ומעטפות, משלים ומליצות חדות לה, וזה תארה:

י

דרש בן עזאי מאי דכתיב, ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים, את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים, אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה הקב"ה לכי מעטי את עצמך כו' לא הוה מיתבא דעתה אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה שמעטתי את הירח כו', ועתה הקשיבה אזניך לחכמה, הן אביר החכמים לייבניץ בחקירותיו, החליט בעומק בינתו, כי הלבנה וכוכבי הלכת המוארים עתה מן השמש, בהוציאם ה' אותם מן האפס אל המציאו' היה להם אור מעצמם כמו החמה, ואח"כ נחלש ונאסף אורם, ויתנם לנחל' לממשלת השמש להאיר אותם, ככתוב על ספר פלאי השמים להחכם ליטטראף. ועתה דע אחי וחכם! כי הדעת הזאת, היא בעצמה דעת התנא האלקי בן עזאי, ולו ידע בזאת לייבניץ כי עתה שמח ויחד על המציאה אשר מצא, ואת זו דרש בן עזאי, והוא, ביום הרביעי עת עשה ה' את השמים הירח והכוכבים, יצרם ויכוננם באופן שיהיו גופם מאירים וזורחים, ובסגולתם זאת ירעידו וירעישו את הגשם הזך, הוא האור המרחף על כנפי הבריאה וגופותם כמלא אור, אך אח"כ ראתה חכמתו ית' כי טוב טוב, לכללות המציאות ושלמותם, כי תקבל הלבנה את אורה מהשמש, ויסירה מגבירה, לבלתי היותה היא בעצמה גוף

מאיר

והתברר להם בנסיונותיהם, שבבואת האידים אל האויר העליון משתנה צורתם מצורת מים, כי יתקשו כמו אבן, ואח"כ קול ה' חוצב להבות אש, וברקי' למטר יעשה, הם יתיכו התמרים האלה, אז יזלו מים, ויען כי הטביע ה' אשר אין מדרך האש הזאת, וחזיזים האלו לבוא בארץ מצרים, ע"כ אין גשמים יורדים שם במצרים. ועתה! ראה נפלאות מתורת ה'! איך לפונה הידיעה הזאת במלה אחת בתורה, ככתוב „ומטר לא נתך ארצה", כי באמת כהתוך כסף בכור, כן המון הגשם, האדים יותכו ע"י אש, ונעשו נוזלים, מטרות עוז. ונמצא ביותר באור בדברי המשורר האלקי "מעלה נשיאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו„:

ו

וכן ענין מהותי ועצמי הגוונים, לא שערום החכמים ולא ידעו מהותם, עד שזה שנים לא כבירים עמדו על מהותם החכם נעווטאן, והחכם לייבניץ עי"י נסיונות רבות, והם אמרו שהגוונים נחלקים לשבעה ראשים, ראשיתם אודם, ותכליתם תכלת, כאשר נראה באור העובר דרך זכוכית מלוטשת כדמות משולש, ונקרא פריזמ"א, כמראה הקשת, מתחיל באודם ומסיים בתכלת. ועתה, בין בדבר! כי כן נקרא הגוון התכליתי הזה בשם **תכלת** בלשונינו הקודשה, להורות מהותו, ע"ש היותו תכלית הגוונים, ומי חכם יבין דעת, כי לשוננו הטהורה, דבר ה' בפיה אמת, כי יוצר כל, הוא המדבר הוא אדון המציאו' ב"ה, ויודע כל דבר בבירור גמור נשגב גם מדרך המופת:

ז

הלא מפורסם לכל, מאמר הגמר' פ' אין עומדין ברכות, ותאמר ציון עזבני ה' כו'! בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע כו' על כל מזל כו' קרטון כו' גיסטרא כו' רהטין כו' ועל כל כו' שס"ה רבוא אלפי כוכבים. ולפנים לגלגו המתחכמים ע"ז, ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים האלה, גם הישרים בלבותם חפו ראשם שמו יד לפה, כי לא מצאו מענה, יען התוכנים הראשוני' מנו לכוכבי' מספר אלף ועוד, ככתוב על ס' יסוד עולם להחכם הישראלי, ועתה יבושו המתחכמים האלה ויכלמו, כי בפרוץ החכמה, המציאו החכמים כלים מכלים שונים, מגדלי הראות, ובעזרם ראו בעין פקוחה, צדקת חז"ל. ומה יאמרו עתה בדעת חכמי ישראל בענין גלגל קבוע ומזל חוזר, אשר נצחום חכמי אומות הראשונים, וכה הלכו חשכים כאלפים שנה, מימות בטאלמיום עד אשר סר עורת עיניהם, ויראו כי דבר ה' בפי חכמינו ז"ל אמת ויציב, כמבואר בביאורי לס' הזה פ"ב לראשון:

ח

כן בענין מולד הלבנה, אשר כל חכמי האומות מצאו חשבון ימי שנותיהם בלתי ישרו' והוכרחו להוסיף ולגרוע ברוב השנים, עד שלבסוף ראו לאחוז בחשבון שאנו מחשבין שלא נכנס בו שום קלקול מעולם, וע"כ הודו, כי חז"ל אשר קבעו החשבונות מקבלתם בסוד העבור, היתה להם יד רמה באמתת החכמה. גם סגולת מוט הברזל, למשוך הרעם אגלו, אשר בה יתפארו, כבר נודע לתנאים הקדושים כתובה על התוספתא, סוף פרק ז' ממס' שבת עיי"ש. גם כח העלעקטריזיטעט

ד

הוא השיב את החכמו' והמדעי' לגבול יהודה, כאשר מאז היו נחל' לישראל, מורשה לבית יעקב, כאשר יאמר החבר למלך הכוזר (מאמר ב' ס"ד) וז"ל ואל תטעון עלי בחלה התוכנים, המביטים, גונבי החכמה, ולא היתה כונתם לגנוב, אבל מצאו חכמות מסופקות, מעת שנפסקה הנבואה, והתחכמו בשכלם וחברו חבורים אשר נתנה סברתם כו'. וכתב ע"ז הגאון המפרש בעל אוצר נחמד, כה דברו "אל תדמה בנפשך כי נחה ועולה שכלם, עשה להם כל התכונה הזאת שבידם על ידי מבטיהם ודקדוק סברותם, אבל כבר היתה החכמה הזאת טמונה בחביון חכמי ישראל בהיותם שרויים על אדמתם מימי שלמה המלך והנביאים וקבלתם ממשה רבינו ע"ה בזמני השנה לשמש, והירח לחדש, וכבר עמדו עליה בני עמינו כפי האפשר, וכשנגלו, נגלתה גם החכמה עמם, וכל הספרים הלכו בגולה עד שהורקו מכלי אל כלי, והגיעו לאומות, ואז אריסטוטלוס שהיה מלמד ומורה לאלכסנדר מוקדון שלט בכל ספרי החכמה של בני ישראל, ומשם הגיע החכמ' להם כו' עד שברוב הימים נשכחו דברי קדמוני הקדמונים, והכל חושבים כי להם משפט הבכורה בחכמו', ומפיהם אנו חיים, ובאמת שאין לסמוך עליהם כלל, במה שהוא חולק על התורה, וקבלת אבותינו". גם הרב המורה בספרו פ' אחד ושבעי' לראשון כתב, וז"ל, „דע כי החכמו' הרבו' אשר היה באומתינו, באמתת אלו הענינים, אבדו באורך הזמן, ובשלוט האומו' הסכלות עלינו כו', בהיות הענינים ההם בלתי מותרים לבני אדם כלם כמו שבארנו כו', וזאת היא הסבה המחייבת להפסק אלו השרשים העצומים מן האומה, ולא תמצא מהם אלא הערות קטנות ורמיזות באו בתלמוד ומדרשות והם גרגרי לב מעטין, עליהם קליפות רבות, עד שהתעסקו בני אדם בקליפות ההם, וחשבו שאין תחתם לב בשום פנים, ע"כ„ [ועיין בכוזרי מאמר ב' ס"י, ועיין בספר הזה פ' י"א לראשון:] וכהיום תודה לה'! מודעת בכל הארץ, גלוי לכל, מחכמת חז"ל, וכי נמצאו בדבריה', רשמים נוראים, ותוי אמת, לעד על רוחב לבבם, ואשר מצאו חכמי הגוים בעמל רב אחרי עבור אלפים מן השנים, ע"י מקרה, וע"י נסיונות, כבר נגלה לחכמינו ז"ל, כתבום במליצות ורמזים, ומה גם בתורתינו הקדושה עטופה ותבויה במלה אחת, חכמו' רמו' וידיעו' נשגבות: ולכבוד ה' לכבוד תורתו, ולכבוד חכמינו ז"ל, אציגה נא לפניך קורא נכבד דברי' אחדים, על כל אלה, מתורת ה', ומאמרי חז"ל, הנגלה לחכמינו האחרונים, אשר תורת ה' בלבם, ויעטרו בהוד את השיבה ההדורה החופפת על אמרת אלקים:

ה

דע שבענין התהוות הגשם בשמים, וירידת המטר, דברו עליו החוקרים מני אז, וכולם הסכימו, כי אדי המים הדקות והקלות, העולים תמיד למעל' ע"י חום השמש ימסו והיו לגשם, אך יען כי קשתה עליהם, נפלאת בעיניהם, למה במלכות מצרים הגדולה, אין גשמים יורדים עליה, וכי אין מימיה מעלה אידים ככל מימות שבעולם? וביותר שהיא חמה, וכולה משקה ממי היאור והגלום, לצפון המדינה עובר הים הגדול, ועל פני מזרחה כלה עובר הים סוף, ומדוע נהייתה ארץ לא גושמה, עד אשר בזמני' אלו בחנו החוקרים, והתברר

מבוא

א

מעט גלה כבוד מישראל, ערי הקדש היו מדבר, בית תפארתנו לשרפת אש, ועם ה' הלכו שבי בגולה מדחי אל דחי, נעלה גם רוח ה' מעל נביאיו, ויבשו נחלי בינה, חרפה שברה לבנו, וזרועות השכל לא יעמודו, לשדד בעמקי הענינים האלהיים הנשגבים תורת אל חי, לזרוע בהם זרע קדש, טוהר האמונה וכבוד התורה. הסגולות אשר היו לנו למורשה, וסתרי החכמה הנאדרות באוצר ה', התנכלו עדים, אין עוד בנו לבקע בצורות יאורים, ולהוציא מתעלומה אור, כעורים נגשש באפלה. אך, חלילה, לא כרשעים דרכינו כאפילה היתה, אשר מאור ושמש לריק לא יאירו, אך כנוגה ירח, עבים יסתירנה. בצר לנו, ומצאונו הרעות, נוגה לבבנו לא תגיה, ובמצוקותינו, אל אלהינו כי נשוע, על חסדיו כי גדלו בטחנו, הוא, זרח לנו שמש צדקה ומרפא בכנפיה:

ב

כי כאשר נגלה הוד אלוה על הר סיני, הליכות מלכי בקדש, ומשה איש האלהים, כמלאך נוסע, לקחת תורה מאת ה' מן השמים, כן בכל דור ודור הקים לנו זקנים ונביאים, סופרים וחכמים, תנאים, ואמוראים, גאונים ורבנים, ירכיבם על במתי ארץ, ירוממם מאדם, יגשו אל הערפל, לראות במראות האלהים, יביאם בסודו, לגלות להם עמוקות מני חשך, עמוקים מתהום, ורחבים מני ים, המה אמרות אלהים חיים, למען ידע ישראל, כי ה' האלקים מושל בכל, הוא עשנו, וישירו בדרכיו, וכבודו יגדלו:

ג

מאצילי בני ישראל האלה, בקש לו ה' איש כלבבו — זה כשלש מאות שנה — ויצוהו לנגיד על עמו לרעות ביעקב נחלתו ובתבונות כפיו ינחם סלה, הוא גאון עוז, כרוב קדש משרפי מעלה, מאור עינינו, רבן של כל בני הגולה, **רבינו משה ב"ר ישראל איסרלש** הוא **הרמ"א** ז"ל אשר בנה כמו רמים, מקדש אל ותורתו, מוסרותיו עבותו' אהבה המה, עם ה' קבעו הלכה כמותו בכל מקום, וכל אשר בשאט נפש ימרה את פיהו, וחקותיו לא ינצור, הוא יבדל מקהל הגולה, ובשם ישראל לא יכונה, הוא משה עבד ה' אשר לא קם כמוהו בחכמי ישראל, ואשר עליו יאמרו המושלים, ובני ישראל ינחים ביד **רמ"א**! הוא משה! במטה האלהים אשר בידו, הכה בצור, וכרגע נחלים שטפו, מים טובים ירוויון בם כל צמא לשמוע את דבר ה', הוא האיש משה! אשר החכמה אצלו אמון היתה, בה מדד מי הדעת, בה שקל רוח התבונה, כל סתום, כל תהום נגלה לעיניו, כל צוק, כל קשר, מישור היה לפניו, ויחכם מכל האדם, וידבר על החכמות ועל המדעי', למודיות, טבעיות, אלקית, כאחד מאופני הקדש. גם כל הגאונים אשר קמו אחריו, יתנוסו עליון, ילמדו אותו אלוף לראשם, ומי לנו גדול בחכמה כגאון האלקי מהר"ר יש"ר מקנדיאה, גם הוא הרכינו לאדון לו, ויתן מרצון נפשו עלו תחת צוארו, ככתוב על ספר נובלות החכמה:

הקדמת המוציא לאור והמבאר

גדולי אחרוני׳ המחקרי׳ אשר רוחם נאמנ׳ עם אלקי׳ וקדושיו חכמינו ז״ל בעלי התלמו׳ והמדרשים, יראי ה׳ וצנועים במחקרם וחכמתם, יראתם הטהורה נהלה אותם, והדריכה את מרעם כפי מחשבת התורה האלחית, ובמקום שקצרה יד שכלם להבין, ישענו על אמונת התורה האמיתית והנצחיות. גם מבוא עשיתי, בפתח המחברת, מכון אל מקדש הספר הנורא, לרעת את אשר הסב לגאון קדוש יעקב לחבר חבור נפלא כזה, להבין מראשית את אשר גבלה חכמתו. גם הבאתי במבוא הספר דברים אחדים לדוגמא מחכמת חז״ל להראות גלוי לכל העמים, כי את אשר מצאו החכמים האחרונים בעמל רב, נודע להם מכבר, והמה ידעו החכמו׳ והמדעים בקבלה נאמנה, ואין הכזב עיבר עליהם בשום פנים, ומתחכמי עמינו יד על פה ישימו, לא יוסיפו עוד לשום תהלה בגאוני ישראל, לבנות כל יסודי דעתם על רות בחינתם, ואם ימצאו דעה שומה כפי חז״ל נגד דעתם יחשובו לדעה קדומה ללא אמת, ומעתה יתבוננו כי כל חכמת אנוש ותחבולותיו מזימותיו ובחינותיו המה מהכל יחד חשערות בדויות הנה, ורק החכמה הטהורה המורשת לנו, לה לבדה נתנה האמת, וזה אשר שמתי לי למטרה גם בבאורי זה כאשר תראה קורא נכבד:

ויען כי בחסד ה׳, שמוני קהלות ישראל לשליח צבור לשורר תהלות ה׳ ועזוזו לצבי ולתפארת, בקהלות גדולות ונכבדות, [יברכם ה׳ אשר יכלכלוני לחם לפי טפי ולכביר אהיה בתוכם], ומי זה יתהלל לאמר כי ציר אמונים הוא לשולחיו, ושפתיו תכענה תפילות ישראל בלתי לה׳ לבדו, לא למען גם את הוד קולו ישמיע, להנעים לאוזן שומעת, ולבעבור הצל את נפשי ולהושיעה, אמרתי לעשות טוב לעמי, להפיץ ביעקב את הס׳ הנורא הזה. וסודות הקרבנות והתמידים הצפונים בתוכו, ואשר כנגדם תקנו התפילות, וזכות הרבים אשר יהגו בו, יגוננו גם בעד תפילותי לעלות השמימה, להכתיר כתרים לראש אלקי צבאות שמה, וע״כ קראתי באורי זה בשם **אשי ישראל** וכן בר״ת **אני ישראל** יפה ש״ץ, גם הגהתי את הספר הזה מאופל השבושים ומקמשוני הטעיות אשר כסו פני הספר בדפוס הראשון:

ועתה! משה בחיר הגאוני׳! איש האלהי׳! השקיפה נא ממרו׳ שבתך, בקהל מרומי אל שמה, האצל נא מהודך גם על ספרך זה אשר כוננו ידיך, וכאשר היית לנו לעינים בחוקי החלכו׳ והדיני׳, כן יאירו נא גם קרני שמש חכמתך בס׳ הזה לכל תמקיים לאור התורה והשוקדים על דלתותי׳ תורת אל חי, מקור כל חכמה וצדק, היה נא למליץ בעדי לפני ה׳ המסובב כל, כי יתן בלבב הנגידים ורודפי מישרים, לחזקני, ובמשענת נדבת רוחם הטובה יתמכוני, מזה, ומזה, להוציא את הס׳ הקדוש הזה לאור עולם. ואתה אל רב הסד, בימין חסדך תסעדני, בל ימוטו קרסולי בדרך בו אלך, ברכתך, בעמל ידי תצוה, כי אתה ה׳ טוב ומטיב לכל, אל יבושו בי קויך ה׳ אלהים צבאות, ואל יכלמו בי מבקשיך אלהי ישראל:

ישראל במוהרר ידידיה יפה ש״ץ:

הקדמת

המוציא לאור והמבאר:

הספר הקדוש הזה, מרבינו רבן של כל בני הגולה הגאון **הרמ"א** ז"ל הוא משה הנאמן לה' ועמו, ואשר מאוד נשגב הודו, מדבריו נאוו, מכל צופים מאד מתקו, כאשר גאוני דור דור, חרדו לקראתו, ובשמחה קול נשאו, יחדיו רננו אל טובו ויפיו, היה טמון ונכסה מעין ישורון זה כשלש מאות שנה, וכמעט שן העת אכלתהו, שבולת הזמן שטפתהו, ולולא הגאונים הבאים אחריו, אשר למצער שרדו מפניני מאמריו, בספריהם, זעיר שם, זעיר שם, לא היה נודע את כל הגדולות אשר פעל גאוננו בספרו זה, ומעת הדפיסוהו בפראג עוד בחיי המחבר ז"ל בשנת ש"ל לאלף הששי, לא בא ערן בדפוס: **גם** אנכי בטרם חחלותי לקרבה אל המלאכה, עמדתי נצב בין תקוה, ופחד, לבי יסתער בקרבי, נבהלתי לכת בנפלאות וגדולו' ממני, כי איך יאוה איש רש לצבור כעפר כסף, וכחול ימים כתם והון עתק, פסח וצולע איך ידלג שור, ירוץ המערכה, לקחת בשבית דגלי הגבורי'? ומה אני! כי אעלה בהר הזה, המקים נורא מאד! נפשי הרדו' לבשה, לבי הומה ימס כדונג, גם ידי תרפינ'; וכה כמה שנים עמדתי מרעיד, מצפה אולי ימצא איש, מרודפי צדק, דורש חכמה ואמת, אשר יתנדב להוציא את הספר מתוך חתולת הענן והערפל, אשר כסהו הזמן, לזרוע אור חדש לישרי לב, וכאשר ראיתי כי הדומיה שלטת בכל גבול גולת יהודה, אין איש מתעודד, להוש לכבוד רבן של ישראל להפיץ מעיני חכמתו חוצה, להגדיל תורת אל חי, ולהאדירה. בה' אזרתי עוז, ועל זכות הגאון סמכתי, אמרתי לא עת לחשות, אהיה אנכי לאיש מצליח, אנכי אהיה המוציא לאור והמביא אל בית יעקב אל חדרי ישורון, את הס' הקדוש הזה. והחרדים אל דבר ה', ומהזיקים במעוז הגאון וכבודו, הלא המה יתמכוני בימין צדקם, יתנו לכסף מוצא, להיות למגן בעד הספר להביא בדפוס גם יתר חלקיו, למען כולם יתענגו מזיוו, ולכל בני ישראל יהיה אור:

וכאשר התלקחה נפשי בלבת שלהבת יה מקדושת רבינו זי"ע, אשר הפלה אותו ה' מתוך להקת הגאונים לחוקק חקים ומשפטים צדיקים, הלא הם כתובים על ספרי שולחנות הארבעה, הערוכים לפני עם ה' ואת הטוב הצפון לצדיק נאמן וקדוש כמוהו, שמה בין אראלי שחק ושרפי קדש, לבשה גם היא עוז, התאזרה חיל, הטתה אותי ברוב לקחה, בהלק שפתיה, להרים גם אנכי תרומת קדש מרמזי' הנשגבים המפוזרים בפרקי הספר, להציגם בקיצו' נמרץ בראש כל פרק למען יקיף הקורא בשכלו בפעם אחת את כל הנאמר בארוכה, וכן בארתי את רוב המקומות הצריכים באור, למען יזכר גם שמי לטובה, בהיכל הזה, כולו אומר קדוש:

באורי, שאבתי מבארות מים חיים וטהורים בלתי אכזב, הנוזלים מראש צור, אשר מהם שאבו גם ישאבו, משכילי עם ה', הם המה ר' סעדי' גאון באמונו' דעותיו, הכוזרי, והמורה לצדקה ומפרשיהם, רלב"ג מהר"י אלבו ומהרי"ע, באורי אגדת להחכם טהר לב ראש בית אב משפחתנו הגאון מוהר"ש יפה ז"ל, ויתר

גדולי

לכן אתם עם ה'! ההוגים בתורת ה', המתענגים ומתנובות שדי חכמות הראשוני', החפצי' לדלות מי תבונ' מבאר חפר' אחד מקדמוני קדושי עליון, שימו נא לבבכם אל המנחה היקר' הזאת הובאת לפניכם היו' מבבון דבר מוהר"י, הביאו נא אל בית אוצר הספרים אשר בבתיכם גם את הספר היקר הזה, והחזקנ' ידיכם להניח ברכ' אל בתיכם, וחזקו גם את ידי הממציא לידכם מטמון יקר כזה, חזקוהו ואמצוהו בימין עזר להושיעו למען יוכל להוציא מחשבתו אל הפועל כאשר היא בלבבו. ומי יתן! ונזכה לראות גם שאר חבורים הנעלמים מאתנו מרבותינו הקדמונים כי רק באורם נראה אור ותרב' דעת התורה; ואל המדפיסים בכל מקומות מושבותיהם אקרא בשם ה', הלא מלאכתכם מלאכת הקדש להוציא ספרים לדורשי תורה, ברוכים אתם להשם! אך את אשר יעשה לכל נפש ביותר ולא באיסור הוא לבדו יעשה לכם, ואז תהי' מלאכתכם לברכה ולא לקללה, והשמרו לכם מאד מאלות הר עיבל אשר אלות יכהל וארור למסיג גבול רעהו, השמרו לבלי הדפים ספר **תורת העולה** בין עם באור אשי ישראל בין עם פירוש אחר, גם לבדו בלא פירוש, במשך עשר שנים מיום זה ולהלאה, כי זה האיש הישראלי הוא אשר הקדים לבא ולזכות במצוה זו וטרח ויגע בו הרבה, הלא משפטו לשתות כוס של ברכ' ממנו ומעמל נפשו ישבע ולשומע ינעם ותבא עליו ברכת טוב, דברי החותם פק"ק קעניגסבערג

יום ג' ל"ח למב"י שנת וזכרתם **את כל מצות ה'** לפ"ק

יעקב צבי מעקלענבורג

יתר הסכמות מגאוני הזמן בשבח תהלת הספר ומעלת הביאור, והאזהרה על הסגת גבול המוציאו לאור, יבא אי"ה בחלק השני:

מעטה תהלה

מאת הרב הגדול, גאון יעקב, צבי תפארת ישראל, המופלג בתורה ומפורסם ביראה, החכם הכולל, הנודע לשם ולתהלה בחבוריו הנכבדים **הכתב והקבלה** מ׳ **יעקב צבי מעקלענבורג** אב״ד ב״ק קעניגסבערג:

מי זה הישראלי אשר לא נודעו לו שערי חכמת התורה המצויינים בהלכה אשר פתח לפנינו רבן של כל בני הגולה רבנו **משה** בר״י איסרלש (**הרמ״א**) כי האיר בחבוריו עיני חכמי ישראל, וכל חכמי הדורות מאז ועד עתה מתחממים באורו, ובצמא שותים את דבריו ומדקדקים בהם בעיון רב, למען יוכלו לירד לעומק כוונתו וסוף דעתו בפסקי הלכותיו. וזה משה האיש כאשר עשה בארבע שלחנות הערוכות לעיני כל להאיר גם עיני החכמים באור תורת ה״ל, ככה השתדל לדבר גם על שארי חכמות ומדעיות, הלמודיות, הטבעיות, והאלהיות, במחברתו היקר מחברת הקדש הנקרא בשם **תורת העולה**, ובו ידבר בתכלי׳ הנראה מעניני המקדש וכליו, ממעשי הקרבנות, ובגדי כהונה וכדומה לאלה, בדרך נפלא מאד. ומי אנכי התולעת אשר יערב לבו לדב׳ מגודל גבורו׳ התבונו׳ והמדעי׳ ורבות הידיעות אשר תשבע בו כל נפש בהלו שמן מחברת קדש הלזו על ראשו — לכן הדומי׳ תהלה — !

והנה הספר היקר והנפלא הלזה נדפס פעם אחת בשנת **ש״ל**, וברוב השני׳ האלה ספו תמו הלכו למו ולא נמצא מהם כ״א כאחד ושנים בכל המדינ׳, לכן נחזיק טובה להאי גברא יקירא איש נבון וחכם המופלג מוהר״ר **ישראל יפה** נ״י אשר אמר למה יגרע שם הספר הנכבד הלזה מגורל נחלתנו, ולמה יאבד מתוך קהל חכמי ישראל, ויקם ויתעודד להטריח עצמו להביאו הפעם אל בית הדפוס, גם הסיר והתיז כל השבושים והטעיות אשר רבו כמו רבו בדפוס הראשון ותקנם כראוי; נוסף על זה לאשר נמצאים בדברי הספר הנפלא הזה כמה מקומות אשר המחבר ז״ל הלך בדרך ראשונים לקצר מאד, ובקוצר הדברי׳ האלה בלולי׳ למודי׳ נכבדי׳ הרבה, וילאה כל איש לבא עד תכונתם, לכן היטיב לעשות עמנו הנכבד מו״ה ישראל לחבר אל המחברת היקר׳ הלזו, באור ופירוש, לפרש בו צפונות סתרי חכמה הטמונים בקוצר לשון המחבר, עשה והצליח כאש׳ עיני כל איש מבין תחזינה בבאורו זה הנחמד להשכיל, כי על אדני מדעיות הטבעו, ועל יסודות חכמי התורה ודורשי האמת נוסדו;

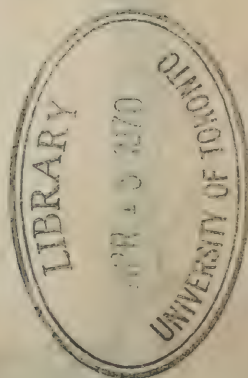
לכן

סֹבּוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפוּהָ סִפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ:
שִׁיתוּ לִבְּכֶם לְחֵילָה פַּסְּגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ. לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן:
כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד. הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל־מוּת:

(תהלים מ"ח י"ג י"ד ט"ו)

ומעתה מבואר כגלה **שצריך ומחויב כל אדם** לתור ולבקש כדי שישיג שמץ דבר מסודי הקרבנות וענייני המקדש **וטעמם** כדי שידע במה יתכפר כו'.

(תורת העולה בהקדמת המחבר)

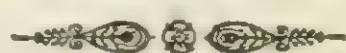

ספר

תורת העולה

אשר חבר רבינו גאון עוזינו רבן של כל בני הגולה, החסיד והמקובל האלקי, החכם הכולל מ' משה בר ישראל ז"ל הנקרא איסרליש מק"ק קראקא הבירה הוא הרמ"א זצלה"ה:

ובו סדר כוונות על מדות אמות בית המקדש וכל כליו, וגם טעמים חדושים ממדרשי מאמרי חכמינו ז"ל על הקרבנות ומועדים ושאר מצות, טעמים נעימים ויקרים בתכלית היופי, ועל מה הם מורים, עם מראה מקום מתורת אלקינו, גם מנביאים וכתובים, למען יהיה כשלחן ערוך למעיינים בו:

ויען כי זה כשלש מאות שנה לא בא בדפוס, וכמעט שן העת אכלתהו, לכן חשתי ולא התמהמהתי בחמלת ה' עלי, להפיץ אורו על פני הארץ לעיני כל ישראל, ושבתי להדפיסו מחדש בכרך קטן, למען יוכל כל איש לשאתו בחיקו, עם ביאור והערות, נקראו בשם

אשי ישראל:

מאת הצעיר בבית עמו ישראל במו"ה ידידי' יפה ש"ץ.

ומוגה בעיון רב מהס' הנדפס בשנת ש"ל לאלף חששי בחיי המחבר ז"ל בק"ק

פראג

שנת ודבר ה' אל משה פנים אל פנים לפרט